

A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETFEJLESZTÉSI KONCEPCIÓ ÉS PROGRAM HELYZETELEMZÉSE

2021. MÁJUS 28.

Készítette
a Századvég Konzorcium által összeállított előzetes
anyagok alapján
a Közép-Duna Menti Fejlesztési Ügynökség
Nonprofit Kft.

Tartalom

1. Bevezetés – A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztéséhez kapcsolódó stratégiai dokumentumok kidolgozásának háttére	3
1.1. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség létrehozása	3
1.2. Stratégiai tervezés folyamata és legfontosabb eredményei a 2021-2035 közötti időszakra vonatkozóan.....	3
2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség – belső környezet helyzetelemzése	7
2.1. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség települései.....	7
2.2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség adottságai és belső erőforrásai.....	9
2.2.1. Természeti és épített környezet állapota.....	9
3. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség társadalmi helyzetképe	61
3.1. Társadalmi viszonyok	61
3.1.1. Népesség szerkezete, demográfiai viszonyok.....	61
3.1.2. Népesség képzettsége, iskolázottsága – a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának alakulása.....	67
3.1.3. Munkaerőpiaci jellemzők	70
3.1.4. Életminőség	78
3.1.5. Jövedelmi viszonyok.....	79
3.1.6. A KDMKT társadalmi helyzetképének összegzése.....	81
4. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség infrastrukturális ellátottsága	82
4.1. Közlekedési infrastruktúra	82
4.1.1. A közlekedési hálózat elemei	82
4.2. Kommunális infrastruktúra	100
4.2.1. Ivóvízellátás	100
4.2.2. Szennyvízelvezetés és -kezelés.....	101
4.2.3. Energiaellátás.....	103
4.2.4. Hulladékgazdálkodás	105
4.2.5. Hírközlés, kommunikáció, információs társadalom	107
5. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség intézményi ellátottsága	112
5.1. Települések intézményfelszereltsége.....	112
5.1.1. Egészségügyi ellátás intézményei.....	112
5.1.2. Oktatás	120
5.1.3. Kultúra és szabadidő	125
5.1.4. Idegenforgalom, szálláshely	128
5.1.5. Kereskedelem, vendéglátás.....	136
5.1.6. Közigazgatási intézmények	138

5.1.7. Szabadidő- és versenysport.....	140
5.1.8. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség lakáshelyzete	141
6. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség gazdasági bázisa	155
6.1. Gazdasági bázis.....	155
6.1.1. Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai	155
6.2. A gazdaság belső és külső kapcsolatai	169
6.2.1. A hazai és exportárbevételek alakulása	171
6.2.2. Szabad vállalkozási zónák	173
6.3. Kedvezményezett járások és települések	173
6.4. Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő programja.....	174
6.5. Felzárkózó települések.....	175
6.6. A termelési infrastruktúra állapota	175
6.7. A területi innovációs potenciál	176
6.8. Kutatás-fejlesztési tevékenység	176
6.8.1. A felsőoktatás szerepe a Térség fejlődésében.....	177
6.9. Paksi erőmű bővítésének hatása a KDMKT területfejlesztésére	180
7. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség – külső környezet helyzetelemzése.....	182
7.1. A KDMKT települései, illeszkedése a közigazgatási térfelosztáshoz	182
7.2. A Térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten	184
7.3. A nagytérségi összefüggések vizsgálata	189
7.4. Helyzetértékelés	194
7.4.1. SWOT-analízis.....	195
8. Lehetséges fejlesztési irányok és cselekvési területek bemutatása	199
8.1. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak területi és területfejlesztési intézményi vonatkozásai.....	200
8.2. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak ágazati vonatkozásai (különös tekintettel az oktatáshoz, humán erőforrás-fejlesztéshez kapcsolódó elemekre).....	202
8.3. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak ágazati vonatkozásai (különös tekintettel a KDMKT vonzóvá tételéhez, a biztonságos megélhetéshez szükséges fejlesztésekre):	204
9. Ábra- és táblázatjegyzék.....	205
9.1. Ábrajegyzék	205
9.2. Táblázatjegyzék	210

1. Bevezetés – A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség fejlesztéséhez kapcsolódó stratégiai dokumentumok kidolgozásának háttere

1.1. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség létrehozása

Az Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozat 7. b) pontja rendelkezik Magyarország Kiemelt Térségeiről, közöttük a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség létrehozásáról, a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területi lehatárolásáról szóló 13/2020. (V.5.) OGY határozatával pedig – az 1/2014. (I.3.) OGY határozat 7. b) pontjának kiegészítése mellett - az Országgyűlés nevesítette a Kiemelt Térséghez tartozó 99 települést is. A területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény (Tftv.) módosításáról szóló 2020. évi XXIII. törvény (kihirdetés dátuma 2020. május 13., hatályba lépés 2020. július 1.) létrehozta a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanácsot (KDMFT), amely alakuló ülésére 2020. augusztus 4-én került sor. Az 1996. évi XXI. törvény 2020. december 16-i hatályú módosítása a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács tagjainak száma kibővítésére tesz javaslatot. A KDMKT létrehozásának hátterében az egyszerre megjelenő és egymásra is épülő gazdasági körülmények, valamint olyan tendenciák, felismerések állnak, amelyekre építve a Térség célzott fejlesztése indokoltá vált. A KDMKT-t egyrészt jelentősen befolyásolja a nemzetközi szempontból is kiemelt jelentőségű energiaügyi beruházás, a Paksi Atomerőmű két új blokkjának tervezése, építése és üzembe helyezése. Másrészt pedig megjelent egy új területfejlesztési szemlélet, mely szerint valamely, hasonló adottságokon alapuló, a települési és megyehatárokon túlnyúló szervezőrendszer mentén megvalósuló térségi megközelítés kedvezőbben tudja kezelni az adott területi egység(térség) területén megjelenő problémákat, nehézségeket, illetve hatékonyabban tudja kihasználni a lehetőségeket. Az atomerőmű bővítése és az ennek nyomán létrejövő változások a KDMKT számára egyedi lehetőséget teremtenek. A rendszerváltás óta nem látott mértékű fejlesztéseknek jelentős, nagy területet érintő társadalmi, gazdasági, infrastrukturális és környezeti hatásai lesznek, amelyek kezelése, összehangolása kiemelkedő jelentőségű feladat, amelyet a megyehatároktól független KDMKT tud igazán hatékonyan kezelni. A KDMKT célja, hogy a megjelenő további fejlesztések és beruházások szinergikusan kapcsolódjanak egymáshoz annak érdekében, hogy minél jobban ki tudják aknázni a Térségben rejlő potenciálokat.

Az itt megvalósuló fejlesztések, valamint a KDMKT együttes fejlesztéspolitikai kezelése egyrészt egész Magyarország szempontjából kiemelkedő jelentőséggel bír, másrészt mindez arra is kiváló lehetőséget teremt, hogy a KDMKT területére eső, jelentős kihívásokkal küzdő, belső periférián található településeken és járásokban lelassítsa vagy akár megfordítsa a kedvezőtlen társadalmi-gazdasági folyamatokat, valamint elősegítse az érintett területek fejlődését. Tekintettel arra, hogy a KDMKT létrejöttét követően az atomerőmű bővítése továbbra is országos szintű döntési hatáskör, így ezt az új Területfejlesztési Konceptió és Program nem központi elemként, hanem egy jelentős külső tényezőként kezeli.

1.2. Stratégiai tervezés folyamata és legfontosabb eredményei a 2021-2035 közötti időszakra vonatkozóan

A Kiemelt Térség területfejlesztési koncepciójának és programjának kidolgozási folyamata (ill. maguk a kész produktumok) előkészítő és javaslattevő fázisból áll(nak). Az előkészítő fázisban megszerezni és értékelni kell a fejlesztésre ható tényezőket, valamint meg kell vizsgálni a

fejlesztés lehetséges irányait is. Ennek értelmében az előkészítő fázis részét képezi a területfejlesztési partnerségi terv végrehajtása, melynek eredménye a helyzetelemzéshez, ill. a kapcsolódó helyzetértékeléshez használható fel. A javaslattevő fázisban szükséges kidolgozni a Kiemelt Térség jövőképét és az ennek elérése érdekében leginkább relevánsnak tekinthető fejlesztési irányokat.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Területfejlesztési Koncepció és Program kidolgozása során elkészítendő partnerségi tervre vonatkozó jogszabályi háttér a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló **1996. évi XXI. törvény** (továbbiakban: **Tftv**), illetve a területfejlesztési koncepció, a területfejlesztési program és a területrendezési terv tartalmi követelményeiről, valamint illeszkedésük, kidolgozásuk, egyeztetésük, elfogadásuk és közzétételük részletes szabályairól szóló **218/2009. (X.6.) Kormányrendelet** (továbbiakban: **Kormányrendelet**) adja.

A területfejlesztés stratégiai tervezéséért felelős miniszter (jelenleg a Pénzügyminisztériumot vezető miniszter) dönt arról, hogy a Kiemelt Térség területfejlesztési koncepció- és program-előkészítő fázisára elkészült munkarészek megfelelő minőségben kerültek-e kidolgozásra, ennek értelmében szolgálhatnak-e a további tervezés alapjául (218/2009. Korm.rendelet 12.§ (4) és (5) bek.). A Kormányrendelet előírja, hogy Kiemelt Térség területfejlesztési koncepciójához és a programjához partnerségi tervet kell készíteni, amelynek szerepe, hogy a tervezés folyamatában meghatározza a partnerség célját, a bevonandó célcsoportot, a kommunikáció eszközeit és a célcsoport részvételi formáit.

A Kiemelt Térség területfejlesztési koncepció és program előkészítő és javaslattevő fázisának elkészítéséhez támogató partnerségi körként két alapvető csoport kerül meghatározásra, az első az információgyűjtésre, míg a második a véleményezésre vonatkozik.

Az információgyűjtés esetében ki kell emelni a helyi, települési szintű önkormányzatokat, illetve a kistérségi szintű szereplőket, akiktől – megfelelő felkészítést követően – konkrét fejlesztési elképzelések és stratégiai irányvonalakat is befolyásoló információk nyerhetők. A Kiemelt Térség területfejlesztési koncepció és program kidolgozásában **bevonandó partnerek körét** a Kormányrendelet 13.§. (1) bekezdés határozza meg. Ennek figyelembevételével a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területfejlesztési koncepció és program tervezetének kidolgozásának partnerségi körébe bevonásra kerültek:

- + az érintett Kiemelt Térség országgyűlési képviselői;
- + a Dél-Dunántúli Gazdaságfejlesztési Zóna fejlesztéséért felelős kormánybiztos;
- + a Dél-Alföldi Gazdaságfejlesztési Zóna fejlesztéséért felelős kormánybiztos;
- + az Északnyugat-Magyarországi Gazdaságfejlesztési Zóna fejlesztéséért felelős kormánybiztos;
- + az érintett, Közép-Duna Menti Kiemelt Térségbe bevont 99 települési önkormányzatok vezetője;
- + az érintett Kiemelt Térség megyei önkormányzatainak vezetői (Bács-Kiskun megye, Fejér megye, Tolna megye);
- + PIP Közép-Duna Menti Térségfejlesztési Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaság;
- + a Paksi Atomerőmű két új blokkja tervezéséért, megépítéséért és üzembe helyezéséért felelős tárca nélküli Minisztérium;

- + az érintett Kiemelt Térség területi kormányhivatalai: Bács-Kiskun Megyei Kormányhivatal, Fejér Megyei Kormányhivatal, Tolna Megyei Kormányhivatal;
- + a tervezéssel érintett Kiemelt Térség meghatározó vállalkozásai;
- + a tervezéssel érintett Kiemelt Térség érdekképviselői (3 megye Kereskedelmi és Iparkamarája, VOSZ);
- + a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara Bács-Kiskun, Fejér és Tolna megyei szervezetei;
- + az Kiemelt Térségben működő, illetve leginkább érintett felsőoktatási intézmények: PTE Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar;
- + az érintett Kiemelt Térség területi vállalkozásfejlesztési alapítványai: Bács-Kiskun Megye Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Tolna Megye Vállalkozásfejlesztési Alapítvány, Székesfehérvári Regionális Vállalkozásfejlesztési Alapítvány;
- + a releváns operatív programok Irányító Hatóságai;
- + a Bács-Kiskun Megyei, a Tolna megyei és a Fejér megyei Fejlesztési Ügynökségek;
- + a Vízügyi Igazgatóság.

A Kormányrendelet 13.§. (1) bekezdése előírja, hogy a KDMKT Területfejlesztési Konceptió és Program kidolgozásának része az állampolgárok, a tervezéssel érintett területen működő érdekképviselők, társadalmi szervezetek és vállalkozások tervezésbe való bevonását részletező partnerségi terv.

A 13.§ (2) bekezdése alapján a partnerségi tervben meg kell határozni:

- + a bevonandó célcsoportot;
- + a bevonás eszközeit és részvételi formáit;
- + a bevonás célját.

A 17.§ (2) bekezdése alapján a Területfejlesztési Konceptió egyeztetése során tett véleményeket, társadalmi észrevételeket a tervezői válaszokkal együtt a dokumentációhoz kell csatolni.

A 18.§ (4) bekezdése alapján a területfejlesztési koncepciók véleményezésére jogosultak körét a rendelet 10. számú melléklete 1–9. és 12–13. pontjai tartalmazzák.

A Kormányrendelet 1.§ g) pontja alapján a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség Területfejlesztési Konceptió és Program kidolgozásáért felelős szervezeteként jelenik meg a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács.

A KDMKT Területfejlesztési Konceptió és Program tervezetének elkészítéséhez a Századvég Konzorcium külső szakértőkkel folytatta le a partnerségi egyeztetéseket. A partnerségben résztvevő szervezetek és személyek a partneri együttműködésre felkérést kaptak a Századvég Konzorciumtól, illetve a konzorcium által bevont külső szakértőktől. A partnerek véleményét, javaslatát a szakmai anyagot összeállító munkacsoport figyelembe vette. A komplett szakmai anyag véleményezését (társadalmi egyeztetését) a jogszabályi előírásoknak megfelelően a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács, ill. Munkaszervezete folytatta le. A társadalmi egyeztetés során beérkező észrevételek összesítésre, az észrevételekre adott tervezői válaszokkal együtt pedig közzétételre kerülnek, a fejlesztési dokumentumok mellékleteként.

A KDMKT Területfejlesztési Konceptió és Program **véleményezési fázisában** a Közép-Duna Menti Fejlesztési Tanács a Kormányrendelet 18.§ (4) bekezdése a 10. melléklet 1–9. és 12–13. pontjában foglaltak alapján a **véleményezésre jogosultak körét** a következőkben határozta meg:

- + miniszterek;
- + érintett megyei kormányhivatalok;
- + Központi Statisztikai Hivatal;
- + Magyar Energetikai és Közmű-szabályozási Hivatal;
- + Országos Atomenergia Hivatal;
- + Országos Környezetvédelmi Tanács;
- + Magyar Tudományos Akadémia;
- + országos önkormányzati érdekszövetségek;
- + érintett térségi fejlesztési tanácsok: Bács-Kiskun megye tekintetében Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács;
- + Közép-Duna Menti Kiemelt Térség kapcsán érintett megyei jogú városok önkormányzatai (Szekszárd).

A fent részletesen bemutatott folyamat kötelező elemei közül a jelenlegi dokumentum a KDMKT társadalmának, gazdaságának, kultúrájának, infrastruktúrájának diverz fókuszú elemzését tartalmazza. A részletezett szempontok mellett végtelen mennyiségű egyéb fókusz is meghatározásra kerülhetett volna, jelen anyagban azonban a leginkább releváns tématerületek részletezése valósul meg, és ezek a partnerségi terv megvalósításához kapcsolódóan kerültek azonosításra.

2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség – belső környezet helyzetelemzése

2.1. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség települései

Valamennyi további fejezet legfontosabb alapját képezi a Közép-Duna Menti Kiemelt Térséghez tartozó 99 település bemutatása, megyék szerinti bontásban, melyet a következő táblázat tartalmaz.

**1. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEI**

Bács-Kiskun		34.	Előszállás	68.	Medina
1.	Akasztó	35.	Nagykarácsony	69.	Miszla
2.	Bátya	36.	Sáregres	70.	Mucsi
3.	Császártöltés	37.	Vajta	71.	Nagydorog
4.	Drágszél	Tolna		72.	Nagykónyi
5.	Dunaegyháza	38.	Belecska	73.	Nagyszékely
6.	Dunapataj	39.	Bikács	74.	Nagyszokoly
7.	Dunaszentbenedek	40.	Bogyiszló	75.	Németkér
8.	Dunatetétlen	41.	Bölcske	76.	Ozora
9.	Dusnok	42.	Diósberény	77.	Ócsény
10.	Fajsz	43.	Dunaföldvár	78.	Paks
11.	Foktő	44.	Dunaszentgyörgy	79.	Pálfa
12.	Géderlak	45.	Dúzs	80.	Pári
13.	Hajós	46.	Értény	81.	Pincehely
14.	Harta	47.	Fácánkert	82.	Pusztahencse
15.	Homokmégy	48.	Fadd	83.	Regöly
16.	Kalocsa	49.	Felsőnána	84.	Sárszentlőrinc
17.	Kecel	50.	Felsőnyék	85.	Simontornya
18.	Kiskörös	51.	Fürged	86.	Sióagárd
19.	Miske	52.	Gerjen	87.	Szakadát
20.	Nemesnádudvar	53.	Gyönk	88.	Szakály
21.	Ordas	54.	Györköny	89.	Szárazd
22.	Öregcsertő	55.	Harc	90.	Szedres
23.	Solt	56.	Högyész	91.	Szekszárd
24.	Soltvadkert	57.	Iregszemcse	92.	Tamási
25.	Sükösd	58.	Kajdacs	93.	Tengelic
26.	Szadmár	59.	Kalaznó	94.	Tolna
27.	Újsolt	60.	Keszőhidegkút	95.	Tolnanémedi
28.	Újtelek	61.	Kéty	96.	Udvari
29.	Uszód	62.	Kistormás	97.	Újireg
Fejér		63.	Kisszekely	98.	Varsád
30.	Alap	64.	Koppányszántó	99.	Zomba
31.	Alsószentiván	65.	Kölesd		

32.	Cece	66.	Madocsa		
33.	Daruszentmiklós	67.	Magyarkeszi		

Forrás: Saját szerkesztés

A Kiemelt Térség **településstruktúrája** jelentősen különbözik a Térség nyugati és keleti felében, a választóvonalat a síksági és a dombvidéki térség határa jelenti. A Térség nyugati fele a domborzati viszonyok és az ország térszerkezetéhez illeszkedő közlekedési hálózat miatt jellemzően kis- és aprófalvas térségnek számít. Szekszárd, a legnagyobb város még a dombsági térszínen, de a tájhatárhoz közel és a Térség déli peremén található. A Térség középső és keleti részén nagyobb szemű, „alföldies” a településhálózat, bár az alföldi viszonyokhoz képest sűrűbb. Jellemző a kevés, nagyobb lélekszámú és kiterjedésű község és város. A népesebb városok a Duna völgyével párhuzamosan sorakoznak. Közülük Paks és Kalocsa a legnagyobb, együtt megközelítik Szekszárd népességsúlyát is.

A Térség központi települései a megyei jogú város **Szekszárd**, illetve **Paks** és **Kalocsa**. Mérete és közigazgatási jogállása alapján Szekszárd számít a településhierarchia legmagasabb fokán álló településnek. A kezdődő nagyberuházások hatására, illetve a Paks–Foktő közti összekötő híd megépülésével a Paks–Kalocsa várospáros térszervező ereje, a Térség egészére kiterjedő gazdasági pólus jellege várhatóan erősödni fog.

A településlépcső következő szintjén további három járásszékhely áll: **Tolna**, **Tamási** és **Kiskőrös**. Míg Tamási és Kiskőrös, a nyugati és a keleti „végek” járásszékhelyei elsősorban saját járásukban játszanak központi szerepet, addig főként Tamási településhálózatban betöltött központi szerepe lényeges, ugyanis járásának minden települése a Térséghez tartozik, és egyértelműen Tamásihoz gravitál.

A Térség többi városa súlyánál, illetve szűkebb környezetét szervező erejénél fogva emelkedik ki a településhálózatból. A Térség északi peremén **Dunaföldvár**, illetve **Solt** a Térség északi kapuja és közlekedési csomópontja, **Kecel** és **Soltvadkert** Kiskőrössel együtt alkot jelentősebb súlyú városhármaszt, a Térség délkeleti peremén a sajátos arculatú **Hajós** rendelkezik városi jogállással. A Dunától nyugatra a fentiekén kívül **Simontornya** és **Gyöngyös** kapott városi rangot. Utóbbi ugyan területét tekintve nem kiemelkedő, azonban elmondható, hogy Gyöngyös Tolna megye közepén, Tamási, Szekszárd és Cece közötti magasabb rendű főutakkal határolt, nagy kiterjedésű belső periféria egyetlen jelentősebb települése. Végül, de nem utolsó sorban, a településlépcső legalján álló aprófalvak Tamási környékén, az említett belső periférián, illetve Kalocsa környékén találhatóak.

2.2. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség adottságai és belső erőforrásai

2.2.1. Természeti és épített környezet állapota

2.2.1.1. Táji jellegzetességek, természeti adottságok, tájvédelem

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség **99 települést foglal magába, összesen 446 432 ha kiterjedésben** (4464,3 km², mely az ország területének 4,8%-a). A kiemelt térség két nagytáj területére esik, a Sió-völgytől keletre az Alföld, dél-nyugatra a Dunántúli-dombság része. A nagy kiterjedésű térségben **változatos tájtypusok fordulnak elő, a települések 5 középtáj, azon belül 17 kistáj területét érintik.**

A térséget jellemző **középtájak igen eltérő komplex táji feltételrendszert biztosítanak** a településrendszer alakulásának, az erdő- és mezőgazdálkodásnak, a vízgazdálkodásnak, a természetvédelemnek.

A táji jellegzetességek, természeti adottságok fejezet elkészítéséhez fő Forrásként ¹ DÖVÉNYI (szerk. 2010) Magyarország kistájainak katasztere c. kötete került felhasználásra.

Az egyes települések tájszerkezetben elfoglalt helyét az alábbi táblázat tartalmazza. Egyes települések közigazgatási területei táji adottságaik nyomán több kistáj területét is érintik.

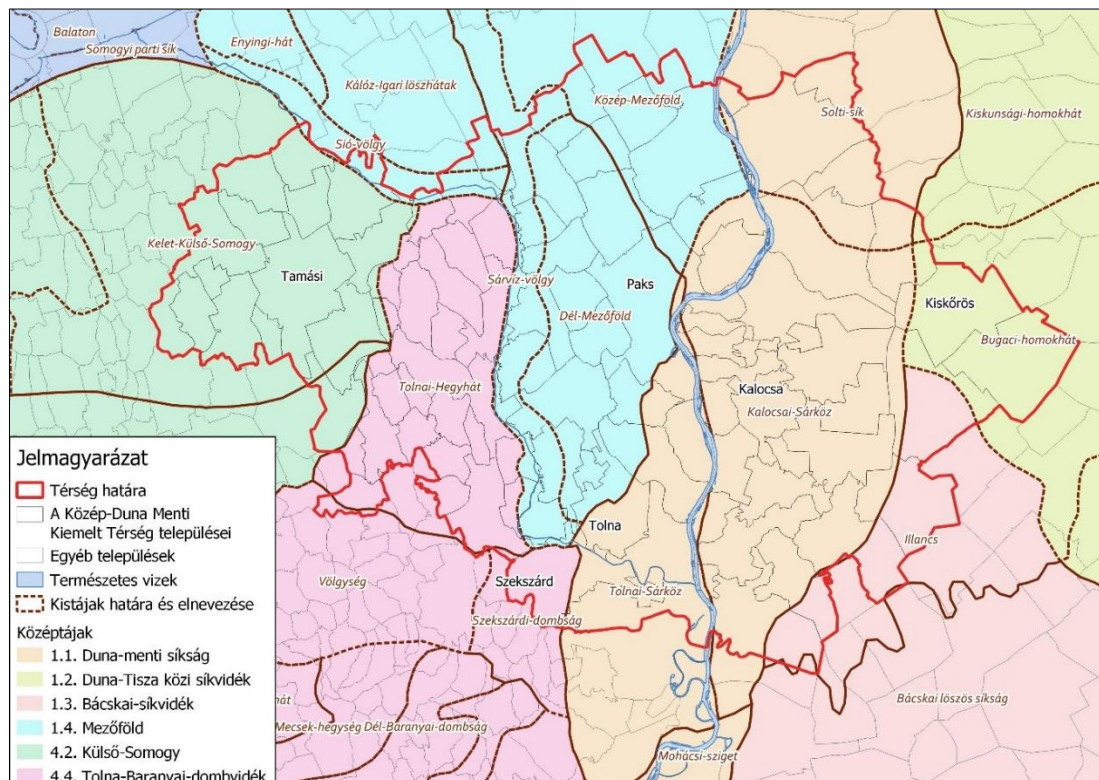
2. TÁBLÁZAT: A KIEMELT TÉRSÉG TÁJSZERKEZETI JELLEMZŐI

Alföld nagytáj		
Mezőföld középtáj	Kistáj	Érintett települések
	Kálóz–Igari-löszhátak	Sáregres, Simontornya
	Sárvíz-völgye	Cece, Sáregres, Vajta, Bikács, Harc, Kajdacs, Kölesd, Medina, Nagydorog, Pálfa, Sárszentlőrinc, Simontornya, Sióagárd, Szedres, Tolna, Szekszárd, Tengelic, Zomba
	Sió-völgy	Sáregres, Felsőnyék, Ozora, Pálfa, Pincehely, Simontornya, Tolnanémedi
	Tolnai-hegyhát	Dúzs, Belecska, Diósberény, Kalaznó, Felsőnána, Gyöng, Harc, Hőgyész, Keszőhidegkút, Kéty, Kisszékely, Kistormás, Kölesd, Medina, Miszla, Mucsi, Nagyszékely, Pálfa, Pincehely, Sárszentlőrinc, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Szekszárd, Tolnanémedi, Udvari, Varsád, Zomba
	Dél-Mezőföld	Alap, Alsószentiván, Cece, Vajta, Bikács, Dunaszentgyörgy, Fácánkert, Fadd, Györköny, Kajdacs, Nagydorog, Németkér, Paks, Pusztahencse, Sióagárd, Szedres, Tolna, Tengelic
	Szekszárdi-dombság	Őcsény, Szekszárd, Zomba

¹ DÖVÉNYI (szerk. 2010) Magyarország kistájainak katasztere,

Alföld nagytáj		
Dunamenti-síkság középtáj	Közép-Mezőföld	Solt, Alap, Alsószentiván, Daruszentmiklós, Előszállás, Nagykarácsony, Bölske, Dunaföldvár, Németkér, Paks
	Völgyiség	Mucsi, Zomba
	Solti-sík	Dunaegyháza, Akasztó, Dunatetőtlen, Harta, Solt, Újsolt
	Kalocsai-Sárköz	Kiskőrös, Akasztó, Bátya, Császártöltés, Drágszél, Dunapataj, Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajsz, Foktő, Géderlak, Hajós, Harta, Homokmégy, Kalocsa, Kecel, Miske, Nemesnádudvar, Ordas, Öregcsertő, Sükösd, Szakmár, Újtelek, Uszód, Bölske, Madocsa, Paks
Duna-Tisza közti síkvidék középtáj	Tolnai-Sárköz	Dunaszentbenedek, Dusnok, Fajsz, Foktő, Géderlak, Kalocsa, Bogyiszló, Dunaszentgyörgy, Fadd, Gerjen, Öcsény, Paks, Tolna, Szekszárd
	Kiskunsági-homokhát	Akasztó
Bácskai-síkvidék középtáj	Bugaci-homokhát	Kiskőrös, Soltvadkert, Akasztó, Kecel
	Illancs	Hajós, Nemesnádudvar, Sükösd
	Bácskai löszös síkság	Hajós, Sükösd
Dunántúli-dombság nagytáj		
Külső-Somogy középtáj	Kistáj	Érintett települések
	Kelet-Külső-Somogy	Belecska, Értény, Felsőnyék, Fürged, Iregszemcse, Keszőhidegkút, Koppányszántó, Magyarkeszi, Pári, Nagykónyi, Nagyszokoly, Ozora, Pincehely, Regöly, Szakály, Tamási, Tolnanémedi, Újireg
	Dél-Külső-Somogy	Dúzs, Gyöng, Hőgyész, Regöly, Szakály, Szárazd

1. ÁBRA: A KIEMELT TÉRSÉG TÁJSZERKEZETE

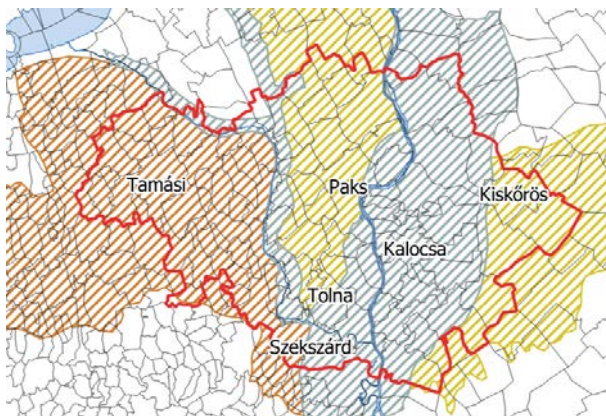
A térséget tagoló **nagy tájszerkezeti elemek** a Duna-völgy, a Sió-csatorna, a Sárköz, a Kapos és Koppány folyók völgye, a Duna-völgyi- és Kiskunsági-főcsatornák menté, a dombságok és homokhátságok térségei, az ártéri szintű síkságok. Összefüggő erdőségek a Nagydorogi, Hőgyészi, Pincehelyi, Tamási, Gemenci, Alsó-Duna-menti, Kiskörösi körzetekben fordulnak elő.

2. ÁBRA: KISTÁJCSOPORTOK SZERINTI TÁJBEOSZTÁS

Az érintett **kistájak természeti és táji jellemzőit** jellegük alapján (meghatározó természeti adottságok, domborzati jellemzők) **csoportosítva kerülnek bemutatásra**, a kiemelt térségre vonatkozóan:

- folyó menti (kék),
- hordalékúpsíkságok (sárga),
- dombságok kistájcsoportjai (barna).

A Kálóz-Igari löszhátak, a Völgyesség, a Kiskunsági-homokhát, illetve a Bácskai löszös síkság kistájak csekély érintettsége miatt azok bemutatása nem indokolt, a térségre kiemelt hatással nincsen.

(saját szerkesztés)

A **folyó menti kistájcsoportha** a Duna folyó ártéri szintű síkságai, valamint a Sárvíz-völgy teraszos folyóvölgye és a Balaton süllyedéke mentén kialakult Sió-völgy tartoznak.

A Duna-menti síkság a folyó környezetformáló hatásának (erózió, akkumuláció²) köszönhetően alakult ki, melyet a múlt századi árvízmentesítő munkálatokig a Duna állandóan formált. A feltöltött síkság ártéri szintjei magas és alacsony ártérre tagozódnak.

A Sió és a Sárvíz völgye Pálfa település magasságában egyesül, Sióagárdig a folyók párhuzamosan futnak. Sióagárdnál a Sárvíz a Sióba ömlik. A kistajak átlagos szélessége 3 km, melyben a vizek természetes, illetve mesterséges medrekben folynak a befogadó Dunába.

A **Duna-menti síkság táji adottságait** elsősorban a folyó egykori meanderezése, hordaléklerakása, eróziós tevékenysége határozza meg (a Solti-sík jellegzetes tájkarakterét a Nagy-ér vándorlása nyomán is kialakult partidűne-sorozatokat adják). Az egykori medrek, kanyarulatok, morotvák a mai tájszerkezetben is tovább élnek. Kiterjedt gyepek a mélyfekvésű térszíneken és a Dunától keletre eső kistajak homokhátsági szegélyén fekvő szikvidéken találhatók.

Az elsősorban szántóföldi műveléssel hasznosított agrártájban az ártéri galériaerdők mellett, a folyó tájalakító tevékenysége nyomán kialakult szegélyeken jellemzőek a fás szárú állományok vagy a gyepek.

A **Sárvíz-völgy kistáj** déli fele esik a kiemelt térség területére, ahol a Sió-völgygel egyesül. A **teraszos folyóvölgy** homokos folyóvízi hordalékán a természetközeli vegetáció változatos komplexe alakult ki. A **három magassági szinttel** (a mélyártér mintegy 1 km széles, erre települ a 2-4 m relatív magasságú középterasz szint, melyet nyugatról keskenyebb, keletről szélesebb 6-12 m kimagasodó terasz szint keretez) **jellemezhető völgyben** elsődlegesen mezőgazdasági műveléssel foglalkoznak, az erdőgazdálkodás kisebb arányú (halgazdálkodás a kistáj ezen területén nem jellemző).

Az egyesült folyóvölgy tájjellegét meghatározzák az egykori meanderezésből visszamaradt eróziós-akkumulációs felszínformák, a magasárterek futóhomokformái és a löszök eróziós-derázis³ formakincse.

A **Sió-völgy** kiemelt térségben lévő szakasza átlagosan 30-40 m mély völgy (ezen a szakaszon már határozott völgyformával), melynek magasabb térszíneken nyugvó peremei eróziós-derázis völgyekkel szabdalta. A vízfolyás kis munkavégző képessége miatt jellegzetes ártéri szintek nem különíthetők el egymástól.

A Sió-völgy tájhasználat is hasonlóan jellemezhető, mint a fentiekben bemutatott Sárvíz-völgyében. Simontornyán azonban mintegy 100 ha-os halastó-rendszer működik.

A **hordalékkúp-síkságok kistájcsoportha** a Duna-menti síkság nyugati és keleti peremén fekszik. A hátsági homokterületek az Ós-Duna hordalékkúpjainak maradványai, és mintegy 10-60 m-rel a síkságok fölé emelkednek hullámos felszínükkel.

A Mezőföld az Alföld legnyugatibb és egyben legmagasabbra kiemelt középtája. Felszíne délkeleti irányban fokozatosan lejt, majd meredek peremmel szakad le a Dunamenti-síkságra.

Illancs a Duna-Tisza-közi homokhátság legmagasabb vonulata, melyet nyugatról a Duna-völgyi-főcsatorna határol és a Bugaci-homokhát irányába ellaposodik.

² feltöltődés

³ derázis: nehézségi erő hatására végbemenő felszínmozgás

A **Bugaci-homokhát és Illancs hullámos síkságai** 8-10 m/km² relatív reliefű buckás vidék, mozaikos felszíni formákkal és területhasználattal. Változatos táji megjelenést adnak az elgátolt kismedencék, buckaközi laposok, az ÉNy-DK-i irányban húzódó buckasorok, a szélbarázdák, a vizenyős laposok, szikes tavak, turjánosok.

„Az egykori Duna-ártér és a Duna-Tisza közti homokhátság határán húzódó lápvidéket nevezik turjánvidéknek, amely az ősi Duna-medrek vonalát követi. A turján szó pontosan azt az élőhely típust, vegetáció-egységet jelöli, amely ezeknek a területeknek a jellemzője: az égeres és magyarkőrises láperdőket, rekettyefüzeseket, magassásos lápréteket és kaszálóréteket.”⁴ A Kiskőrösi turjános Természetvédelmi Terület folytatása a Keceli-Császártöltési Órjeg.

Bugaci kistáj kiemelt térségi területén a kisparcellás mezőgazdasági művelés, szórt tanyavilág jellemző. Illancs érintett részén az erdőművelés nagy aránya a meghatározó.

A kiemelt térség mintegy harmada dombsági domborzati jellemzőkkel írható le. A **dombsági kistájcsoportba** kerültek besorolásra a Külső-Somogyi érintett kistájak és a Tolnai-dombság részeként a Tolnai-hegyhát és Szekszárdi-dombság. A kistájakat a háta és völgyek eltérő magassági és vízszintes kiterjedése, egymást követő gyakorisága, iránya, tagoltsága határozza meg és különíti el.

A Mezőföldi és a dombsági kistájakat a Sárvíz- és Sió-völgy **kistájak** határolják egymástól. A **Külső-Somogyi kistájak** dombháta ÉK-DNy-i irányban húzódnak, szélesen elterülve közepesen tagolt dombsági felszínt alkotva. A kiemelt térség területén a dombhátak dél felé hosszan elnyúlt, lankás lejtőkkel alacsonyodnak le a Koppány-patak völgyébe. A Koppánytól délre eső dombhátak sokkal meredekebben szakadnak le a folyóvölgyre. A lapos dombhátakon a mezőgazdasági művelés dominál, a meredekebb peremek zöme erdővel borított. A térség évszázados tájhasználatát a dombvidéki vízgazdálkodás, halastó-füzérek teszik élhetővé. A völgyek aljában kialakított vízrendszerek kedvezően befolyásolják a jó mezőgazdasági adottságokkal rendelkező táj klimatikus adottságait is.

A **Tolnai-hegyhát** sűrűn tagolt dombság a Kapos és Sárvíz-völgy között. Aprólékos domborzatát völgyekkel, szurdokokkal sűrűn felszabdalt, magasra kiemelt löszborította hegyhátak adják. A lapos tetejű hegyhátak közt széles völgytalpú eróziós völgyek fejlődtek ki. Az ÉK-DNy-i irányt követő fő völgyek a Donát-patak aszimmetrikus völgyére nyílnak. A domborzati jellemzőkből fakadóan a táji és tájhasználati változatosság erőteljes, az erdőgazdálkodás részaránya magas.

A **Szekszárdi-dombság** egy jól körül határolt, kis területi kiterjedésű kistáj, melynek területéből Szekszárd tartozik a kiemelt térségbe. A dombvidék sajátos geomorfológia arcúlatát főként szerkezeti formái határozzák meg, a féloldalasan kiemelt, aszimmetrikus löszhátak, valamint a háta közt mélyre bevágódó völgyek. A kistáj nyugati peremén az erdőgazdálkodás a meghatározó, a napfényes, művelhető lejtőkön a szőlőtermelés a hagyományos tájhasználati forma.

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény definiálja a **táj fogalmát** a 6.§ (1) bekezdésében:

„A táj a földfelszín térben lehatárolható, jellegzetes felépítésű és sajátosságú része, a rá jellemző természeti értékekkel és természeti rendszerekkel, valamint az emberi kultúra

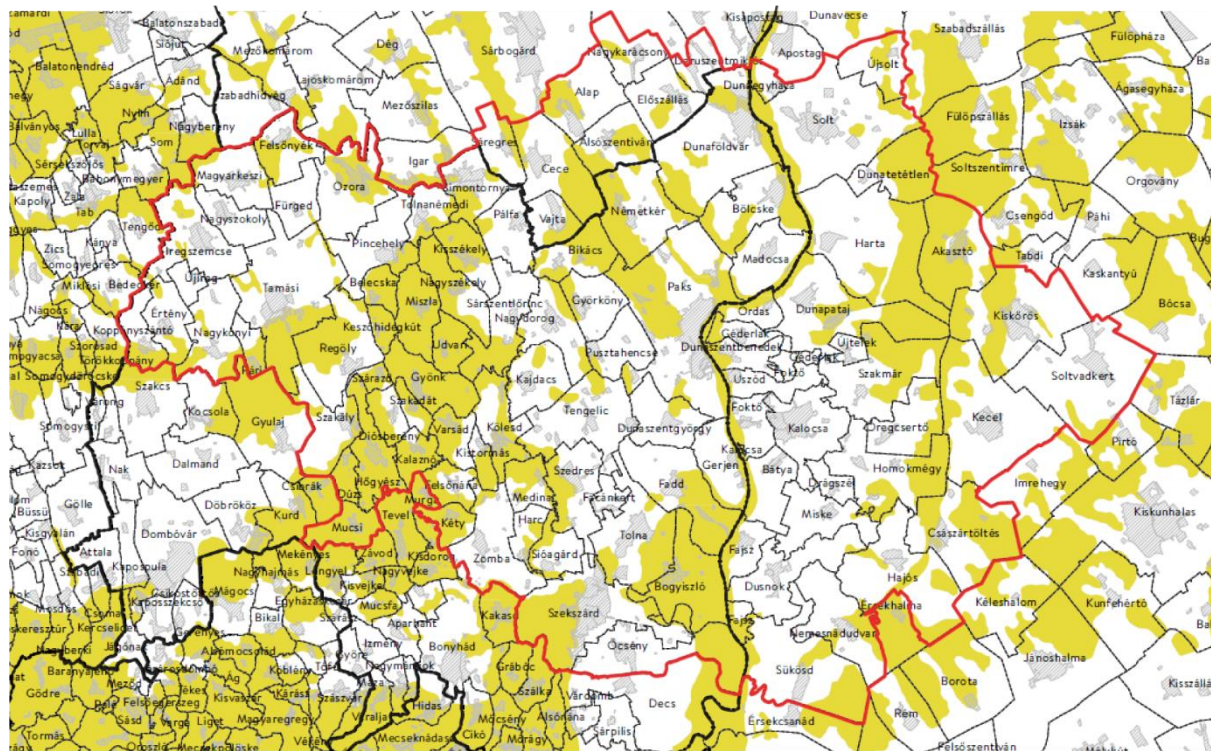
⁴ <http://knpi.nemzetipark.gov.hu>

jellegzetességeivel együtt, ahol kölcsönhatásban találhatók a természeti erők és a mesterséges (ember által létrehozott) környezeti elemek.”

A táji értékek védelmére az Országos Területrendezési Terv önálló övezetet tartalmaz, a tájképvédelmi terület övezetét, melyet a területrendezési tervek készítésének és alkalmazásának kiegészítő szabályozásáról szóló 9/2019. (VI. 14.) MvM rendelet határolt le. **A tájképvédelmi terület övezete**, „amelybe a természeti adottságok, rendszerek, valamint az emberi tevékenység kölcsönhatása, változása következtében kialakult olyan területek tartoznak, amelyek **a táj látványa szempontjából sajátos és megkülönböztetett fontosságú, megőrzésre érdemes esztétikai jellemzőkkel bírnak**”.

A kiemelt térség települései kisebb-nagyobb mértékben érintettek a tájképvédelmi terület övezetével, Nagyszokoly, Újireg, Fácánkert, Drágszél kivétel. Összefüggő nagy övezeti térségek Gemenc, Dél-mezőföld térsége, Tolnai-hegyhát vidéke, Duna-mente és a kiskunsági szikes tavak, turjánok, mocsarak vidékén találhatók.

3. ÁBRA: TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE

Forrás: MvM rendelet

A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 6.§ meghatározása alapján **egyedi tájértéknek minősül az adott tájra jellemző** természeti érték, képződmény és az emberi tevékenységgel létrehozott tájalkotó elem, amelynek természeti, történelmi, kultúrtörténeti, tudományos vagy esztétikai szempontból a társadalom számára jelentősége van. Az egyedi tájértékek megállapítása és nyilvántartásba vétele a nemzeti park igazgatóságok feladata.

A kiemelt térség területén az alábbi településeken végeztek **egyedi tájérték felmérést az OKIR alapján**: Sáregres, Simontornya, Cece, Alap, Alsószentiván, Belecska, Keszőhidegkút, Udvari, Sárszentlőrinc, Gyöngy, Szakadát, Diósberény, Varsád, Kalaznó, Felsőnána, Bátya, Drágszél, Uszód, Dunaszentbenedek, Újtelek, Géderlak, Ordas.

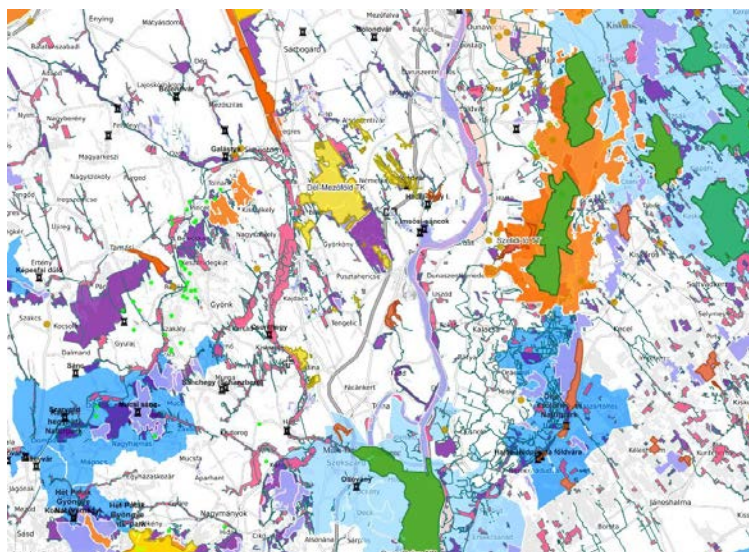
2.2.1.2. Természetvédelem

A kiemelt térség a Duna-Ipoly Nemzeti Park, a Kiskunsági Nemzeti Park és a Duna-Dráva Nemzeti Park Igazgatóságok illetékességi területén fekszik. A természetvédelmi, tájvédelmi érintettségű területek bemutatása során elsődleges Forrásként az OKIR, a természetvedelem.hu, a jogtár (védelem alá helyezések egyedi jogszabályai, Országos Területrendezési Terv) adatai kerültek felhasználásra.

A kiemelt térség országosan védett természetvédelmi területei sokszínűek az érintett kistájak eltérő természeti adottságai következtében, aminek változatosságát a védettség alá helyezett természeti értékek típusai jól érzékeltetik: homokon kialakult formakincsek, szikes puszták rétjei, láperdők, Duna menti területek erdei, termőtalajai, mocsárvidékek, lápok, turjánosok, löszképződmények, morotva tavak, vízparti biotópok, galériaerdők, futóhomokos területek, löszpusztagyepek, halastó-rendszerek, géntartalékok.

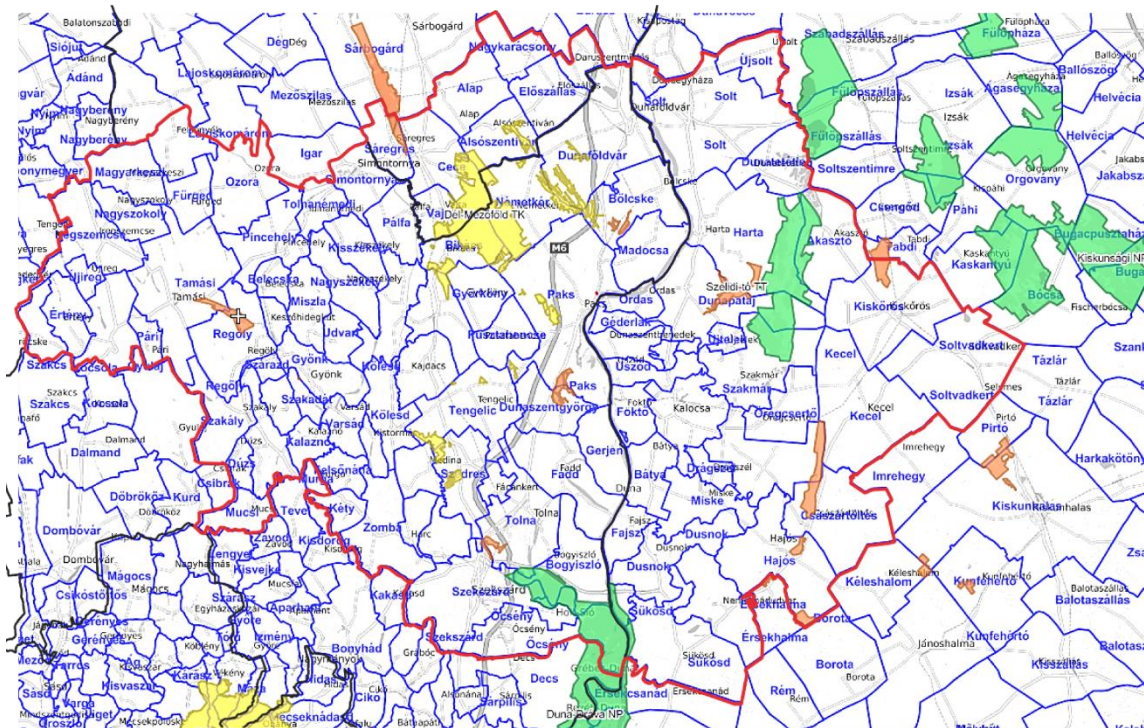
A térség területe az országos jelentőségű, egyedi jogszabállyal védett természeti területek közül érintett a **Duna-Dráva Nemzeti Park** területével (Gemenc), illetve a **Kiskunsági Nemzeti Park** területével (Miklapuszta), melyek a térség peremterületeire nyúlnak be. A Dél-Mezőföldi Tájvédelmi Körzet teljes egésze a kiemelt térség területén található, több területi egységet magába foglalva, 12 település közigazgatási területén, a térség központi zónájában. A kiemelt térségben még további 10 országosan védett természetvédelmi terület van, melyek lokálisak, kisebb kiterjedésűek. A kiemelt térség összetett táji környezetéből és területhasználatából fakadóan természeti értékekben gazdag, melyet jó érzékeltet az OKIR rendszerből készített alábbi, a különböző szintű oltalmi elemek egymásra vetítéséből származó térképrészlet is.

4. ÁBRA: EGYMÁSRA VETÍTETT KÜLÖNBÖZŐ TERMÉSZETVÉDELMI OLTALMAK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN

Forrás: OKIR

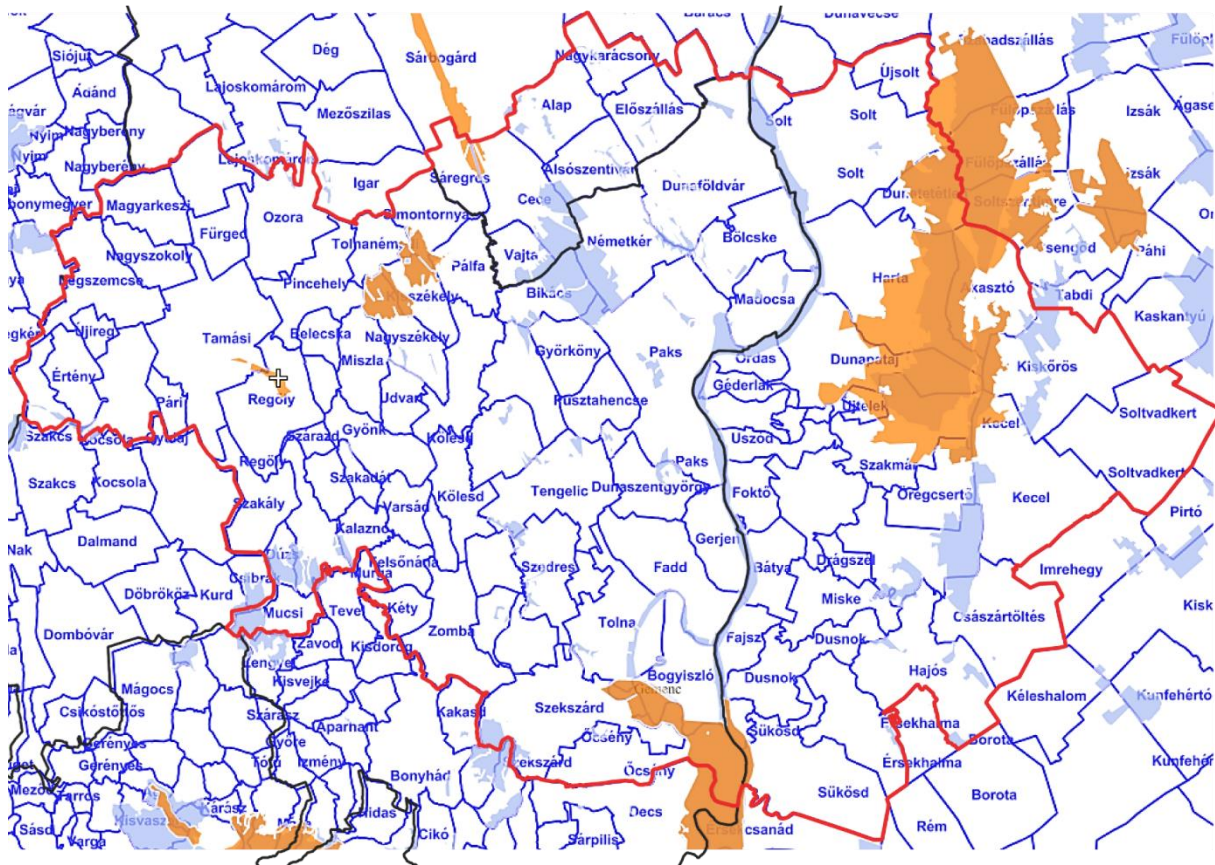
**5. ÁBRA: ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ, EGYEDI
JOGSZABÁLYAL VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK A
KIEMELT TÉRSÉGBEN, NEMZETI PARK (ZÖLD), TÁJVÉDELMI
KÖRZET (SÁRGA), TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET (BARNA)**

Forrás: OKIR

A Natura 2000 területek hálózatát a **közösségi jelentőségű természetes élőhelytípusok és a vadon élő állat- és növényfajok védelmére, a biológiai sokféleség megóvása érdekében hozták létre**. A hazai Natura 2000 területeket (különleges madárvédelmi területek, különleges természetmegőrzési területek, kiemelt jelentőségű természetmegőrzési területek) a 275/2004. (X.8.) Kormányrendelet jelölte ki. Az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészeket a 14/2010. (V.11.) KvVM rendelet tartalmazza.

**6. ÁBRA: NATURA 2000 KÜLÖNLEGES MADÁRVÉDELMI
TERÜLETEK (KÉK), KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI
TERÜLETEK (NARANCS)**

Forrás: OKIR

A **nemzeti ökológiai hálózat** az „egyes védett természeti területek, valamint egyes védett természeti területek védőövezete, Natura 2000 területek, érzékeny természeti területek és természeti területek ökológiai (zöld) folyosókkal biztosított biológiai kapcsolatainak egységes elnevezését jelenti”⁵. Az országos ökológiai hálózat övezeteit (magterület, ökológiai folyosó, puffterület) az Országos Területrendezési Terv jelölte ki. A **restaurációs területek**⁶, **megszakított ökológiai folyosók területi tervezése és területükön a degradált ökoszisztémák helyreállítása a közeljövő feladata.**

Az ökológia hálózat övezetei alapot adnak a **térségi/települési zöldhálózat-rendszerek, azaz zöldinfrastruktúra rendszerek további fejlesztésére.** A zöldinfrastruktúra rendszerek a széles spektrumú ökoszisztéma-szolgáltatásai négy fő csoportba sorolhatók⁷:

- + a biodiverzitás és az ökoszisztéma állapotának megőrzése;

⁵ A természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvény 53.§ (2) b pontja.

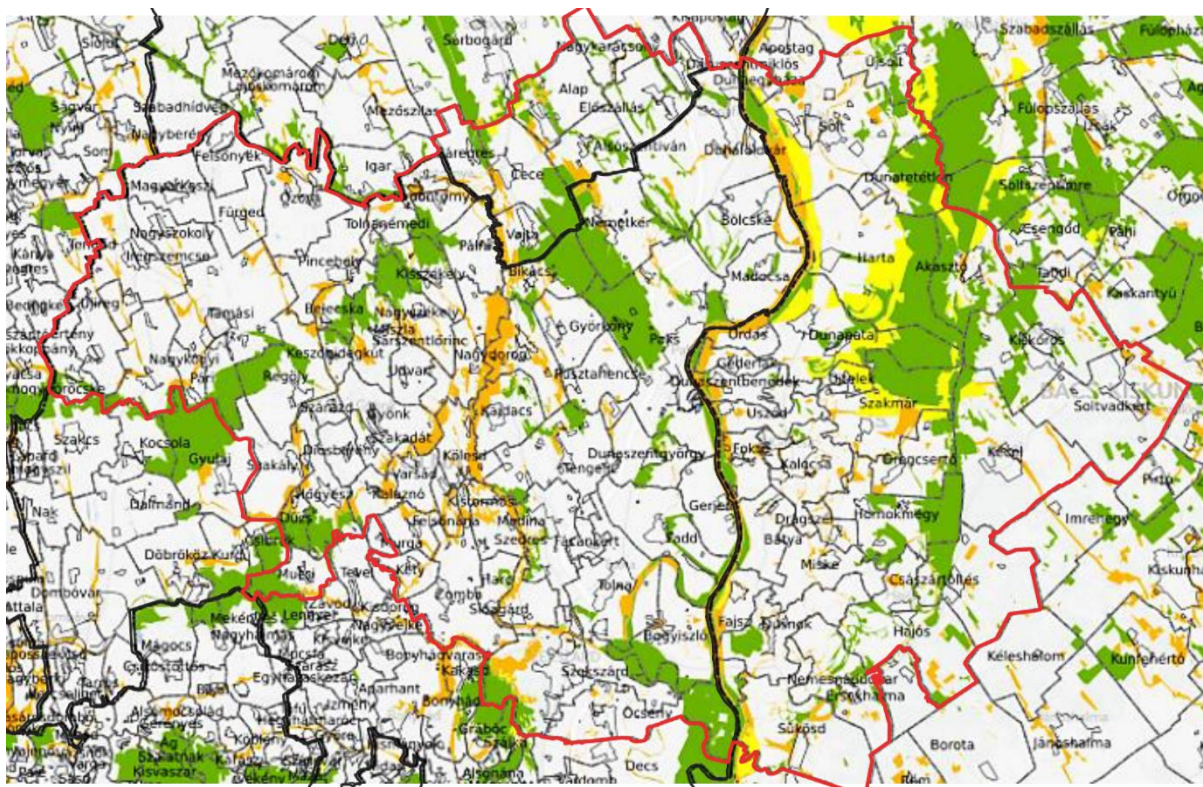
⁶ EU biodiverzitás stratégia, A biológiai sokféleség megőrzésének 2015-2020 közötti időszakra szóló nemzeti stratégiája

⁷ Zöldinfrastruktúra-hálózat fejlesztése, II. kötet (Forrás: természetem.hu)

- + az ökoszisztéma funkciók és szolgáltatások javítása;
- + a közösségi jóllét és az egészség megőrzése;
- + a zöld gazdaság, a fenntartható tájgazdálkodás és vízgazdálkodás támogatása.

A kiemelt térség területét érinti dél-keleti oldalról az **Őrjeg és szőlőhegyei Natúrpark** (Császártöltés, Hajós, Homokmégy és Öregcsertő). A helyi közösségek által elindított tájszintű együttműködés elsődlegesen a természeti és táji örökségének megőrzésén, valamint tájfenntartó és természetközeli gazdálkodás módokon keresztül szolgálja a természetvédelmi célkitűzéseket.⁸

7. ÁBRA: OTRT ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ÖVEZETEI, MAGTERÜLET (ZÖLD), ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓ (NARANCS), PUFFERTERÜLET (SÁRGA)

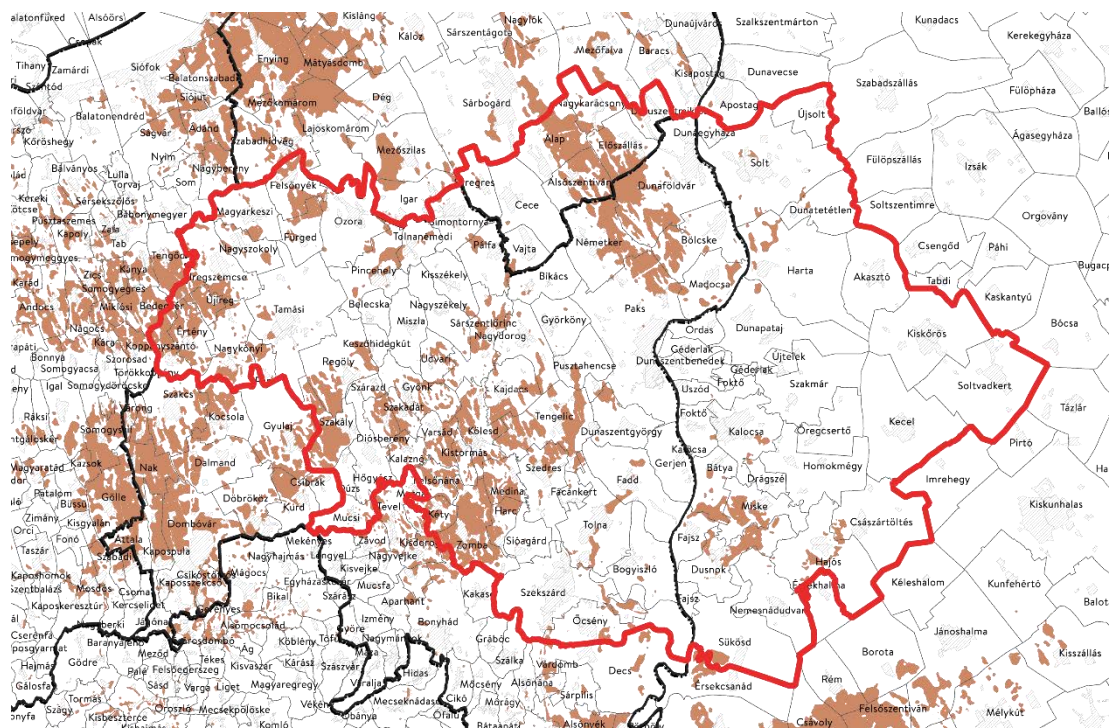
Forrás: oeny.e-epites.hu/eny/4tr

2.2.1.3. Termőföld- és talajvédelem

Az Országos Területrendezési Terv (2018. évi CXXXIX. törvény második része, hatályos: 2019.03.15-től) meghatározza 3/2 térképi mellékletében a **kiváló termőhelyi adottságú szántók** övezetét.

⁸ <http://orjeginap.hu/>

8. ÁBRA: ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERV, 3/2. KIVÁLÓ TERMŐHELYI ADOTTSÁGÚ SZÁNTÓK ÖVEZETE, 2018 DECEMBER,

Forrás: <https://www.e-epites.hu/orszagos-teruletrendezesi-terv-terkepi-mellekletei-hatalyos-20190315-tol>, piros: Közép-Duna menti kiemelt térség határa.

A kiemelt térség területén a Tolna megyei területeken található több kiváló termőhelyi adottságú szántó. Jelentősebb kiterjedésű területek helyezkednek el Szekszárdtól északnyugatra a Zomba, Gyöng, Sárszentlőrinc, Pusztahencse négyszögben, a kiemelt térség Tamásától nyugatra eső településeinek területén (Nagykőnyi, Értény, Koppányszántó, Újireg, Iregszemcse), valamint nagyobb összefüggő területet fekszik a térség északi, Duna menti területén fekvő tolnai és Fejér megyei településeken, Madocsa és Alap közötti térségben.

A kiemelt térség Dunától keletre eső oldalán nagyobb kiterjedésű kiváló termőhelyi adottságú szántó Miske, Bática, Dusnok településeken terül el, valamint kisebb foltok találhatóak elszórva több településen.

A kiemelt térség esetében a **földterületek művelési ágak szerinti megoszlását** az 3. TÁBLÁZAT: mutatja. A térség követi a hazai folyamatokat, az egyes művelési ágakban bekövetkezett változások tekintetében a kiemelt térség jellemzően a megyei összehasonlítás alsó középmezőnyben van. Ez alól kivételt képez a gyümölcsösök területének növekedésében a megyei ranglista harmadik helyén áll Békés és Borsod-Abaúj-Zemplén megye mögött. Az adatokból látható, hogy a legnagyobb területet az erdő művelési ág vesztítette.

**3. TÁBLÁZAT: EGYÉNI GAZDASÁGOK ÉS MEZŐGAZDASÁGI
TEVÉKENYSÉGET FOLYTATÓ GAZDASÁGI SZERVEZETEK
HASZNÁLATÁBAN LÉVŐ FÖLDTERÜLET HASZNÁLAT
MEGOSZLÁSA MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT 2000, 2010,**

Művelési ág	2000 (ha)	2010 (ha)	változás (%)
szántóterület	212 365,98	211 468,88	-0,42
erdő terület	48 197,04	38 464,21	-20,19
gyep terület	29 195,68	25 114,51	-13,98
gyümölcsös terület	2 532,18	3 457,41	36,54
szőlő terület	12 996,64	11 379,29	-12,44
konyhakert területe (csak egyéni gazdaságok használatába)	2 176,64	781,90	-64,08
művelés alól kivett földterület	8 414,03	6 726,10	-20,06
bérelt földterület	46 647,01	125 900,69	169,90
saját tulajdonú földterület (számított)	271 164,69	173 653,34	-35,96
összes földterület	317 811,70	299 554,04	-5,74

Forrás: 2010. évi Általános Mezőgazdasági Összeírás (ÁMÖ 2010)

A mutatókban a legjelentősebb növekedés a bérelt földterületek aránya mutatja, azonban ez is illeszkedik az országos képbe, a kiemelt térség a 169,9%-os növekedéssel a megyék alsó harmadába található.

Meg kell azonban jegyezni, hogy a 2010-es adatok meglehetősen réginek tekinthetők. A 2010 és a 2018 között eltelt időre vonatkozóan megyei szintű adatok állnak rendelkezésre (4. TÁBLÁZAT:). Az elmúlt 8 év változásait tekintve a nádas és a konyhakerti területeket jelentős, valamint a szőlő területek kismértékű csökkenését leszámítva a meghatározó művelési ágakban csak pár százalékpontos változás volt megfigyelhető. Csökkent a művelés alól kivett földterületek aránya, valamint pár százalékponttal nőtt az erdők területe.

Megyei összehasonlításban a szántó-, valamint a szőlő területek kismértékű csökkenésével a megyék középmezőnyében áll mind a Tolna megyei, mind a három megyei összesítés. Az erdőket tekintve a megyék összege a középmezőnyben van, míg a tolnai érték csak a megyei lista alsó harmadára elegendő. A gyep és a gyümölcsös területek növekedésével a megyék első harmadában áll a tolnai és az összesített érték is. A művelés alól kivett területek 12,86%-os tolnai és 1,45%-os megyei összesített csökkenésével a lista első harmadában áll, Tolnát csak Békés megye előzi meg (-14,18%).

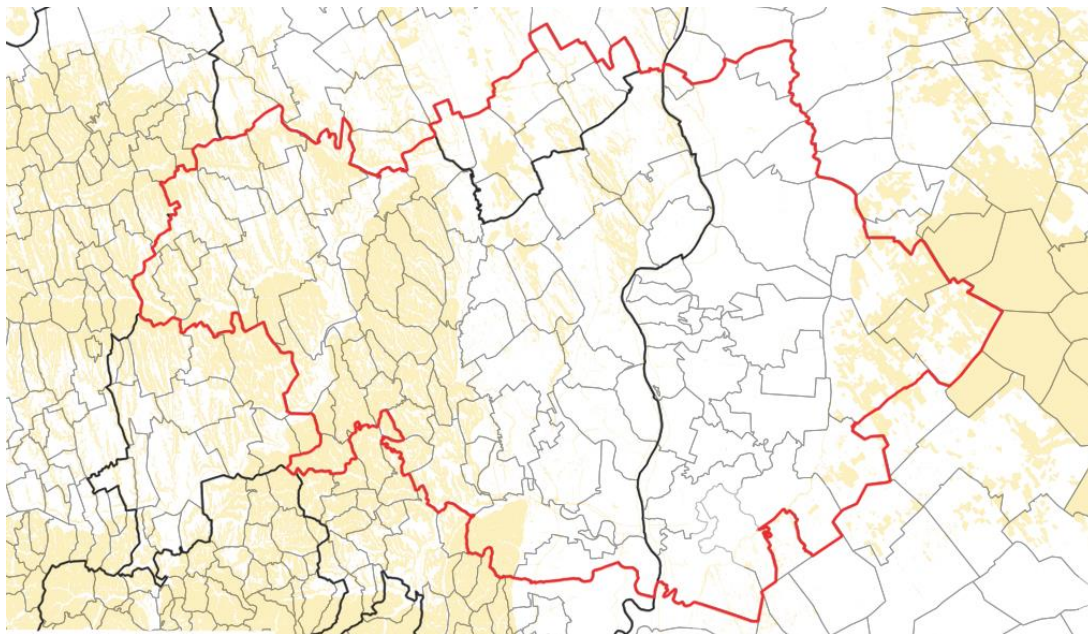
**4. TÁBLÁZAT: MEGYEI SZINTŰ FÖLDTERÜLET HASZNÁLAT
MEGOSZLÁSA MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT 2010, 2018,**

Művelési ág	Tolna megye (2010) (ha)	Tolna megye (2018) (ha)	Három érintett megye (2010) (ha)	Három érintett megye (2018) (ha)	Változás Tolna megye (2010- 2018) (%)	Változás három érintett megye (2010-2018) (%)
szántóterület	213154	208815	831166	812084	-2,04	-2,30
erdő terület	66006	66160	292479	296127	0,23	1,25
gyep terület	14036	17325	137983	150095	23,43	8,78
gyümölcsös terület	1665	2132	14860	15121	28,05	1,76
szőlő terület	4933	3983	30671	27190	-19,26	-11,35
konyhakert területe	3041	1850	16469	8393	-39,16	-49,04
művelés alól kivett földterület	35971	31344	316885	312293	-12,86	-1,45
Nádas	1354	751	17116	8628	-44,53	-49,59
Halastó	2314	3270	5146	6282	41,31	22,08
összes földterület	342474	335630	1662775	1636213		

Forrás: KSH

A kiemelt térség több területe **erózió-veszélyeztetett terület**. Leginkább meghatározó a Tolnai-Hátság területén, Tamási körüli települések jellemzően érintettek. Emellett szórványosan Paks, valamint a tőle északra lévő településen is találunk erózióval veszélyeztetett területet, azonban ezek kevésbé nagy kiterjedésűek és kevésbé összefüggő területet alkotnak. A harmadik nagyobb érintett terület a térség keleti határa mentén, Kiskörös, Soltvadkert, Kecel és Császártöltés területén található.

9. ÁBRA: ERÓZIÓ-VESZÉLYEZTETETT TERÜLETEK,

Forrás: mepar.hu, piros: Közép-Duna menti kiemelt térség határa

2.2.1.4. Vízkészletek és vízvédelem

A kiemelt térség felszíni vizekben viszonylag gazdag, ennek legjelentősebb eleme a területet kettészelő Duna, amelynek közel 100 km-es hossza található a területen. A Duna gyengén alsó szakasz jellegű, a hajózó utat szigetek és zátonyok kísérik. Átlagos szélessége 500-600m, átlagos mélysége 3-4m, közepes vízhozama Paksnál 2.300 m³/sec.⁹

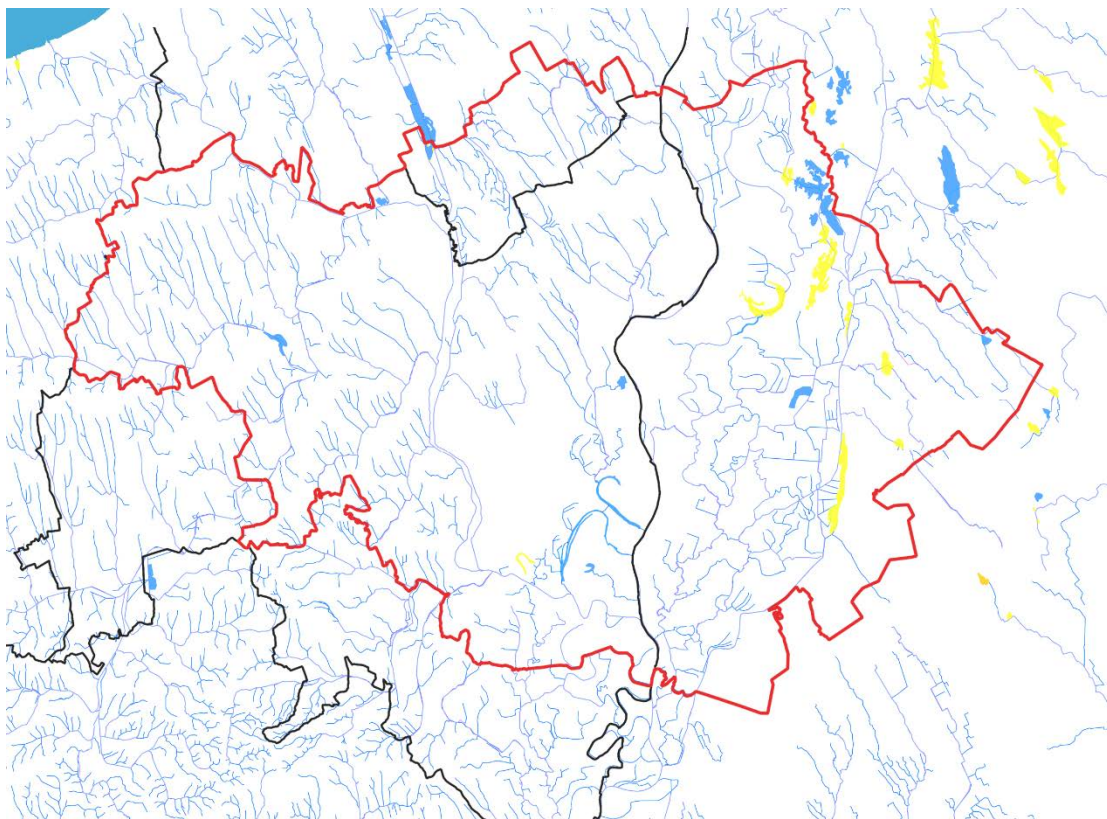
A kiemelt térség további jelentős vízfolyásai: Sió-csatorna, Sárvíz-(Nádor-)csatorna, Kapos, Koppány Kiskunsági-főcsatorna, Duna-völgyi főcsatorna, Maloméri főcsatorna.

Jelentősebb állóvizek: Szelidi-tó, Faddi-Duna, Kapszegi-tó, Pacsmagi-tavak.

Felszín alatti vízkészlet szempontjából a terület adottságai kevésbé kedvezőek, hévízfeltárás szempontjából sem a Tolnai, sem a Bács-Kiskun megyei területek nem tartoznak a kedvező adottságú területek közé.

⁹ TOLNA MEGYE Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetfeltáró munkarészek, 2012

**10. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
VÍZRAJZA (SÁRGA – VIZENYŐS TERÜLETEK, MOCSARAK
(WETLAND); KÉK: ÁLLÓ VÍZTESTEK, VÍZFOLYÁS VÍZTESTEK,
NAGY TAVAK, VÍZFOLYÁSOK; PIROS: KÖZÉP-DUNA MENTI
KIEMELT TÉRSÉG HATÁRA)**

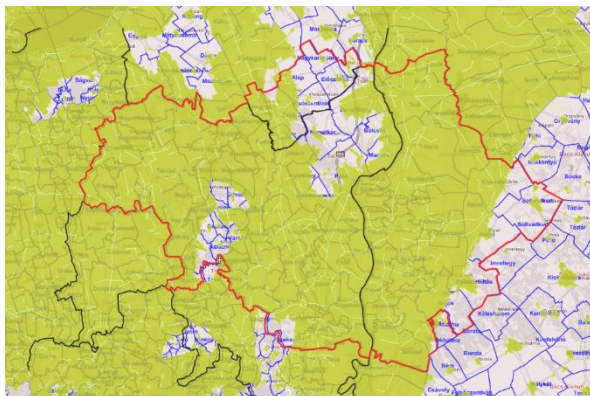
Forrás: OKIR

A **nitrátérzékeny területek** fogalma alá a 27/2006. (II. 7.) Korm. rendelet alapján elsődlegesen a vizek nitrátszennyezéssel szembeni érzékenysége alapján kijelölt területek tartoznak. A kiemelt térség mind a 99 településén található nitrát érzékeny terület¹⁰. A következő ábra mutatja, hogy néhány területet leszámítva a teljes térséget lefedi az érzékeny területek lehatárolása, csak a Pakstól északra, Mislától délre, valamint a Hajós-Kiskőrös vonaltól délkeletre található nem teljes mértékben érintett terület.

¹⁰ nitrát érzékeny területek listája: Az agrárminiszter 3/2019. (II. 19.) AM rendeletével aktualizálta a nitrátérzékeny területek MePAR szerinti blokklistáját.

<http://www.kozlonyok.hu/nkonline/MKPDF/hiteles/MK19025-2R.pdf>

11. ÁBRA: NITRÁT ÉRZÉKENY TERÜLETEK, 2013,

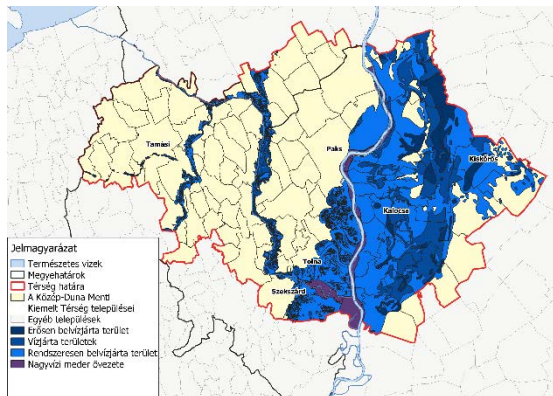

Forrás:

<http://web.okir.hu/sse/?group=KAR> , piros: Közép-Duna menti kiemelt térség határa,

OKIR

12. ÁBRA: BELVÍZJÁRTA TERÜLETEK,

Forrás: Alsó-Duna-Völgyi Vízügyi Igazgatóság és Közép-Dunántúli Vízügyi Igazgatóság adatszolgáltatása alapján

A **belvívjárta területeket** tekintve a Duna menti, illetve a Dunától keletre eső területek a leginkább érintettek belvízzel, kirajzolva a Tolnai- és a Kalocsai-Sárvíz területt. A Kiemelt térség Bács-Kiskun megyei települései közül a dél-keleti területeket leszámítva valamennyi települést érint a belvíz. Ez a Tolna, illetve Fejér megyei oldalon a Duna menti, Szekszárdnál kiszélesedő sávot leszámítva, a Sió-csatorna, a Kapos, valamint a Koppány folyó melletti területekre korlátozódik.

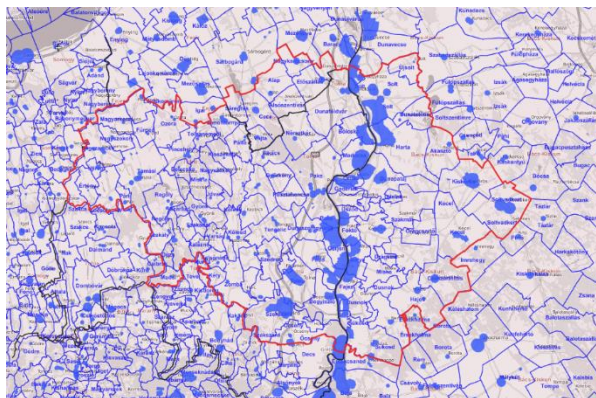
Mind a **kiemelt felszín alatti vízminőségvédelmi terület**, mind a **felszín alatti vízbázis védőterület** lehatárolás esetében a Duna vonala, valamint az azt övező területek a leginkább jelentősek, kvázi összefüggő Duna menti sávot létrehozva. Kiemelt felszín alatti vízminőségvédelmi területeket találunk emellett Szekszárd, Őcsény, Fadd, Akasztó, Miske és Sükösd területén, ezek közül a védőterület kiterjedése Szekszárd környezetében a legjelentősebb. Felszín alatti vízbázis védőterület lehatárolást a települések jelentős részén található, nagyobb kiterjedésű védőterület Szekszárd, Kiskörös, Soltvadkert, valamint Tolna esetében került lehatárolásra.

**13. ÁBRA: KIEMELT FELSZÍN
ALATTI VÍZMINŐSÉGVÉDELMI
TERÜLETEK,**

*Forrás: OKIR, piros: Közép-Duna menti
kiemelt térség határa,*

**14. ÁBRA: FELSZÍN ALATTI
VÍZBÁZIS VÉDŐTERÜLET,**

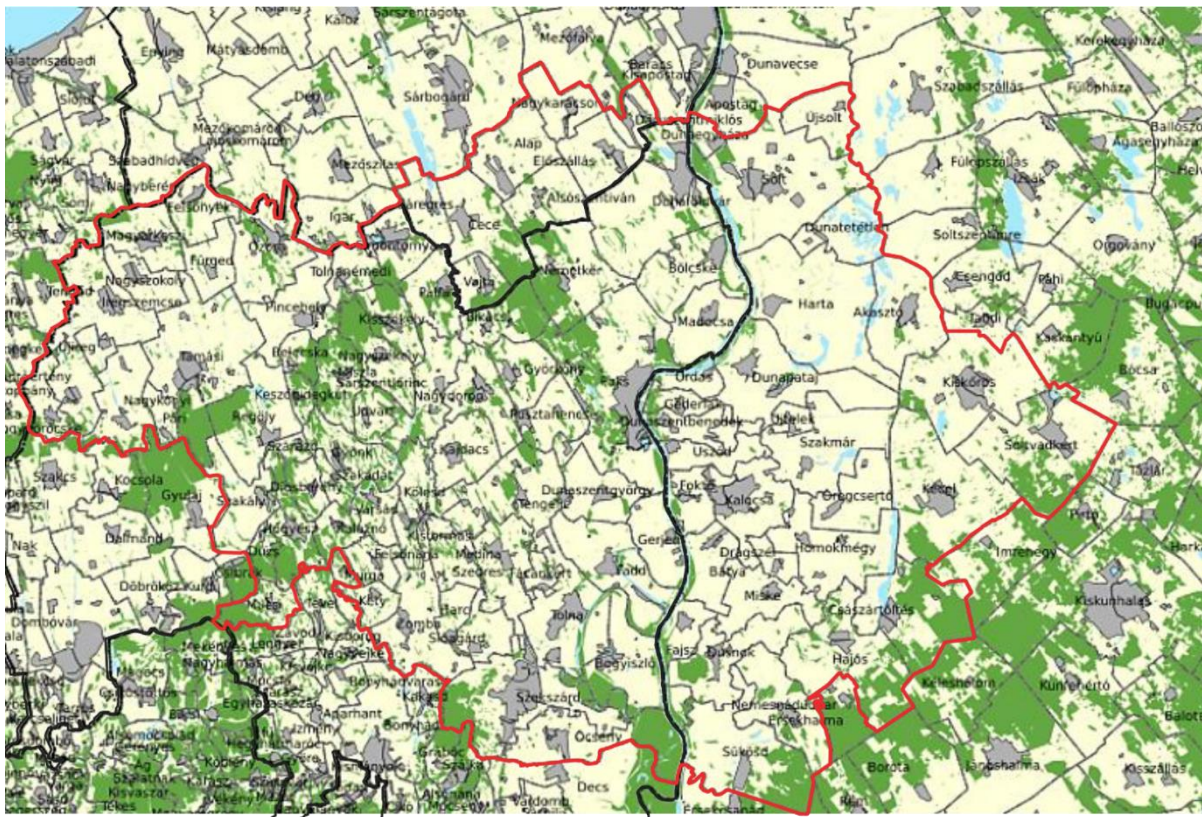

*Forrás: OKIR, piros: Közép-Duna menti
kiemelt térség határa,*

2.2.1.5. Területhasználat

A 99 települést magába foglaló **kiemelt térség területhasználatának vizsgálata** az Országos Területrendezési Terv térségi területfelhasználási kategóriáira és CLC50 nagyfelbontású nemzeti felszínborítási adatbázisra alapozottan történt.

15. ÁBRA: ORSZÁGOS TERÜLETFELHASZNÁLÁS RENDSZERE A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN

Forrás: oeny.e-epites.hu/4tr, 2018

Mezőgazdaság

A **kiemelt térség egészen a mezőgazdasági térség dominál.** A mezőgazdasági művelés térarányát kedvezően befolyásolja a kiváló és jó termőhelyi adottságú szántóterületek viszonylag magas aránya, mely elsősorban a Dunától nyugatra jellemző az OTrT és az MvM rendelet övezeti lehatárolásait figyelembe véve. A nagytáblás szántók Illancs és a Bugaci-homokhát kistájai kivételével mindenütt meghatározók. A kistáblás szántók aránya a Kalocsai-Sárköz, Solti-sík kistájain, valamint Cece térségében, Madocsa térségében és Kiskőrös-Kecel térségben számottevő.

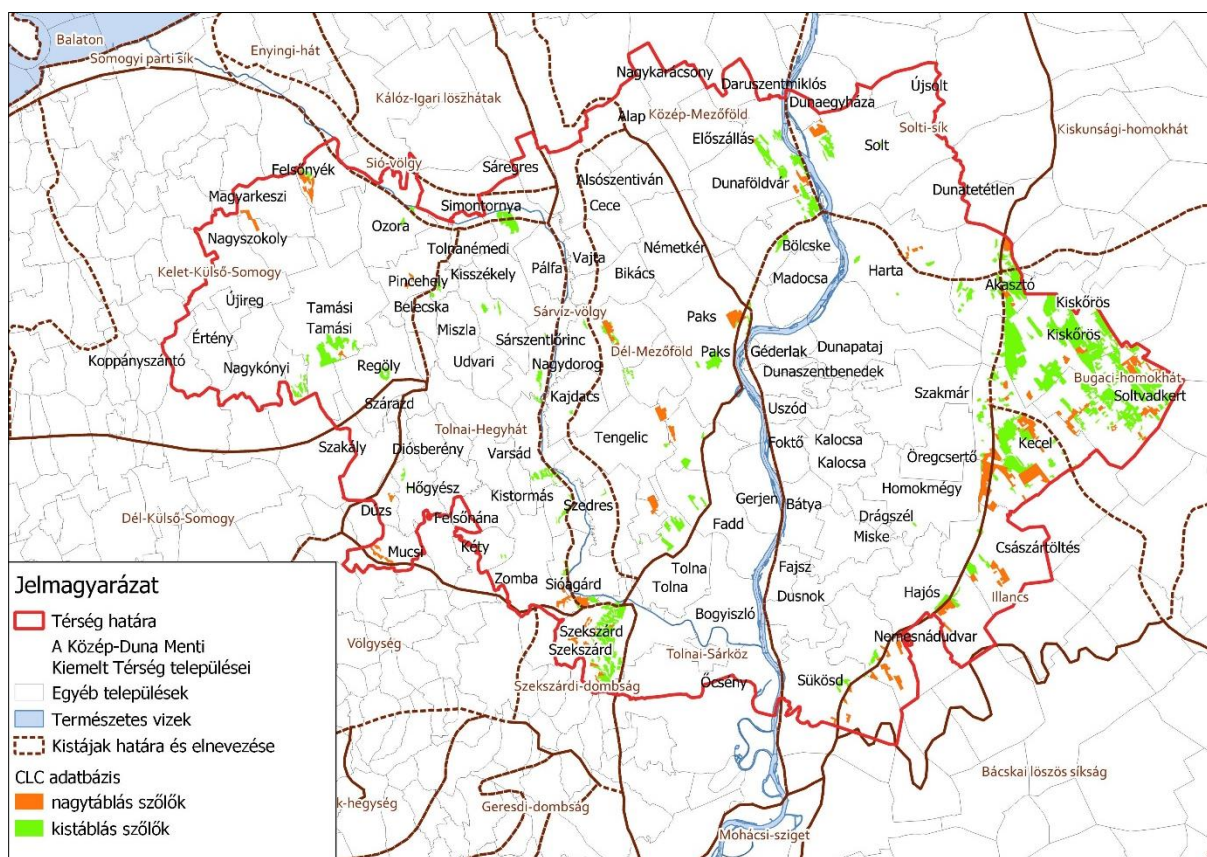
A **homokhátsági és dombsági kistájakon** a szántóföldi mezőgazdaság fenntarthatóságát kiemelten veszélyezteti az erózió és a defláció. A síkvidékeken és folyóvölgyekben pedig a belvízzel veszélyeztetett területeken szenvednek el évről évre termelési károkat. A korábban hivatkozott **restaurációs területek tervezése során**, az ökológiai hálózati kapcsolatok kiépítésére, zöldinfrastruktúra fejlesztésére a gyenge termőképességű szántóterületek mellett javasolt ezen veszélyeztető tényezők figyelembevétele is.

A mezőgazdasági művelési szerkezetben a **gyümölcsösök** részaránya kicsi; jelentékenyebb kiterjedésben Sükösd, Nemesnádudvar, Miske, Madocsa, Nagyszékely településeken jellemző. **Szőlőtermesztéssel nagyobb arányban** foglalkoznak a térségben, jellemzőek mind a

nagyparcellás, mind a hagyományos kisparcellás művelési módok. A kiemelt térség területét az alábbi borvidékek érintik¹¹:

- + **Hajós-Bajai borvidék** (Sükösd, Nemesnádudvar, Dusnok, Hajós, Császártöltés),
- + **Kunsági borvidék** (Kecel, Kiskőrös, Soltvadkert, Akasztó, Harta, Dunapataj, Solt),
- + **Szekszárdi borvidék** (Kéty, Medina, Zomba, Harc, Sióagárd, Szekszárd, Öcsény,
- + **Tolnai borvidék** (Felsőnyék, Magyarkeszi, Nagyszokoly, Iregszemcse, Tamási, Regöly, Fürged, Ozora, Simontornya, Tolnanémedi, Pincehely, Pálfa, Kisszékely, Nagyszékely, Bikács, Sárszentlőrinc, Nagydorog, Györköny, Gyönk, Kölesd, Dúzs, Hőgyész, Mucsi, Alsószentiván, Dunaföldvár, Németkér, Bölske, Madocsa, Paks, Tengelic, Dunaszentgyörgy, Fácánkert, Tolna).

16. ÁBRA: SZŐLŐTERMESZTÉS KISTÁBLÁS ÉS NAGYTÁBLÁS TÉRSÉGEI

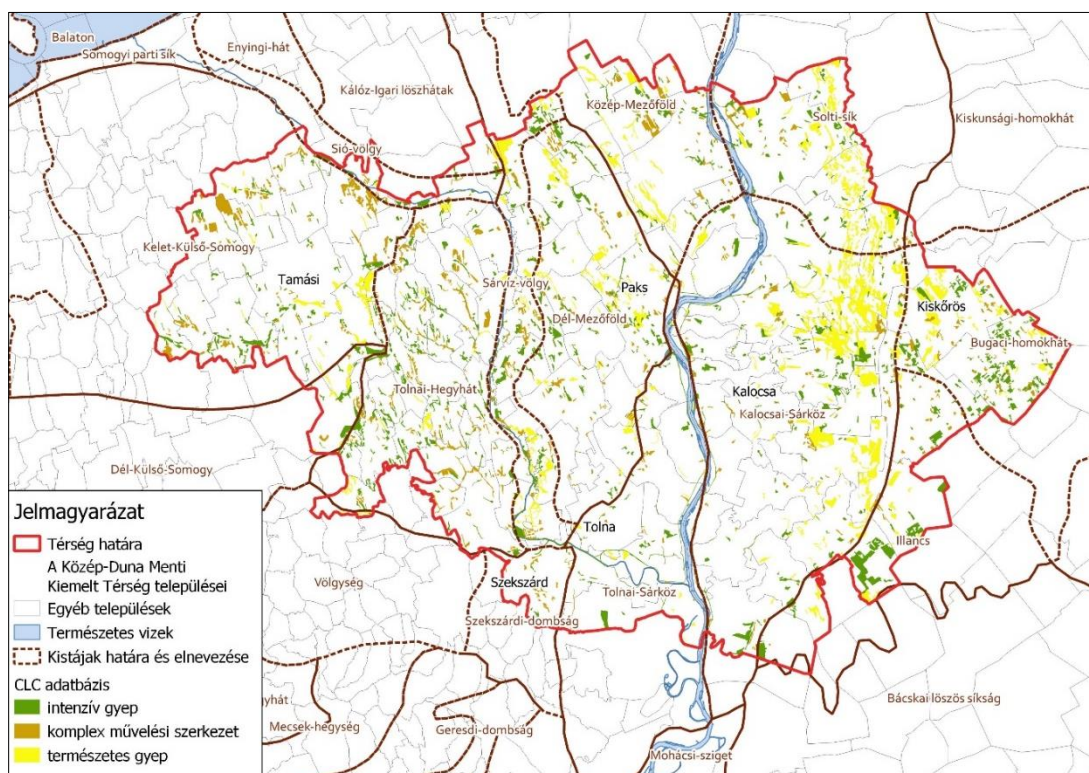
Forrás: CLC50, 2015

Gyepgazdálkodás (ökológiai- természetvédelmi célú, gazdasági célú) elsősorban a folyóvölgyekben, mélyfekvésű térszíneken, vagy a meredekebb lejtésű domb- és buckaoldalokon, szélesebb mezsgyéken jellemző. A jelentékeny természetes vegetációval rendelkező **komplex művelési szerkezetű területek** is szórta jellemzőek a kiemelt térségre.

¹¹ Forrás: ftf.bfkh.gov.hu/portal/index.php/projektjeink/vingis/vingis-oem-ofj-terkepek

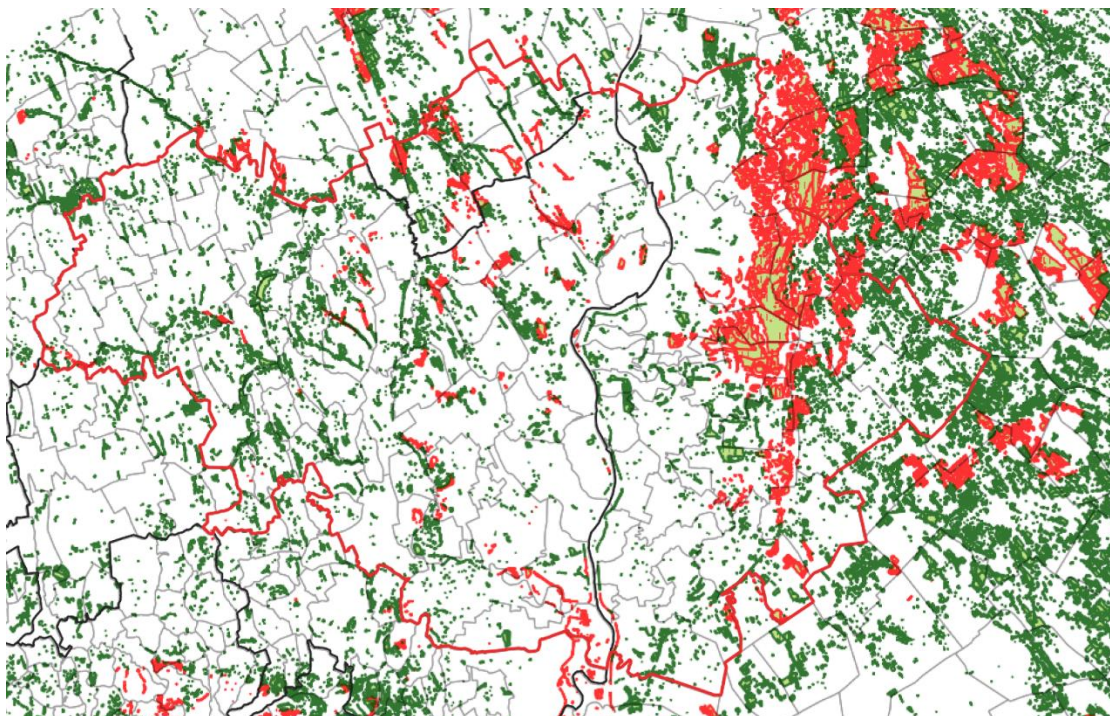
A MEPAR nyilvántartása alapján a kiemelt térség Kiskunsági Nemzeti Parki illetékességi területén (Duna-menti síkság és Homokhátság peremvidékén) nagy arányú az érzékeny gyepek részaránya.

**17. ÁBRA: GYEPGAZDÁLKODÁSSAL HASZNOSÍTOTT
TERÜLETEK ÉS KOMPLEX MŰVELÉSI SZERKEZETTEL
JELLEMEZHETŐ TERÜLETEK**

Forrás: CLC50, összevont kategóriák, 2015

18. ÁBRA: ÁLLANDÓ GYEP, ÉRZÉKENY (PIROS), ÁLLANDÓ GYEP, NEM ÉRZÉKENY (ZÖLD)

Forrás: MEGPAR, 2018¹²

Erdőgazdálkodás

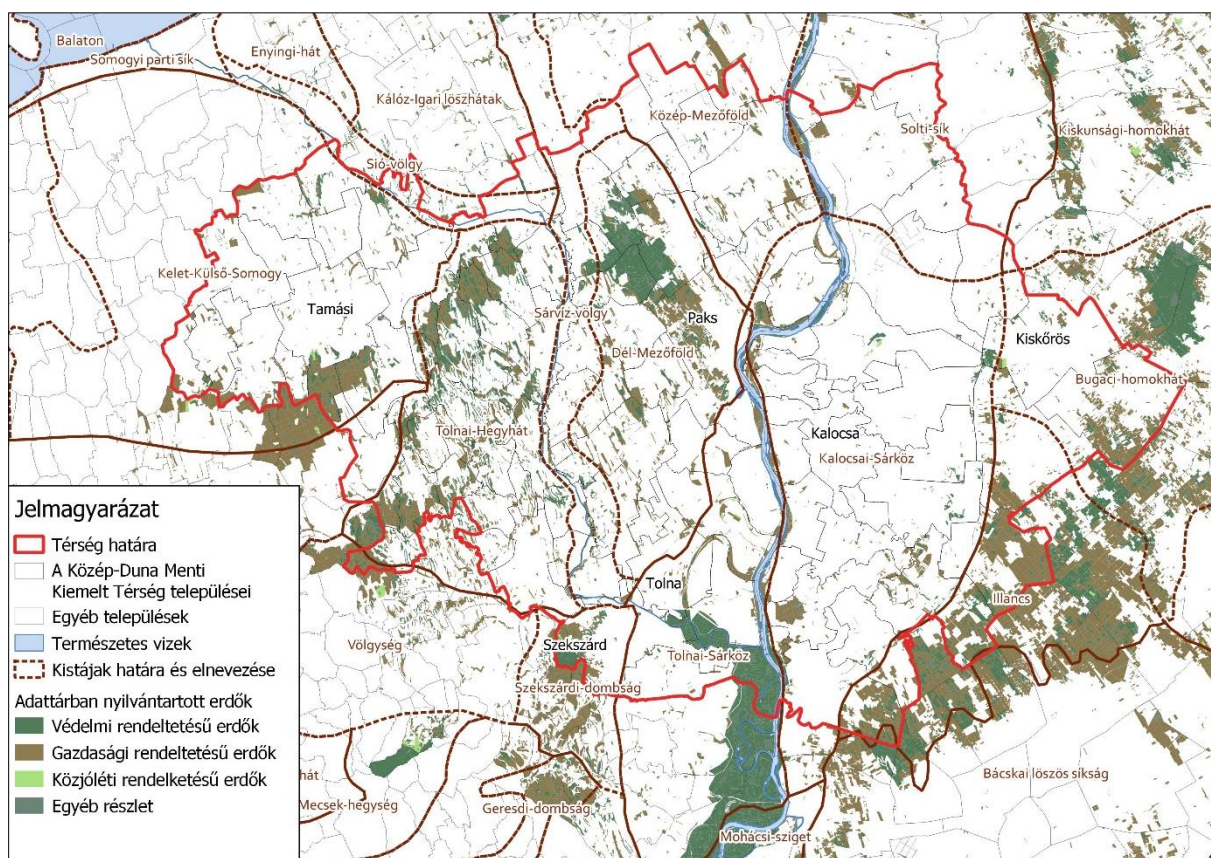
A természeti adottságok és a termőhely, valamint az erdőtelepítésre javasolt terület övezete függvényében egyes területegységeken az erdőgazdálkodási térség a meghatározó az Ország Szerkezeti terve alapján.

A 2018. évi CXXXIX. törvény 4.§ 7. pontja alapján: „erdőgazdálkodási térség: ... területfelhasználási kategória, amelybe azok a – ... – **Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdő és erdőgazdálkodási célokat közvetlenül szolgáló földterületek, valamint erdőtelepítésre javasolt területek tartoznak**, amelyek erdőgazdálkodásra hosszú távon és fenntartható módon alkalmasak, vagy amelyekben a jövőben az erdőtelepítés a termőhelyi adottságok és a környezetvédelmi szempontok alapján kedvező, illetve javasolt”.

A helyzetelemzés során felhasznált adatok, azaz Országos Erdőállomány Adattárban szereplő erdőrészek adatállományai a <http://erdoterkep.nebih.gov.hu/tarhely/rendeltetes/2019/> oldalról származnak.

¹² ZÖLDÍTÉS A GYAKORLATBAN, GAZDÁLKODÓI SEGÉDLET (Nemzeti Agrárgazdasági Kamara, 2018.)

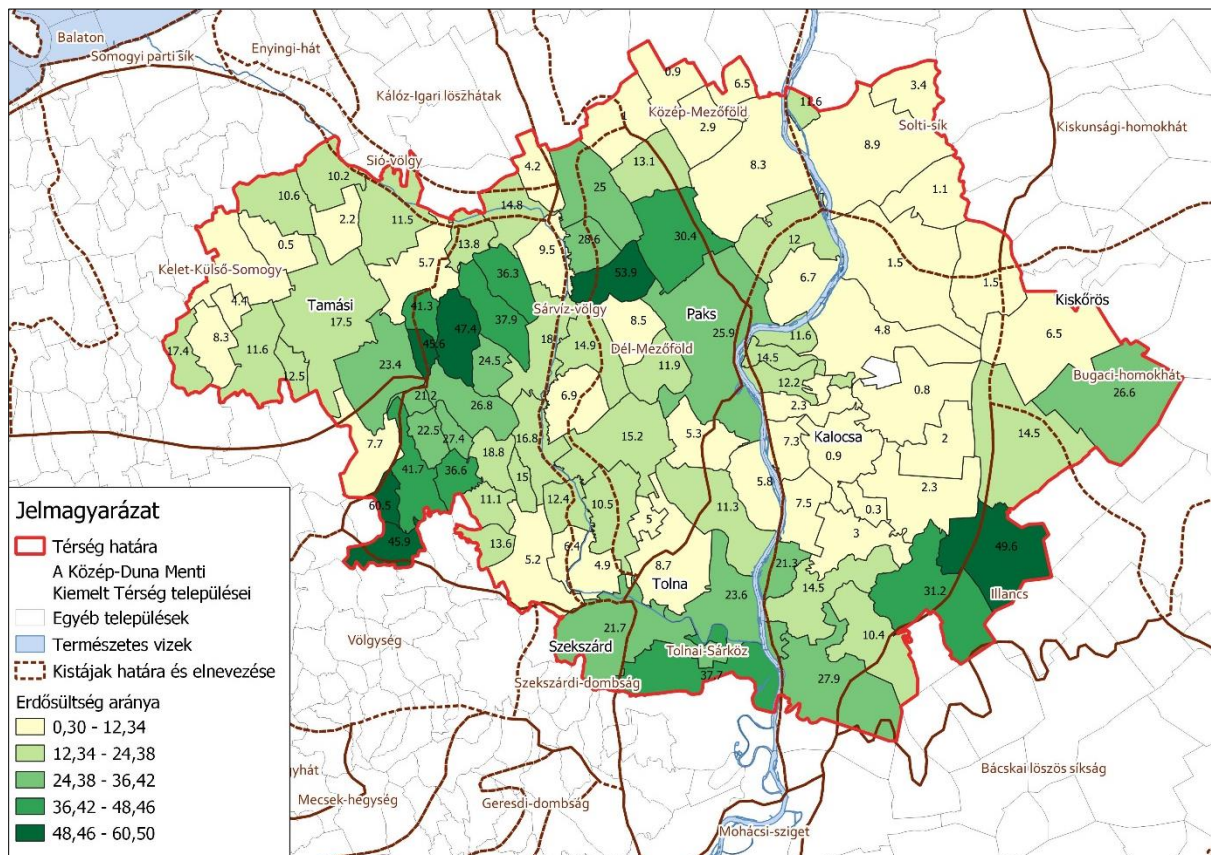
19. ÁBRA: ADATTÁRI ERDŐK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN ELSŐDLEGES RENDELTETÉSÜK ALAPJÁN

Forrás: erdoterkep.nebih.gov.hu, 2019

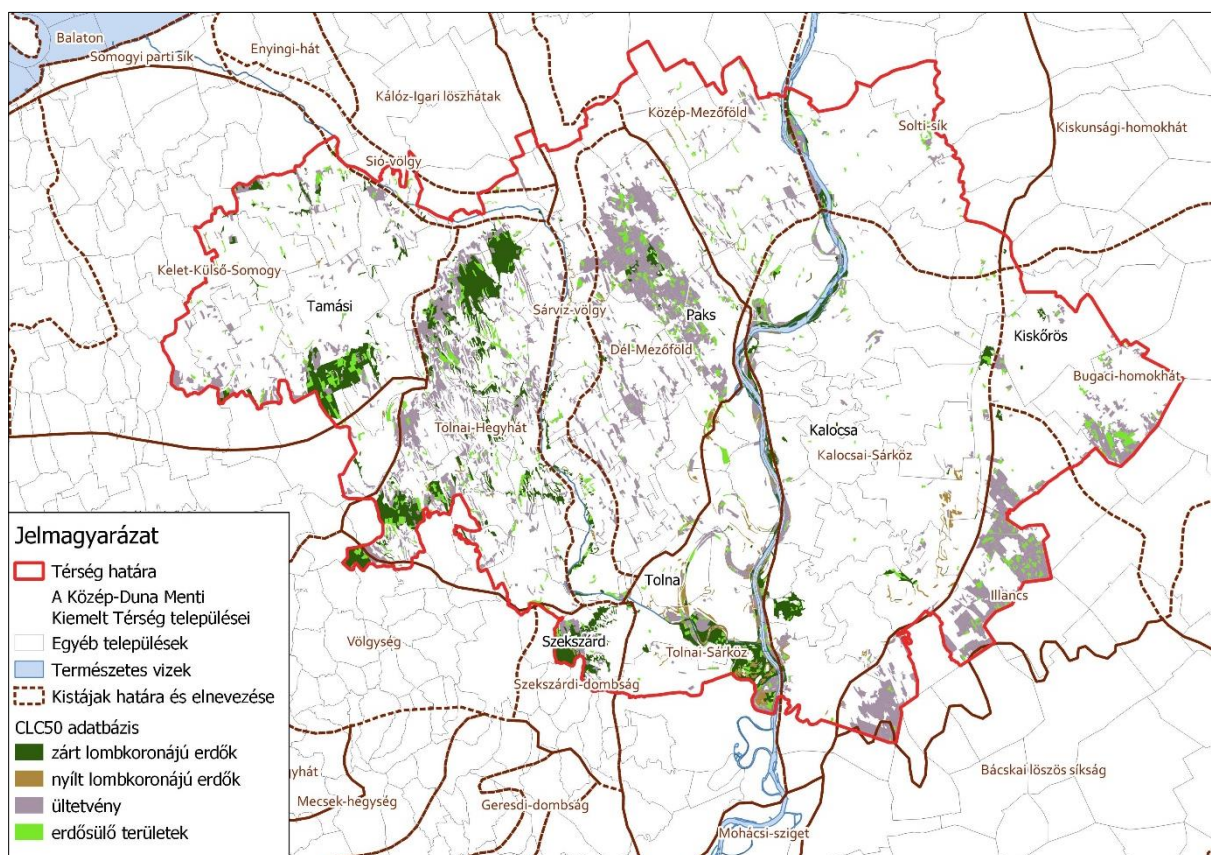
Összefüggő erdőségek a Nagydorogi, Hőgyészi, Pincehelyi, Tamási, Gemenci, Alsó-Duna-menti, Kiskőrösi körzetekben fordulnak elő. Az egyes települések erdősültségét a következő ábra mutatja be, mely alapján 20% feletti erdősültséggel 28 település jellemezhető. Kiugróan magas az erdősültsége Mucsi, Dúzs, Keszőhidegkút, Miszla, Bikács és Császártöltés településeknek. A **felszínborítási térkép alapján** az ültetvény jellegű erdőterületek vannak legnagyobb arányban jelen a térségben. A zárt lombkoronájú erdőtömbök mellett számottevő, elsősorban a vízfolyások mentén vagy alacsonyabb térszíneken, a nyílt lombkoronájú erdőtípusok jelenléte is. A spontán erdősülés eltérő jellegű korábbi területhasználatokon (pl. gyepek, felhagyott szántók, kiskertek) indult meg, az országos tendenciákkal összhangban.

20. ÁBRA: ERDŐSÜLTÉSÉG ARÁNYA TELEPÜLÉSI SZINTEN (%)

Forrás: erdoterkep.nebih.gov.hu, saját szerkesztés, 2019

21. ÁBRA: ERDŐTÍPUSOK A KIEMELT TÉRSÉGBEN

Forrás: CLC50, összevont kategóriák

Vízgazdálkodás

A Közép-Duna menti kiemelt térség lehatárolt térszerkezetét a Duna fűzi össze, nyugati mellékfolyóival (Koppány, Kapos, Sió, Sárviz) és keleti országos jelentőségű csatornáival. A folyók, vízfolyások a valós kiterjedésüknek megfelelően kerülnek feltüntetésre a területrendezési tervekben, ennek köszönhetően azonban **térszervező, téralakító, területhasználatot befolyásoló hatásuk széles kisugárzása nem érzékelhető**, mint ezt az alábbi ábrák is láttatják.

**22. ÁBRA: DUNA-MENTE PAKS
TÉRSÉGÉBEN,
A FOLYÓ ÉS TÁGABB
KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA
EGYMÁSRA ÉPÜLŐ**

Forrás: Google Earth

**23. ÁBRA: SÁRSZENTLŐRINC,
SIÓ-, SÁRVÍZ-VÖLGYE,
KISSZÉKELYI ÁROK, A
VÍZFOLYÁS ÉS
KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA
EGYMÁSRA ÉPÜLŐ**

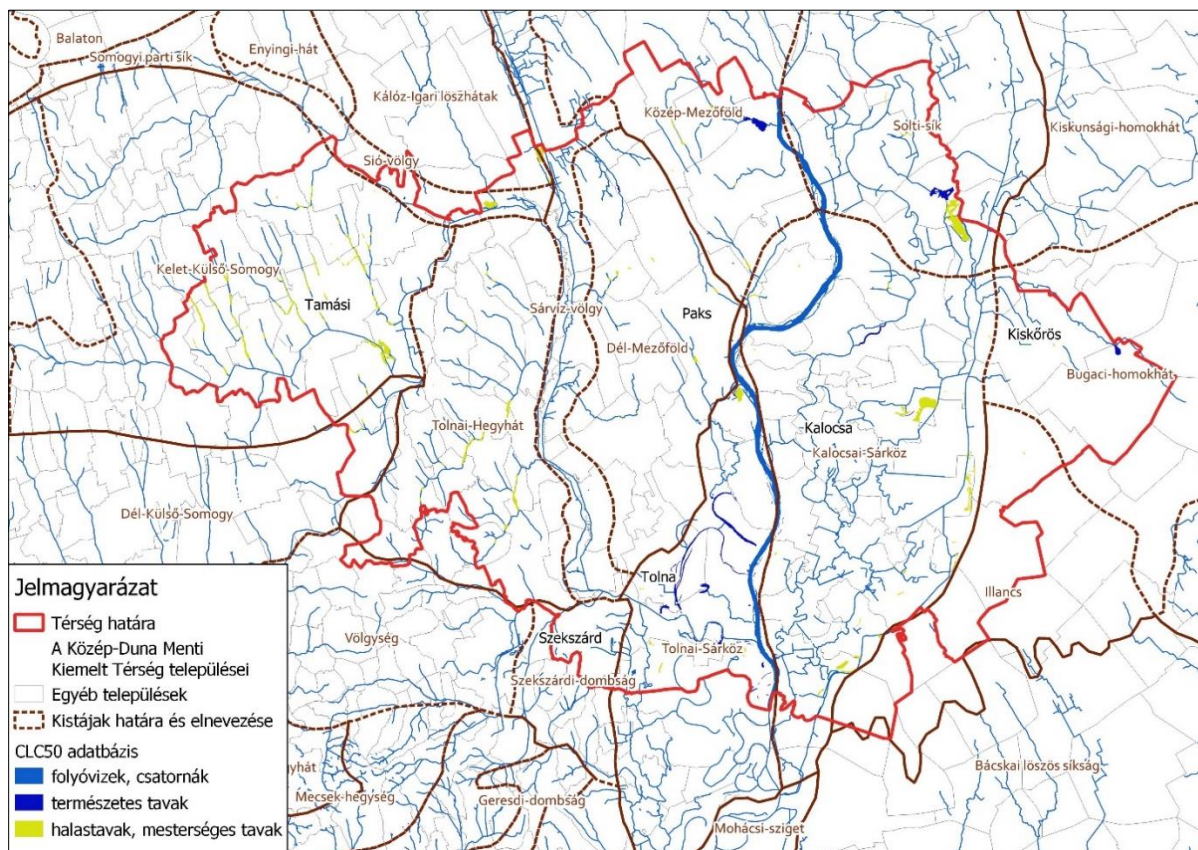

Forrás: Google Earth

A folyóvölgyek széles sávja **komplex szerepű**, széles spektrumú ökológiai szolgáltatásokkal, melyek fő szegmensei:

- + vízgazdálkodás (árvízvédelem, víztárolás, síkvidéki vízelvezető és vízpótló rendszerek, dombvidéki kisvízfolyás-rendszerek és tófüzerek),
- + természetvédelem (ökológiai hálózat, természetközeli élőhelyek, természeti tőke),
- + mezőgazdaság és erdőgazdálkodás, halászat,
- + turizmus (vízi, ökoturisztikai),
- + klímaszabályozás.

24. ÁBRA: VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK A KIEMELT TÉRSÉGBEN

Forrás: CLC50, összevont kategóriák, OSM waterways

A kiemelt térség **vizekben leggazdagabb területe** (a Duna-völgyet leszámítva) a **Kelet-Külső-Somogy** kistáj, ahol a völgyekben hagyományosan, több évszázada gazdálkodnak a vízzel. A **dombvidéki táji adottságokhoz alkalmazkodó vízrendszerek** a fokgazdálkodással rokon tájgazdálkodási rendszert alkottak/alkotnak.

VVT tározó, országos vízkár-elhárítási célú tározó nem tervezett a térségben. **A Duna és a Sió mentén elsőrendű árvízvédelmi fővédvonalak futnak**, ezekhez kötődik a kijelölt **nagyvízi meder övezete**. Tolna megyében (a Kiemelt Térséget is érintően) 6 db árvízvédelmi szakaszra kiterjedő 211

km I. rendű árvízvédelmi töltés található. Ez magában foglalja a Duna jobb partját Bába és Böleske között, a Sió-csatorna jobb és bal partját Siótorok-Sióagárd, valamint bal partját Sióagárd-Simontornya között, a Nádor-csatorna mindkét partját Sióagárd-Kölesd között, valamint a Völgységi-patak mindkét partját Sióagárd térségében. A töltések 576 km² mentesített árterületet védenek, amelyen 24 település található. A II. rendű töltések (lokalizációs töltés, körtöltés) összes hossza a megyében 111,5 km, ebből VIZIG kezelésű 20 km. A III. rendű töltések (nyári gátak) összes hossza 34 km.

**25. ÁBRA: AZ ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERVBEN
SZEREPLŐ VÍZI LÉTESÍTMÉNYEK A KÖZÉP-DUNA MENTÉN,
MEGLÉVŐ ÁRVÍZVÉDELMI FŐVÉDVONALAK ÉS MEGLÉVŐ
KIEMELT JELENTŐSÉGŰ VÍZI LÉTESÍTMÉNY – SIÓ-
TORKOLATI MŰ**

Forrás: oeny.e-epites.hu/eny/4tr

Jelenleg zajlik a „Balaton levezető rendszerének korszerűsítése” projekt (KEHOP-1.3.0-15-2015-00007) FIDIC Sárga Könyv szerinti fizikai megvalósítása, melynek tervezett határideje 2023. március 31. A Sió-csatornát érintően, Tolna megye vonatkozásában, többek között az alábbi munkálatok történnek:

- Monitoring rendszer korszerűsítése
- Hajózási munkarész megvalósítása
- Sió bal parti töltésáthelyezés
- Sió jobb parti depóniák rendezése
- Sió kotrás és anyag elhelyezése Simontornya és Kölesd között
- Sió jobb parti mederrézsű helyreállítása
- Árvízkapu felvízi oldal, osztófal rekonstrukciója
- Árvízkapu felvízi oldal, uszadékterelőmű építése

Jövőbeni feladatként a Sió-csatorna vonatkozásában, a vízügyi ágazatban tervezett a térség átfogó vízgazdálkodási továbbfejlesztése, első körben a fejlesztések előkészítése.

A víziút fejlesztése kapcsán a Sió-csatorna fenntartása feltétlenül indokolt, mivel az ország területének a 16%-áról vezeti le a keletkező többletvizeket a Dunába, továbbá ez az egyetlen hajózási kapcsolat áll rendelkezésre a Duna és a Balaton vízi útjának összekötésére. A kis hajózási igény miatt (évi átlag az utóbbi időszakban 3-6 hajóegység mértékű), költséghatékonyság érdekében ugyanakkor tervezett a vízi út időszakos felmérésének befejezése, a vízi út hajózási leírásának elkészítése, a jelzések számának optimalizálása.

Tolna megyét (így a Térséget) is érintően 2019. évben a KDTVIZIG meghatározta a tervezett projektben javasolt, a fővédvonalak helyreállítására irányuló projektelemeket.

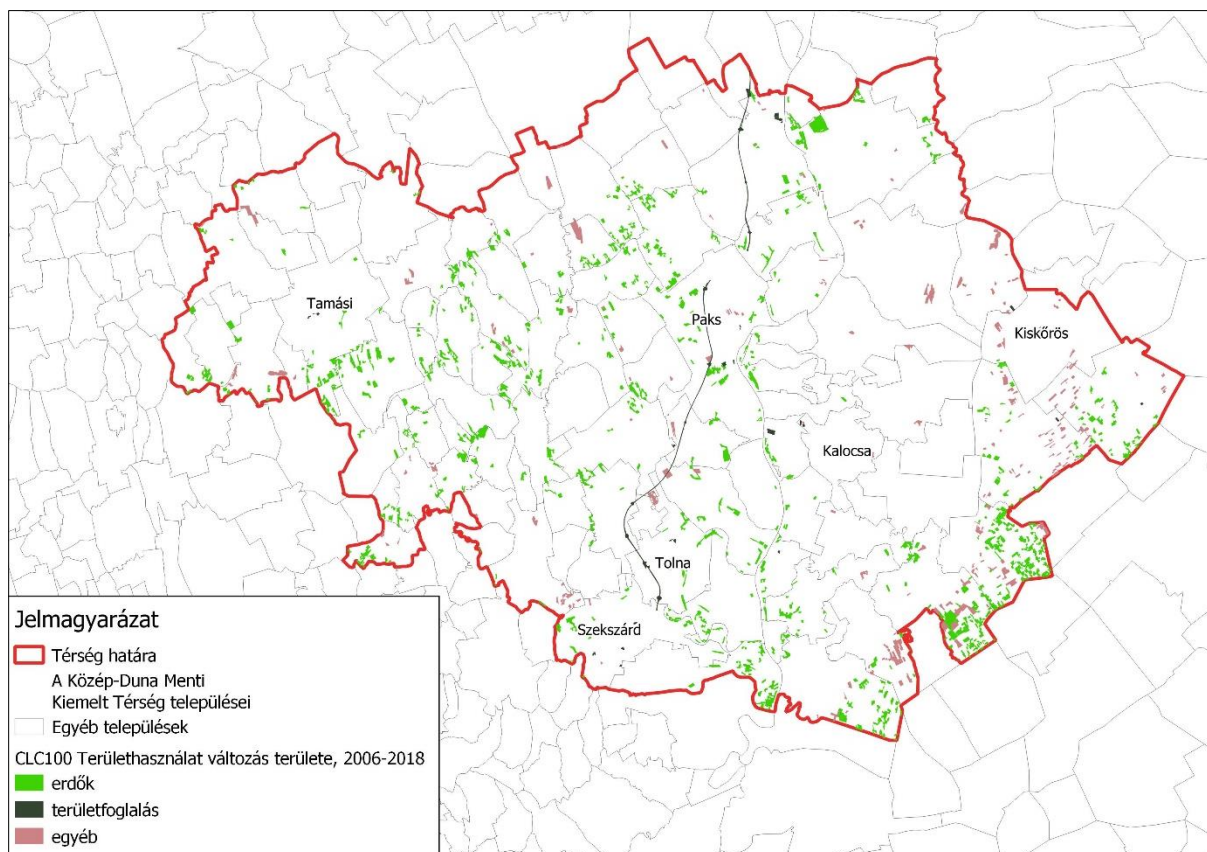
Területhasználat változásainak tendenciái

A területhasználat változási tendenciáinak vizsgálata a CORINE LAND COVER 2006-es és 2018-as felszínborítási adatbázisainak elemzésével történt meg (CLC100, 2006-2012, 2012-2018)¹³.

A területhasználati arányok kis mértékű módosulása jellemző a kiemelt térségre, melynek egyik alapja, hogy egyelőre nem kapcsolódik dinamikusan fejlődő térségekhez, dinamikus térszerkezeti tengelyekhez¹⁴.

A tájhasználati változások főbb irányai a települési területek térfoglalása és az erdősültség növekedése. A természeti adottságokhoz igazodó tájhasználati változások megindultak: kis mértékben csökkent a szántóterületek aránya, nőtt a komplex művelési szerkezetű mezőgazdasági térségek területe. A klímaváltozás és az életmód átalakulás tendenciáira is visszavezethetően, csökkent a szőlő- és gyümölcsstermesztési területek aránya.

26. ÁBRA: A TERÜLETHASZNÁLAT-VÁLTOZÁSOK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN

Forrás: CLC100, 2006-2012, 2012-2018, összevont kategóriák

2.2.1.6. Ásványvagyon

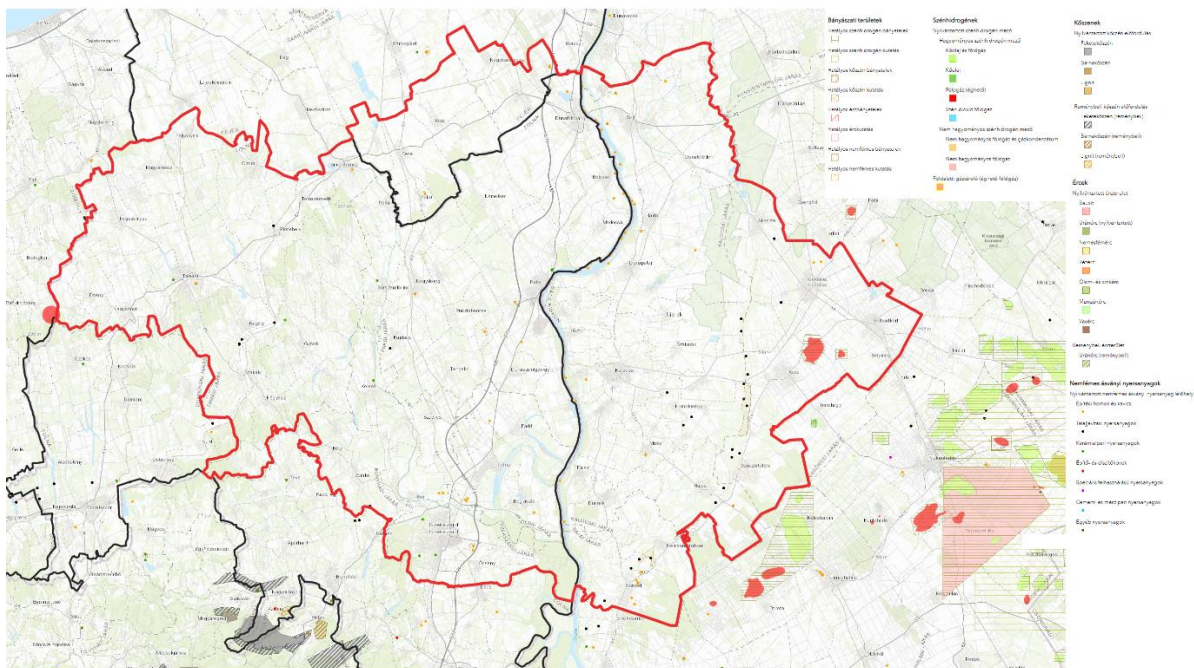
A Közép-Duna menti kiemelt térség ásványi nyersanyagban nem kifejezetten gazdag, sok bezárt bánya található a területen. Több nyilvántartott nemfemes ásványi nyersanyag lelőhely

¹³ Forrás: <http://www.ftf.bfkh.gov.hu/portal/index.php/termekeink/felszinboritas-corine>, összevont kategóriák jelölt nomenklatúra szerint

¹⁴ Forrás: Koszorú Lajos, Mai térszerkezeti és városhálózati folyamatok Kárpát-medencei modelljei

található a területen, jellemzően építési homok és kavics, talajjavítási nyersanyag, valamint kerámiaipari nyersanyag vagyonnal. Általánosságban elmondható, hogy ezek mérete szempontjából kisebb földtani értékűek számítanak. Néhány kisebb jelentőségű termelő és nem termelő földgáz mező is található a térségben.

27. ÁBRA: ÁSVÁNYINYERSANYAG-ELŐFORDULÁSOK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN,

Forrás: MBFSZ ásványvagyon kataszter térkép,
https://map.mbfsz.gov.hu/asvanyvagyon_kataszter/, piros: kiemelt térség határa.

Meghatározó ásványinyersanyag előfordulások a kiemelt térség területén:

A Duna vonala mentén viszonylag sok építési homok és kavics lelőhely található. Meghatározó nyersanyagok: falazó homok, folyami betonkavics, közlekedésepítési homok és vakoló homok. Főbb érintett települések: Miske, Hajós, Szekszárd, Paks, Solt, Dunaföldvár

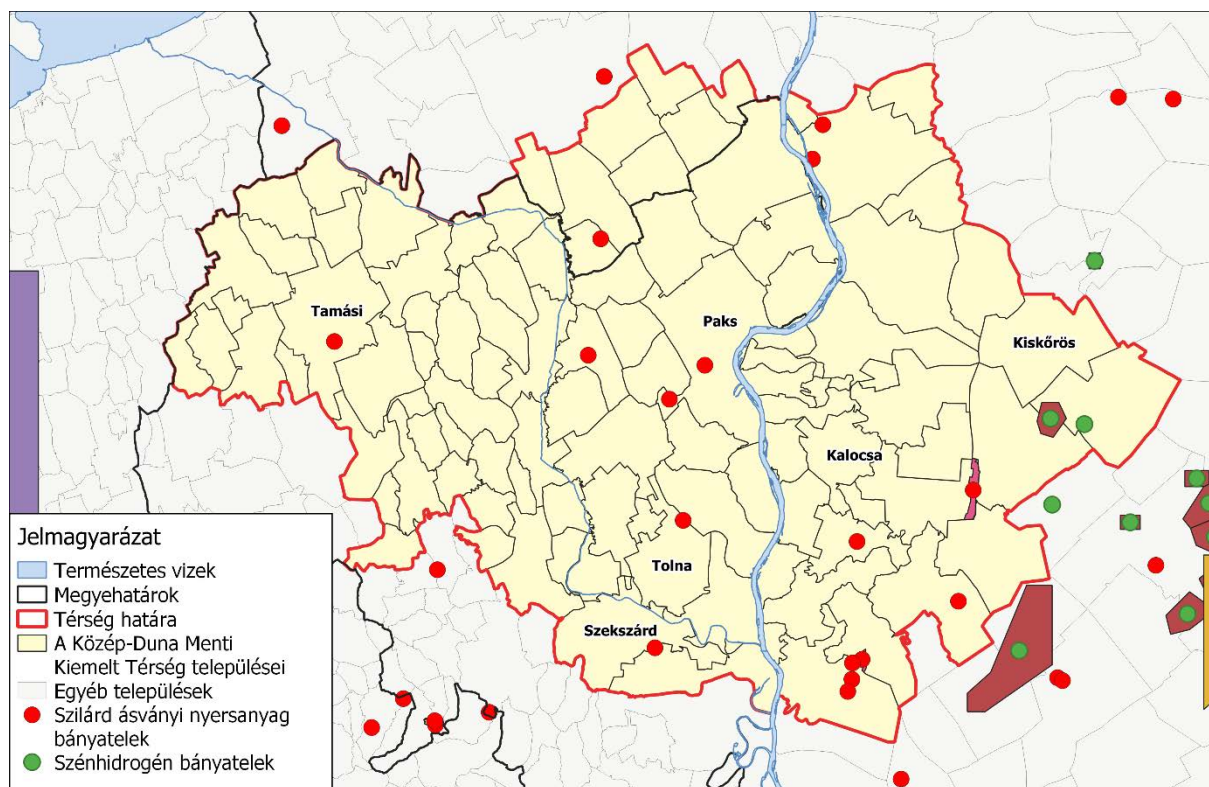
A kiemelt térség Dunától keletre eső területein:

- + Akasztót és Sükösdöt összekötő vonal mentén több talajjavítási nyersanyag lelőhely található. Meghatározó nyersanyagok: lápföld, érett tőzeg, vegyes tőzeg, lápi mész. Főbb érintett települések: Szakmár, Kecel, Imrehegy, Császártöltés, Hajós, Nemesnádudvar
- + Több hatályos nemfemes bányatelek terület található a területen. Főbb nyersanyagok: közlekedésepítési homok, homok, rostos tőzeg, lápföld. Főbb érintett települések: Miske, Solt, Homokmégy, valamint Nemesnádudvar és Sükösd között több területen
- + Kiskőrös területén falazó homok és építési homok lelőhelyek találhatóak
- + Kecel településen hatályos szénhidrogén bányatelek van kijelölve két helyszínen. Ezeken a területen termelő, illetve nem termelő földgáz lelőhely található. A Földtani földgáz vagyon méret: 100-500 millió köbméter (közepes).

A kiemelt térség Dunától nyugatra eső területein:

- + Található több kerámiaipari nyersanyag lelőhely. Meghatározó nyersanyagok: tömör téglagyag, közlekedésépítési agyag. Főbb érintett települések: Paks, Sárszentlőrinc, Kölesd, Szekszárd, Tamási
- + Több helyszínen van építési homok és kavics lelőhely. Meghatározó nyersanyagok: építési homok, vakoló homok, közlekedésépítési homok, tömöríthető útépitési nyersanyag. Főbb érintett települések: Tamási, Nagydorog, Simontornya, Paks, Fadd, Bogyiszló, Szekszárd
- + Ezen a területen is találunk több helyszínen talajjavítási nyersanyag lelőhelyet. Meghatározó nyersanyagok: lápföld, érett tőzeg, vegyes tőzeg. Főbb érintett települések: Gyöngyös, Regöly, Szakály, Kajdacs, Zomba
- + Több hatályos nemfémes bányatelek találhatók a területen, jellemzően építési homok és kavics a bányászott nyersanyag. Főbb érintett települések: Nagydorog, Szekszárd, Tolna, Paks, Vajta, Tamási
- + Somogy és Tolna megye határán, területileg Törökkoppány településen található nem termelő földgáz mező, ami kis részben, de érinti a kiemelt térséget. A földtani földgáz vagyon méret 100-500 millió köbméter (közepes)

28. ÁBRA: MAGYAR BÁNYÁSZATI ÉS FÖLDTANI HIVATAL ÁLTAL NYILVÁNTARTOTT BÁNYÁSZATI TERÜLETEK A KIEMLT TÉRSÉG TERÜLETÉN

Forrás: <https://mbfsz.gov.hu/hatosagi-ugyek/nyilvantartasok/banyaszati-teruletek>,

2.2.1.7. A táj terhelésének és terhelhetőségének meghatározása

A Kormány az 1128/2017. (III. 20.) Korm. határozattal fogadta el a 2017–2026 közötti időszakra vonatkozó Nemzeti Tájstratégiát. A dokumentum tájterhelhetőség vonatkozásában az alábbi megállapításokat tartalmazza:

„A gazdasági igény és a természeti erőforrások megújuló képességének eltérése

A természeti adottságokra alapuló használatok – úgy, mint a mezőgazdaság, az erdőgazdálkodás, az ipari termelés, a turizmus, nyersanyag-kitermelés és energia-gazdálkodás – intenzitását a mindenkori gazdasági igény és nem a természeti erőforrások (adottságok, tájpotenciálok) megújuló képessége, teherbíró képessége határozza meg. A lakosság kényelme érdekében a táj terhelhetőségének figyelmen kívül hagyásával, nem elég takarékos módon használjuk természeti erőforrásainkat, sőt fokozott a természeti adottságokkal ellentétes tájhasználati érdekek megjelenése.

A technológiai fejlődésnek és területi beavatkozásoknak köszönhetően (pl. vízjárta területek lecsapolása) a területhasználat részben függetlenné vált a természeti adottságoktól, de ez egyre növekvő kockázatokat, emiatt társadalmi és gazdasági ráfordításokat indukál. Az okszerű földhasználat helyett megjelenik a környezeti adottságoknak nem megfelelő területhasználatok térnyerése és a kedvezőtlen területhasználati szerkezetek fennmaradása. Megfelelő ösztönzők hiányában csökken a területhasználók érdekeltsége az okszerű, területi adottságokhoz illeszkedő, tájpotenciálra alapozott tájhasznosítás kialakításában, szükség esetén a művelési ágváltásban.

A tájterhelhetőséget figyelmen kívül hagyó gazdasági érdekek miatt jelentős a túlhasznosítás. Az Nemzeti Vidékstratégia szerint a mezőgazdasági terület mintegy 25%-án művelési ág és földhasználati intenzitás-váltásra lehet szükség. A művelési ág vagy földhasználati intenzitás-váltást a domborzat, a talaj termékenysége, a klimatikus viszonyok, a terület kitétsége is indokolhatja. A művelési ág, illetve földhasználati intenzitás-váltást átfogóan, több szempont értékelése alapján lehet javasolni (pl. erózióknak kitett domboldalakon, alacsony termékenyséű talajon, vízjárásos területen, fagyzugos területen).

...Fontos, hogy a tájhasználatok befolyásolásánál a korlátozások helyett a terhelhetőségi szempontokat is figyelembe vevő pozitív gazdasági ösztönzők kerüljenek előtérbe. ...

A legeltetési állattartás különösen erőteljesen visszaszorult, az állattartás elszakadt a földhasználattól és a növénytermesztéstől. Az állattenyésztésben a természeti és emberi erőforrásainkban rejlő lehetőségek hasznosításának módjai további vizsgálatot igényelnek.”

A Nemzeti Tájstratégiában tett megállapítások országos szinten jellemzőek. A korábbi vizsgálatokban bemutatottak szerint azonban **a kijelölt térségben a területfoglalással járó antropogén területhasználatok csak kis mértékben bővültek a vizsgált időszakban.** A zsugorodó jellegű térségben a területhasználati változások a társadalmi-gazdasági dimenziótól függően várhatóak a jövőben.

A kiemelt térségben is szükségszerű **a földhasználati intenzitás-váltás**, mivel a tájpotenciáltól eltérő túlhasznosítást eredményező szántóterületek aránya igen magas. **A térség táji, természeti adottságai kedvezőek** a jövőbeli szerkezetalakítások, fejlesztések során az okszerű, területi adottságokhoz illeszkedő, tájpotenciálra alapozott tájhasználatok kialakításában.

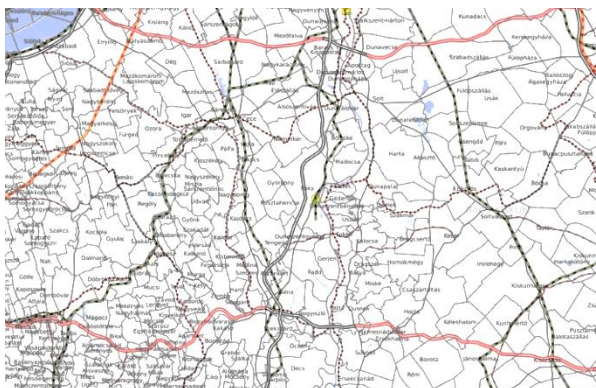
A táj terhelésének és terhelhetőségének vizsgálati módszertanát a területrendezési tervekhez kapcsolódóan dolgozta ki a Szent István Egyetem Tájépítészeti Kar és a VÁTI Kht.¹⁵ A módszertan alapján a **táj terhelhetősége a tájat érő antropogén terhelések** (vonalas, pontszerű, területi kiterjedésű), **illetve a tájérzékenységi összevetésével határozható meg.**

Jelen vizsgálat a helyzetelemzés mélységéből és léptékéből adódóan, valamint az elérhető adatok korlátait figyelembe véve nem terjedhet ki minden terhelést okozó tényezőre (pl.: különböző szennyezéstípusok, fényterhelés, zaj- és rezgésterhelés, túlhasználat, táji és természeti adottságoktól eltérő területhasználatok stb.), vagy minden tájérzékenységet befolyásoló adottságra, állapotra (víztestek állapota, klímaérzékeny természetes élőhelyek, erdők sérülékenysége, talajok romlása stb.), illetve mindezen tényezők térbeli, térképi összevetésére.

A korlátokat figyelembe véve **az alábbi tájterhelési tényezők vizsgálhatók** a kiemelt térség területén, az Országos Területrendezési Terv alapján¹⁶:

- + Közlekedési hálózatok és egyedi építmények,
- + Energetikai hálózatok és egyedi építmények,
- + Vízi létesítmények, hulladékgazdálkodási létesítmények,
- + Települési térség, térségi területfelhasználási kategóriák¹⁷
- + A tájterhelési tényezők sorában a bányászati területek nem meghatározóak térségi szinten.

29. ÁBRA: KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZATOK ÉS EGYEDI ÉPÍTMÉNYEK

Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

30. ÁBRA: ENERGETIKAI HÁLÓZATOK ÉS EGYEDI ÉPÍTMÉNYEK

Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

¹⁵ Csima P., Göncz A. (2003): A területrendezési tervek tájterhelési és tájterhelhetőségi vizsgálatának módszere. Tervezési útmutató. SZIE Tájvédelmi és Tájrehabilitációs Tanszék - VÁTI Kht. Budapest, metodikája alapján a Budapesti Corvinus Egyetem Tájtervezési és Területfejlesztési Tanszékén „Tájterhelhetőség vizsgálata a területrendezési tervekben” címmel kidolgozott módszertan (Kollányi László).

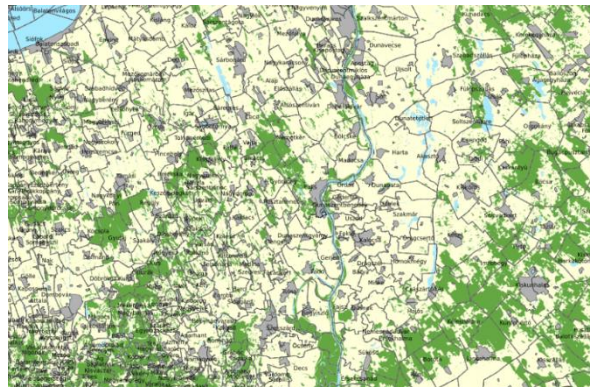
¹⁶ Forrás: oeny.e-epites.hu; A kiemelt térség tájterhelését az OTfT-ben tervezett állapotra szükséges vizsgálni.

**31. ÁBRA: VÍZI
LÉTESÍTMÉNYEK,
HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI
LÉTESÍTMÉNYEK**

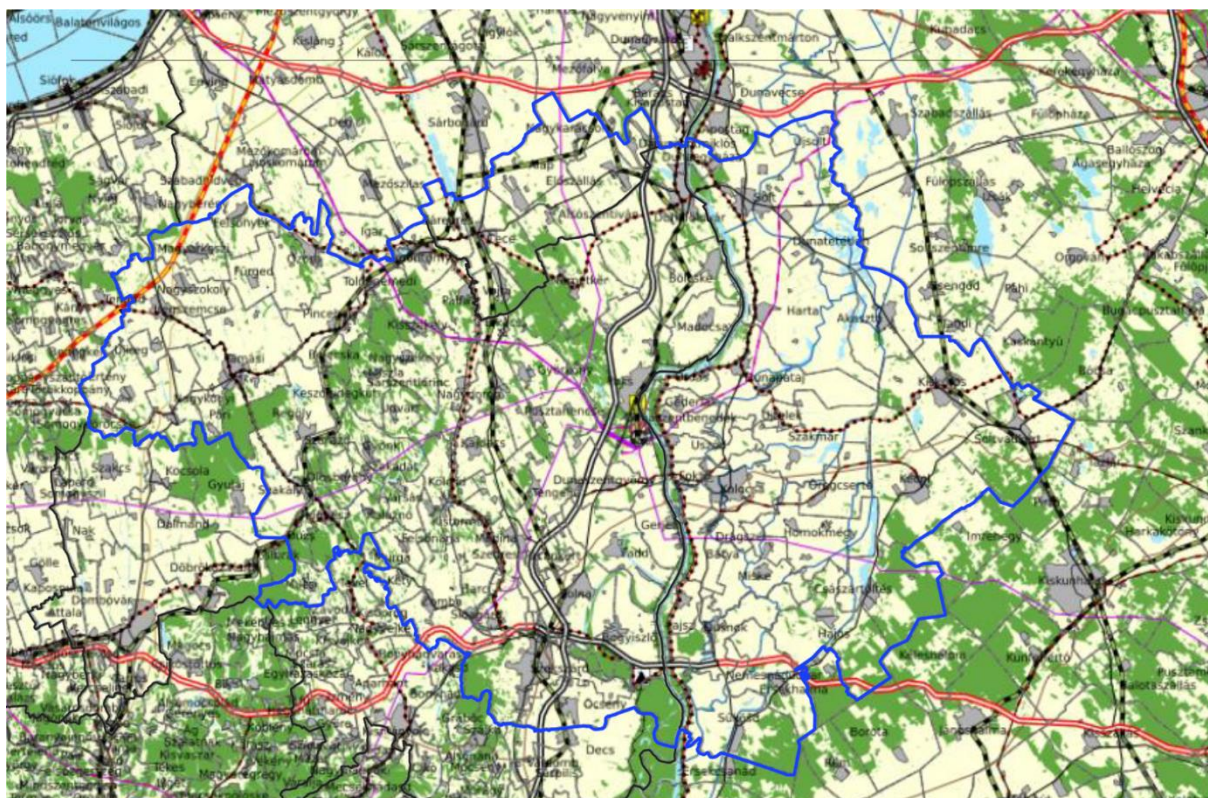
Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

**32. ÁBRA: TELEPÜLÉSI TÉRSÉG,
TÉRSÉGI
TERÜLETFELHASZNÁLÁSI
KATEGÓRIÁK**

Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

**33. ÁBRA: EGYMÁSRA VETÍTETT TÁJTERHELÉSI TÉNYEZŐK,
AZ ORSZÁG SZERKEZETI TERVE**

Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

A Kelet-Külső-Somogy kistáj, Tamási székhellyel, Kalocsa tágabb térsége, valamint Solt és Fadd települések kisebb kiterjedésű térsége a vizsgált tényezőket tekintve alacsony

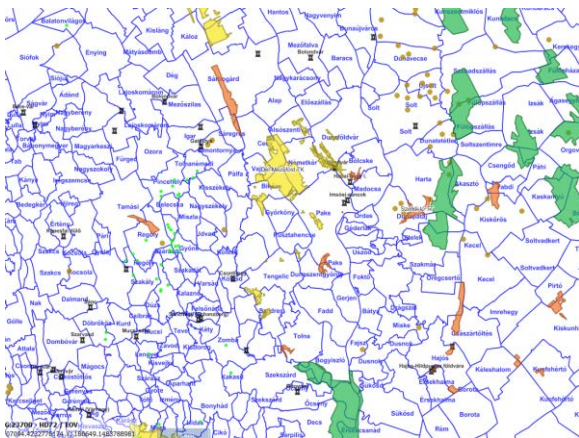
terheltséggel jellemezhető. Alacsony terheltségű térségek továbbá a Tolnai-hegyhát kistáj is (táji adottságai okán), illetve kiemelt térség természetvédelmi oltalom alatt álló területei.

Nagy terhelésnek kitett térségek a Duna-mente, Paks és környezete, Dunaföldvár és környezete, a Sárvíz-völgy a Kapos-völgy Pincehelytől Simontornyáig.

A korlátokat figyelembe véve **az alábbi tájérzékenységi tényezők** vizsgálhatók a kiemelt térség területén, az OKIR, az Országos Területrendezési Terv és az MvM rendelet alapján:

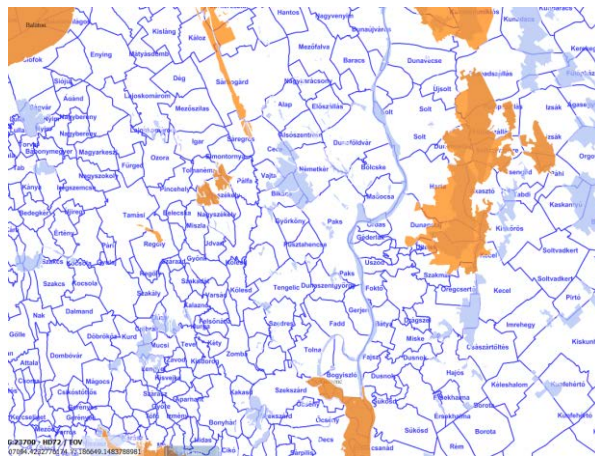
- + Országos védelem alatt álló területek (ex-lege védett terület, természeti emlék, tájvédelmi körzet, természetvédelmi terület, nemzeti park),
- + Natura 2000 területek,
- + Országos ökológiai hálózat övezetei,
- + Egyéb természetvédelmi oltalmak (Ramsari terület, bioszféra rezervátum, natúrpark),
- + Erdők övezete és kiváló termőhelyi adottságú szántóterületek övezete,
- + Világörökségi és világörökség várományos területekkel érintett települések,
- + Tájképvédelmi terület övezete,
- + Vízminőségvédelmi terület övezete.

34. ÁBRA: ORSZÁGOS VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLETEK

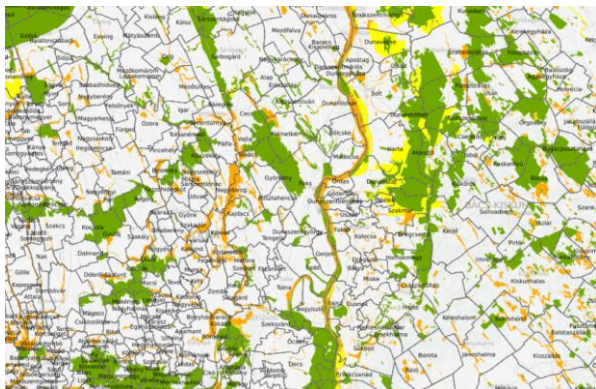
Forrás: OKIR

35. ÁBRA: NATURA 2000 TERÜLETEK

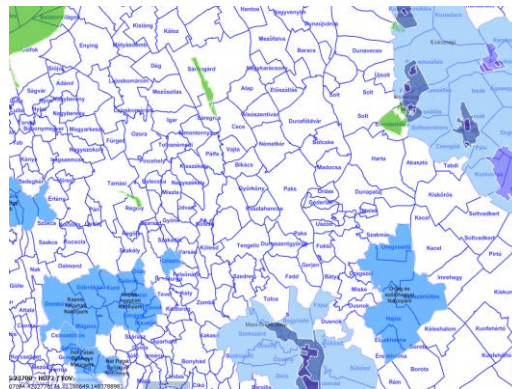
Forrás: OKIR

**36. ÁBRA: ORSZÁGOS
ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT
ÖVEZETEI, MAGTERÜLET,
ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓ,
PUFFERTERÜLET**

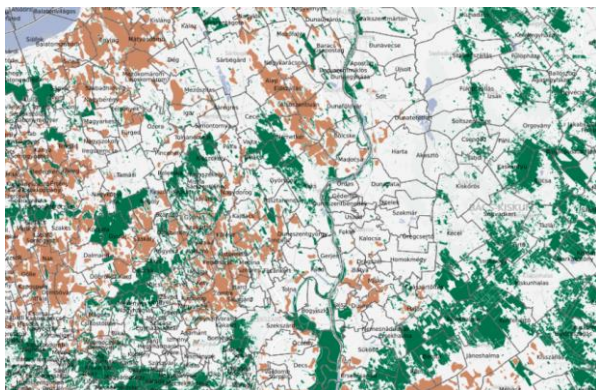
Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

**37. ÁBRA: EGYÉB
TERMÉSZETVÉDELMI
OLTALMAK**

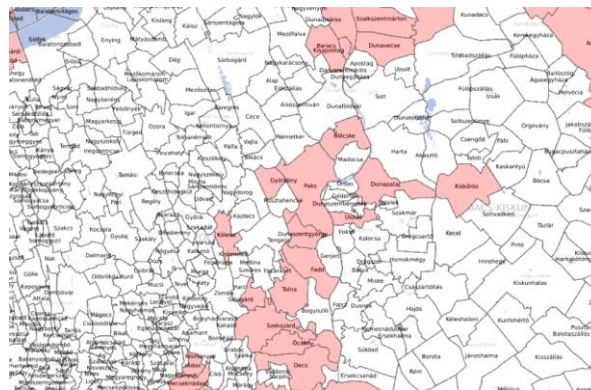
Forrás: OKIR

**38. ÁBRA: ERDŐK ÖVEZETE ÉS
KIVÁLÓ TERMŐHELYI
ADOTTSÁGÚ
SZÁNTÓTERÜLETEK ÖVEZETE**

Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

**39. ÁBRA: VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS
VILÁGÖRÖKSÉG VÁROMÁNYOS
TERÜLETEKKEL ÉRINTETT
TELEPÜLÉSEK**

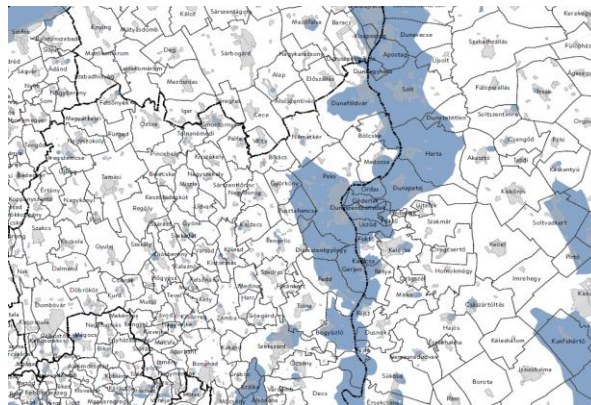
Forrás: oeny.e-epites.hu/oeny/4tr

**40. ÁBRA: TÁJKÉPVÉDELMI
TERÜLET ÖVEZETE**

Forrás: MvM rendelet

**41. ÁBRA: VÍZMINŐSÉG-
VÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE**

Forrás: MvM rendelet

**42. ÁBRA: TÁJÉRZÉKENYSÉGI TÉNYEZŐK KÖZELÍTŐ
VIZSGÁLATA, AZ OTRT TÉRSÉGI ÖVEZETEI ALAPJÁN**

Forrás: oeny.e-epites.hu; Ökológiai hálózat magterületének, ökológiai folyosójának és puffterületének övezete, kiváló termőhelyi adottságú szántók övezete, erdők övezete, világörökségi és világörökségi várományos terület által érintett települések övezete,

A **tájerzékenységet** vizsgáló közelítő térképek alapján az alábbi körülbelüli megállapítások fogalmazhatók meg: a Kelet-Külső-Somogy kistáj, Tamási járásszékhellyel, Tolna – Tengelice szűkebb térsége alacsony tájerzékenységű terület; Solt és környéke, Kalocsa – Miske környéke,

Szekszárd – Ócsény magasabb térszíneken nyugvó síkságai, Pálfa térsége közepes tájérzékenységgű területek; a fennmaradó egyéb területek (kisebb vagy nagyobb téregységek) magas tájérzékenységi jellemzőkkel írhatók le.

A kiemelt térség sokrétű szerkezete (települési, infrastrukturális, táji, gazdasági, társadalmi) és természeti adottságai, valamint fejlődési pályái összetett rendszereket alkotnak és hozhatnak létre a jövőben, mely alapján a térség tájterhelhetősége tovább vizsgálendő a területi hatásvizsgálat¹⁸ és a környezeti vizsgálat¹⁹ keretein belül (jelölt vizsgálati módszertan szerint a releváns adatok téri összevetésével, a vizsgálati tényezők súlyozásával) a kijelölésre kerülő fejlesztési célok, stratégiák, valamint prioritások mentén.

2.2.1.8. Természeti és környezeti kockázatok

Éghajlatváltozás területi vonatkozásai

A 23/2018. (X. 31.) OGY határozattal elfogadott, 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia²⁰ részletesen foglalkozik az éghajlatváltozás hazai vonatkozásaival, valamint elemzi azok területi hatásait és kockázatait. A Közép-Duna menti kiemelt térség éghajlatváltozás okozta kockázatait e dokumentum mentén kerültek elemzésre.

Az éghajlatváltozás megfigyelt és várható hatásai befolyásolják a természeti erőforrásokat, módosítják a közöttük lévő bonyolult kapcsolatokat. Hatással van a vizek, a talajok, az erdők kiterjedésére, jellegére, a biológiai sokféleségre. A globális felmelegedésnek köszönhetően *"Magyarország és a Kárpát-medence éghajlata melegszik, rövid távon az évi középhőmérséklet várhatóan 1-2,5°C-kal emelkedik."*

Az évi csapadék változása *"bizonytalan, kisebb csökkenése vagy növekedése egyaránt lehetséges, várható az éven belüli átrendeződés, nő a téli-tavaszi és csökken a nyári-őszii félévben hulló mennyiség. Az éghajlat szélsőségesebb lehet, gyakoribbá válnak az időjárási szélsőségek, nő a tartósságuk és intenzitásuk, ami növeli a rendkívüli árvizek kockázatát."*

Duna esetében megfigyelt változás az évi lefolyás átrendeződése, a csökkenő nyári kisvizek, a növekvő vízhőmérséklet, valamint a jégjelenségek csökkenése. A Duna-Tisza köze esetében tapasztalt a vízlefolyások csökkenése, a süllyedő talajvízszint, valamint a kiszáradó tavak.

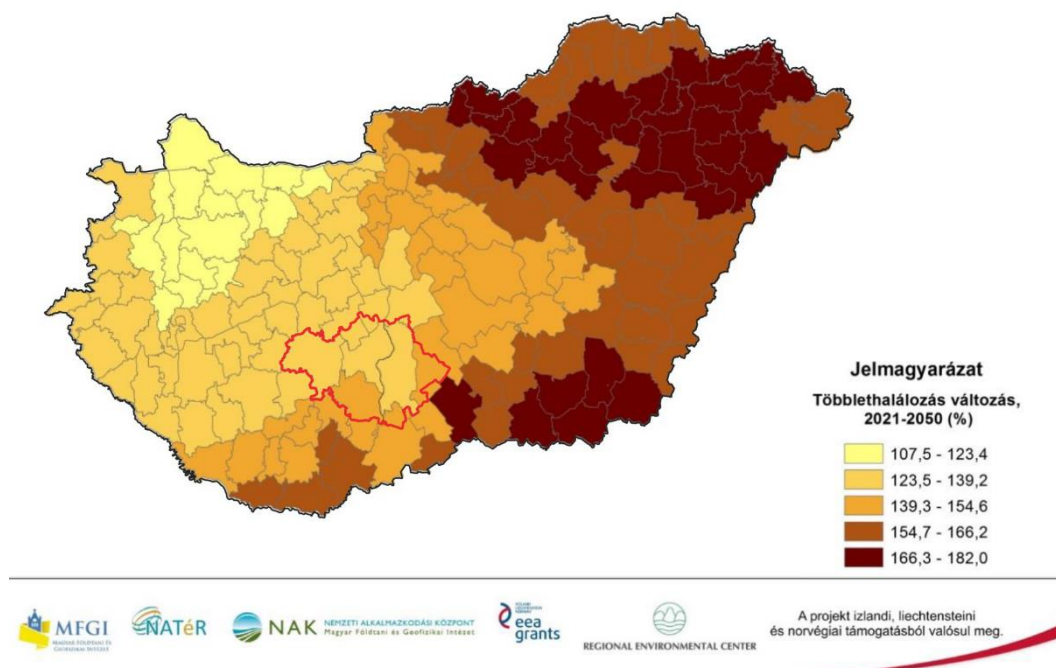
A növekedő nyári átlaghőmérséklet hatására, gyakoribbá válnak a hóhullámok, aminek hatására növekszik a lakossági megbetegedések gyakorisága és a halálozások száma. A következő ábra alapján látható, hogy a kiemelt térség közepes mértékben érintett a **többlethalálozás változásával**. A Szekszárdi, Kiskőrösi, valamint a Bajai járás területe jobban (139,3-154,6%), a kiemelt térség többi területe kevésbé érintett (123,5%-139,2%) a modellezés szerint.

¹⁸ Környezeti, társadalmi és gazdasági hatásvizsgálat a 218/2009. (X. 6.) Korm. rendelet alapján

¹⁹ Környezeti vizsgálat a 2/2005. (I. 11.) Korm. rendelet alapján

²⁰ Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, ITM, 2018

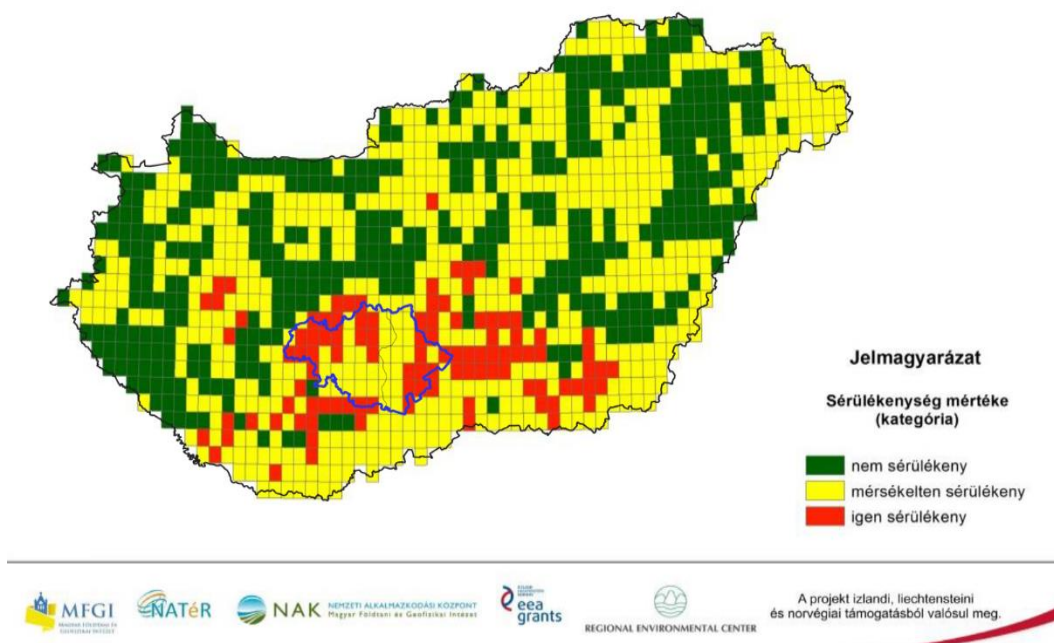
43. ÁBRA: AZ ALADIN-CLIMATE KLÍMAMODELL 2021–2050 IDŐSZAKÁBAN AZ ÉVES ÁTLAGOS TÖBBLETHALÁLOZÁS VÁLTOZÁSA (%), AZAZ A HŐHULLÁMOKKAL SZEMBENI SÉRÜLEKENYSÉG A KLÍMAMODELL 1991–2020 IDŐSZAKÁHOZ KÉPEST KISTÉRSÉGENKÉNT

Forrás: Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, p:169 ITM, 2018

A klímaváltozás következtében növekvő nyári átlaghőmérséklet, valamint az egyenetlenebbé váló csapadékelosztás és az időjárási szélsőségek gyakoriságának növekedése hozzájárul a **szántóföldi növénytermesztés sérülékenysége**nek növekedéséhez. Várhatóan szárazabbak lesznek a nyarak és a mainál nagyobb területet fog sújtani nyáron aszályos periódus. A sérülékenységet "klimatikus paraméterek adott térségre prognosztizált változásai, az alkalmazott gazdálkodási módszerek, valamint az egyes térségek megváltozó éghajlati feltételekhez történő – elsősorban társadalmi–gazdasági jellegű – alkalmazkodóképességének jellemzői" határozzák meg. A kiemelt térség a sérülékenyebb hazai területek között van, a teljes terület mérsékelten, illetve igen sérülékeny kategorizálásba esik. Igen sérülékeny besorolásba a kiemelt térség keleti oldalán található települések, valamint a térség észak nyugati részén, Tamásitól északra fekvő települések esnek.

**44. ÁBRA: A SZÁNTÓFÖLDI NÖVÉNYTERMESZTÉS
KLÍMAVÁLTOZÁSSAL SZEMBENI SÉRÜLÉKENYSÉGÉNEK
MÉRTÉKE (TAVASZI VETÉSŰ NÖVÉNYEK ESETÉBEN)**

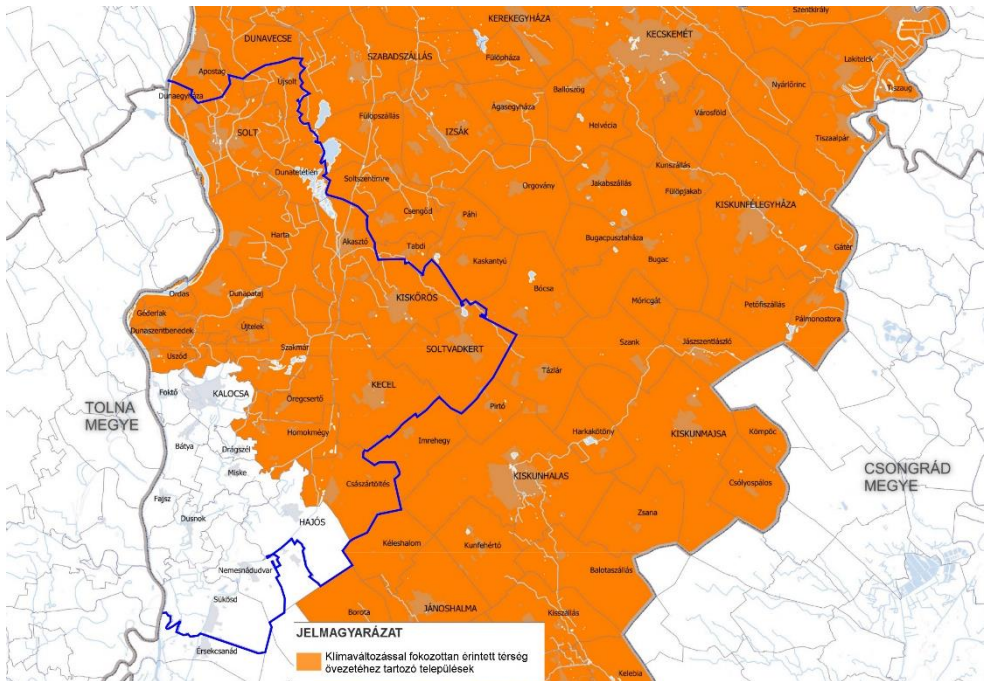

Forrás: Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, p:171 ITM, 2018

A Duna-Tisza közén a globális értékeknél nagyobb mértékben fog növekedni a hőmérséklet az éghajlati forgatókönyvek szerint, és a Homokhátság egyéb tényezőket is figyelembe véve az ország egyik legsérülékenyebb vidéke (talajvíz lesüllyedése, aszályos időszakok növekedése). A Bács-Kiskun megyei Területrendezési Terv elkülönít „a klímaváltozással fokozottan érintett térség” kategóriát, megjelölve ezzel a megyének azokat a településeit – nagyrészt a

Homokhátság területén –, ahol sajátos talajszerkezetük és klímaviszonyaik miatt az aszályosság jelensége kimutathatóan a sokéves országos átlagnál lényegesen nagyobb mértékben jelentkezik. A kiemelt térség területének Dunától keletre eső részének jelentős részét érinti, elsődlegesen az észak, északkeleti területeken (45. ábra:)

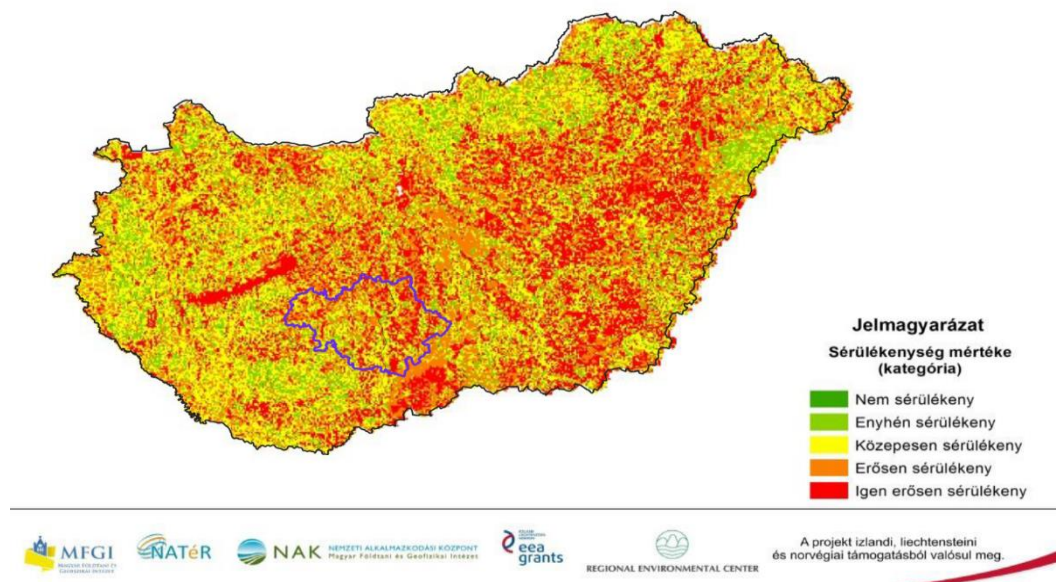
45. ÁBRA: KLÍMAVÁLTOZÁSSAL FOKOZOTTAN ÉRINTETT TÉRSÉGEK ÖVEZETE

Forrás: Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 7/2020. (VII. 8.) önkormányzati rendelete, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 18/2020. (VI. 26.) számú határozata a Bács-Kiskun Megye Területrendezési Tervével összefüggő intézkedésekről, 3/27. melléklet:

Az évi csapadékeloszlás változása, az átlaghőmérséklet növekedése, a szárazság, az aszály, az alacsony relatív páratartalom és a szélsőséges időjárási jelenségek gyakoriságának növekedése jelentősen befolyásolja a termőhely adottságokat, ami **érzékenyen érinti az erdőket**. Ez kiemelten fontos a klímaváltozás elleni védekezésben, hiszen az erdőterületeknek jelentős szerepük van a légköri szén-dioxid megkötésében és klimatikus hatásuknak köszönhetően az időjárási szélsőségek mérséklésében. Az erdőterületekre vonatkozó összesített sérülékenységi indikátorban a kiemelt térség területe erősen sérülékeny minősítésű. Habár találunk több nem, illetve enyhén sérülékeny foltot is, a térség Bács-Kiskun megyei területeinek jelentős része, valamint a Fejér és Tolna megyei területek Duna vonalával párhuzamos települései (Dunaföldvár-Szekszárd vonal mentén) igen erősen sérülékenyek. Foltokban találunk további erősen és igen erősen sérülékeny területet a kiemelt térség északi határvonala mellett. Gyöng és környezete, valamint a Duna menti közvetlen sáv a legkevésbé sérülékeny az erdőterületek szempontjából.

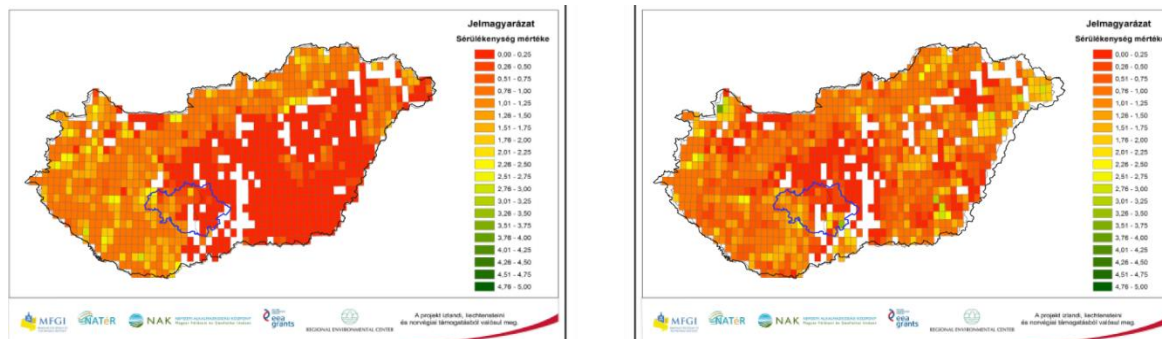
46. ÁBRA: AZ ERDŐTERÜLETEKRE VONATKOZÓ ÖSSZESÍTETT SÉRÜLEKENYSÉGI INDIKÁTOR

Forrás: Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, p:172 ITM, 2018

A klímaváltozásnak jelentős hatása van **a természetes élőhelyekre, valamint a védett állat- és növényfajokra**. Köszönhetően a hőmérsékletemelkedésnek, a csapadék mennyiségének csökkenésének, valamint annak térbeli és időbeli átrendeződésének a meglévő természetes élőhelyek eltűnése, átalakulása, az ökoszisztéma-szolgáltatások romlása jelezhető előre. Ennek hatása várhatóan az élőhelyek többségére - kiemelten az erdőkre - kedvezőtlen lesz, de például a szikesek várhatóan pozitívan fognak reagálni a változásokra. A természetes élőhelyek éghajlati sérülékenységének vizsgálata a két klímamodell alapján értékeli, hogy a leginkább klímaérzékeny természetes és természetközeli élőhelyek Magyarország egyes térségeiben az éghajlati paraméterek előre jelzett változásai esetén mennyiben válnak veszélyeztetetté. Mind a két modellezett esetben a Duna-Tisza köze, illetve az alföldi területek tartoznak a természetes élőhelyek együttes sérülékenységes szempontjából kiemelt és fokozott kategóriába. A kiemelt térség területe ketté osztható, a keleti területei a Dunáig, illetve azon északon átnyúlva országos szinten is a lesérülékenyebb részek közé tartoznak, míg a nyugati, délnyugati területek kevésbé sérülékenyek, de még ők is a skála sérülékenyebb felébe esnek.

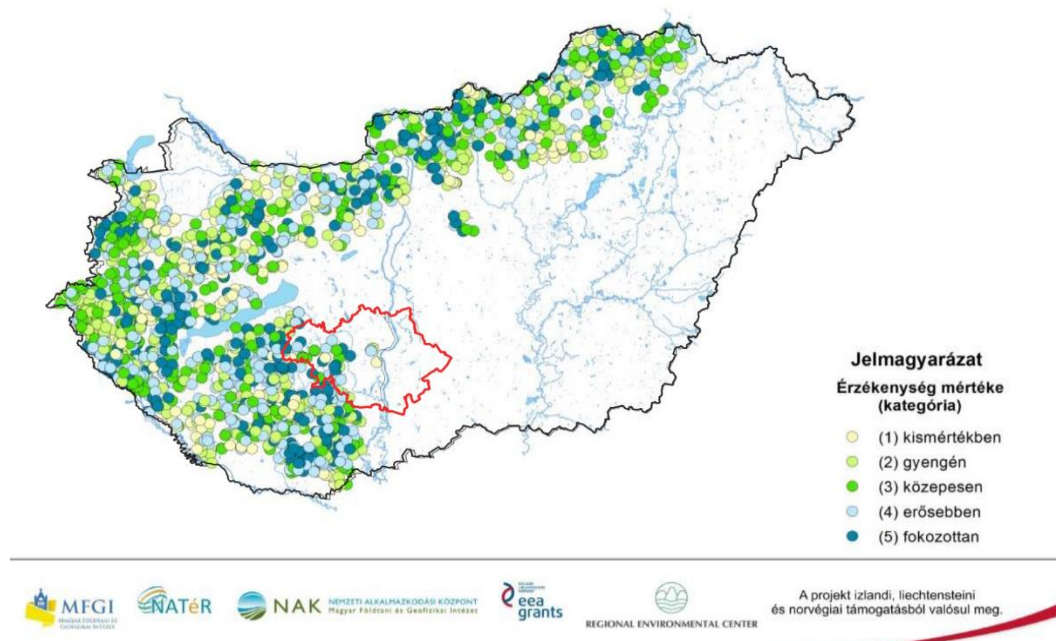
47. ÁBRA: KLÍMAÉRZÉKENY TERMÉSZETES ÉLŐHELYEK EGYÜTTES SÉRÜLEKENYSÉGE 2021–2050-BEN AZ ALADIN (BAL) ÉS REGCM (JOBB) MODELL SZERINT

Forrás: Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, p:173 ITM, 2018

Jelentős kockázatot jelentenek a növekedő gyakoriságú és intenzitású extrém időjárási jelenségek következtében lokálisan jelentkező, hirtelen lezúduló csapadékesemények és az ennek következtében kialakuló **villámárvizek**. Az alapvetően csak domb- és hegyvidéken értelmezhető villámárvizekkel szembeni veszélyeztetettség csak kis területen érinti a kiemelt térséget, főleg Tamási és környezete, valamint az attól délre eső területek érintettek, egy-két fokozottan érzékeny területet leszámítva, alapvetően inkább közepes vagy annál gyengébb az érzékenységi mértéke.

48. ÁBRA: A HEGY- ÉS DOMBVIDÉKI TÉRSÉGEK VILLÁMÁRVIZEKKEL SZEMBENI VESZÉLYEZTETETTSÉGE

Forrás: Melléklet a 23/2018. (X. 31.) OGY határozathoz, a 2018-2030 közötti időszakra vonatkozó, 2050-ig tartó időszakra is kitekintést nyújtó második Nemzeti Éghajlatváltozási Stratégia, p:175 ITM, 2018

2.2.1.9. Épített környezeti és kulturális örökség

A fellelt régészeti leletek szerint a térség már az őskor óta lakott volt, amit a Sióagárd–Leányvár (bronzkor), Regöly (kelta), Decs-Ete (Árpád-kor) települések lelőhelyein megtalált emlékek jól példáznak ²¹. A területet átszelte, a Duna mentén futó római limes vonala, ami a kiemelt térség legjelentősebb ókori emléke.

A török hódoltságot követően meginduló újjáépítéssel számos egyházi épület született, egyrészt katolikus templomok (Dunaföldvár, Szekszárd), másrészt az elnéptelenedést követően betelepített németek nyomán református (Nagydorog, Kölesd), illetve evangélikus templomok (Felsőána, Kalaznó).

A barokk építkezésben jeleskedő érseki székhely, Kalocsa számos épülete született ebben a korban. Elkészült a kalocsai Nagyboldogasszony főszékesegyház, megvalósult a Szentháromság tér, valamint a teret szegélyező Érseki palota, a Nagyszeminárium, a kanonoki házak barokk és copf épületei ²².

A folyamatosan növekedő vidéki lakosságnak köszönhetően a 18-19. század fordulóján több plébániatemplom létesült, valamint birtokközpontok jöttek létre, melyre jó példa a hűgyészi Mercy és az Apponyi birtok. Számos barokk kastély és kúria keletkezett a korszakban, úgymint a hűgyészi Apponyi kastély, a tamási Esterházy-kastély vagy a hajósi Érseki-kastély.

A klasszicizmus korában tovább gyarapodtak a kastélyok és kúriák (Viczy Kastély Iregszemcse, Gindly uradalom Tengelic), valamint megjelentek és bővültek a világi és egyházi középületek, iskolák (Bölcske, Paks, Szekszárd), Vármegyeháza és bíróság épült Szekszárdon, kalocsai szeminárium klasszicista stílusú szárnya).

A historizmusban jelentős fejlődésen mentek át a települések. Megjelentek a reprezentatív városi épületek, mint például a szekszárdi Wosinsky Mór Múzeum, a Városháza, az Augusz-ház, vagy a takarékpénztár épülete. Kialakultak a nagyobb települések reprezentatív útjait szegélyező historikus egy- és kétemeletes épületek (például Kalocsa Szent István király út vagy Szekszárd Rákóczi utca)

A historizmusban meghatározóvá váló városképet a századfordulón teret nyerő szecesszió több emléke gazdagítja, mint például a Szekszárd-szálló, a kalocsai városháza épülete vagy a paksi zsinagóga együttese.

A II. Világháború előtti modernizmus jó példája a térségben a szekszárdi vasútállomás, vagy a kórházbővítés. A II. Világháborút követően a hazai építészeti egyik legértékesebb emléke a modern szekszárdi új városközpont korzó épületei és az azt közrefogó téregyüttes kialakítása (Jurcsik Károly munkája).

Népi építészet

A Közép-Duna menti kiemelt térség lehatárolása több tájegységbe metsz bele, táji karakterét a Kelet-Külső-Somogy, Mezőföld, valamint a Kalocsai és a Tolnai Sárköz dominálja, a terület

²¹ Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetfeltáró munkarészek, 2012

²² Kalocsa Város Településképi Arculati Kézikönyve 2017

népi építészetét alapvetően az alföldi tájegység határozza meg²³, a Sárközi területen a településszerkezetet leginkább a tanyásodás (szállások) jellemzi²⁴.

A kiemelt térség tolnai oldalán az egyre terjeszkedő mezőgazdasági területhasználat visszavetette az erdőket, aminek köszönhetően a korábbi boronafalas, német ajkú településeken jellemző fachwerkes építést (például Varsád, Mucsi) felváltotta a vert és vályog falas építésmód²⁵. A Dunától keletre eső részeken is a XX. század első feléig jellemző anyaghasználat volt a vályog és a nád, köszönhetően a Duna közelségének²⁶.

A kiemelt térség legjelentősebb népi építészetet összefogó gyűjteményei a Wosinsky Mór Megyei Múzeum (Szekszárd), Viski Károly Múzeum (Kalocsa) és az Őcsényi Tájház.

Pincefalvak

A kiemelt térség sajátos történeti adottságait jelentik a pincesorok, pincefalvak, amik az építészeti örökség megőrzése szempontjából kiemelten kezelendő területek.

A kiemelt térség Dunától keletre eső oldalán Hajós, Solt, Császártöltés, Nemesnádudvar területén maradtak meg a jelentős népi építészeti értéket képviselő pincefalu településrészek²⁷.

A kiemelt térség tolnai oldalán is jelentős pincefalvak maradtak fent. Az Európai Falumegújítási díjat kapott Györköny több száz prэшázból álló településrésze mellett Sióagárd melletti Leányvár területén, Paks Sárgödörtér és Dunakömlőd részén, Bölcskén, Dunaföldváron, valamint Bikácson is jelentős építészeti értéket képviselő pincesorok találhatóak. A direkt építészettörténeti értékük mellett ezek a települések jelentős turisztikai vonzerőt jelentenek.²⁸

Régészeti területek

A kiemelt térség területe bővelkedik régészeti értékekben, valamennyi településen találhatóak régészeti lelőhelyek. A térség Bács-Kiskun megyei részén területileg a legtöbb lelőhelyet a Kalocsai-Sárközben találjuk meg²⁹, míg a Dunántúli települések esetében legjelentősebb régészeti lelőhelyek a Duna mentén fekszenek.

Az egyes településeken található régészeti lelőhelyek száma alapján látható, hogy elsődlegesen a nagyobb városok esetében találunk nagyobb számú lelőhelyet, valamint az előbb leírtaknak megfelelően területileg erősen kiemelkedik a Kalocsa és Kiskörös közötti településcsoport. A lelőhelyek számának további emelkedése látható a Duna nyugati oldalán, a folyóval párhuzamosan, a római limes (Ripa Pannonica) vonalában.

²³ <https://mek.oszk.hu/02100/02115/html/img/5-148.jpg>

²⁴ Kalocsai-Sárköz Építészeti-Tájegységi Arculati Kézikönyv

²⁵ Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetfeltáró munkarészek, 2012

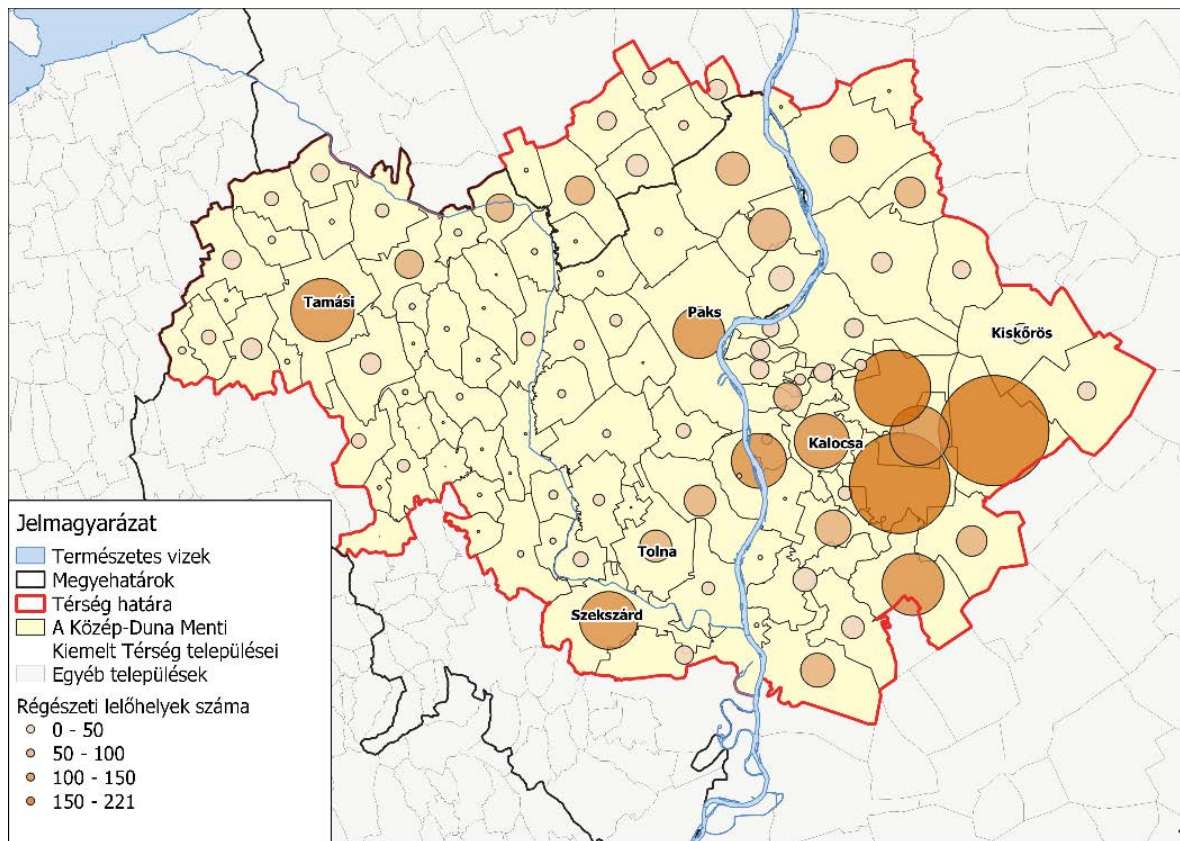
²⁶ Kalocsa Város Településképi Arculati Kézikönyve 2017

²⁷ Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve, megalapozó munkarészek, 2020

²⁸ Tolna Megye Területfejlesztési Konceptiója - Helyzetfeltáró munkarészek, 2012

²⁹ Bács-Kiskun 2020 Bács-Kiskun Megye Területfejlesztési Konceptiója I. Helyzetelemzés, 2012

**49. ÁBRA: NYILVÁNTARTOTT RÉGÉSZETI LELOHELYEK
SZÁMA AZ EGYES TELEPÜLÉSEKEN A MAGYAR NEMZETI
MÚZEUM RÉGÉSZETI ADATBÁZISA SZERINT,**

Forrás: <https://archeodatabase.hnm.hu/hu/s?v=list>, saját szerk.

Műemléki értékek

Műemlékekkel gazdagon ellátott a terület, a Közép-Duna menti kiemelt térség területén összesen 249 műemléki védelem alatt álló értéket tartanak nyilván.

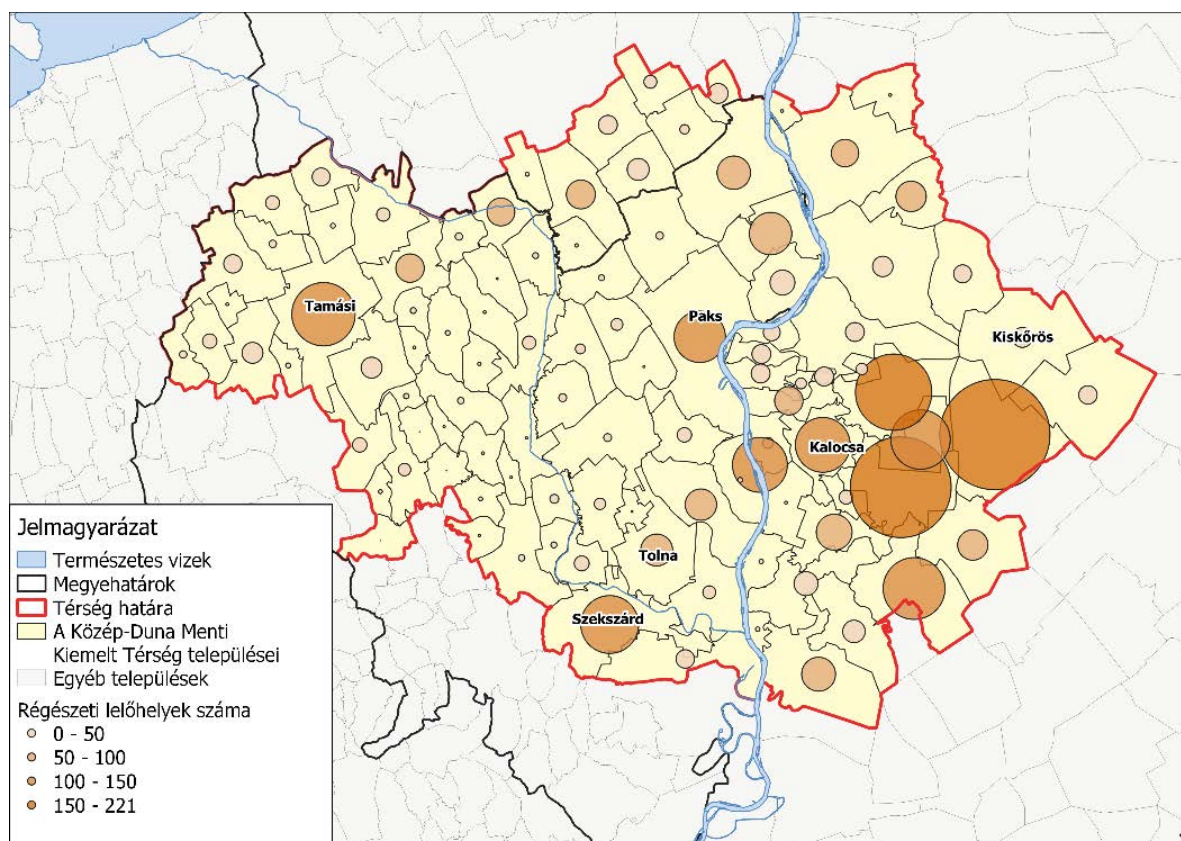
A legtöbb műemlékkel Szekszárd rendelkezik (30), amit Paks követ (23). A másik két, épített örökség szempontjából jelentős település Kalocsa és Dunaföldvár 20, illetve 12 műemlékkel. Ezt követően Dunapataj és Tolna esetében 8-8, Hajós és Hőgyész esetében 7-7, Kölesd és Tengelic esetében 6-6, míg Solt és Tamási esetében 5-5 műemléket tart nyilván az adatbázis (50. ábra:).

A kiemelt térségen található műemlékek legjelentősebb arányban egyházi épületek (124 db) úgymint templomok, rendházak, kápolnák, parókiák, zsinagógák. Jelentős számban vannak védett lakóépület jellegű épületek (37 db) illetve kastélyok, kúriák (Esterházy-vadászkastély, Bernrieder-kastély, Apponyi-kastély és parkja, Daróczy-kúria, Jeszenszky-kastély), várak (Dunaföldvár, Simontornya; 29 db).

Védett középületek közé tartozik (18db) többek között Sárszentlőrinci Evangélikus Gimnázium, kalocsai Szent István Gimnázium; a Városháza, a Wosinsky Mór Megyei Múzeum épülete vagy a Millenniumi pavilon Szekszárdon. A kiemelt térségben található 12 műemléki védelem alatt álló mezőgazdasági, uradalmi épület (Bogár-tanya és Nedelkovics-tanya

Szekszárdon, Érseki magtár és istálló Kalocsán, Esterházy-ménteleg együttese Ozorán, vízimalom Tamásiban és Sáregresen), továbbá 12 pince (Szekszárd, Solt, Hajós, Györköny, Felsőnyék). Emellett 17 szobor, illetve rom élvez országos védeltséget.

50. ÁBRA: NYILVÁNTARTOTT MŰEMLÉKEK SZÁMA AZ EGYES TELEPÜLÉSEKET (IDEIGLENES MŰEMLÉKI VÉDELEM, MŰEMLÉKI VÉDELEM, REGISZTRÁLT MŰEMLÉKI ÉRTÉK),

adatok Forrása: *muemlekem.hu*,

Építészeti örökség szempontjából kiemelten kezelendő terület

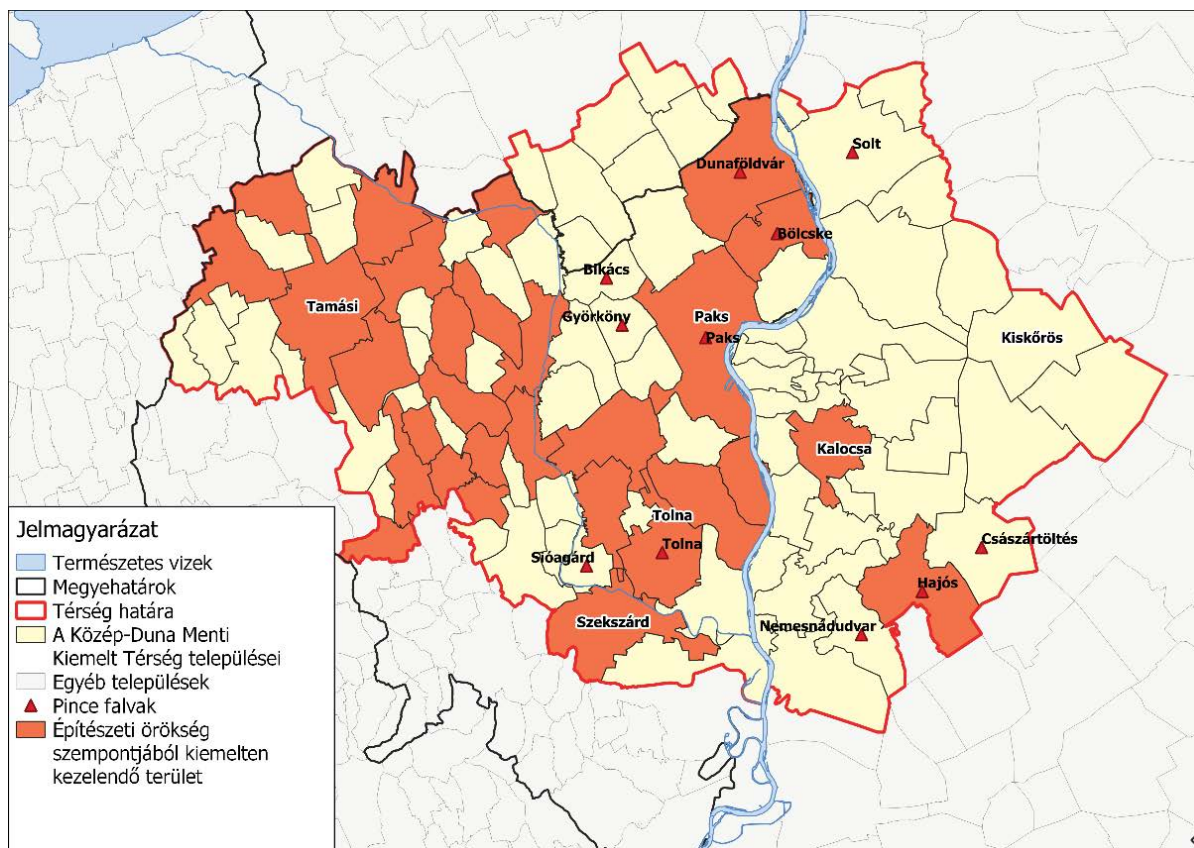
A megyei területrendezési tervek elkülönítik azokat a településeket, melyek építészeti örökség szempontjából kiemelten kezelendők. Ez a gyűjtő kategória több eltérő jellegű és léptékű védelmet tartalmaz, mint például kialakult történelmi településszerkezet vagy az építészeti értékek térségi jelentőségű sűrűsödése.

A kiemelt térségben szereplő 99 település közel harmadát, 29 települést jelöltek meg a megyei tervek valamilyen jellegű védelemre javasolt területként³⁰. Elsődlegesen Tolna megye kiemelt térségbe tartozó települései között találunk több építészeti örökség szempontjából kiemelten kezelendő települést, ebből is a Tamási-Paks-Szekszárd városhármas a legkiemelkedőbb. A Duna keleti oldalán lévő területen Kalocsát, illetve Hajóst jelölte meg a megyei rendezési terv,

³⁰ *muemlekem.hu*

mint történeti települési terület, amiből országos szinten is kiemelkedik Kalocsa, köszönhetően a jelentősen nagy arányú szakrális műemléknek, amik összefüggő területet alkotnak a város központjában. A lehatárolásba tartozó Fejér megyei települések esetében ilyen jellegű megjelölést nem tesznek a tervek.

51. ÁBRA: ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG SZEMPONTJÁBÓL KIEMELTEN KEZELENDŐ TERÜLETEK ÉS PINCE FALVAK,

Forrás: Tolna megye területrendezési terve - 45/2016. (IX.23.) közgyűlési határozat 3.3. melléklete, Fejér megye területrendezési terve - 3.16. melléklet a 7/2020. (II. 28.) sz. rendelethez, Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve - Bács-Kiskun Megyei Közgyűlés 190/2011. (XI. 25.) Kgy. határozata, saját szerk.

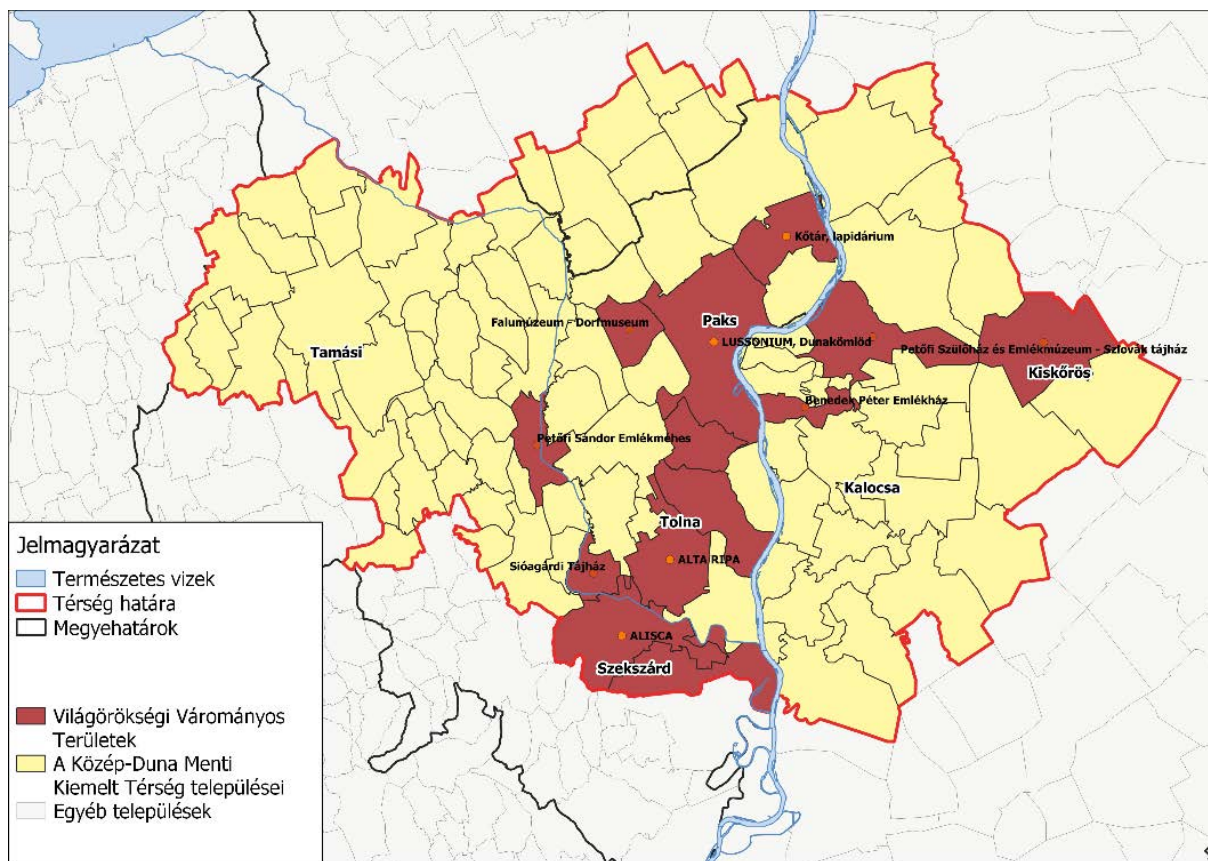
Világörökségi területek

Jelenleg a világörökségbe tartozó terület nincs a kiemelt térségben, Magyarország 8 világörökségi területe közül egyik sem érinti azt.

Világörökségi és világörökség várományos területek

Világörökségi várományos helyszínek közül kettő érinti a térséget, egyrészt a Magyarországot észak-déli irányban kettészelő római limes vonala, másrészt a Tájhálózat több helyszíne is a kiemelt térség településein belül található.

**52. ÁBRA: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS TERÜLETEI A RÓMAI LIMES
KULTURÁLIS HELYSZÍNEINEK, VALAMINT A
MAGYARORSZÁGI TÁJHÁZAK HÁLÓZATÁBAN SZEREPLŐ
EMLÉKEK MEGNEVEZÉSÉVEL,**

Forrás: 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről melléklete a Világörökségi Várományos Helyszínek Jegyzékéről, saját szerk.

A **Római Limes hazai szakaszának** világörökségi szintre emelése egy 2000-es évek elején megindult nemzetközi sorozatjelölés része, követve a brit (1987) valamint a német (2005) területekre eső, római kori határvédelem régészeti értékét. A római limes magyarországi szakasza 2009 óta szerepel a hazai világörökség várományos területek között, a 8 ország együttműködésében beadásra került világörökségi nevezést jelenleg az UNESCO Világörökségi Bizottsága tárgyalja, a döntés 2021 júniusára várható. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területére a következő táblázatban szereplő helyszínek esnek.³¹:

³¹ <http://www.ripapannonica.hu/>

**5. TÁBLÁZAT: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG,
RÓMAI LIMESHEZ KÖTHETŐ MÚZEUMOK ÉS RÉGÉSZETI
KIÁLLÍTÓHELYEK,**

Település	Konkrét világörökség-elem, múzeum, régészeti lelőhely
Dunaföldvár	Limes út, mely a régi 6-os út nyomvonalát követve, szántóföldeken halad át, települési látnivaló nem kapcsolódik hozzá
Bölcske	a. Kőtár, lapidárium: A Duna medréből néhány éve kiemelt római sírkövek, oltárkövek tekinthetők meg a szabadtéri kiállítóhelyen.
Dunakömlőd-Paks (LUSSONIUM)	a. Romkert: Az erőd területén történő régészeti feltárások eredménye
	b. Múzeum Paks: A feltárások gazdag leletanyagát tartalmazó állandó kiállítás
Tolna (ALTA RIPa)	
Szekszárd-Őcsény (ALISCA)	a. Wosinszky Mór Múzeum: Régészeti gyűjtemény, Szekszárd

Forrás: http://www.ripapannonica.hu/magyar/limes_tortenet.php?id=12 és 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet melléklete alapján

A világörökségi várományos területek kiterjedése a 27/2015. (VI. 2.) MVM rendelet melléklete alapján bővebb a Római Limes kulturális út helyszíneinél és azok mai településeinél, a dunai limes magyarországi szakaszát adó kiemelt térségbe tartozó településeket a fenti ábra mutatja.

A fentiek mellett kiemelendők még a KDMKT területén található őrtornyok, melyek a római katonai egységek legkisebbjei közé tartoznak, ill. egyéb világörökség-elemek, az alábbi területeken: Bölcské Leányvár, Gabonás, Paks-Dunakömlőd (Sánc-hegy segédcsoport tábora és polgári település), Dunaszentgyörgy, Őcsény (limes útszakaszok, illetve tábor található a településen).

A magyarországi tájházhalozat 2000 óta része a világörökség várományos területeknek. Az ország több száz működő tájházából 109 került fel a várományos listára, „amely mind az épület, mind a benne bemutatott lakásbelső tekintetében a legmagasabb szakmai elvárásoknak is megfelel, azaz az egyes ingatlanok műemléki védetség alatt állnak, a benne található ingóságok, a berendezett enteriőr vagy egyéb kiállítás pedig muzeális működési engedéllyel rendelkezik”³². Ezek közül a kiemelt térségen belül az alábbi tájházak találhatók (6. TÁBLÁZAT:):

³² http://taihazszovetseg.hu/vilagoroksegi_varomanyos_helyszinek_taihaz_halozat_magyarorszagon

**6. TÁBLÁZAT: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
VILÁGÖRÖKSÉG VÁROMÁNYOS TÁJHÁZAI,**

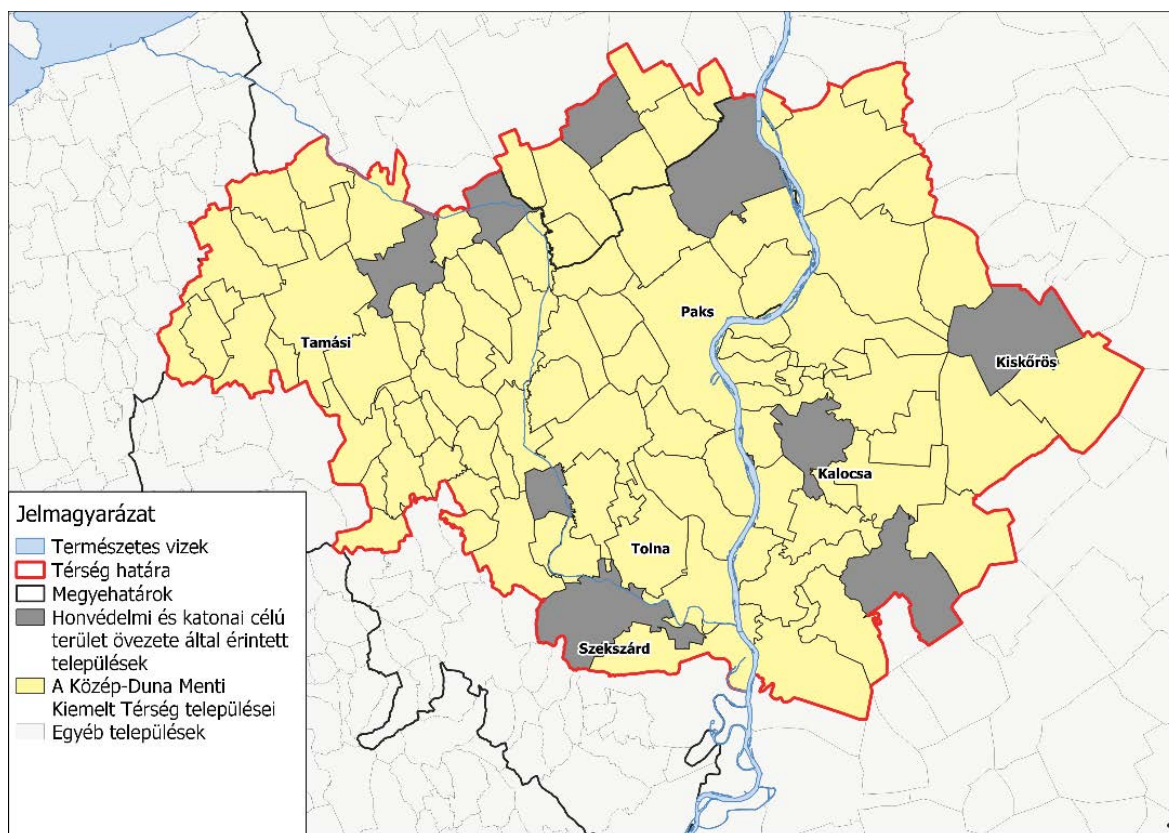
Település	Intézmény	Megye
Dunapataj	Dunapataji Helytörténeti és Néprajzi Gyűjtemény	Bács-Kiskun
Györköny	Falumúzeum - Dorfmuseum	Tolna
Kiskőrös	Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum	Bács-Kiskun
Kiskőrös	Szlovák tájház	Bács-Kiskun
Kölesd	Petőfi Sándor Emlékméhes	Tolna
Sióagárd	Sióagárdi Tájház	Tolna
Uszód	Benedek Péter Emlékház	Bács-Kiskun

Forrás: 27/2015. (VI. 2.) MvM rendelet melléklete

2.2.1.10. Honvédelem

A területrendezési tervek tapasztalatai alapján a honvédelmi területek meghatározása az elmúlt évtizedben lényegében nem változott. Az Országos Területrendezési Terv 9 darab honvédelmi és katonai célú terület által érintett települést nevez meg a Közép-Duna menti kiemelt térség területén.

53. ÁBRA: HONVÉDELMI ÉS KATONAI CÉLÚ TERÜLET ÖVEZETE ÁLTAL ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK,

Forrás: Fejér Megye Területrendezési Terve, 3.8. melléklet a 7/2020. (II. 28.) sz. rendelethez, Tolna Megye területrendezési terve Az 1/2005. (II.21.) önkormányzati rendelet 3.9. melléklete, Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve, a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat Közgyűlésének 7/2020. (VII. 8.) önkormányzati rendelete 3/8 melléklete, OTRT - Országos Területrendezési Terv 3/5. melléklete, Honvédelmi és katonai célú terület övezete által érintett települések, 2018, saját szerk.

Az egyes megyékben az alábbi települések érintettek:

- + A lehatárolás Fejér megyei települései közül Alap községet nevesíti az országos terv,
- + Tolnában 5 település (Szekszárd, Dunaföldvár, Simontornya, Pincehely, Medina) esetében jelölt honvédelmi, katonai érintettség,
- + Bács-Kiskun megyében Kiskőrös, Kalocsa, Hajós települések érintettségét jelöli meg az OTRT, illetve a megyei tervek.³³

A korábbi megyei tervek megjelölik a kiemelt fontosságú meglévő honvédelmi területek, ezek a kiemelt térség területén: Kalocsa, Simontornya, Medina.³⁴

Túlmutatva a kiemelt térség határain, attól északra, a Fejér megyével határos oldalon több honvédelmi és katonai övezettel érintett település található (Nagyvenyim, Mezőfalva, Baracs,

³⁴ Tolna Megye Területfejlesztési Koncepciója - Helyzetfeltáró munkarészek, 2012; Bács-Kiskun Megye Területrendezési Terve, megalapozó munkarészek, 2020

Sárbogárd), csatlakozva Alap községhez és Dunaföldvárhoz. Tolna megyében Dombóvár esetében található még honvédelmi övezettel érintett település. Bács-Kiskun megyében az övezet határainak közelében, attól délre Érsekcsanád, Csávo ly, Baja, míg Kiskőröstől északra Izsák és Szabadszá llás települést jelö li meg az OTRT.

3. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség társadalmi helyzetképe

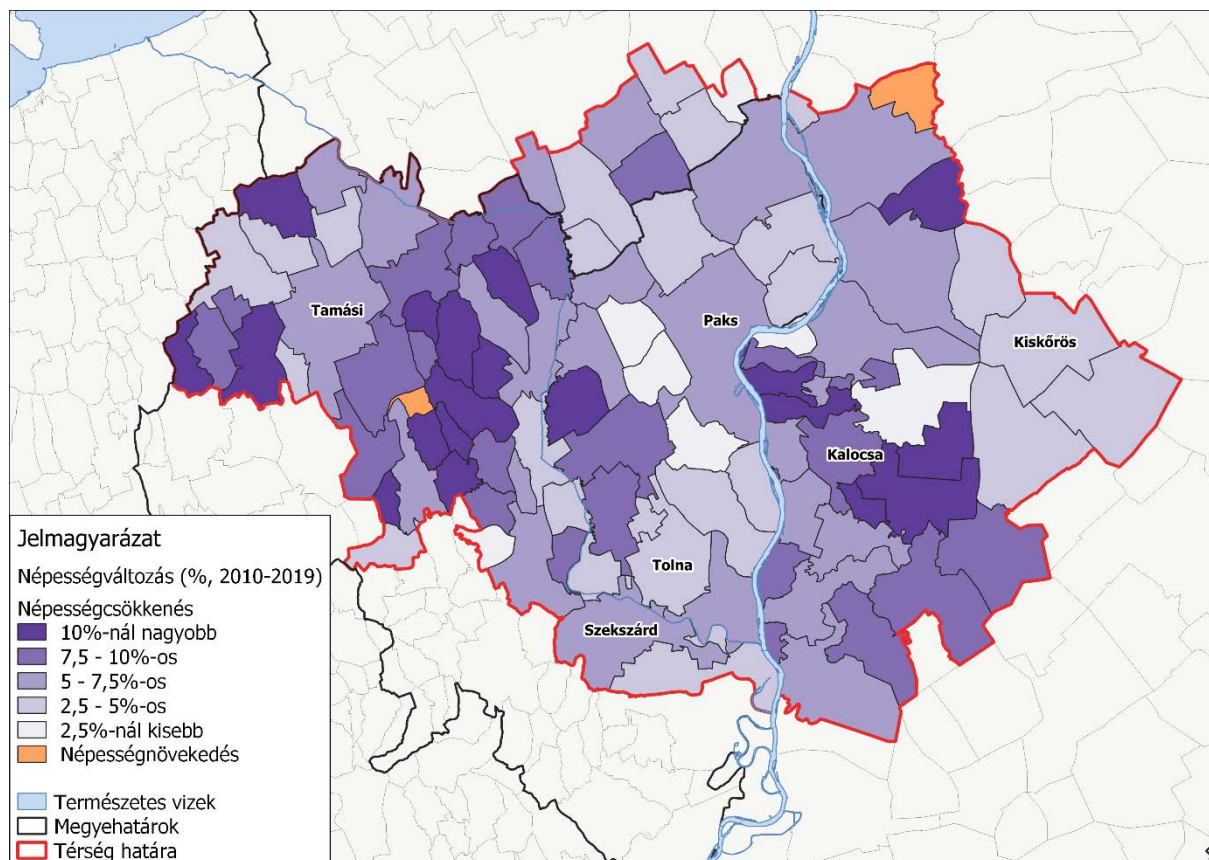
3.1. Társadalmi viszonyok

3.1.1. Népesség szerkezete, demográfiai viszonyok

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség 99 települése az ország területének közel 5 százalékát fedi le, 250 ezer főnyi népessége az országos érték mintegy 2,6 százaléka.

Az elmúlt évtizedben országos szinten is a **népesség fogyása** volt megfigyelhető, a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben azonban az átlagnál jóval nagyobb ennek a mértéke: a Térségben élők száma az átlagnál kétszer-háromszor nagyobb arányban csökken.

54. ÁBRA: A NÉPESSÉGVÁLTOZÁS SZÁZALÉKOS ARÁNYA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2010-2019

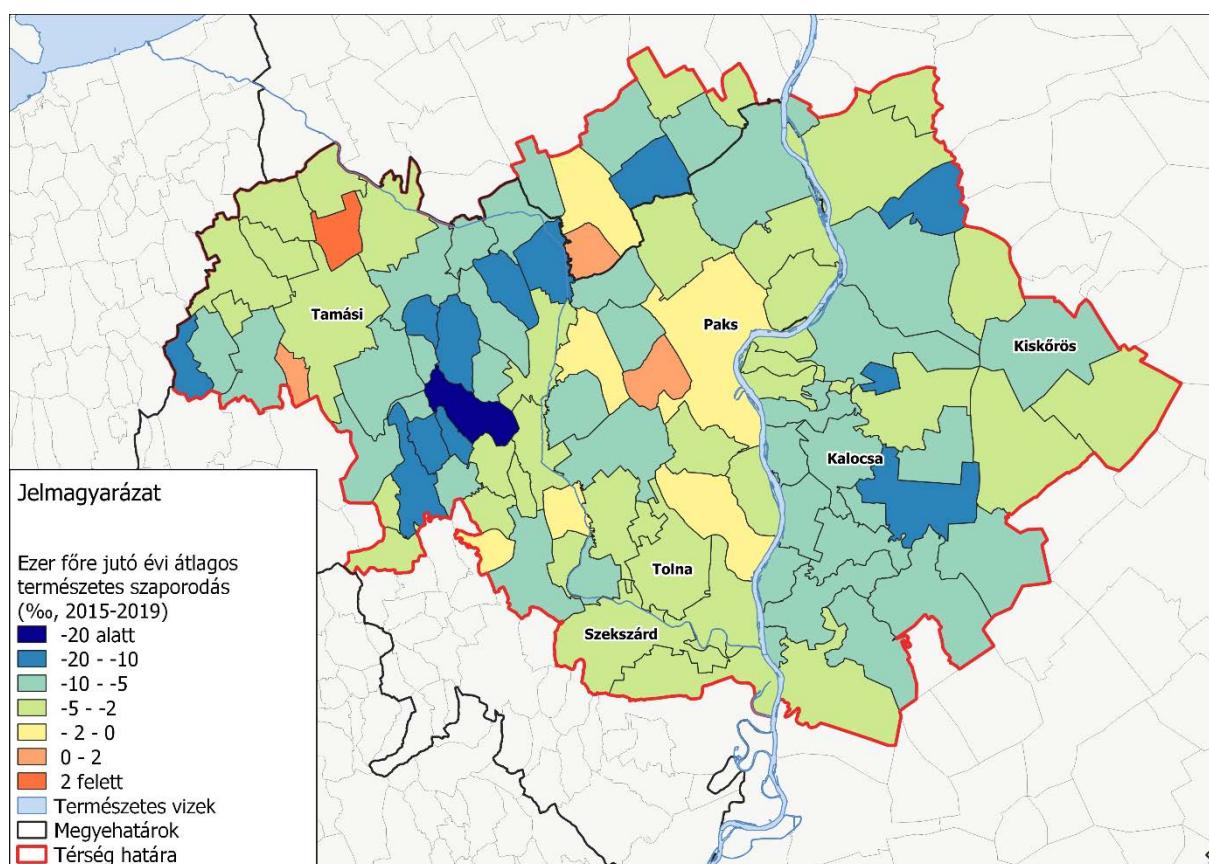

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a népességfogyás egyszerre következik a **természetes fogyásból** és a későbbiekben részletezett negatív **vándorlási egyenlegből**. 2010 és 2019 között a halálozások száma mindvégig 3500 körül mozgott, míg a születéseké 2000 és 2300 között ingadozott (a 2010-es évek elején e téren enyhe emelkedés volt megfigyelhető, ám ez nem fordult tartós növekedésbe – az országos adatokhoz hasonlóan), azaz ennek okán évente 1000–1500 fővel csökkent a Térség népessége, 2010 és 2019 között összesen 13 586 fővel. A természetes fogyás népességre vetített aránya végig 5 % felett volt: 2019-ben –5,78 %.

A Térség legtöbb településén természetes fogyás volt megfigyelhető az elmúlt években. Az elmúlt öt év átlaga alapján csupán négy településen volt magasabb az élve születések száma a halálozásokénál. A nagyobb városok közül Paks értéke a legkedvezőbb, ám itt is enyhe (–1,4%-es) természetes fogyás mérhető. Ezzel szemben számos településen éves szinten akár 5%-ot meghaladó a halálozási többlet. A Kalocsa környéki egykori szállások, illetve a Tolnai-hegyhát aprófalvas térsége fogatkozik a leginkább, a népesség előregedése okán. Ez utóbbi térségben található Gyöngyös városa, ahol kiugróan magas (39%) a halálozási ráta, alapvetően a helyi idősotthon okán.

**55. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEINEK EZER FŐRE JUTÓ ÉVI ÁTLAGOS
TERMÉSZETES SZAPORODÁSA, 2015-2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

**7. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
NÉPESSÉGÉNEK FŐBB KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA,
2010 ÉS 2019 (FŐ)**

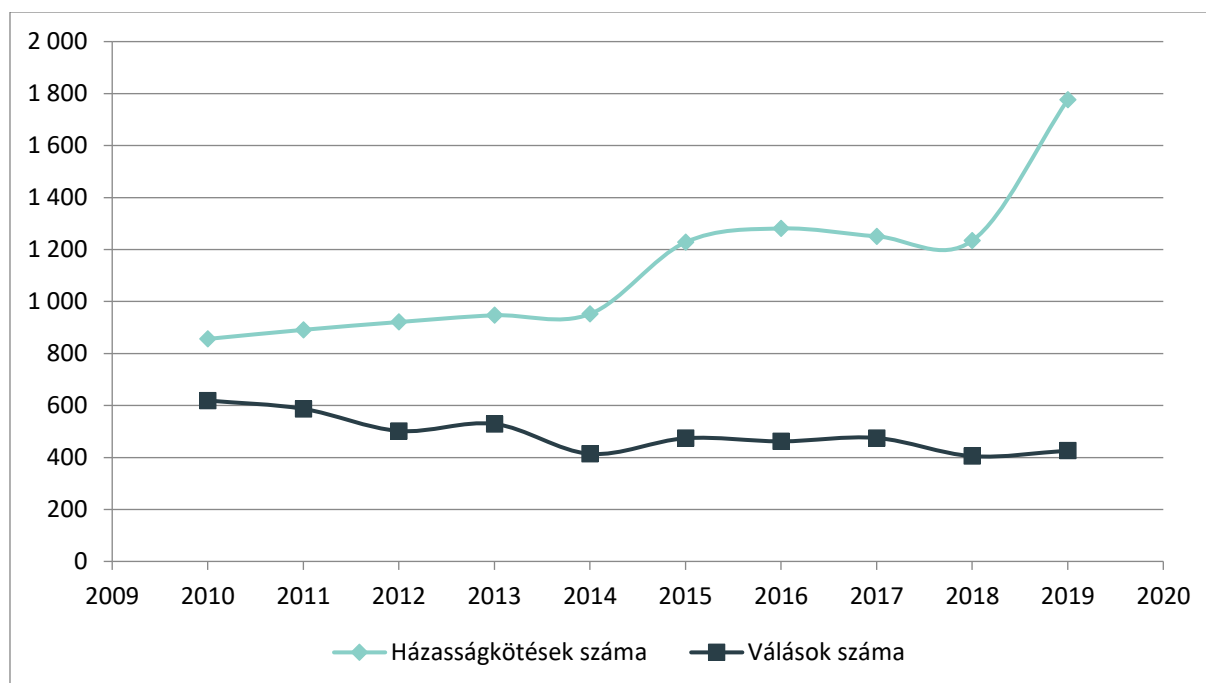
	0-14 év	15-64 év	65+ év	Eltartottsági ráta	Öregedési index
2010	36.592	187.654	45.353	43,7%	123,9%
2019	34.484	166.740	51.617	51,6%	149,7%

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Az aktív korú népesség gyorsütemű csökkenése, valamint az időskorú népesség növekvő létszáma mutatja, hogy a Térség demográfiai egyensúlya kibillent. Az eltartottsági ráta³⁵ 8 százalékponttal nőtt, elsősorban az időskorú népesség eltartottsági rátájának 24,2 százalékról 31 százalékra való növekedése miatt. Ez utóbbi érték a vidéki átlagnál (28,5 százalék) is kedvezőtlenebb.

Bár nem közvetlenül a népességszám változását okozzák, azonban komoly demográfiai szerepük van a **házasságkötéseknek és a válásoknak** is. A házasságkötések számában két nagy ugrás figyelhető meg: 2015-ben és 2019-ben nőtt meg jelentősen a számuk – vélhetően nem függetlenül a Kormány családtámogatási intézkedéseitől.

**56. ÁBRA: A HÁZASSÁGKÖTÉSEK ÉS VÁLÁSOK SZÁMÁNAK
VÁLTOZÁSA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT
TÉRSÉGBEN, 2010-2019 (DARAB)**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

³⁵ A gyermeknépesség eltartottsági rátája a gyerekek (0–14 évesek) aktív korúakhoz mért arányát, míg az idős népesség eltartottsági rátája az idősek (65 év felettiek) aktív korúakhoz viszonyított arányát mutatja. Ennek a kettőnek az összege az eltartottsági ráta.

A **csecsemőhalálozások** száma alacsony, átlagosan körülbelül 10 fő/év az elmúlt 10 év során – ez ezer születésre vetítve 4,5-ös csecsemőhalandóságot jelent, ami lényegében megegyezik az országos átlaggal. Bár időben nem volt jelentős változás, azonban kedvező jelnek tekinthető, hogy 2019-ben összesen 7 ilyen eset történt. A terhesség-megszakítások száma 2010 óta folyamatosan és jelentős mértékben csökkent: 10 év alatt 40 százalékkal esett vissza. Egy abortálásra 2011-ig kevesebb, mint kettő, míg 2019-ben több mint három megszületett gyermek jutott. Azonban mindezek ellenére sem nőtt meg jelentősebben a születések száma. A jövő tekintetében, a házasságkötések számának növekedése, illetve a válások gyakoriságának csökkenése következtében a születésszám növekedése várható, mely tendencia – a Paks II. fejlesztéshez kapcsolódó lakosságszám-növekedés mellett indokoltá teszi a kisgyermekkorú nevelés intézményrendszerének (bölcsődei és óvodai ellátás) fejlesztését, az elérhető kapacitás bővítését.

8. TÁBLÁZAT: A CSECSEMŐHALÁLOZÁSOK ÉS TERHESSÉGMEGSZAKÍTÁSOK SZÁMA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, 2010-2019

	Csecsemőhalálozás (1 évnél fiatalabb elhunytak száma) (fő)	Csecsemőhalandóság (1000 születésre jutó csecsemőhalálozások száma)	Terhesség-megszakí- tások száma (fő)
2010	10	4,8	1131
2011	11	5,5	1132
2012	9	4,2	1045
2013	14	6,5	1006
2014	9	4,1	914
2015	10	4,4	847
2016	8	3,5	811
2017	11	5,1	824
2018	9	4,1	737
2019	7	3,2	673

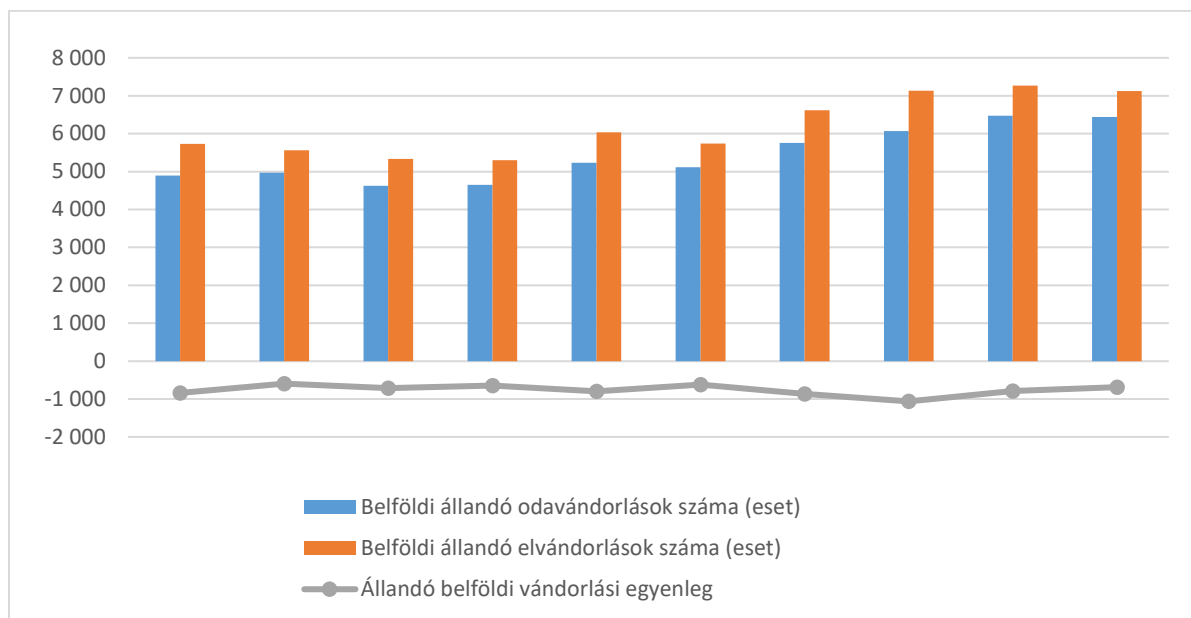
Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A népességszám változásának másik fő forrása a **vándorlások alakulása**. Ennek nagy részét a belföldi vándorlások adják – jelen elemzésben ezt tárjuk fel alaposabban³⁶. A Térség településeinek állandó belföldi elvándorlása az egész vizsgált időszakban 500–1000 fővel volt magasabb évente, mint a belföldi bevándorlóké: tíz év alatt összesen 7612-vel többen hagyták

³⁶ A nemzetközi vándorlások elemzésétől több okból tekintünk el: míg az idevándorlás kapcsán települési adatok nem, vagy csak közvetetten érhetők el, addig a kivándorlási adatok nyilvántartása problémás, sokszor csupán a célországok statisztikáiból ismerhető meg, amelyekben természetesen csak a származási országot tüntetnek fel, ennél részletesebben nem tartják nyilván. Mindent összevetve a nemzetközi vándorlásból vélhetően jelentős vesztesége van a területnek, azonban ez elhanyagolható a belföldi vándorlásokhoz képest.

el a Térség településeit, mint ahányan érkeztek. Az oda- és elvándorlások száma is növekedést mutat 2010 óta, a vándorlási egyenlegben trendszerű változás ugyanakkor nem figyelhető meg.

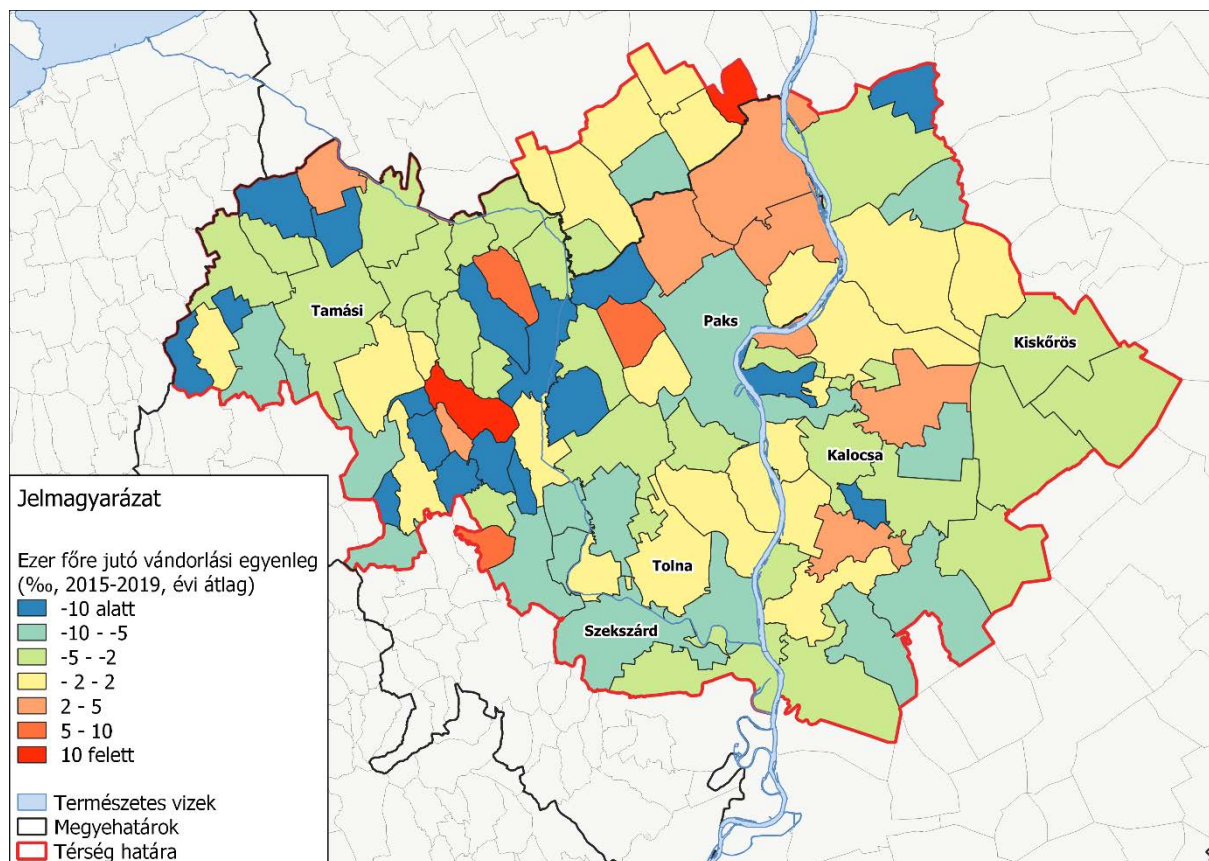
57. ÁBRA: A BELFÖLDI ÁLLANDÓ VÁNDORLÁS EGYENLEGE A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN 2010-2019

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Az állandó vándorlás településekre lebontott adatait vizsgálva megfigyelhető, hogy a Térség nagyobb városainak rendre negatív az egyenlege. 2010 óta a 4 legnagyobb településen, Szekszárdon, Pakson, Kalocsán és Kiskőrösön egy kivétellel (Kiskőrös, 2011) minden évben negatív volt a belföldi oda- és elvándorlások számának különbsége. Ez azt jelenti, hogy a Térségen kívül fekvő területek, nagyvárosok jelentik a legfőbb elszívó erőt. A Térségben általában a kisebb településekre jellemző, hogy pozitív a belföldi vándorlási egyenlegük. Az elmúlt 10 évből 7 alkalommal is Gyöngyös városában érte el a Térségen belül a legmagasabb számot, ennek magyarázata a településen található nagy befogadóképességű idősek otthona lehet. Ugyanakkor Gyöngyös környékén több településen is kifejezetten jelentős a vándorlási többlet. A Térségen belül Dunaföldvár és szomszédos települései tűnnek még vonzó céltelepüléseknek, az elérhető statisztikai adatok alapján.

**58. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEINEK EZER FŐRE JUTÓ ÁTLAGOS ÉVI
VÁNDORLÁSI EGYENLEGE, 2015-2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

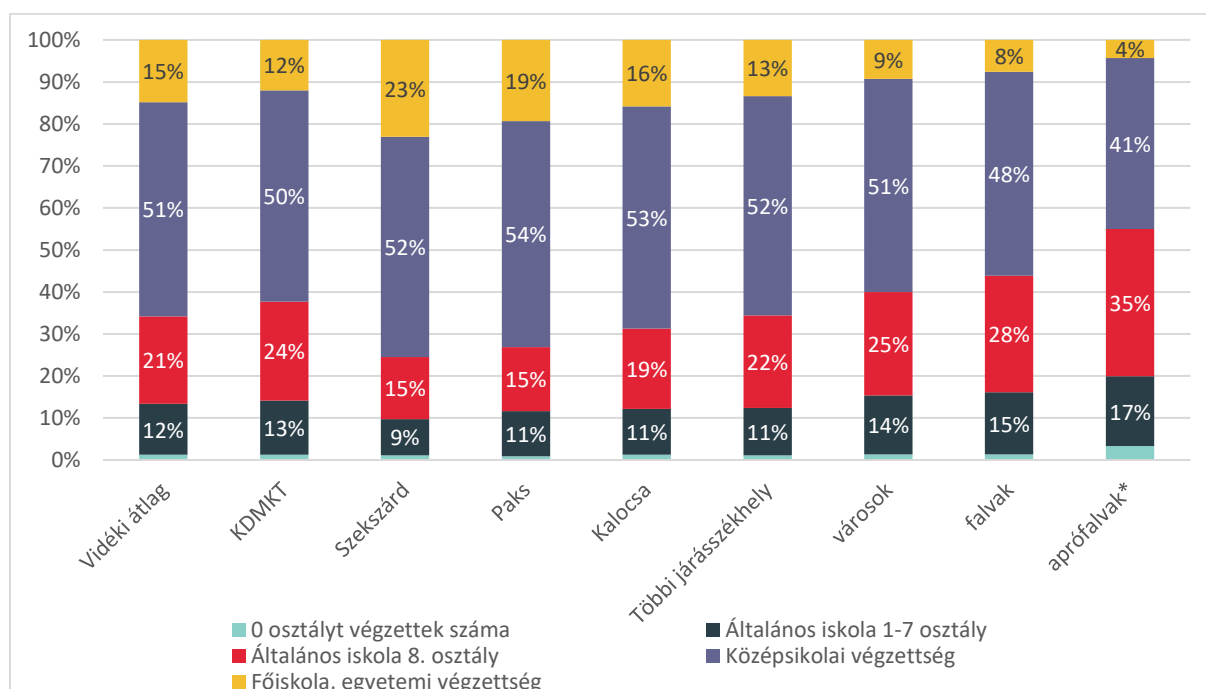
A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség népességvesztése 2015 és 2019 között összesen 10 635 volt, ami 1000 főre vetítve évi átlagos 8,3‰-es népességcsökkenést jelent – másként mondva a 2015-ös népességének 4,1 százalékát veszítette el. Ennek a veszteségnek a 62 százalékát a természetes fogyás, míg a fennmaradó 38%-át a negatív vándorlási mérleg indukálja. Az összes népességvesztésnek a 42 százaléka kapcsolódott a falvakhoz, míg a többi része a városokhoz. Közülük is kiemelkedtek a nagyobb városok: Szekszárd, Paks és Kalocsa közösen a Térség népességvesztésének egyharmadát adta.

Összességében megállapítható, hogy demográfiai szempontból kedvezőtlen helyzetben van a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség egésze, hiszen az átlagosnál intenzívebb természetes fogyás és elöregedés mellett folyamatos elvándorlás is jellemzi. Mindez leginkább az aprófalvas térségeket sújtja: a Tolna megye belső periferiájának számító Tolnai-hegyhátat, illetve a Duna-melléki, Kalocsa környéki kisebb településeket, de az átlagosnál nagyobb mértékű a Tamástól nyugatra eső területek értéke is. Ugyanakkor a legnagyobb városok is a térségi átlagnál jelentősebb problémákkal küzdenek e téren.

3.1.2. Néesség képzettsége, iskolázottsága – a felsőfokú végzettséggel rendelkezők számának alakulása

A népesség képzettsége, iskolázottsága fontos minőségi jellemzője a rendelkezésre álló emberi erőforrásnak, illetve befolyással bír a népesség munkaerő-piaci helyzetére, társadalmi státuszára, jólétére. Az iskolázottság teljes körű felmérésére a népszámlálások idején kerül sor – legutóbb 2011-ben –, amely adatok így bár valamelyest elavultak, azonban mégis megfelelően leírják a Térség társadalmának ez irányú jellemzőit. (Fontos kiemelni, hogy a 2016-os Mikrocenzus kizárólag a megyei szintre lebontva mutat releváns adatokat, ami azonban a Kiemelt Térség szempontjából nem segíti a magas minőségű elemzést.)

59. ÁBRA: A MAGYAR VIDÉK, A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG, VALAMINT AZ OTT TALÁLHATÓ LEGNAGYOBB VÁROSOK ÉS EGYES TELEPÜLÉSCSOPORTOK 7 ÉVES VAGY ANNÁL IDŐSEBB NÉPESSÉGÉNEK MEGOSZTLÁSA A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT, 2011

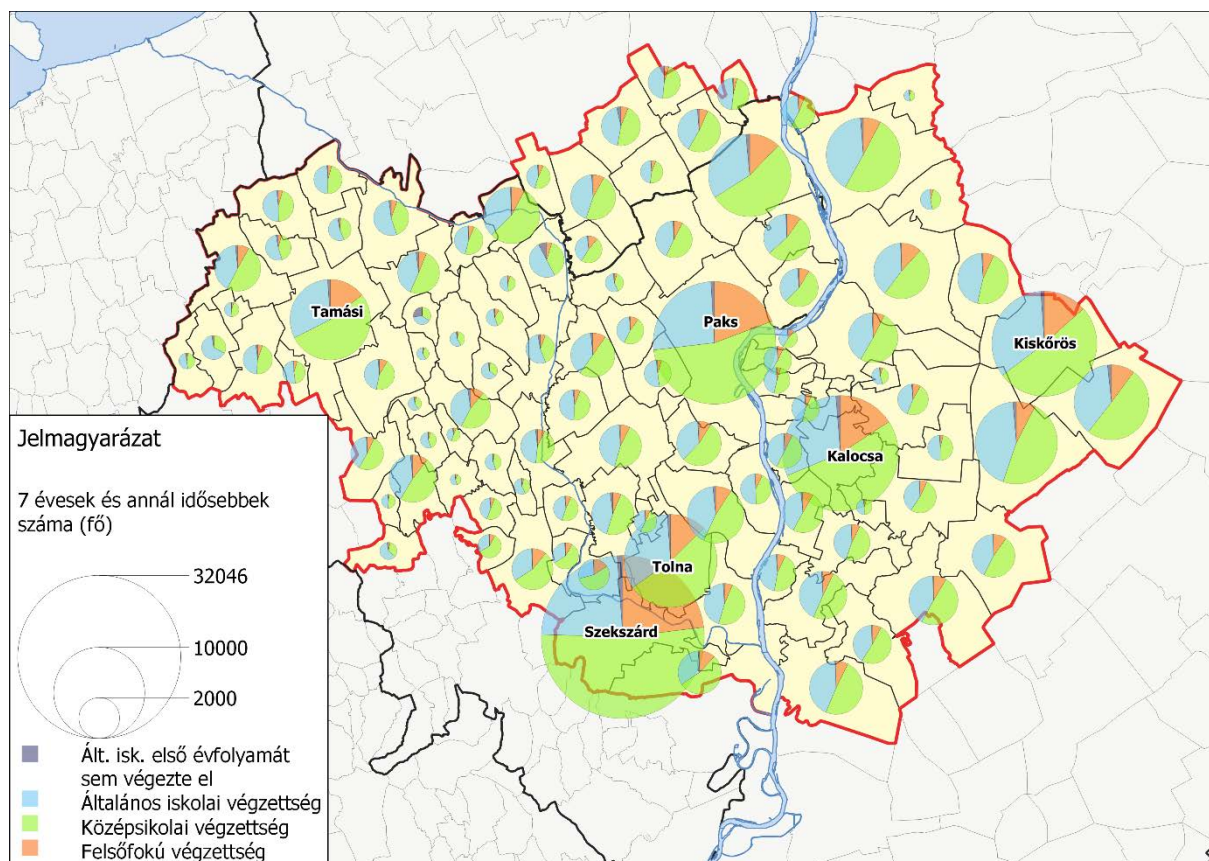
Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

**Aprófalvak: 500 fős népességszám alatti települések*

A Kiemelt Térség 7 évesnél idősebb népességének végzettség szerinti összetétele a vidéki átlaghoz képest kedvezőtlenebb; alacsonyabb a közép- és felsőfokú végzettséggel rendelkezők aránya. A felsőfokú végzettség alacsony aránya alapvetően összefügg a ténnyel, hogy a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség jellemzően rurális térség, kisebb a városok súlya, ahol általában magasabb ez az arányszám. Ezt támasztja alá a fenti ábra is, ami mutatja, hogy minél lejjebb lépünk a településhierarchiában, annál rosszabbak az átlagos képzettségi mutatók. Szekszárd és Paks messze kiemelkedik a Térségből, míg a többi járásszékhelyt is csak a szekszárdi agglomerációban található Sióagárd előzi meg a felsőfokú végzettségük arányát tekintve. Mindez a legmagasabbban képzettségű erőteljes koncentrációját jelenti: a

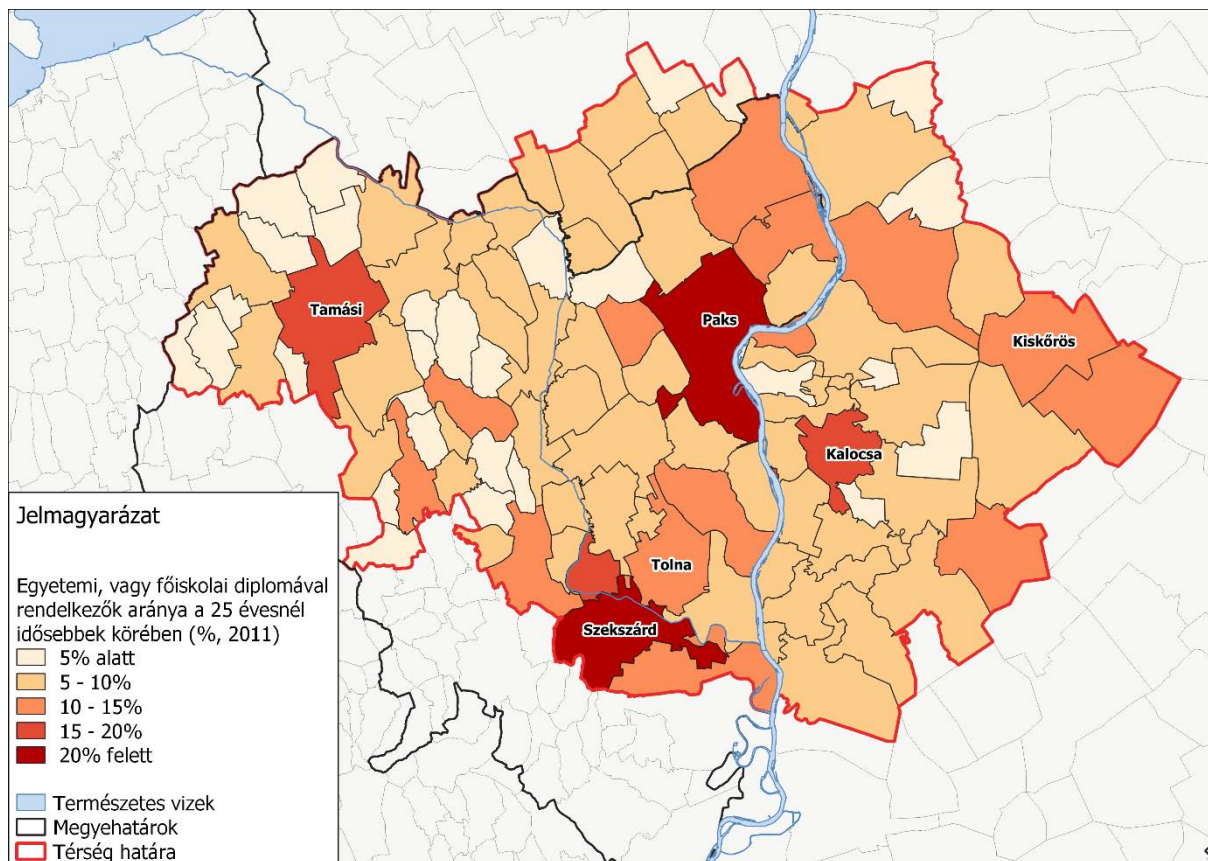
három legnagyobb városban van a Térség felsőfokú végzettségű népességének 45 százaléka, miközben a Térség népességének csupán bő egynegyedét adják (lásd a lenti ábrát).

60. ÁBRA: A 7 ÉVES ÉS ANNÁL IDŐSEBBEK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2011

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

**61. ÁBRA: A 25 ÉVES ÉS ANNÁL IDŐSEBB NÉPESSÉGEN BELÜL
A FELSŐFOKÚ OKLEVÉLLEL RENDELKEZŐK ARÁNYA A
KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN,
2011**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Az azóta eltelt időszokról pontos települési szintű adatok nem állnak rendelkezésre. Ugyanakkor a 2016-os mikrocenzus adatai alapján mondhatjuk, hogy Tolna és Bács-Kiskun megye iskolázottsági adatai továbbra is rosszabbak a vidéki átlagnál³⁷, azaz az érintett megyék nem tudtak felzárkózni 2011 és 2016 között, éppen ezért vélelmezhető, hogy az adatok ehhez hasonló képet mutatnak napjainkban is.

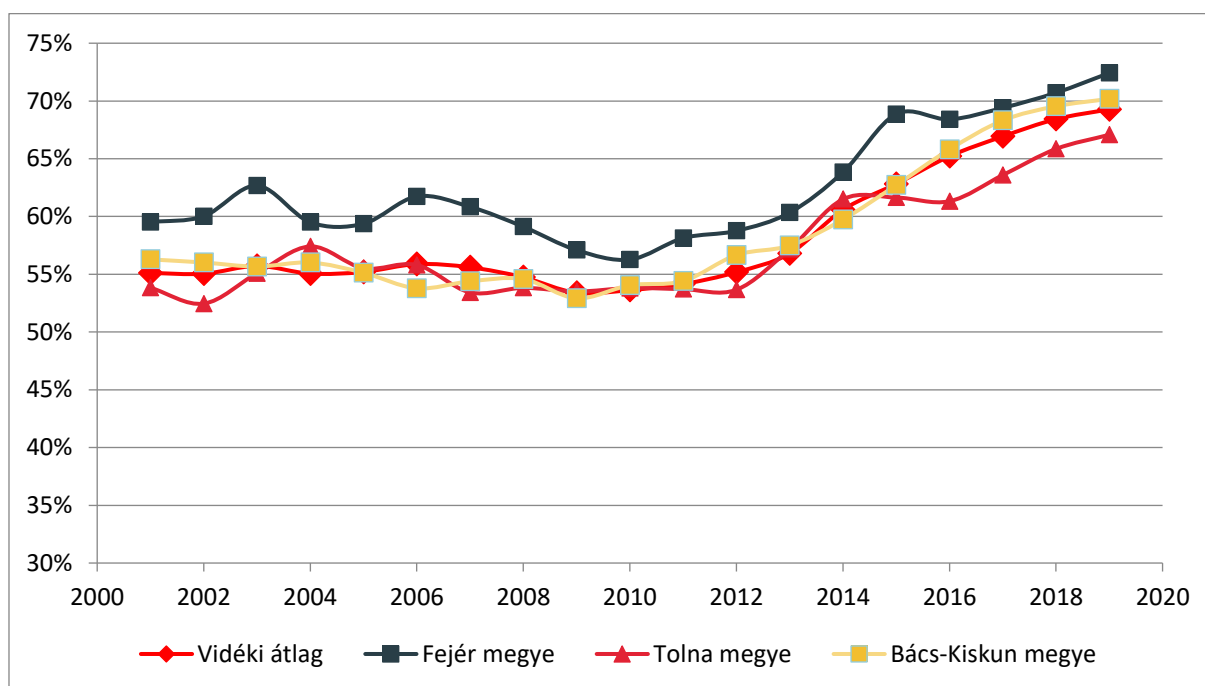
Összességében tehát a Térség iskolázottsági helyzete nem kielégítő: az átlagosnál kevesebb a magasan képzettek népességen belüli részaránya, míg a hagyományos, elmaradott térségekben többségben vannak a legfeljebb általános iskolai végzettséggel bírók. E folyamatokat erősíti a szelektív elvándorlás is, aminek következtében a fiatalabb, magasabban képzett lakosság a nagyobb városokba (elsősorban Szekszárd és Paks), valamint a Térség kívülre vándorol.

³⁷ Mikrocenzus 2016 – 4. Iskolázottsági adatok.
https://www.ksh.hu/docs/hun/xftp/idoszaki/mikrocenzus2016/mikrocenzus_2016_4.pdf (Letöltés ideje: 2020. 10. 16.)

3.1.3. Munkaerőpiaci jellemzők

A népesség **gazdasági aktivitás** szerinti megoszlására pontos települési szintű adat csupán a népszámlálások idején érhető el. A foglalkoztatottság és munkanélküliség alakulása leginkább a személyi jövedelemadót fizetők és a nyilvántartott álláskeresők száma alapján ragadható meg, ugyanis ezek évente és települési szinten is elérhető mutatók.

**62. ÁBRA: A KDMKT-HEZ KAPCSOLÓDÓ MEGYÉK
FOGLALKOZTATOTTSÁGI RÁTÁJA A 15–64 ÉVES
KOROSZTÁLYBAN, 2001–2019**

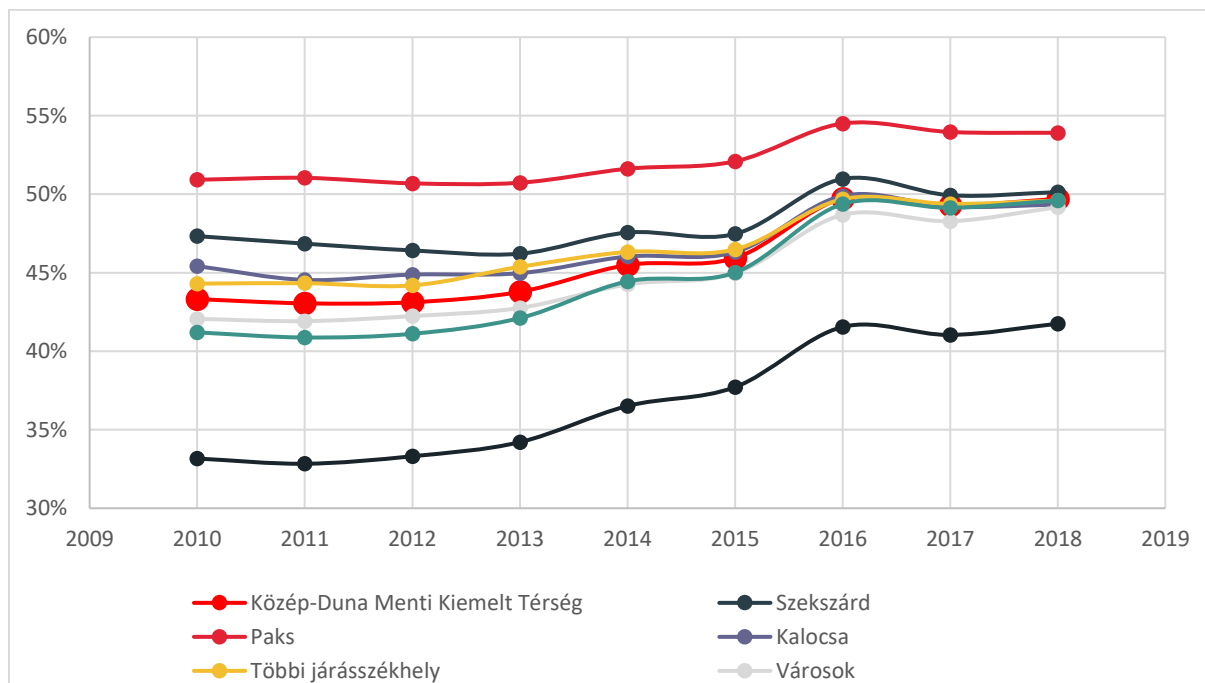

Forrás: KSH Lakossági Munkaerő-felmérés

A fenti ábra alapján egyértelműen kimondható, hogy a vizsgált időszakban Fejér megye **foglalkoztatottsági rátája** folyamatos jelleggel a vidéki átlag, illetve Tolna és Bács-Kiskun megye releváns értéke felett mozgott. Tolna megye esetében ezzel szemben a „versenytársakénál” alacsonyabb értéket figyelhetünk meg, különösen 2014 és 2020 között.

A gazdasági aktivitás alakulását települési szinten a **személyi jövedelemadót fizetők** számával és arányával próbáljuk megragadni. A két jelzőszám nagyságrendben hasonló arányszámokat eredményez: a népesség közel felét teszik ki az aktív keresők (foglalkoztatottak és munkanélküliek együtt), illetve az adófizetők. A gazdasági fellendüléssel és a közfoglalkoztatási rendszer felfutásával párhuzamosan az adófizetők száma és aránya is egyre nőtt országsszerte, így a Térségben is. Azonban a mérőszám alakulását nemcsak a gazdasági környezet, hanem az adminisztratív szabályozás is erősen befolyásolja. 2016-ban a jelentős javulást elsősorban a személyijövedelemadó-bevallás rendszerének átalakítása, az adóbevallási tervezet jogintézményének bevezetése okozta.

**63. ÁBRA: AZ ADÓFIZETŐK NÉPESSÉGRE VETÍTETT SZÁMA A
KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, ANNAK
NAGYOBB VÁROSAIBAN ÉS FŐBB
TELEPÜLÉSCSOPORTJAIBAN, 2010–2018**

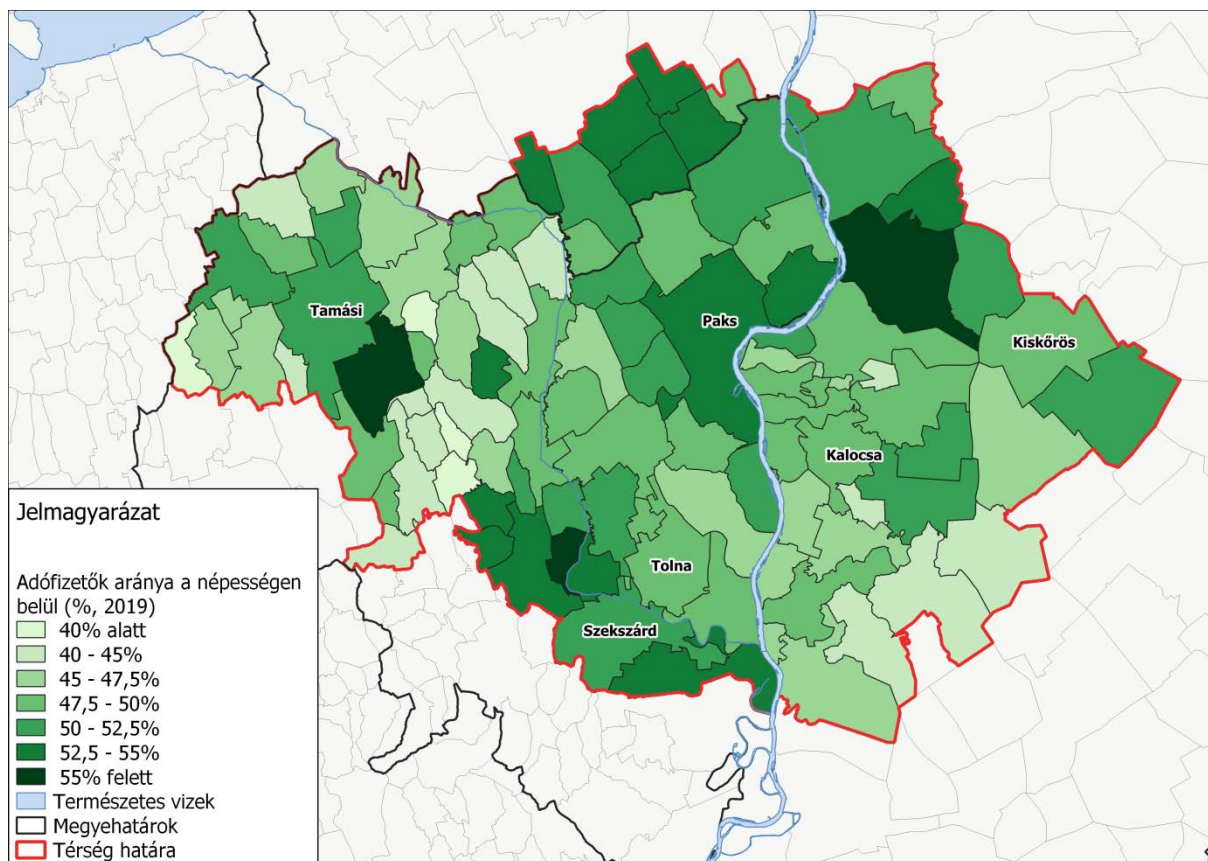

Forrás: TeIR T-MER, 2020 alapján saját szerkesztés

**Aprófalvak: 500 főnél kisebb népességű települések*

Ami a Térség belső egyenlőtlenségeit illeti, a Tolna megyei Harcon és a Bács-Kiskun megyei Hartán a legmagasabb az adózók népességen belüli részaránya (57 százalék), ugyanakkor Belecskán és Szakadátton csak 35 százalékos. Az egyes, településnagyság szerint kialakított csoportok között 2010-ben még jelentős eltérések figyelhetők meg, azonban az adófizetők arányának bővülése a legtöbb településcsoport értékét 50 százalék körülire növelte, 2018-ra. A legnagyobb városok közül is csak egyedül Paks értéke emelkedik ki ebből (54 százalék), míg pl. a járásszékhelyek között is van olyan város, ahol átlag alatti (Tolna, 48 százalék) az adófizetők aránya. Mindegyik településcsoporttól lemaradnak ugyanakkor az aprófalvak: hiába bővült itt is az adófizetők részaránya, átlagértékük továbbra sem emelkedett 42 százalék fölé. (Természetesen nem hagyható figyelmen kívül a szürkegazdaság szerepe sem az érintett területeken. A vonatkozó statisztikai adatok esetében jelentős torzító hatása lehet annak, ha az adott területen a jogszabályi előírásoknak nem megfelelő módon zajlik a bevételtermelő tevékenység.)

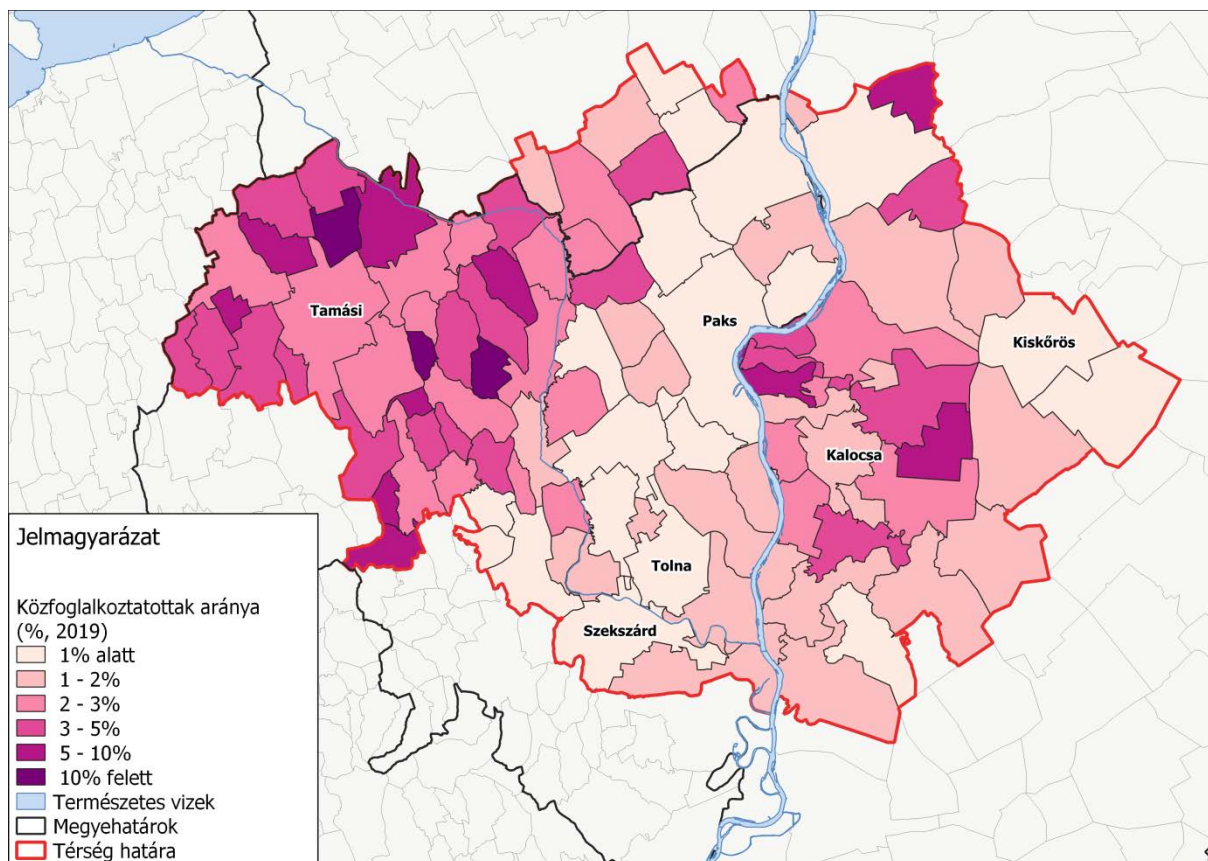
64. ÁBRA: AZ ADÓFIZETŐK NÉPESSÉGEN BELÜLI ARÁNYA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2018

Forrás: TeIR T-MER, 2020 alapján saját szerkesztés

A foglalkoztatottság egyik speciális fajtája a **közfoglalkoztatás**, amely az időszak elején felfutott, ám idővel lecsökkent a jelentősége: 2019-ben csupán 2532 közfoglalkoztatottat tartottak számon a Térségben. Az aktív korú népességre vetítve 1,5 százalék az arányuk, ám emögött jelentős területi egyenlőtlenségek húzódnak: míg a Duna Tolna megyei oldalán egy 10 kilométeres sávban 1 százalék alatti vagy akörüli értéket érnek el a települések, addig a Térség nyugati részén (Tamási és annak tágabb környezete), valamint Kalocsa körül gyűrűszerűen 2 százaléknál magasabb a részarányuk, az aktív korú népességre vetítve. Több településen az 5 százalékot, sőt három Tolna megyei faluban a 10 százalékot is meghaladja azonban ez az arány.

**65. ÁBRA: KÖZFoglalkoztatottak aránya a 15–64 éves
KORÚAK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEIN, 2019**

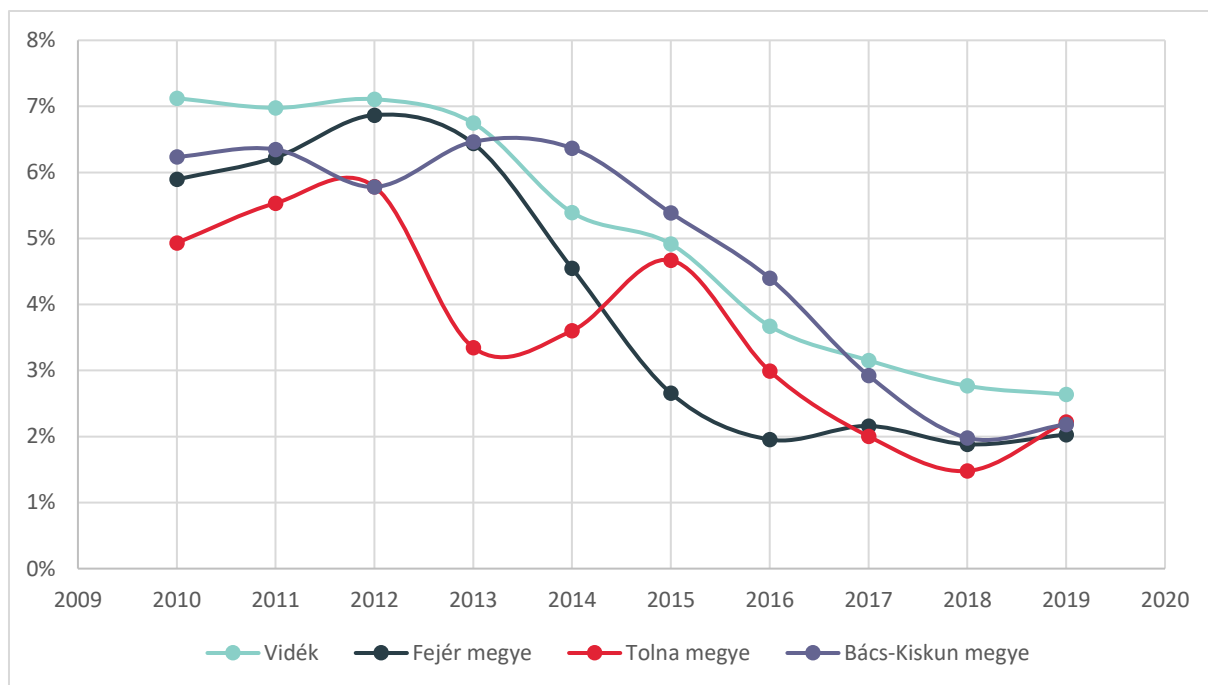
Forrás: KSH-Statisztika, 2020 alapján saját szerkesztés

A Térség munkaerőpiaci helyzetének másik fontos jelzőszáma a **munkanélküliség** alakulása, amit a fent említett munkaerő-felmérések alkalmával megyei szinten mérnek. Ezen túl az álláskereső nyilvántartása alapján kaphatunk képet a helyzetről települési szinten.

A 2008-as gazdasági válság sokáig érezte hatását a munkaerőpiacon, ám a munkanélküliség csökkenése 2012 óta folyamatos, aminek háttérében egyrészt a foglalkoztatás bővülése, másrészt a közfoglalkoztatás bevezetése áll. Mindezek hatására a térségi kiemeléssel érintett megyék munkanélküliségi rátája 2019-ben már 2–2,2 százalékos szintre és a nyilvántartott álláskereső aránya 4 százalékos szintre csökkent. Ennek a stagnálásnak vetett véget a koronavírus-járvány, aminek következtében szinte az ország teljes területén (valamennyi régióban) romlottak a mutatók, emelkedő tendenciát mutat(ott) a munkanélküliség. Számos szervezetnél zajlottak egy- vagy többütemű leépítési folyamatok, ami az ország egész területén az alkalmazottak számának visszaesését jelentette, fontos azonban hangsúlyozni, hogy e téren nem emelkedtek ki a Térség járásai³⁸, kapcsolódtak a nemzeti szintű tendenciákhoz. A jelenlegi válsághelyzet tehát a munkaerőpiac valamennyi szegmensét, ill. szereplőjét jelentősen érintette, ugyanakkor ennek hosszabb távú hatásait jelenleg még nem lehet megjósolni.

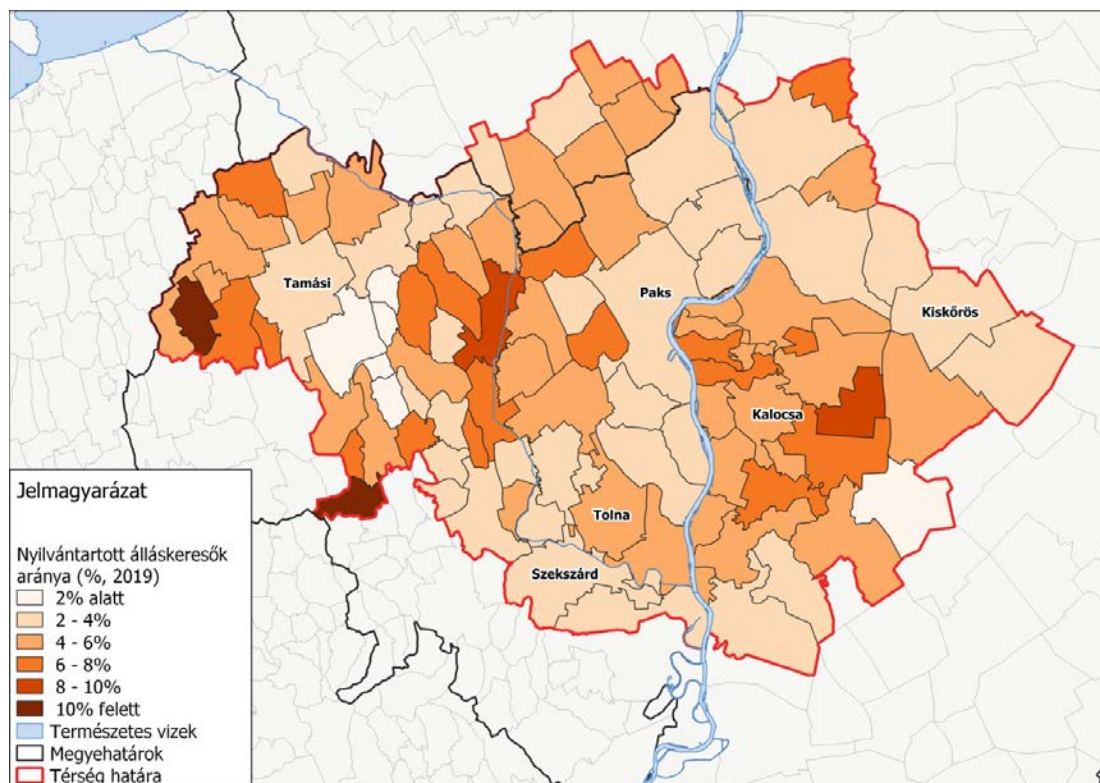
³⁸ Balás, G. – Csizs, A. – Fazakas, Zs. – Igari, A. – Lőcsei, H. – Szabó, T. (2020): A járványügyi válság mely hazai térségek gazdaságát teszi leginkább sebezhetővé? *Hétfa Kutatóintézet*. http://hetfa.hu/wp-content/uploads/2020/04/turizmus_jarvanyvalsag_hetfa.pdf (Letöltés ideje: 2020. 09. 22.)

**66. ÁBRA: A VIDÉKI ÁTLAGOS, VALAMINT A KÖZÉP-DUNA
MENTI KIEMELT TÉRSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ MEGYÉK
MUNKANÉLKÜLISÉGI RÁTÁJA, 2010–2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

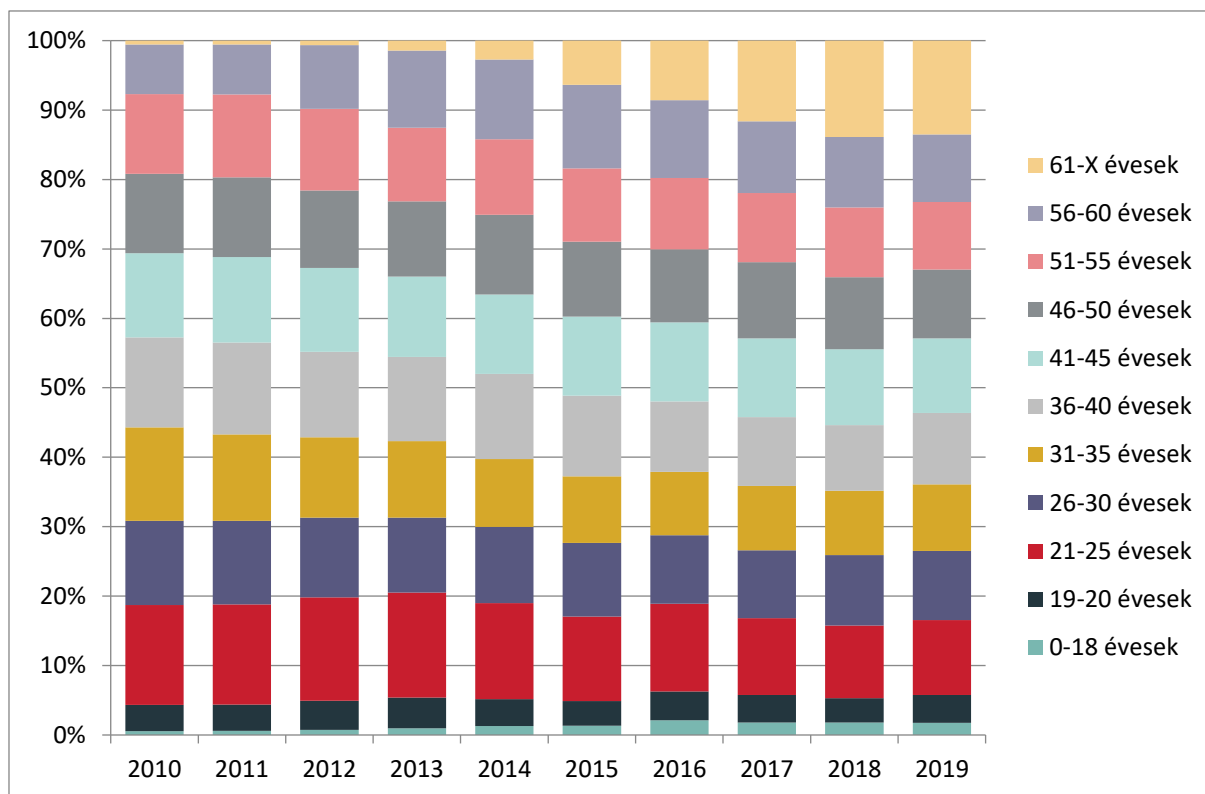
67. ÁBRA: NYILVÁNTARTOTT ÁLLÁSKERESŐK ARÁNYA A 15–64 ÉVES KORÚAK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2019

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Az álláskeresők és munkanélküliek **nemek szerinti megoszlása** viszonylag kiegyenlített, ám a nyilvántartott álláskeresők között a nők részaránya valamelyest növekszik; a tartósan álláskeresők között pedig már 55 százalékos az arányuk. A nők munkaerőpiaci helyzete tehát jelenleg már kedvezőtlenebb képet mutat, mint a férfiaké, megfelelően ezzel az országos tendenciáknak.

**68. ÁBRA: A NYILVÁNTARTOTT ÁLLÁSKERESŐK
KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA A KIEMELT
TÉRSÉGBEN, 2010-2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

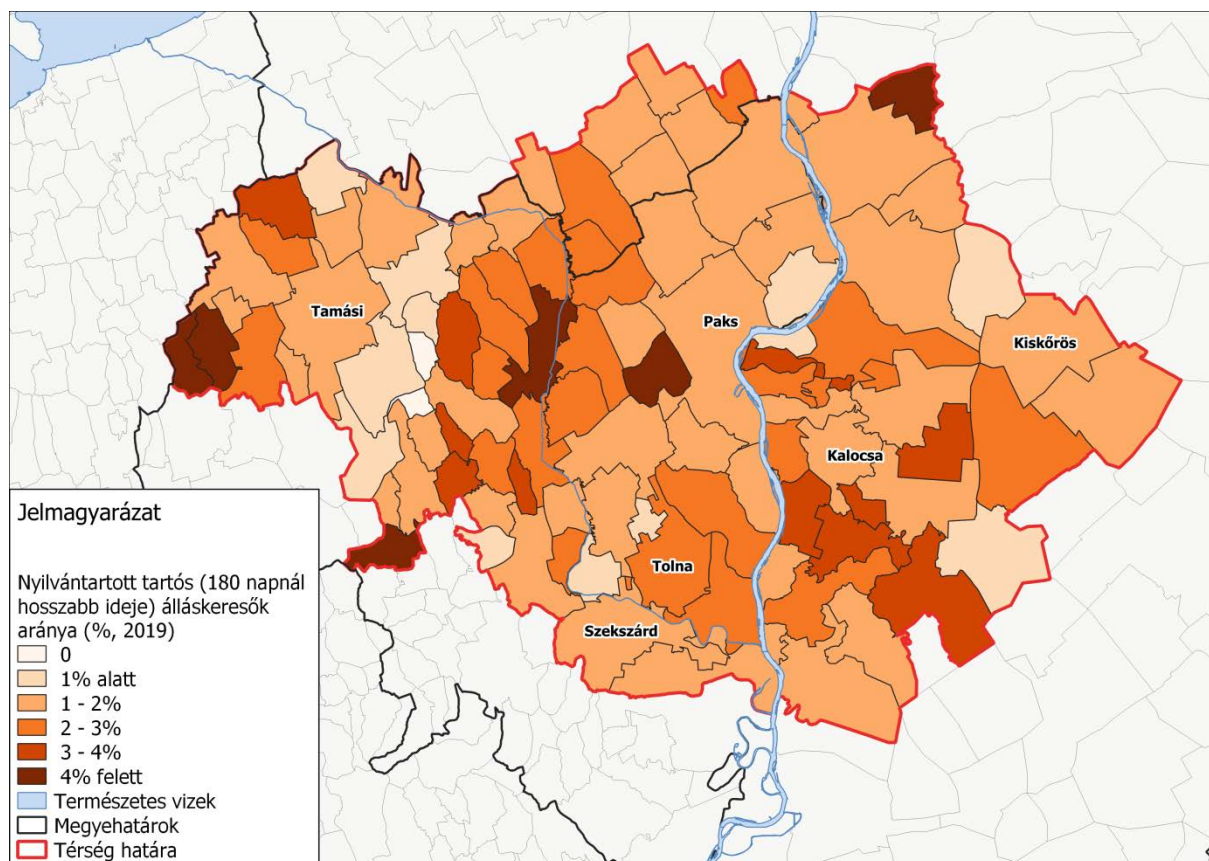
A nyilvántartott **álláskereső korcsoport szerinti megoszlását** vizsgálva, a fenti ábrán jól láthatjuk, hogy 2014-től kezdődően folyamatos jelleggel, jelentősen növekedett a 61 éven felüliek aránya az álláskereső csoportján belül, ezen kívül azonban valamennyi, érintett korcsoport esetében csökkenést azonosíthatunk, a KDMKT-n belül.

Az **álláskereső végzettség szerinti megoszlása** alapján elhanyagolható az egyetemi és főiskolai végzettséggel bírók részaránya; a magasabb végzettség alapvetően kedvezőbb munkaerő-piaci helyzetet is jelent. A vizsgált időtávon mindegyik végzettségi csoporthoz tartozó álláskereső aránya csökkent a Térségben – ez az országos átlagnak is megfelel. A legjelentősebb csökkenést a szakmunkás végzettségűek körében tapasztalhattuk: 2010-hez képest kevesebb, mint harmadannyian kerestek állást közülük 2019-ben, az álláskereső közti részarányuk 5 százalékponttal csökkent. Érdemes kitérni az álláskereső foglalkozás szerinti megoszlására is: a fizikai munkások és szellemi munkások között 85:15-arányban oszlanak meg az álláskereső, ám az elmúlt években utóbbiak enyhe növekedése volt megfigyelhető.

Az álláskeresőknél kifejezetten kedvezőtlen az ún. **tartósan, azaz 180 napnál hosszabb ideje állást keresők csoportja**. Ez a társadalom azon csoportját takarja, amelynek már hosszabb ideje nem sikerül munkát találnia – így a munkaerőpiacról tartósan kiesett. A Kiemelt Térség aktív korú népességének 1,7 százaléka tartozik ide. Számuk és arányuk az álláskeresőknél nagyobb arányban csökkent: míg 2010-ben az álláskereső 53 százalékát adták, addig a legutóbbi adatközlés alkalmával már csak 44 százalékukat. Mindez jelzi, hogy a foglalkoztatás bővülése azokat is tudta mobilizálni, akik korábban akár hosszabb időn keresztül

nem voltak aktív részesei a térségi munkaerőpiacnak, nem csupán az ideiglenesen – pár hónapig – állást keresőket integrálta sikeresen. Földrajzi megoszlásuk hasonlatos az álláskeresőkéhez: a Térség nyugati peremén, Tamási és Paks között, valamint Kalocsa környékén kimagasló az arányuk.

**69. ÁBRA: TARTÓSAN (180 NAPNÁL HOSSZABB IDEJE)
ÁLLÁSKERESŐK ARÁNYA A 15–64 ÉVES KORÚAK
SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2019**

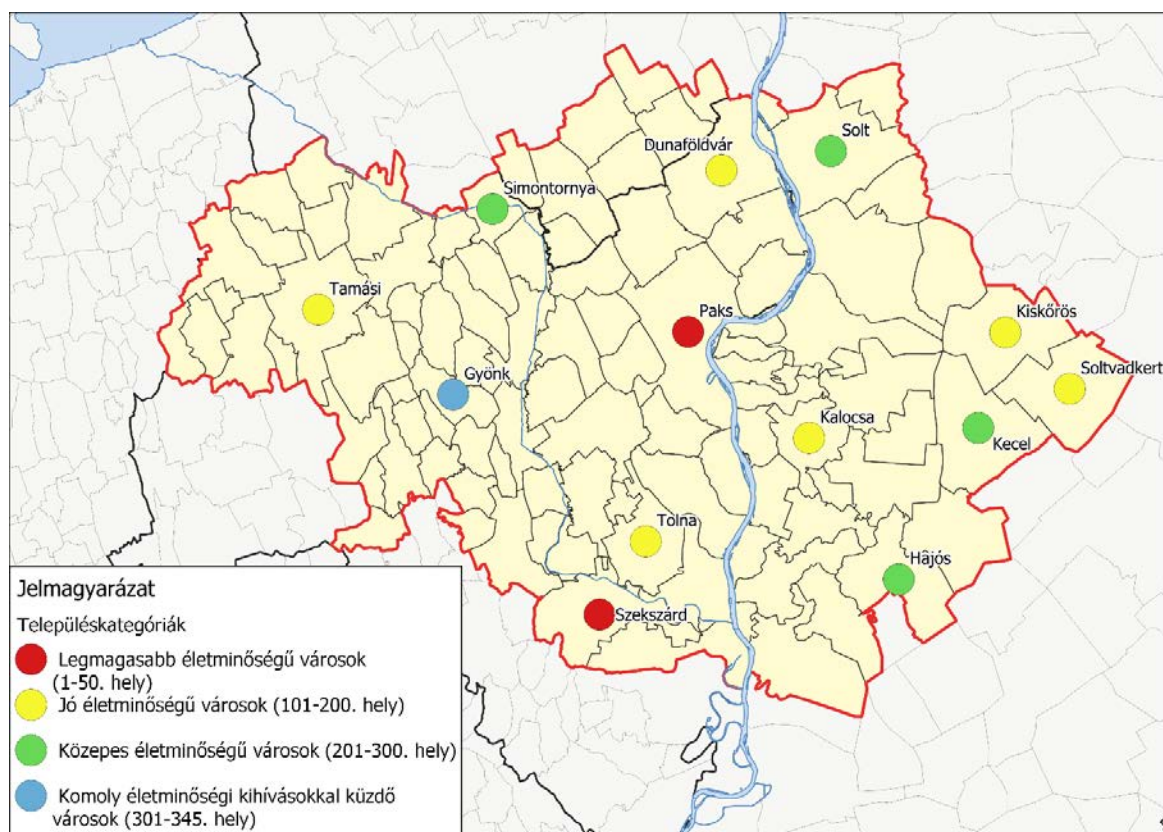

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség munkaerőpiaci helyzete alapvetően átlagosnak mondható, se nem sokkal rosszabb, se nem sokkal jobb annál. Ugyanakkor a Térségen belül kialakultak jelentős eltérések, amelyek sok esetben illeszkednek a többi társadalmi-gazdasági probléma térbeli képéhez. Problémásnak a Térség nyugati pereme, a Paks és Tamási közé eső sáv, valamint Kalocsa számítanak, míg a nagyobb városokban – elsősorban Szekszárd, Paks, Tamási, Kiskőrös – élők foglalkoztatási helyzete átlag feletti. A problémás térségekben részint a közfoglalkoztatás jelenthet alternatívát (míg a fejlettebb térségekben elhanyagolható az ilyen munkavégzésben érintettek aránya), azonban ennek jelentősége csökkent az elmúlt években úgy országos, mint térségi szinten.

3.1.4. Életminőség

70. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAINAK VÁROSI ÉLETMINŐSÉG INDEX-ÉRTÉKE, 2018

Forrás: Saját szerkesztés, HÉTFA Városi Életminőség Index (2018) alapján

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség legmagasabb **életminőséget** kínáló városa Paks, amely elsősorban erős gazdasága és kedvező jövedelmi mutatói miatt kimagasló: az ország 345 vidéki városa közül a 10. helyen áll. A legtöbb dimenzió mentén jól szereplő városnak egyedül a demográfiai helyzete számít közepesnek. Szekszárd is az ország legjobb helyzetben lévő városai közé tartozik (58,5-ös indexérték, 28. helyezés), amit elsősorban erős civil társadalmának, valamint a szolgáltatások és az elérhetőség terén elért nagyon jó eredményeinek köszönhet. Ugyanakkor itt is a demográfia, valamint a települési környezet húzza kissé vissza az értékeket.

**9. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
VÁROSAINAK VÁROSI ÉLETMINŐSÉG INDEXE, VALAMINT AZ
EGYES DIMENZIÓK SZERINTI POZÍCIÓJA AZ ORSZÁG VÁROSAI
KÖZÖTT, 2018**

Városok	Dimenziók *								Városi Életminőség Index	Országos helyezés
	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.		
Paks	●	●	●	●	●	●	●	●	61,1	10.
Szekszárd	●	●	●	●	●	●	●	●	58,5	28.
Kiskőrös	●	●	●	●	●	●	●	●	51,8	127.
Tamási	●	●	●	●	●	●	●	●	51,6	133.
Dunaföldvár	●	●	●	●	●	●	●	●	51,3	142.
Kalocsa	●	●	●	●	●	●	●	●	50,4	154.
Tolna	●	●	●	●	●	●	●	●	50,0	160.
Soltvadkert	●	●	●	●	●	●	●	●	48,9	186.
Solt	●	●	●	●	●	●	●	●	45,7	241.
Simontornya	●	●	●	●	●	●	●	●	44,3	267.
Hajós	●	●	●	●	●	●	●	●	44,0	269.
Kecel	●	●	●	●	●	●	●	●	43,0	282.
Gyönk	●	●	●	●	●	●	●	●	41,2	303.

Forrás: Saját szerkesztés, HÉTFÁ Városi Életminőség Index (2018) alapján

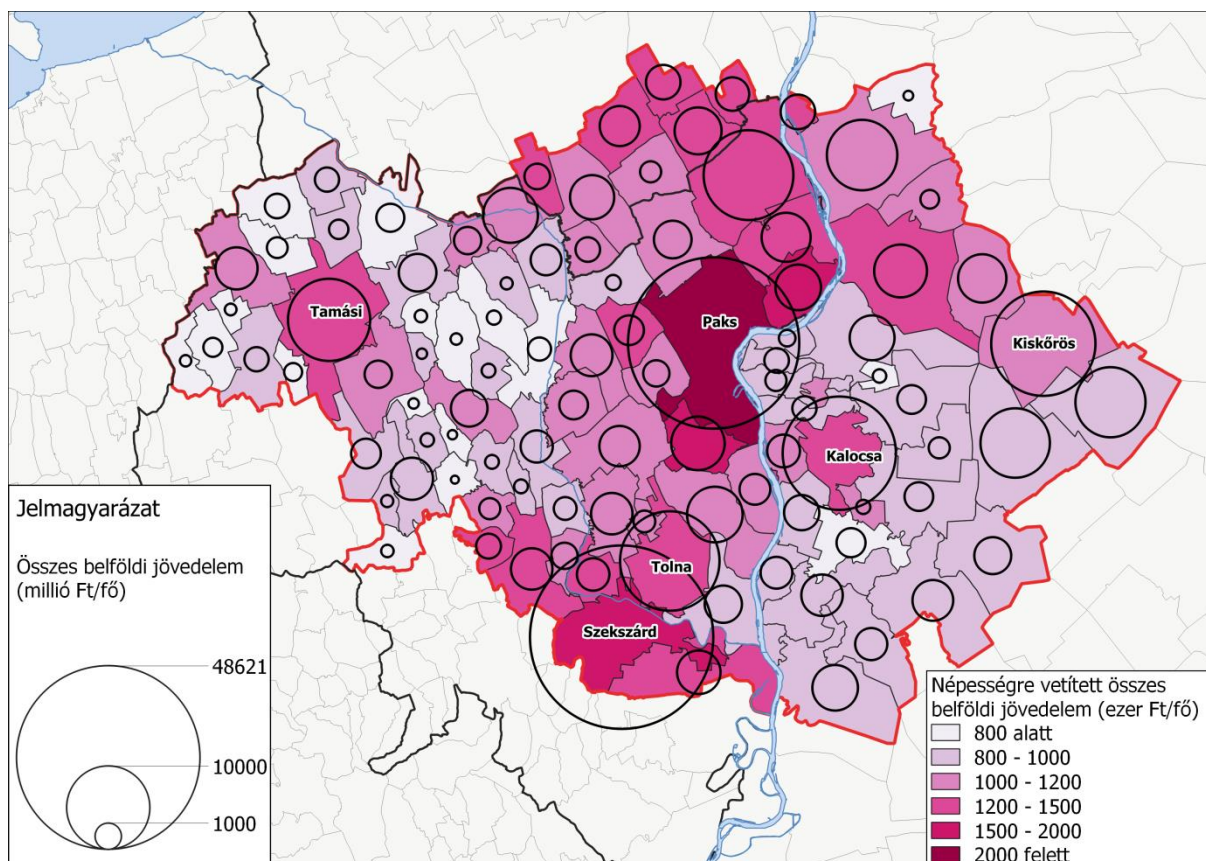
A táblázatban a színes körök a városok országos rangsorbeli helyezését jelölik, az egyes dimenziók szerint. ● – Kimagasló (1–50. hely); ● – Nagyon jó (51–100. hely); ● – Jó (101–200. hely); ● – Közepes (201–300. hely); ● – Gyenge (301–345. hely).

* **Dimenziók:** 1. Stabil demográfiai helyzet; 2. Erős gazdaság; 3. Élhető és biztonságos települési környezet; 4. Szociális biztonság; 5. Egyéni jó mód; 6. Erős civil társadalom; 7. Fiatalok kompetenciái; 8. Elérhető szolgáltatások.

3.1.5. Jövedelmi viszonyok

A Térség összes belföldi jövedelme 306 milliárd forint volt 2018-ban, ami azt jelenti, hogy egy főre 1 millió 242 ezer forint jut. Ez valamivel alatta marad a vidéki átlagnak (1 millió 301 ezer Ft/fő).

**71. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEIN TERMELŐDŐ ÖSSZES BELFÖLDI
JÖVEDELEM, VALAMINT ANNAK NÉPESSÉGRE VETÍTETT
ÉRTÉKE, 2018**

Forrás: TeIR T-MER, 2020 alapján saját szerkesztés

A legtöbb jövedelem Szekszárdon és Pakson keletkezik, 49 és 42 milliárd forintnyi, őket Kalocsa követi jóval 20 milliárd alatti összeggel. Már ez a jelentős különbség is jelzi, hogy előbbi két város nemcsak abszolút, hanem relatív értelemben is kiemelkedő: Pakson a legmagasabb az egy főre jutó belföldi jövedelem értéke, amit két, vele szomszédos falu, Madocsa és Dunaszentgyörgy, valamint Szekszárd követ. Átlag feletti még Szekszárd környéke, valamint a Fejér megyei és Kisköröstől északnyugatra eső településeken élők átlagos jövedelme is. Ezzel szemben Tamási és Kalocsa környéke nagyban hasonlít a téren, hogy míg a két város értéke átlag feletti, addig az őket övező települések értéke jóval alacsonyabb – különösen a már sokszor említett Tolnai-hegyhát kistelepüléseinek alacsony a népességre vetített jövedelme.

Ezen jövedelmek egy része azonban adó képében befizetésre kerül (a térség, a vidéki átlag és a kapcsolódó megyék esetén is az összes belföldi jövedelem 14–15 százaléka). Az így maradt összeg a nettó jövedelem, ami egy fontos indikátora egyes térségek (és ezáltal áttételesen az ott élők) anyagi jólétének. Magyarországon a jövedelmek a 2011–2012-es mélypont óta folyamatosan növekednek (nominál áron addig is növekedés volt, azonban az infláció mértéke akkor még meghaladta a jövedelem-növekedését), és 2018-ra az egy főre jutó vidéki átlag elérte az 1 millió 115 ezer forintot. Ahogy a lenti ábra mutatja, a Kiemelt Térség értéke valamelyest elmarad ettől (1 millió 62 ezer forint, a vidéki átlag 95 százaléka). Ezzel nagyjából egy szinten

van Kalocsa, valamint a kisebb járásszékhelyek átlaga, míg a kisvárosok és falvak egy külön csoportot alkotnak (a vidéki átlag 82–83 százaléka). E téren is kifejezetten kedvezőtlen a Térség aprófalvainak helyzete, ám az igaz, hogy a 2011-es mélypont óta, lassú felzárkózás indult meg: a vidéki átlag 54 százalékaról 63 százalékra nőtt az értékük.

3.1.6. A KDMKT társadalmi helyzetképének összessége

Az eddigi adatok alapján összegzésként elmondható, hogy a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség esetében **demográfiai** szempontból kedvezőtlen helyzetben van, hiszen az átlagosnál intenzívebb természetes fogyás és elöregedés mellett folyamatos elvándorlás is jellemzi. Mindez leginkább az aprófalvas térségeket sújtja: a Tolna megye belső periferiájának számító Tolnai-hegyhát, illetve a Duna-melléki, Kalocsa környéki kisebb településeket, de az átlagosnál nagyobb mértékű a Tamásitól nyugatra eső területeken is. Ugyanakkor a probléma a Térség legnagyobb városaiban is megjelenik. Ezen negatív folyamatok tehát a Térségen belül a településmérettől és fekvéstől függetlenül jelen vannak, és a tendencia komolyabb beavatkozás nélkül tartósnak tűnik. Éppen ezért az elkövetkező időszakban kiemelt hangsúlyt szükséges fektetni a népességmegtartó és a népesség-visszavonzó intézkedésekre, beruházásokra.

A Térség **iskolázottsági** helyzete kedvezőtlen, az átlagosnál kisebb a magasan képzettek népességén belüli részaránya, míg a hagyományos, elmaradott térségekben többségben vannak a legfeljebb általános iskolai végzettséggel bírók. Ezen folyamatokat erősíti a szelektív elvándorlás is, amelynek következtében a fiatalabb, magasabban képzett lakosság a nagyobb városokba (elsősorban Szekszárd és Paks), valamint a Térségen kívülre vándorol.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség **munkaerő-piaci** helyzete átlagosnak mondható. Ugyanakkor a Térségen belül kialakultak jelentős eltérések, amelyek sok esetben illeszkednek a többi társadalmi-gazdasági probléma térbeli képéhez. Problémásnak a Térség nyugati pereme, a Paks és Tamási közé eső sáv, valamint Kalocsa számítanak, míg a nagyobb városokban – elsősorban Szekszárd, Paks, Tamási, Kiskőrös – élők foglalkoztatási helyzete átlag feletti. A problémás térségekben részint a közfoglalkoztatás jelenthet alternatívát, azonban ennek jelentősége csökkent az elmúlt években úgy országos, mint térségi szinten.

A Térség **jövedelmi helyzetét** (munkavállalók) vizsgálva megállapítható, hogy az egy főre jutó belföldi jövedelem valamivel alacsonyabb, mint a vidéki átlag. Szekszárd és Paks kiemelkedő ebből a szempontból, őket – jóval alacsonyabb szinttel – Kalocsa követi. Már ez a jelentős különbség is jelzi, hogy előbbi két város nemcsak abszolút, hanem relatív értelemben is kiemelkedő: Pakson a legmagasabb az egy főre jutó belföldi jövedelem értéke, amit két vele szomszédos falu, Madocsa és Dunaszentgyörgy, valamint Szekszárd követnek. Átlag feletti még Szekszárd környéke, valamint a Fejér megyei és Kiskőröstől északnyugatra eső településeken élők átlagos jövedelme is. Ezzel szemben Tamási és Kalocsa környékének mintázata hasonló: míg a két város értéke átlag feletti, addig az őket övező települések értéke jóval alacsonyabb – különösen a Tolnai-hegyhát kistelepüléseinek alacsony a népességre vetített jövedelme.

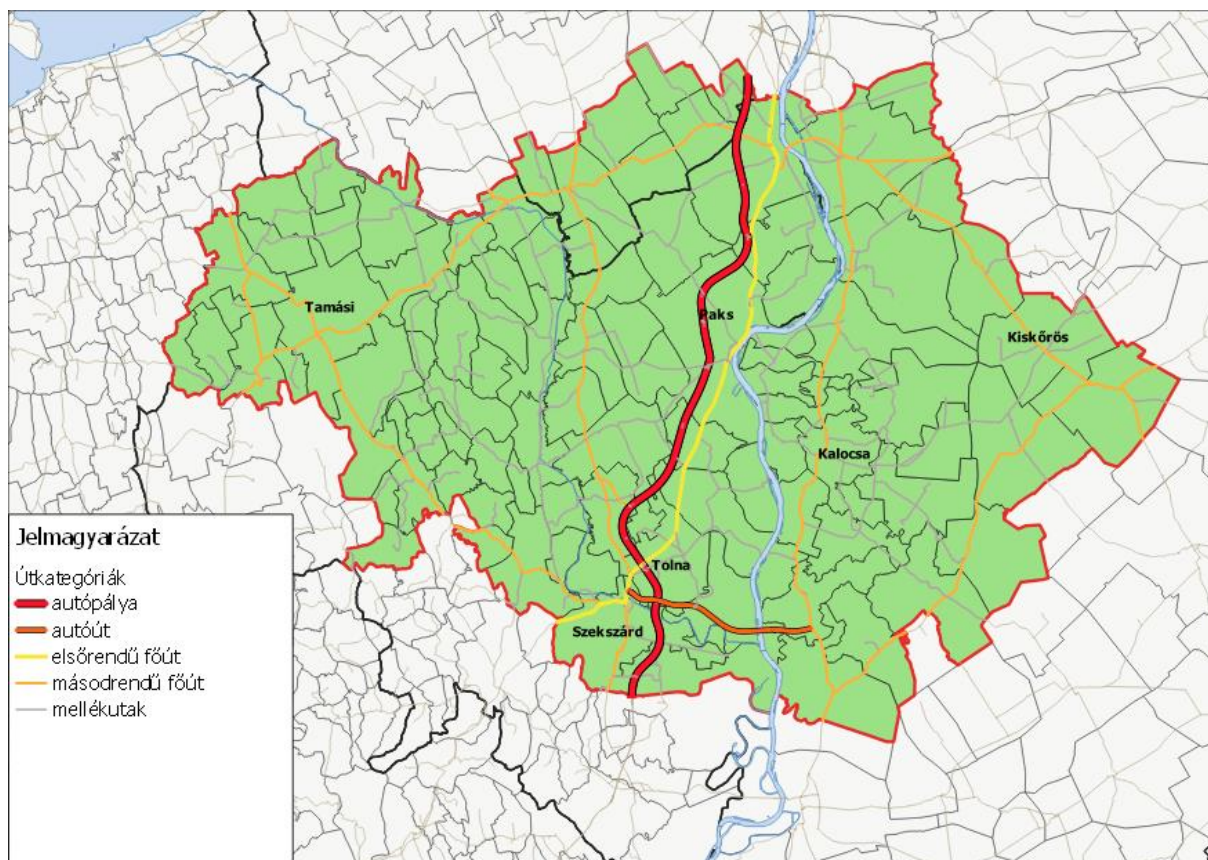
4. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség infrastrukturális ellátottsága

4.1. Közlekedési infrastruktúra

4.1.1. A közlekedési hálózat elemei

A Térség 1390,2 kilométeres állami közúthálózata jelenti a terület legfontosabb közlekedési infrastruktúráját.

72. ÁBRA: A TÉRSÉG KÖZÚTHÁLÓZATI ELEMEI, 2020

Forrás: Magyar Közút alapján saját szerkesztés

10. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG ÁLLAMI KÖZÚTJAINAK JELLEMZŐI, 2020

	Hossz (km)
Autópálya	72,9
Autóút	20,5
Elsőrendű főút	66,9
Másodrendű főút	390,3
Mellékutak	839,4

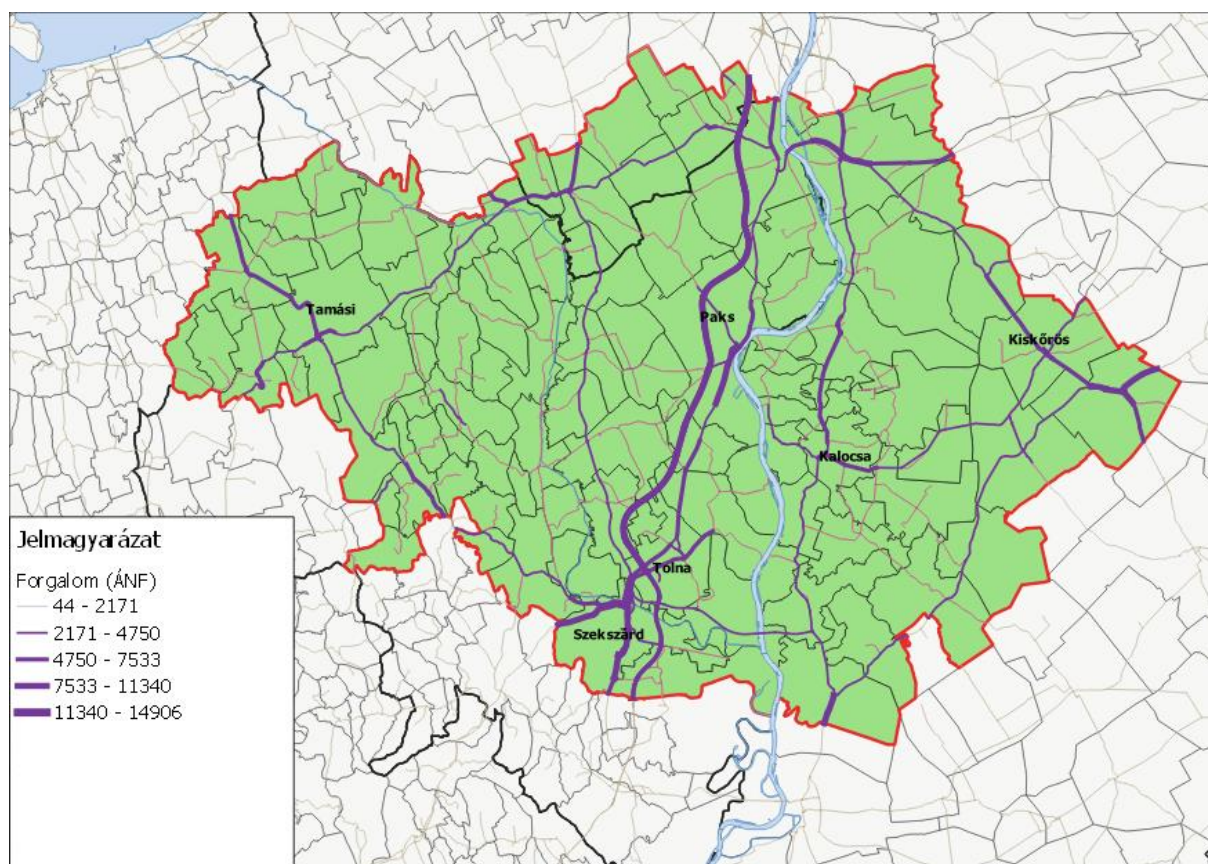
Forrás: saját számítások térinformatikai lekérdezéssel

Mivel a Duna által kettévágott Térség nem egységes terület, így több fő gerincvonal is található a vizsgált területen. Az M6-os autópálya tekinthető a legfontosabb elemnek, amely megépülte után, kiegészülve az egyre nagyobb számú dunai átkelési lehetőségekkel, nemcsak a Dunántúl, de Bács-Kiskun megye nyugati részének is a Budapest felé vezető fő tengelyévé vált. Közvetlen elérhetőséget biztosít Dunaföldvár, Paks, Tolna és Szekszárd irányába, másfél óras elérhetőséget biztosítva a tolnai megyeszékhelynek is a főváros felé. Hatását a Térségtől északra elhelyezkedő Pentele híd (Dunaújváros, M8-as autópálya) és a Térségben található két másik közúti híd, a dunaföldvári Beszédes József híd és a Szekszárdtól északra

elhelyezkedő, 2003 júliusában átadott Szent László híd (M9-es autót) teríti a Duna-Tisza közére, tehermentesítve ezzel annak korábbi egyik fő tengelyét, az 51-es utat. Jelenleg a legrégebben, 1930-ban átadott dunaföldvári híd bonyolítja a kelet-nyugati tranzitot, mivel – ugyan másodrendű főutakon –, de csak ennek épültek ki a megfelelő hálózati kapcsolatai. Az OTTrT szerinti tervek azonban az M8-as és az M9-es távlati fejlesztésével számolnak, megteremtve Magyarország gyűrűs úthálózati elemeit is, amelyek hosszabb távon Dunaföldvár tehermentesítéséhez vezetnek. Ez kiemelten fontos lenne, hiszen a forgalom a belvárost terheli jelenleg. Megindult továbbá a 2x2 sávós, emelt sebességű gyorsforgalmi úttá fejleszthető 13. sz., a 81. sz. és a 63. sz. főutak kiépítésének előkészítése is, amely Sárbogárdnál csatlakozhat az M8 gyorsforgalmi úthoz.

Elsőrendű útként a 6-os sz. főút van jelen a Térségben, amely a Szekszárdtól északra fekvő csomópontjáig párhuzamosan fut az M6-os autópályával, így ez a Térség nagy részén jelenleg csak kiegészítő, regionális funkciót lát el. A 390 kilométernyi másodrendű főút ugyanakkor nemcsak ráhordó, de számos esetben kiemelt funkcióval vesz részt a Térség közúti forgalmában, összekötve a Térség Duna menti területeit az attól távolabb eső részekkel és – főleg a dunaföldvári hídon átkelő 52-es út esetében – jelentős tranzit (teher) forgalmat is hordozva. A Térség forgalmi terhelését ÁNF mértékegységben (átlagos napi forgalom) az alábbi ábra szemlélteti.

73. ÁBRA: A TÉRSÉG ÁLLAMI KÖZÚTJAINAK FORGALMA, 2015

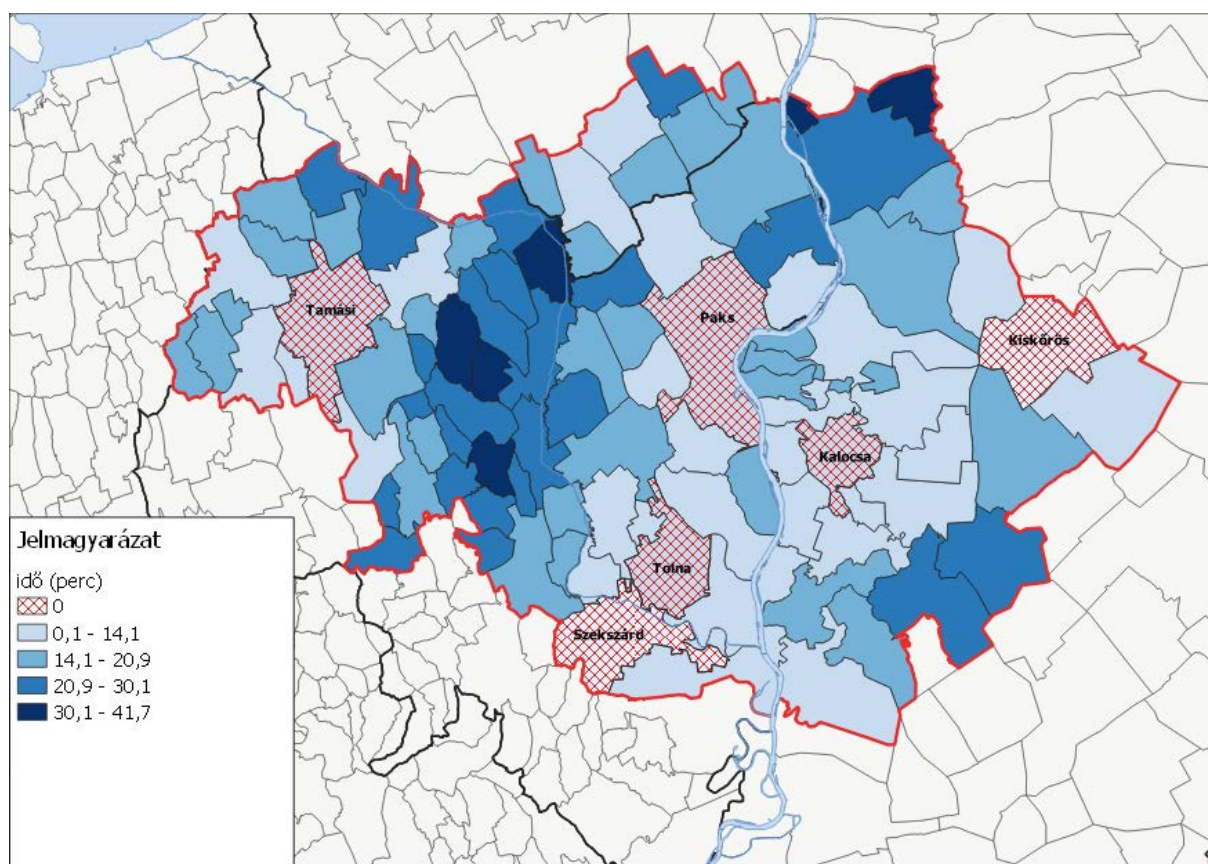
Forrás: Magyar Közút, 2016 alapján saját szerkesztés

Az eddig kiemelteken túl a Kiskőrös–Soltvadkert tengely, Szekszárd és Tamási környékének forgalma jelentős, és bár az előzőkhez képest kisebb terheléssel, de Fadd–Dombori rekreációs célú forgalma is megjelenik a térképen.

Az elsősorban – de nem kizárólag – a mellékúthálózatot érintő kapacitásbeli, ill. minőségi probléma jelentős akadályt képez a kisebb települések megközelíthetősége esetében, amelynek orvoslását minél gyorsabban meg kell kezdeni.

Hasonlóan kritikus a helyzet az útszélesség terén is, a legalább személyautók normál közlekedéséhez szükséges, a jogszabályokban is előírt (lakott területen kívüli) 6 méteres szélességet 272 kilométernyi útszakasz nem teljesíti.

74. ÁBRA: A JÁRÁSKÖZPONTOK SZEMÉLYGÉPKOCSIS ELÉRHETŐSÉGE, 2020

Forrása: Saját számítás alapján

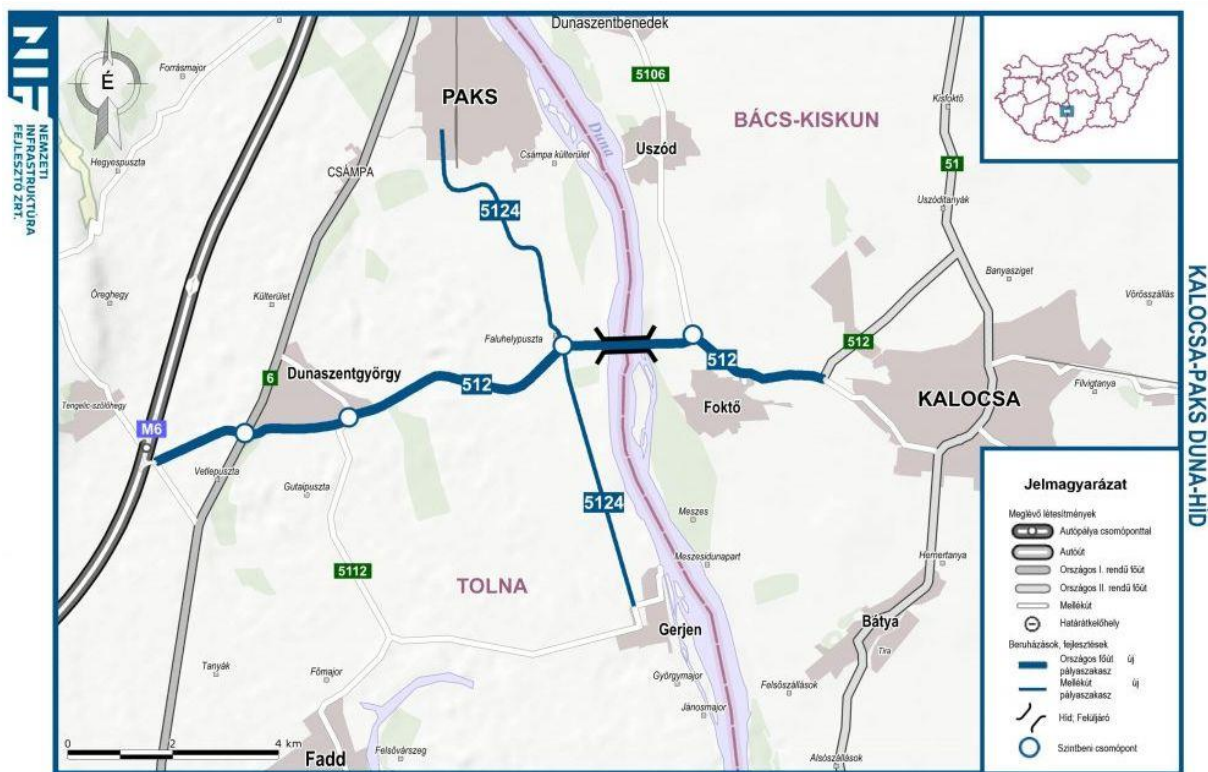
A Térségben hat olyan település található, ahonnan fél órán túl érhető csak el a saját járásközpont, ezek több mint fele az összességében is legkedvezőtlenebb helyzetű Tamási járásban fekszik (Felsőnyék, Varsád, Udvari, Miszla), egy a Kalocsai járáshoz tartozik (Újsolt), míg Pálfa a Paksi járás része.

A Magyarország és egyes Kiemelt Térségeinek területrendezési tervéről rendelkező 2018. évi CXXXIX. törvény a Térség nagytérségi közúti közlekedési hálózatát jórészt megfelelőnek ítéli meg, mindössze három lényeges fejlesztéssel számol. Az egyik az M9-es autópálya kiépítése, amely a Térség déli határán húzódva a belső kohézió erősítésében csak kisebb szerepet játszhat majd, ugyanakkor fontos a szekszárdi híd hálózati hatásainak szétosztásában. A másik

két tervezet ugyanakkor nagyobb regionális hatással bír, az egyik a Paks–Foktő közti híd (512-es út), amely Paks és Kalocsa, illetve hinterlandjaik összekötését fogja segíteni, egyben bevonva ezzel a harmadik tervezett fejlesztést, Kalocsa és Kecel közvetlen főúti összekötését is. Van egy negyedik terv is, amely érinti a Térseget (Soltvadkert–Kiskunmajsa), azonban ennek peremi fekvésénél fogva kifelé lesz csak szerepe. Kisebb léptékű, de helyi szinten fontos fejlesztés az eddigieken túlmenően, hogy az 51-es út Kalocsa északi elkerülőtől (5122 j. út. a későbbi 512. sz. főút Paks felé) az M9-es gyorsforgalmi útig terjedő szakaszán útkorszerűsítést hajtanak végre és előkészítik a kerékpárút kialakítását is.

A tervezett fejlesztések közül a Térség szempontjából legfontosabbat és egyben a leginkább előrehaladottabbat (a 2020. május 26-án meghirdetett közbeszerzésen kihirdetett eredmény szerint a Duna Aszfalt Kft. nyerte el a híd megépítésének jogát, amelynek szerződés szerint 2023-ra kell elkészülnie) modelleztük is, a hivatalos terveknek megfelelően beillesztve az új hálózati elemeket közúti modellünkbe.

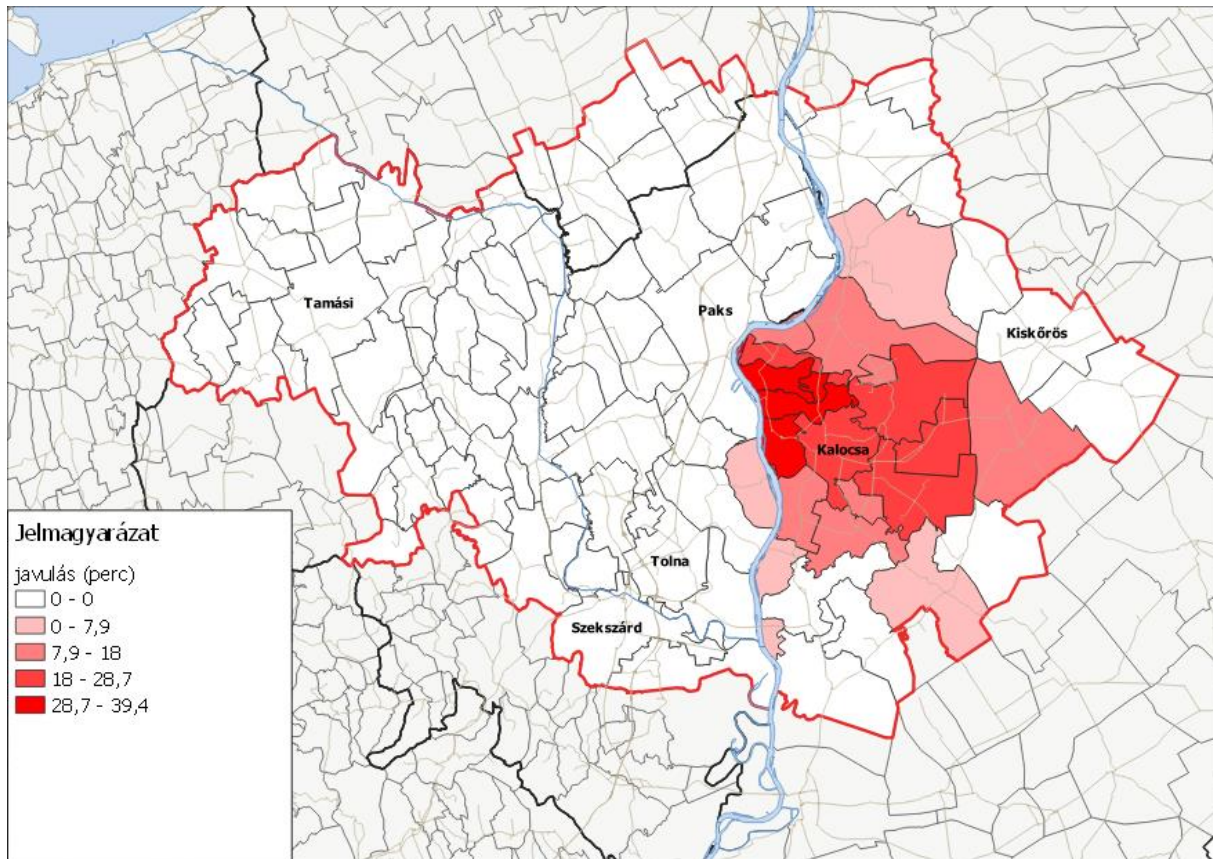
75. ÁBRA: A PAKS–FOKTŐ HÍD HÁLÓZATI TERVE

Forrás: NIF ZRt.

Bár átlagosan egy településre csak 2,6 perc és 4,6 kilométer eljutási idő és távolság rövidülés esik, az eddigi legezártaabb településpár, Dunaszentbenedek és Gerjen közt ennél nagyságrendileg nagyobb mértékű javulás jelentkezik majd, több mint 50 kilométerrel és közel 50 perccel rövidül majd az eljutás a két település között, amennyiben a Paks–Géderlak kompot, mint folyamatosan, minden járműkategória számára rendelkezésre nem álló jelenlegi átkelési lehetőséget nem vesszük figyelembe. A minden érintett településről minden településre rendelkezésre álló táv és idő alapú adatok közül itt csak a legfontosabb két eredményt, Paks és Kalocsa példáját emeljük ki.

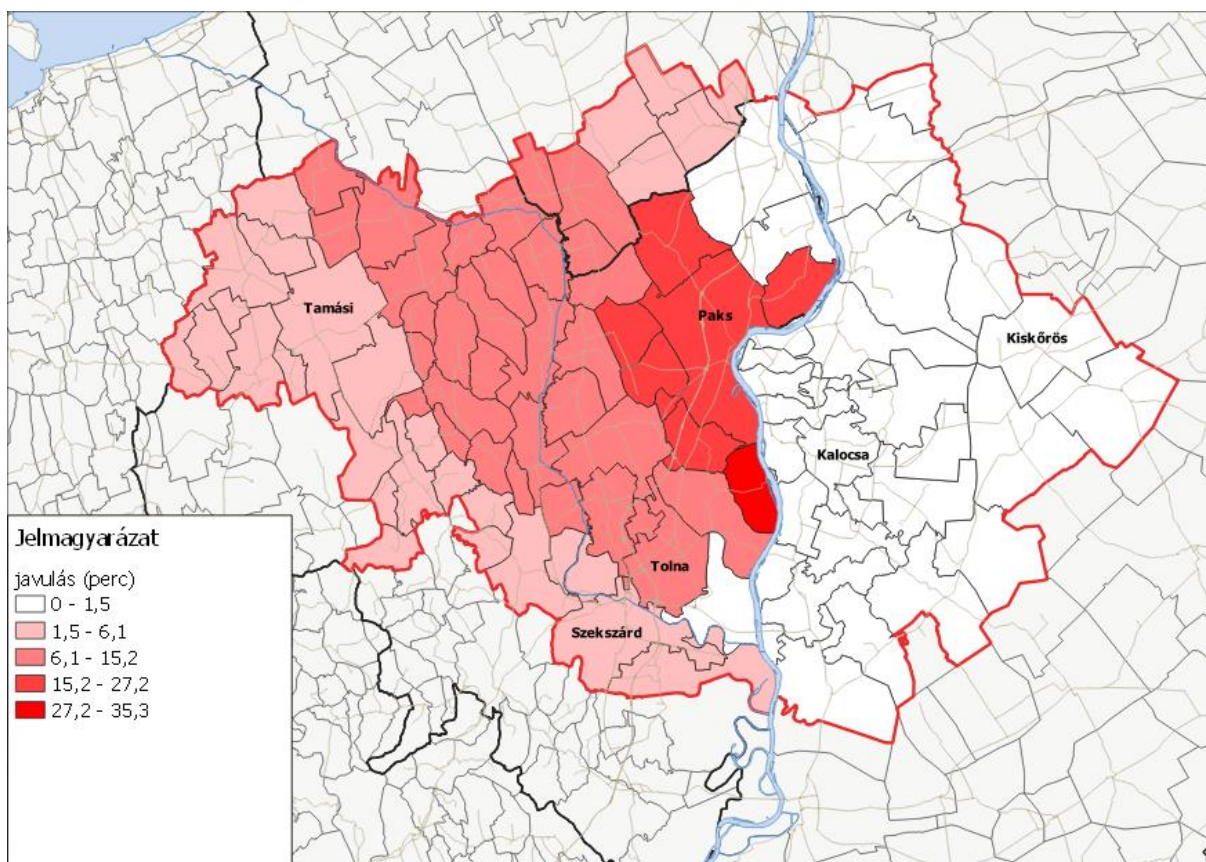
76. ÁBRA: AZ ELÉRHETŐSÉGI IDŐ CSÖKKENÉSE PAKS ESETÉBEN

Forrás: saját számítás

A Paks–Foktő Duna-híd megépítésével Paks szemszögéből a Duna túlsó partján és annak is egy szűkebb sávjában válik érzékelhetővé a javulás. A legnagyobb rövidülést 39 perccel Uszód esetében mérhetjük, Kalocsa pedig 25 perccel kevesebb idő alatt érhető majd el Paksról. A Kalocsa környéki településektől északra és délre a híd nem fejt ki pozitív hatást, hiszen ezen települések a dunaföldvári és a szekszárdi hídon keresztül kapcsolódnak a Dunántúlhoz. Kiskőrös térsége felé pedig a hálózati kapcsolatok hiánya okozza az előnyök elvesztését, de ahogy ezt már jeleztük, a kormányzati tervek közt szerepel Kalocsa és Kiskőrös útvonal összeköttetésének megteremtése Szakmár településsel, amely a paksi bővítés kapcsán jelentős plusz népességet tud bevonni a projekt hatáskörébe.

77. ÁBRA: AZ ELÉRHETŐSÉGI IDŐ CSÖKKENÉSE KALOCSA ESETÉBEN

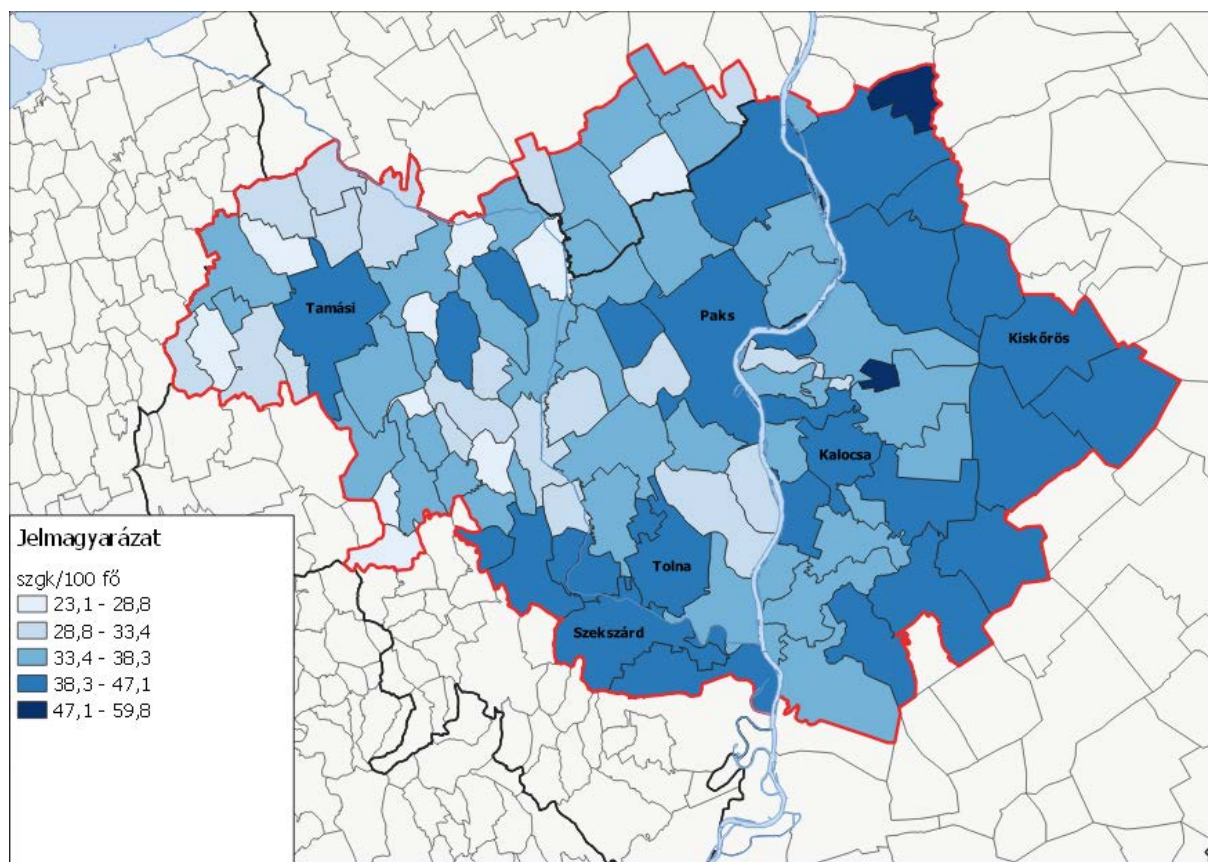

Forrás: saját számítás alapján

Kalocsa szemszögéből nézve az érintett terület nagysága nagyobb, részben, mert a térség dunántúli része is nagyobb, részben pedig, mert Tolna megyében jobban kiépített a mellékúthálózat, így nagyobb területen képes az új híd kifejteni a hatását. A legnagyobb javulást ez esetben Gerjen éri el 35 perccel, míg Paks természetesen ugyanúgy 25 perccel kevesebb idő alatt megközelíthető Kalocsáról, mint fordítva is. Megvizsgáltuk az egyéni közlekedéshez szükséges legfontosabb tényezőt, a személygépkocsi ellátottságot is.

A különbségeket tekintve jól érzékelhető egyrészt a városi térségek magasabb ellátottsága, de emellett markáns nyugat-kelet különbség is tapasztalható a nagy területű alföldi települések javára.

78. ÁBRA: A SZEMÉLYGÉPKOCSI-ELLÁTOTTSÁG KÜLÖNBSEGEI, 2018

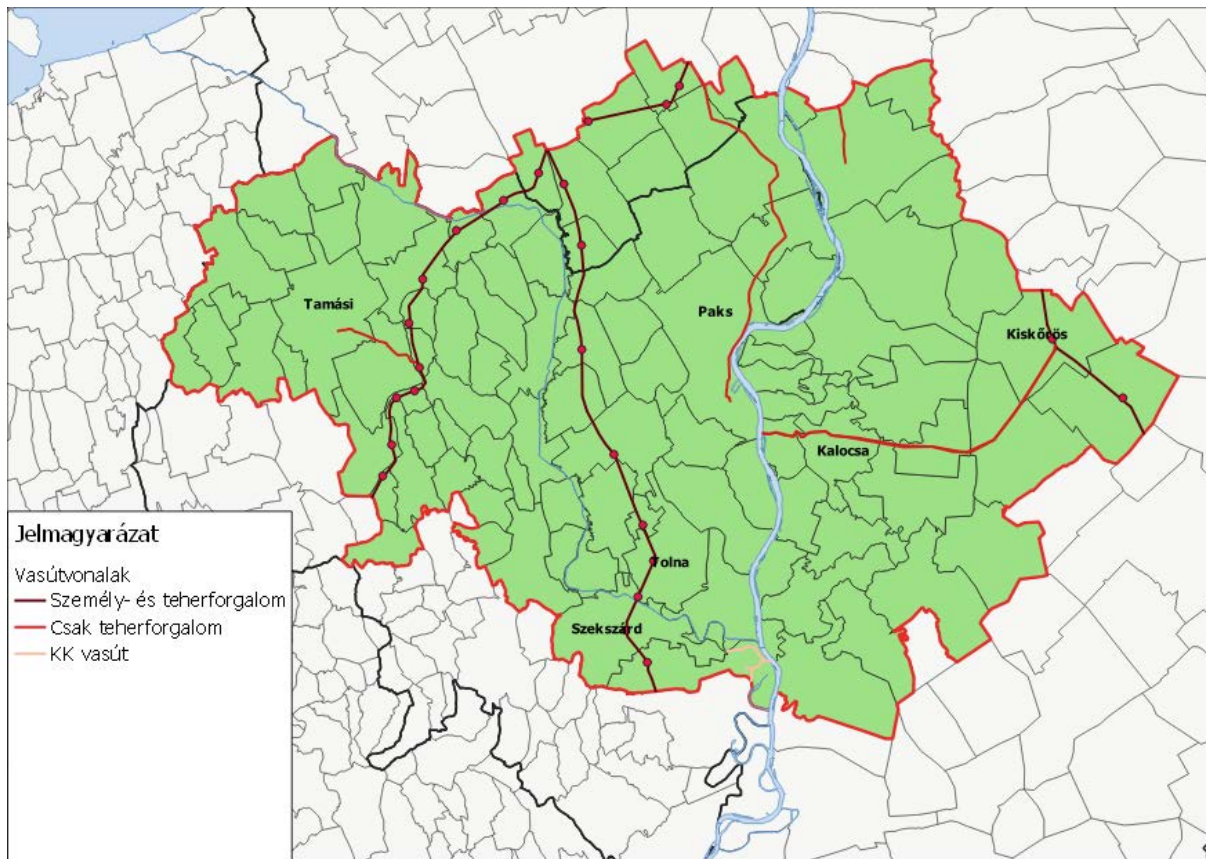
Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

A fenti ábrán jól látható, hogy a **személygépkocsi-ellátottság** főként a nagyobb települések esetében magasabb számú. A legkisebb ellátottsággal az aprófalvas települések rendelkeznek.

4.1.1.1. Vasúthálózat, vasúti közlekedés

A Térség vasúti szolgáltatója a személyszállítás terén kizárólag a MÁV-Start Zrt. A teherforgalomban – törvényi lehetőségek alapján – magánszolgáltatók is jelen vannak. A jelenlegi hálózatot az alábbi ábra mutatja be, piros pontokkal jelölve a vonalakon a személyforgalmat is lebonyolító 24 állomást és megállóhelyet.

79. ÁBRA: A MEGLÉVŐ VASÚTHÁLÓZAT

Forrás: OpenStreetMap

Jelenleg 4 olyan vonal van a Térségben, amely személyforgalmat is hordoz. Ezek közül 3 a Dunántúlon, egy a Duna-Tisza közén található, összesen 138 kilométer hosszúságban.

11. TÁBLÁZAT: SZEMÉLYFORGALMAT LEBONYOLÍTÓ VASÚTVONALAK

Vasútvonal száma	Vasútvonal iránya	Térségi hossza (km)	Villamosítottság	Vágányszám
40	(Budapest)–Pusztaszabolcs–Pécs	46,7	villamosított	egyvágányú
43	Mezőfalva–Rétság	14,2	nem villamosított	egyvágányú
46	Sárbogárd–Bátaszék	58,5	nem villamosított	egyvágányú
150	Budapest–Kelebia	18,6	villamosított	egyvágányú

Forrás: saját számítások térinformatikai lekérdezéssel

A 40-es számú, egyvágányú, villamosított pécsi fővonal Sáregres és Dúzs közt érinti a Térséget. A 120 km/órás tervezési sebességű pályán a pályaállapot miatt korlátozások vannak érvényben,

a pálya felújítása indokolt és tervezett is. A Pécsre közlekedő IC-k nem állnak meg a Térségben, a Kaposvár felé közlekedő IC-k viszont Simontornyán és Pincehelyen is megállnak, sebességük a térségben 90 km/óra. A vonalon ezen túlmenően személyvonati közlekedés jellemző, jórészt Dombóvár–Pusztaszabolcs viszonylatban, napi 8 vonatpárral. Simontornyától közvetlen járatok közlekednek Dunaújváros felé is. A vonal a TEN-T része.

A dunaújvárosi összeköttetést biztosító 43-as vonal Alap és Nagykarácsony közt halad át a Térségen. Az egyvágányú, nem villamosított vonalon a napi 3 személyvonatpár 50 km/óra sebességgel közlekedik.

A Térség második 46-os számú fővonala a főváros Szekszárddal és Bajával való összeköttetését biztosítja. Az egyvágányú, nem villamosított fővonala Cece és Öcsény közt halad át a Térségen. A 100 km/órás tervezési sebességű vonalon mintegy 80 km/órás sebesség mellett napi egy expressz-vonatpár biztosítja Szekszárd és Budapest megállás nélküli összekapcsolását, a vonalon lévő, napi 7–8 vonatpárt kitevő InterRegio forgalom ezt sárbogárdi átszállással kínálja 73 km/óra sebesség mellett. Betétjáratként személyvonati forgalom is van a vonalon, kiemelő, hogy Cecéről közvetlen vonatok közlekednek Dunaújvárosba. Problematisztus a vonal esetében, hogy a nap közepén 4 óra időtartamban nincs járat a vonalon.

Bács-Kiskun megye egyetlen, a Térségben fennmaradt vonala éppen csak érinti a területet Kiskőrös és Soltvadkert állomásokon. E 150-es vonal a Térség egyetlen nemzetközi vonala, a Belgrád felé kapcsolatot biztosító vonalon azonban a Covid-19 helyzet miatt szünetel a nemzetközi személyforgalom. A villamosított, egyvágányú vonal állapota erősen leromlott, 60 km/órás sebességkorlátozással lehet rajta közlekedni. A belgrádi vonatot leszámítva csak személyvonati forgalom zajlik rajta, összesen napi 4 vonatpárral. Felújítása a Budapest–Belgrád projekt keretében megkezdődött, a tervek szerint 2025-re készül el 160 km/óra engedélyezési sebességgel.

Keselyűs és Pörböly közt üzemel egy keskenynyomközű vasútvonal is, a Gemenci Állami Erdei Vasút, fenntartója a Gemenc Zrt. A vonal Térségbe eső részén jelenleg szünetel a forgalom.

A Térségben a fentieken túlmenően 152 kilométer hosszúságban találhatóak személyforgalmat már nem hordozó vonalak. Ezek közül 46,3 kilométeren már felszedték a pályát, míg a maradék hálózat nagy részén továbbra is folyik teherforgalmi szállítás.

12. TÁBLÁZAT: TEHERFORGALMAT LEBONYOLÍTÓ, ILLETVE MEGSZÜNT VASÚTVONALAK

Vasútvonal száma	Vasútvonal iránya	Térségi hossza (km)	Személyforgalom vége	Jelenlegi állapot
48	Keszőhidegkút–Gyönk–Tamási	9,8	1990. április 1.	teherforg.
49	Dombóvár–Lepsény	35,7	1990. április 1. / 1992. szeptember 27.	felszedve
42	(Pusztaszabolcs)–Mezőfalva–Paks	38,1	2009. december 13.	teherforg.
151a	Dunaföldvár–Solt	10,6	1979. szeptember 1.	felszedve
151	Kunszentmiklós–Tass–Dunapataj	25,3	2007. március 4.	teherforg.
153	Kiskőrös–Kalocsa–(Foktő)	29,7	2007. március 4.	teherforg.
148	Kiskőrös–Kecskemét KK	3,3	2009. december 13.	nincs forg.

Forrás: saját számítások térinformatikai lekérdezéssel

A felszedett vonalak közül a Dunaföldvár–Solt összeköttetést érdemes kiemelni, amelynek felszámolása után Budapest és Baja közt nem maradt vasúti átkelési lehetőség a Dunán. Ezzel a Paksi Atomerőmű is elvesztette szállítási útvonalának egyik elemét.

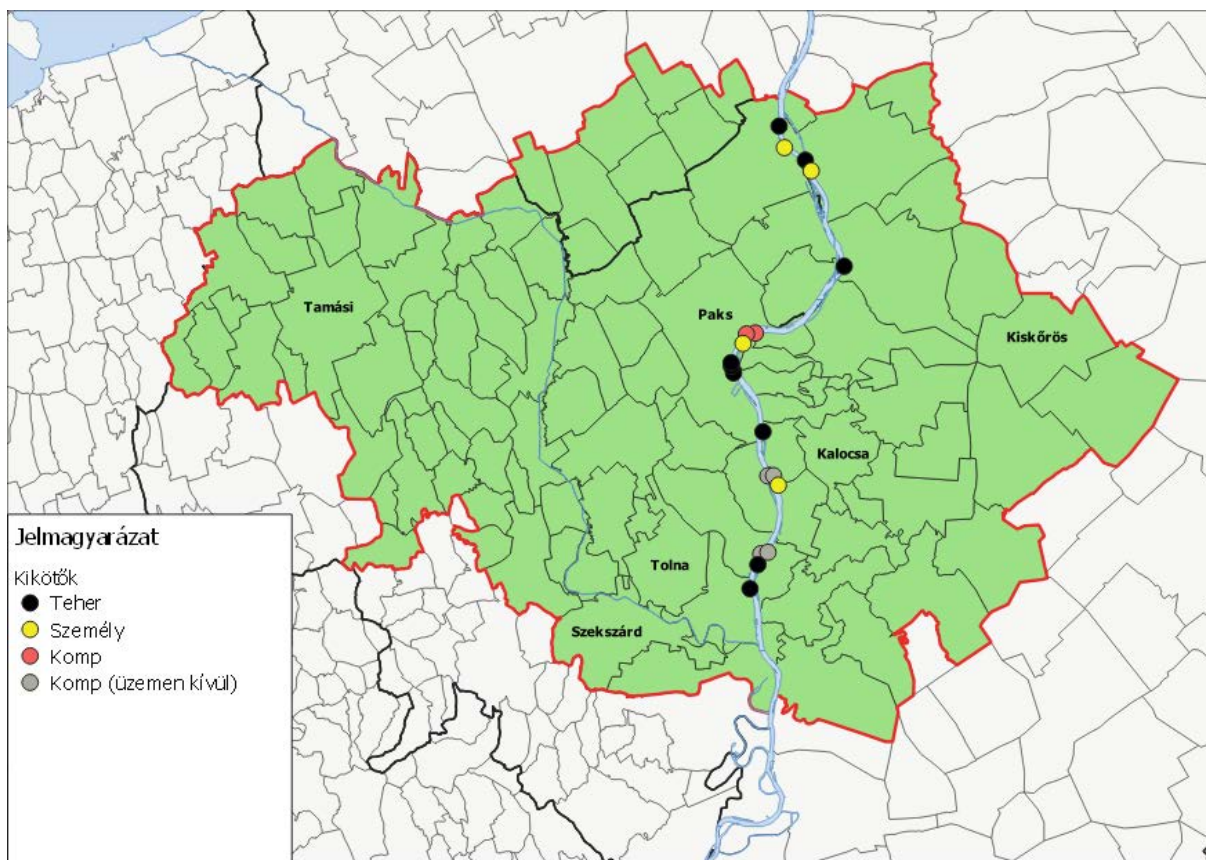
A még létező vonalak nagy része teherforgalmat továbbra is hordoz, így a 42-es vonal főként a Paksi Atomerőművet, illetve a dunaföldvári Pannonia Bio Zrt.-t szolgálja ki, a 151-es vonalon Soltig van teherforgalom, a 153-as vonalon pedig (a korábbi, csak Kalocsáig működő személyszállítást is meghaladó hosszban) a foktői Glencore Pannon Növényolajgyártó Kft. üzemének kiszolgálása történik. Ennek kapcsán felvethető, hogy az egyébként is megépítendő Paks–Foktő hídon vasúti vágány is lefektethető lenne, amely néhány kilométer után elérhetné az erőmű vágányhálózatát. Ezzel geopolitikai szempontból is biztonságosabbá válhatnának a Paksra történő szállítások, másrészt – Dunaújvároshoz hasonlóan – kiterjeszthető lenne az a személyforgalom, amely az erőmű munkaerőigényének szállítását biztosíthatja.

4.1.1.2. Vízi közlekedés

A Térségben két víziút található. Kisebb jelentőségű a Sió-csatorna, amely a 0–23 fkm. között (sióagárdi torkolat) a IV. víziút osztályba tartozik (maximum 9,5 méter széles, 85 méter hosszú, 2,5 méter merülésű hajók számára), az e feletti szakasz IV. osztályban csak a balatoni vízeresztések időszakában használható. E rövid időszak teszi lehetővé a balatoni és a dunai flotta cseréjét. Jelenleg a siófoki zsilip átépítése miatt hajózási zárlat van. Az alsó szakaszon Szekszárd–Palánkon található csónakkikötő.

A Térség fő hajózási útvonala a Duna, amely az 1641 fkm-től (a Kopaszi-gáttól valamivel délre induló folyamszakasz) VI/C osztályú víziút, maximum 15 méter széles, 140 méter hosszú, 3,9 méter merülésű hajók számára. A Duna a TEN-T hálózat része. A Térség kikötőit az alábbi ábra szemlélteti. Jelenleg négy személyforgalmi, hét teherforgalmi kikötő és egy kompviszonylat működik a területen.

80. ÁBRA: A TÉRSÉG KIKÖTŐHÁLÓZATA

Forrás: Google Maps

A Duna magyarországi szakaszán hivatásforgalmi személyhajózás – a kompközlekedés kivételével – már nincsen, a Térséget is csak szezonális, turisztikai jellegű forgalom érinti, a nyári időszakban erős forgalommal.

A Térségben az elmúlt 20 évet tekintve három kompjárat üzemelt. Valamennyi kompjárat forgalmát érintette a szekszárdi Duna-híd átadása, kettő közülük le is állt. Elsőként a hídhoz legközelebb eső Fajsz–Dombori komp vált gazdaságtalanná, ezt már 2003-ban, másfél hónappal a híd átadása után megszüntették.

A Gerjen–Kalocsa komp forgalma a híd átadása után harmadára, ötödére esett vissza, 2010-ig még üzemelt, majd 2012 és 2016 között már csak periodikusan. 2016 óta nem jár a komp, a csónakkikötő ellenben továbbra is üzemel. A gerjeni önkormányzat továbbra is keresi az üzemeltetés lehetőségét, új modellel, szabadidős céllal, a nyári periódusban. A kompra a helyi forgalomban ezen túlmenően is lenne igény, a Duna túlsópartjára járó mezőgazdasági munkásokat, a kalocsai piacot látogatókat és a helyi turizmust kifejezetten hátrányosan érintette a kompüzem leállása, számukra a szekszárdi híd nem jelent alternatívát.

A jelenleg még – de feltehetően csak a paksi híd megépítéséig – üzemelő Paks–Géderlak komp az egyetlen megmaradt kompos átkelési lehetőség a Térségben, itt a forgalom csak 5–10 százalékot esett a szekszárdi híd átadása óta.

A teherforgalom számára több működő kikötő is található a Térségben. Dunaföldváron a Lukoil töltőhálózatot üzemeltető Normbenz Magyarország Kft. rendelkezik saját, egy úszóműves

kikötővel, ahová évi 100 millió liter üzemanyagot hoznak be hajóval, és a bázistelepen történik az üzemanyag adalékolása³⁹. A Normabenz úszóműjétől közvetlenül északra a bioetanol gyártó Pannonia Bio Zrt. is üzemeltet saját, egy úszóműves kikötőt.

Solton szemes termények rakodására alkalmas kikötő működik⁴⁰.

Hartán a Sygnus-Port Harta Kft. üzemeltet kikötőt, az egy terminálon gabona-berakodás és ömlesztett áruk berakodása történik, évi 250 000 tonna kapacitással^{41,42}.

A Sygnus Pakson is működtet kikötőt. A 2003 és 2011 között folyamatosan fejlesztett PaksPort elsősorban ömlesztett gabona berakására alkalmas, trimodális logisztikai központ. A két terminálon összesen három hajóállás található, ahová egyidejűleg öt hajó köthet ki. A partfalnál az ömlesztett áruk mellett darabáru, konténer és veszélyes áru rakodása is lehetséges. Az éves forgalom 800 000 tonna⁴³. A Sygnus kikötőjén kívül van még egy kavicsrakodó kikötő is, valamint a Kiszl Hajózási Kft. két úszóművel rendelkező kikötőjében is van lehetőség teherhajók kikötésére.

Foktőn 2009-ben adták át a Glencore ömlesztett szemes termények berakodására alkalmas kikötőt. A kikötő kapacitása naponta 1 200 tonna kukorica, búza, repce vagy 800 tonna napraforgó, napraforgó- és repcedara⁴⁴.

Fadd–Domboriban 2006-ban nyitották meg az agrologisztikai központot és kikötőt, amelynek átlagos éves forgalma 32 000 tonna⁴⁵. A gabona berakodásra használt kétállásos kikötő és a gabonaraktárak jelenleg eladásra várnak, a működtető céggel szemben felszámolás van folyamatban.

A Bloker Zrt. által üzemeltetett kikötőben, Bogyiszlón főként mezőgazdasági termények be- és kirakodása történik. A berakodási teljesítmény naponta 1 darab 1000–1500 tonnás nagyhajó, az átlagos évi forgalom 130 000 tonna/év⁴⁶.

4.1.1.3. Légi közlekedés

A térségben csak nem nyilvános besorolású repterek találhatók. Helyzetüket a lenti ábra szemlélteti. A 3 repülőtér mellett egy heliport található a területen.

³⁹ <https://www.hfip.hu/tagok/normbenz-magyarorszag-kft/> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

⁴⁰ Solt IVS 2018

⁴¹ www.sygnus.hu/hajorakodas/harta (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

⁴² www.hfip.hu/tagok (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

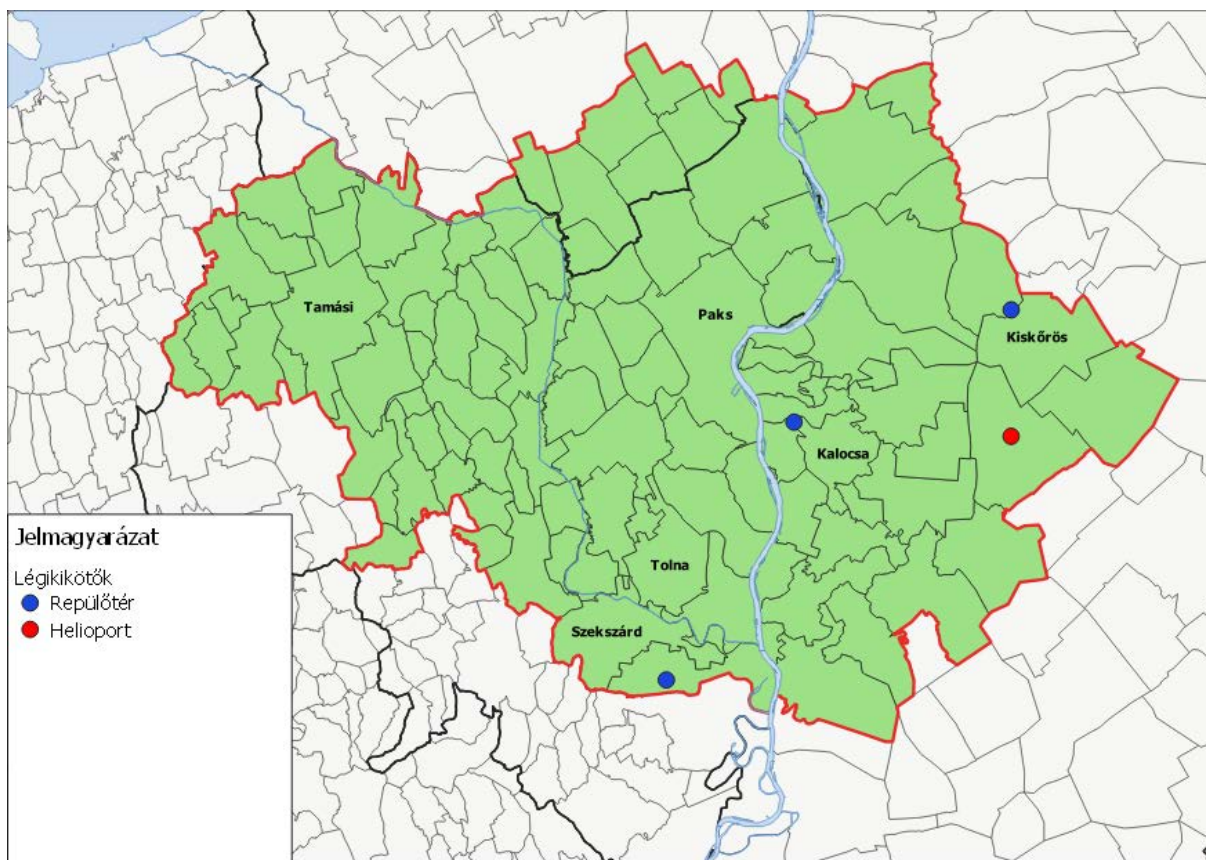
⁴³ <http://www.sygnus.hu/hajorakodas/paks> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

⁴⁴ <https://www.hfip.hu/tagok/gabonatarolo-es-logisztikai-kft> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

⁴⁵ <https://www.hfip.hu/tagok/concordia-kozraktar-zrt> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

⁴⁶ <http://www.bloker.hu/node/13> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

81. ÁBRA: A TÉRSÉG LÉGI KIKÖTŐI

Forrás: Google Maps

A legfontosabb reptér a kalocsai, amely Kalocsa, Uszód és Foktő területén helyezkedik el. A korábbi katonai repülőtérén beton és füves futópálya is található, és versenyben volt a délszláv háború során Magyarországon létesített amerikai bázisreptér pozícióért. Jelenleg kiépítettségéhez mérten nincs kihasználva, sportrepülőtérként és egyéb szabadidős tevékenységek helyszínéként funkcionál.

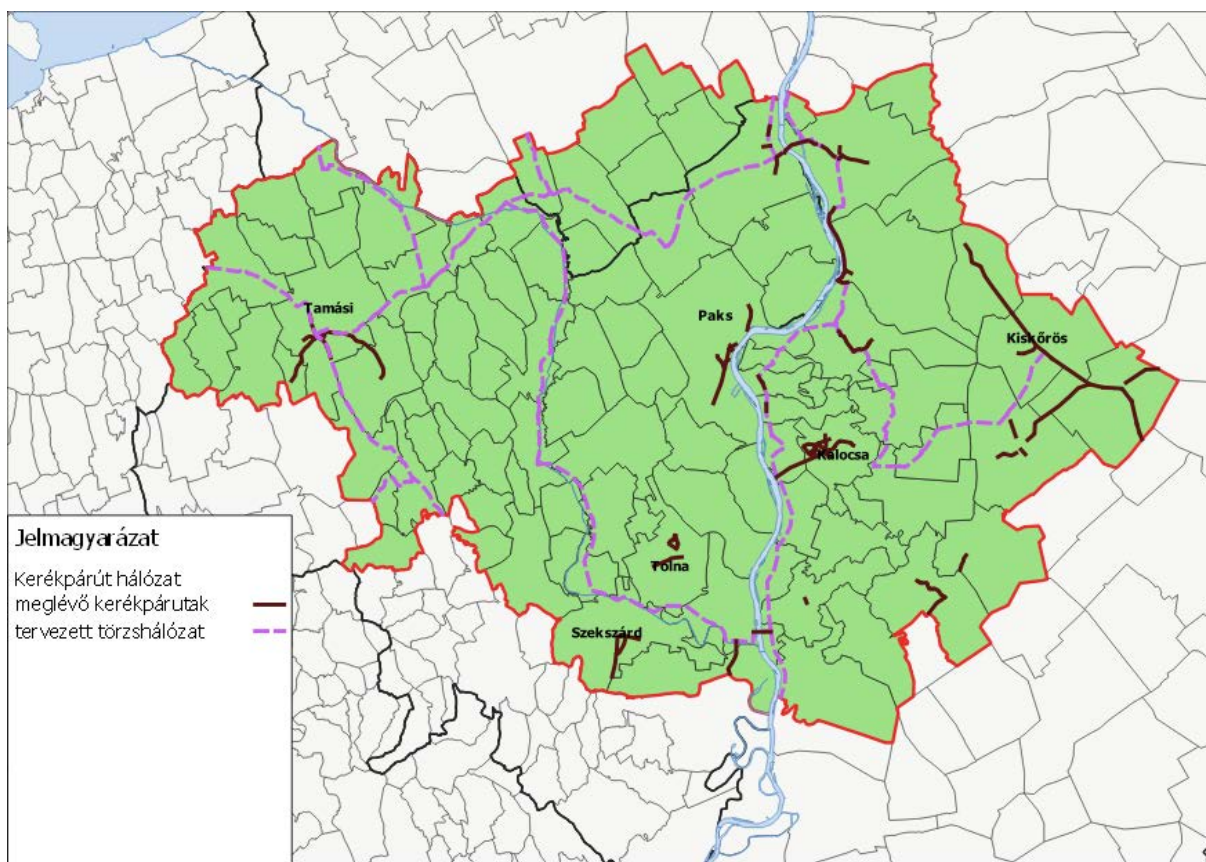
Az öcsényi és az Akasztón található kiskőrösi repülőterek füves futópályával rendelkeznek, sportrepülőtérként üzemelnek.

Kecelen heliport található, amely a Pintér Művek magán helikopter-leszállóhelye.

4.1.1.4. Kerékpárút

Fontos eleme a Térség közlekedésének, elsősorban a sík vidékeken, a kerékpáros közlekedés. A Térség kerékpárút hálózatának hossza mintegy 180 kilométer, amelynek döntő része önkormányzati kezelésben van, kisebb részét az országos közúthálózat részeként a Magyar Közút Zrt. kezeli. Adatforrásunk azonban nem ábrázol minden kerékpározásra kijelölt elemet, így például a Duna gátjain kerékpározásra is engedélyezett töltéseken futó elemek nem minden esetben szerepelnek a nyilvántartásban.

82. ÁBRA: A MEGLÉVŐ ÉS TERVEZETT KERÉKPÁRÚT-HÁLÓZAT

Forrás: <http://kenyi.hu/> alapján saját szerkesztés

A leghosszabb, 20 kilométer feletti hálózattal Soltvadkert és Kalocsa rendelkezik, és az előbbi térségében helyezkedik el a legkiterjedtebb, összefüggő hálózat is, amely Akasztótól Soltvadkertig és Kecelig tart. Jól kiépített ezen túlmenően a hálózat Paks, Tamási és Dunaföldvár–Solt térségében is. Fontos, aktuálisan futó építkezés zajlik Tolna és Dombori közt, amely az üdülőtelep kerékpáros elérhetőségét fogja biztosítani.

A 2018. évi CXXXIX. törvény meghatározza a fejlesztendő kerékpárutak körét is, a tervezett törzshálózatot a térképen lila színnel ábrázoltuk, amely a Duna két oldala közti kapcsolat erősítésén túl a Budapesttel és a Balatonnal való összeköttetést is megteremtené. A lenti táblázatban félkövér kiemelés jelöli azon térségi településeket, ahol részben már található kerékpárút a hálózat tervezett nyomvonalán.

A Térségen vezet keresztül az Eurovelo 6 nemzetközi kerékpárút, azonban az infrastruktúra hiányos. Túrázási lehetőséget a Térségben a Kiskunsági Nemzeti Park és a Duna–Dráva Nemzeti Park (Gemenci erdő), illetve a Szekszárdi-dombság nyújtanak.

Tolna megyében összesen 73 kilométer kerékpárút áll tervezés alatt. Ennek túlnyomó része, 54 kilométernyi bicikliút a Kiemelt Térség területét érinti. Tervezés alatt áll a Siófok–Pécs turisztikai kerékpárút, Tamási érintésével.

Fejér megyében összesen 118,5 kilométernyi megépítendő kerékpárút van tervben a közeljövőre nézve, de ebből csak mintegy 10 kilométer érinti a Kiemelt Térséget, Cece-

Sáregres, Cece-Vajta és a Vajta-Pálfa-Öreghegy szakaszok révén, mely utóbbi kiépítésével a 61.B (Cece – Soponya – Tác – Szabadbattyán) és 62. (Sió-menti) kerékpárutak közötti összeköttetés is biztosítható lenne.

Bács-Kiskun megyében 134,2 kilométer hosszon vettek tervbe kerékpárút-építést, ebből 32 kilométer érinti a Kiemelt Térséget, Kalocsa és Hajós, valamint Hajós és Kecel között. Utóbbi útvonalakon kívül további tanulmányterv készült a Kalocsa és Kiskőrös közötti kerékpáros összeköttetésről. A Szelidi-tó vonzerejének köszönhetően kiemelkedően sokan kirándulnak – szinte már az év egészében, nemcsak nyaranta – Kalocsa irányából kerékpárral Szelidre, valamint a Szeliden nyaralók szívesen kerékpároznak Kalocsára a helyi nevezetességek megtekintése érdekében, ezidáig azonban nem létesült közvetlen kerékpárúti kapcsolat a két település között. A két turisztikai célpont kerékpárúttal történő összekötésével, a szinergikus hatásoknak köszönhetően jelentősen profitálhatnának az érintett települések. A Kalocsa és a Duna-part közötti mintegy 5 km hosszúságú kerékpárút továbbá az elmúlt bő két évtized alatt oly mértékben amortizálódott, hogy teljes újjáépítése, új nyomvonalon történő létesítése szükséges.

4.1.1.5. A KDMKT közlekedési infrastruktúrájának összefoglalása

A Térség **közlekedési hálózataról összességében elmondható, hogy** sokrétű: valamennyi közlekedési infrastruktúra elem (közút, kerékpárút, gyalogos közlekedés, vasút, vízi út, repülőterek) képviselteti magát.

A Térség **közúthálózata** jelen állapotában nagyrészt alkalmas a felmerülő igények levezetésére, azonban a Paks–Kalocsa–Kiskőrös tengely tervezett megépítése szükséges. A tervezett **Paks–Foktő közti híd** (továbbiakban: paksi híd) **megépítése** 25 perccel javítja majd Paks és Kalocsa egymás közti elérhetőségét. A tervezett hídnak a jelenlegi nagytérési hatása a kapcsolódó úthálózat hiányában csekély, illetve nemzetközi forgalmat nem vezet majd le, azonban hosszú távon, a ráhordó úthálózat átfogó fejlesztése révén, jelentősebb kistérségi, illetve országos szerepkört is betölthet. A **közúthálózat minősége** főleg Tolna megyében jelentős problémákat mutat. Az aszfaltréteg több mint 200 kilométernyi mellékúton 1970 előtti, emellett az utak szélessége is problémás, ugyanis 272 kilométeren a minimálisan szükséges 6 méteres szélességet sem éri el. Az önkormányzati utak szintén fejlesztésre szorulnak, elsősorban a külterületeken lévők, amelyeken a szilárd burkolattal való ellátottságot javítani kell. Jelenleg a kerékpárutak ritkán kötik össze a településeket, fejlesztésük indokolt, úgy hivatásforgalmi, mint turisztikai céllal.

A Térség autóbusz hálózata jórészt megfelelő, ugyanakkor célszerű lenne Paks, Dunaföldvár felől Budapest irányába az M6-oson közlekedő expressz járatokat indítani. Majd pedig a paksi híd megépülte után Kalocsát is indokolt lenne ilyen módon bekötni a hálózatba. Ugyanakkor a **helyközi** közlekedés esetében Tolna megye számos településén a hétfégi közlekedés biztosítása fejlesztésre szorul.

4.1.1.6. Autóbuszközlekedés

A Térség autóbusz közlekedését 2019. október 1-je óta a Volánbusz Zrt. látja el, amelybe a Térségben három korábbi szolgáltató olvadt be. Az ellátási tevékenység döntően a távolsági és a regionális hálózatra vonatkozik, de abból következően, hogy nincsen a Térség egy városának sem saját közlekedési vállalata, így a városi közlekedést is a Volánbusz bonyolítja le.

Három olyan város van a térségben, ahol városi közlekedés is van, ezen üzemek adatait a lenti táblázat tartalmazza.

13. TÁBLÁZAT: VÁROSI BUSZKÖZLEKEDÉS A TÉRSÉGBEN, 2018

	Viszonylatok száma	Buszok száma	Hálózat hossza	Szállított száma / év	utasok
Paks	5	5	22,6	767 000	
Szekszárd	20	25	44,6	2 678 800	
Tamási	2	0	9,9	7 900	

Forrás: KSH T-STAR

A legnagyobb hálózattal a megyeszékhely, Szekszárd rendelkezik, mellette Paks és Tamási üzemeltet még kisebb méretű városi hálózatot.

A Volánbusz fő tevékenysége a távolsági összeköttetések megteremtése, amelyek szolgáltatási színvonala szoros összefüggésben áll a Térség úthálózatával és településszerkezetével. Így a távolsági összeköttetéseket tekintve úgy Kalocsáról, mint Paksról rendkívül lassú a főváros elérhetősége. A nagyjából azonos, 120 kilométer körül szóródó távolságot 2 óra 20, illetve 2 óra 8 perc alatt teszik meg a leggyorsabb járatok, amely 52 és 55 km/órás átlagsebességet jelent csupán. Paks vagy Dunaföldvár esetében a helyzet az M6-os autópályán közlekedő, máshol meg nem álló járatok beállításával javítható lenne. Kalocsa esetében viszont van ilyen járat, azonban az 51-es út nem tesz lehetővé gyorsabb haladást. A Paks–Foktő híd átadása ezen a helyzeten is javíthat. Szekszárd ugyanakkor nem küzd ilyen problémával, Tolna székhelyét gyorsjáratok kötik össze a fővárossal, 1 óra 55 perces eljutási időt biztosítva.

Paks és Kalocsa jelenleg legalább egy átszállással, 1,5–2 óra alatt érhető el egymástól. A Térséget számos nagytérégi járat is keresztezi, az összeköttetések hétköznapiakon többnyire megfelelőek. A helyközi forgalomban a hétköznapi járatsűrűség a Térség egészében megfelelő, ugyanakkor a hétfégi összeköttetések esetén ez csak Bács-Kiskun és Fejér megyére igaz. Tolna megye településszerkezete miatt az ottani falvak ellátása nehezebb és kevésbé gazdaságos, így szabadnapokon, de főleg munkaszüneti napokon több olyan település is van (Értény, Koppányszántó, Újireg, Miszla, Szakadát, Sárszentlőrinc), amelyeket csak napi 2–3 járat érint.

A Térség vasúti szolgáltatója a személyszállítás terén kizárólag a MÁV-Start Zrt. A teherforgalomban – törvényi lehetőségek alapján – magánszolgáltatók is jelen vannak. A Térség személyforgalmat lebonyolító **vasúthálózata** hiányos, illetve a meglévő vasútvonalakon kivétel nélkül sebességkorlátozások vannak érvényben, emiatt fejlesztésük szükséges.

A **vízi közlekedést** tekintve a teherforgalmi kikötői kapacitás megfelel a piaci igényeknek, a turisztikai személyhajózásban is négy kikötő szolgálja a Térséget, számuk további növelése csak a kapcsolódó turisztikai szolgáltatások fejlesztésével együtt indokolt. A Gerjen–Kalocsa közti komp megszűnése lokális környezetében ugyanakkor több társadalmi csoportot (ingázók, piacozók) hátrányosan érintett.

A **kerékpárút-hálózat** kapcsán fontos megemlíteni ezen közlekedési forma turisztikai, szabadidős jelentőségét a Kiemelt Térség területén, mely a tervezett fejlesztések, beruházások hatására várhatóan emelkedni fog. Érdemes tehát a KDMKT fejlesztése során kiemelt figyelmet fordítani a kapcsolódó utak fejlesztésére.

4.2. Kommunális infrastruktúra

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség kommunálisinfrastruktúra-ellátottsága ágazatonként és a Térségen belül eltérő. A továbbiakban külön-külön fejezetben mutatjuk be az ivóvízellátás, a szennyvízelvezetés és -kezelés, az energiaellátás, valamint a hulladékgazdálkodás területi különbségeit.

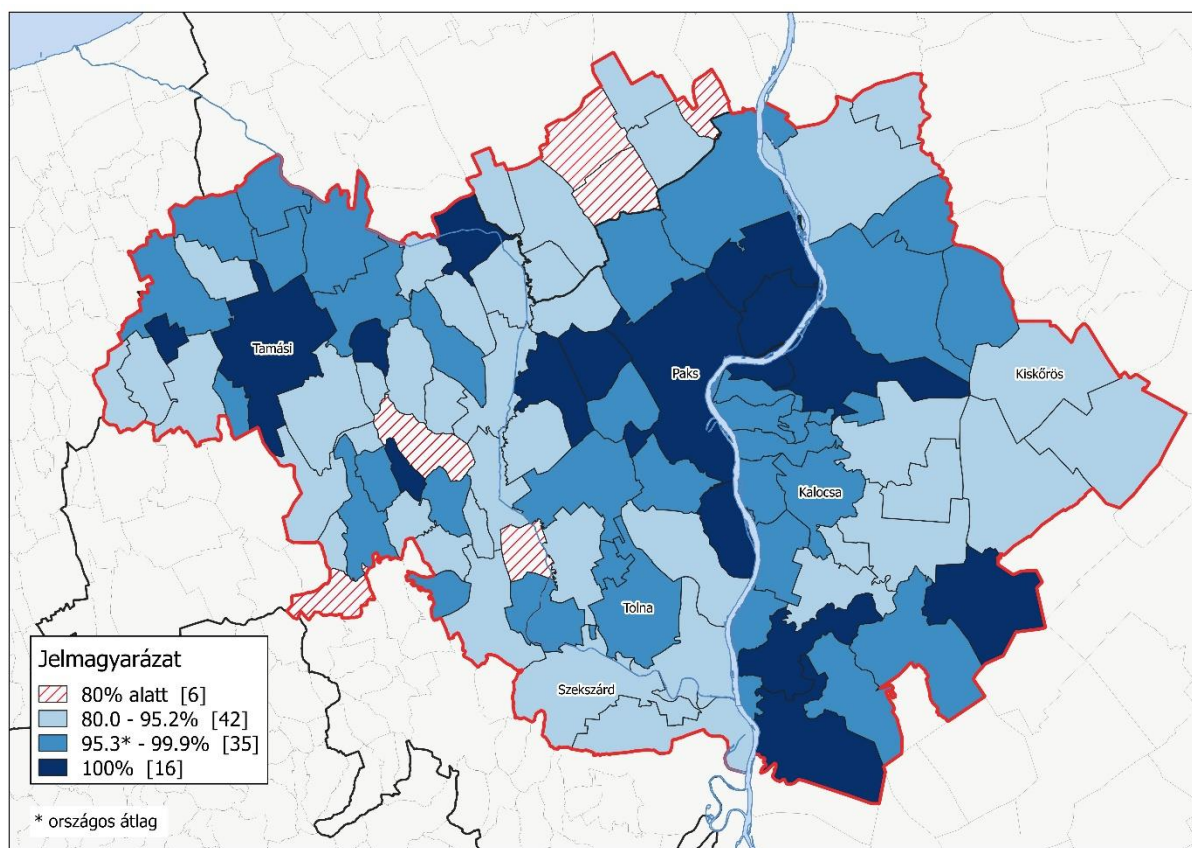
4.2.1. Ivóvízellátás

A vezetékes ivóvíz a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség településeinek mindegyikén elérhető. Az ivóvízellátásáról hat szolgáltató gondoskodik: Tolna megyében az E.R.Ö.V. Víziközmű Zrt., a DRV Zrt. és a Mezőföldvíz Kft., Bács-Kiskun megyében a Kiskun-Víz és a Bajavíz, Fejér megyében pedig a Fejérvíz Zrt. és a Mezőföldvíz Kft. biztosítja az ivóvíz-szolgáltatást. A vízellátást jellemzően partiszűrűsű kutak, valamint a rétegvíz kinyeréséhez használt mélyfúrású kutak segítségével oldják meg. A közüzemi ivóvízvezeték-hálózat hossza 2018-ban mintegy 2270 kilométer volt a térségben, 5 százalékkal több, mint 2014-ben.

A hat cég 2018-ban csaknem 10 millió m³ vizet szolgáltatott a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség településeinek, ennek 80 százaléka a háztartások vízellátását biztosította. Az egy főre jutó, háztartásoknak szolgáltatott ivóvízmennyiség az országos átlagnál (35 m³) némileg alacsonyabb volt a Térségben (32 m³). Külön kiemelandő a Tolna megyei Értény, ahol a szolgáltatott ivóvízmennyiség (16 m³) csak az átlag felét tette ki. A rendkívül alacsony érték hátterében a kifogásolható vízminőség állhatott, amelynek orvoslására 2016-ban elindították a „*Tolna megyei Értény település ivóvízminőség-javító program*”-ot. Értényen túl „*a vízminőség szempontjából kedvezőtlen alapadottságú*” (Tolna Megyei Kormányhivatal Népegészségügyi Főosztály, 2017) Tamási járás más településein is alacsony volt az egy főre jutó szolgáltatott ivóvíz mennyisége, innen került ki a legkisebb értékek zöme.

2018-ban a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség mintegy 115 ezer lakása közül 108 ezer volt bekapcsolva a közüzemi ivóvízvezeték-hálózatba – az ellátottság mértéke nem sokkal maradt el az országos átlagtól (95 százalék). A települések többségén a vízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya meghaladta az országos átlagot, 16 településen 100 százalékos volt az ellátottság. Az átlagosnál alacsonyabb ellátottság volt jellemző Szekszárd és Kiskőrös környékén, a Tamási járás keleti részén, továbbá a Fejér megyei településeken. Mucsin, Alapon, Medinában, Daruszentmiklóson, Gyöngön és Alsószentivánon a 80 százalékot sem érte el a mutató értéke.

83. ÁBRA: A KÖZÜZEMI IVÓVÍZVEZETÉK-HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT LAKÁSOK, 2018

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Fontos kiemelni azonban, hogy a fenti megállapítások alapján az ivóvízhálózat területi lefedettsége hiába megfelelő, a hálózat állapota több helyen kritikus, az amortizáció a szolgáltatás biztonságát veszélyeztető mértékű. A legkritikusabb területek ismertek (pl. Kalocsa környéke).

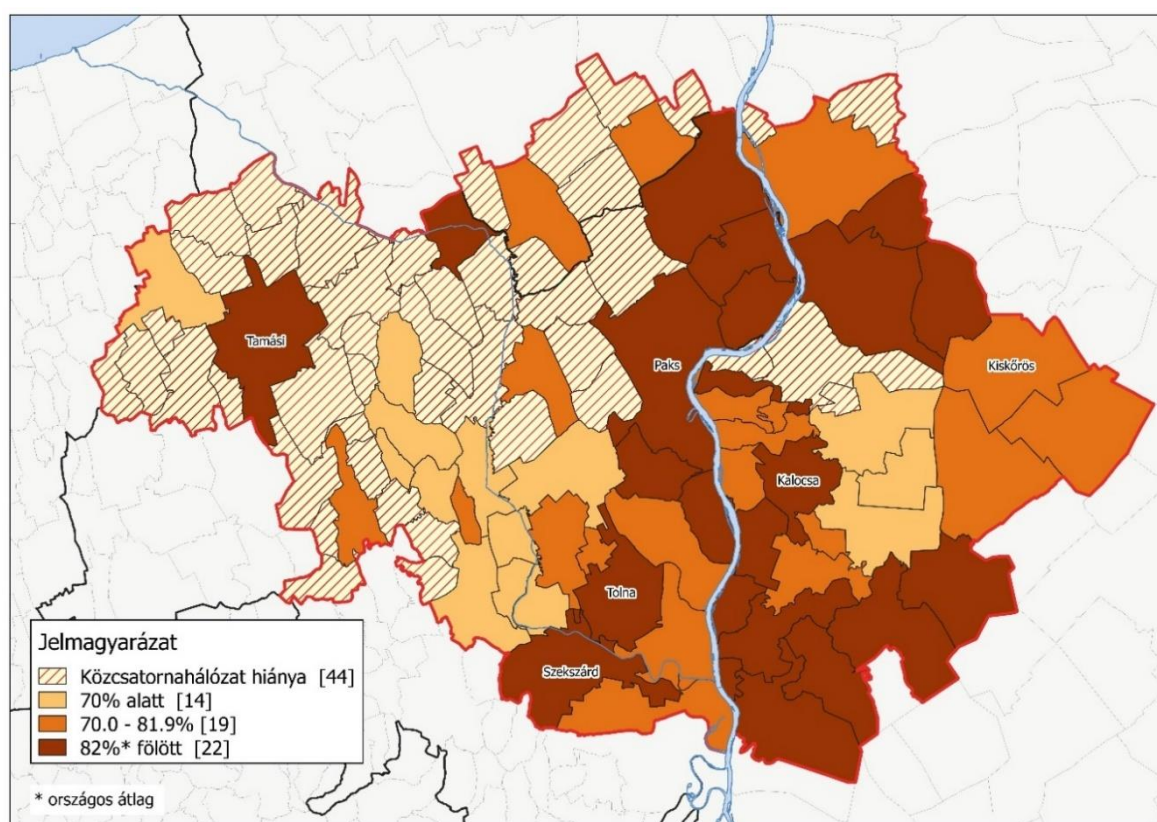
4.2.2. Szennyvízelvezetés és -kezelés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a szennyvízelvezetésről és -tisztításról az ivóvízellátáshoz hasonlóan a Kiskun-Víz, az E.R.Ö.V. Zrt., a Mezőföldvíz Kft., a Bajavíz, a DRV Zrt. és a Fejérvíz Zrt. gondoskodik. A szolgáltatás közel sem mondható teljeskörűnek: a Térség településeinek csaknem felén (44 településen) nem megoldott a szennyvízelvezetés. 2014 és 2018 között 214 kilométernyi új közcsontra-hálózatot építettek ki, így Sükösd, Előszállás, Uszód, Géderlak és Dunaszentbenedek településeken is elérhetővé vált a szennyvízelvezetés. A Térség településeinek közcsontrával való ellátottsága jóval kedvezőtlenebb a magyarországi értéknél (Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a közütemi szennyvízgyűjtő hálózatba bekapcsolt települések aránya: 44 százalék, Magyarországon: 66 százalék).

2018-ban a közcsontra-hálózatba bekapcsolt lakások aránya a vizsgált települések zömén jóval elmaradt az országos átlagtól (82 százalék). Az azt meghaladó értékek elsősorban a Duna menti, illetve ahhoz közeli településeken fordultak elő, ezentúl a városi jogállású Tamásiban és

Simontornyán. 100 százalékos ellátottság egyik vizsgált településen sem fordult elő. A közcsonna-hálózat hiánya kizárólag községeket érint, azok közül is elsősorban a kisebb lélekszámúakat. A problémás települések zöme a Dunántúlon, a Térség nyugati részén található. A közüzemi szennyvízhálózattal rendelkező települések közül a közcsonna-hálózatba bekapcsolt lakások aránya Homokmégyen és Gyöngyösön volt a legalacsonyabb 2018-ban. A Térség legtöbb településén a közcsonna-hálózat kiépítése, bővítése szükséges.

84. ÁBRA: A KÖZÜZEMI SZENNYVÍZGYŰJTŐ-HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT LAKÁSOK ARÁNYA, 2018

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Közműves szennyvíztisztító telepek 33 településen működnek a Térségben*, közülük a legnagyobb kapacitású a szekszárdi (tervezett kapacitás 2018-ban: 8190 kgO²/nap). 2018-ban egyik településen sem keletkezett a közüzemi szennyvízgyűjtő-hálózatban tisztítás nélkül elvezetett szennyvíz. Ugyan az OFTK említést tesz arról, hogy „a klímaváltozással összefüggésben fel kell készülni a tisztított szennyvizek és a szennyvíziszap újrahasznosítására”, ezzel kapcsolatos konkrét tervek nem közölnek az érintett megyék vizsgált tervezési-fejlesztési dokumentumai. Bár „Tolna Megye Gazdaságfejlesztési Programja” (Területi Operatív Program 2014–2020) megemlíti a Tamásiban működő biogáz-üzem bővítését, és hogy „a biogáz előállítása a legmagasabb fajlagos várható energiatartalommal szennyvíziszap feldolgozásával valósítható meg, így a megye szennyvíztisztító-telepein keletkezett szennyvíziszap is potenciális energiaforrásként értékelhető”. Fontos kiemelni, hogy nemcsak a lakosság részéről, hanem az ipari beruházások tekintetében is szükséges a kapacitásbővítés, valamint a szennyvíztisztítóművek rekonstrukciója (pl.: Madocsa).

14. TÁBLÁZAT: SZENNYVÍZTISZTÍTÓ TELEPPEL RENDELKEZŐ TELEPÜLÉSEK, 2018

Tolna megye	Bács-Kiskun megye	Fejér megye
Szekszárd, Tolna, Paks, Madocsa, Tamási, Szedres, Ócsény, Simontornya, Zomba, Tengelic, Iregszemcse, Hőgyész, Nagydorog, Kölesd, Gyöng, Németkér, Sióagárd, Pincehely, Harc, Mészla, Varsád, Szakadát	Kalocsa, Kiskőrös, Solt, Hajós, Soltvadkert, Kecel, Fajsz, Harta, Nemesnádudvar	Cece, Előszállás

*Forrás: KSH T-STAR * Közműves szennyvíztisztító telepek tervezett kapacitása (kgO²/nap) adatsor alapján*

4.2.3. Energiaellátás

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a villamosenergia-termelés legfontosabb eleme a Paksi Atomerőmű. A megyei területrendezési tervek alapján kiserőmű található Foktón, kiserőműnek nem minősülő, földgáztüzelésű erőmű működik Szekszárdon, kis teljesítményű biogázos erőmű Pusztahencsén, továbbá bioetanol üzem Dunaföldváron. A különböző energiahordozók, megújuló energiaforrások energiamixben való részesedéséről nincsenek a Térségre vonatkozó elérhető adatok – habár a Térségben rejlő potenciált és a megújulókat használatának szükségességét megemlítik egyes tervezési-fejlesztési dokumentumok.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben 2018-ban összesen több mint 807 millió kWh villamosenergiát szolgáltatott az E.ON Dél-dunántúli Áramhálózati Zrt. (Tolna és Fejér megye), valamint az NKM Áramszolgáltató Zrt. (Bács-Kiskun megye). Ennek mintegy 38 százalékát a háztartások használták fel. A háztartási villamosenergia-fogyasztás részaránya jóval meghaladta az országos átlagot (29 százalék). Ezzel szemben a háztartási villamosenergia-fogyasztók aránya a Térségben némileg alacsonyabb volt a magyarországi átlagértéknél (91 százalék) – 2018-ban a 151,4 ezer fogyasztóból 133,2 ezret a háztartások birtokoltak.

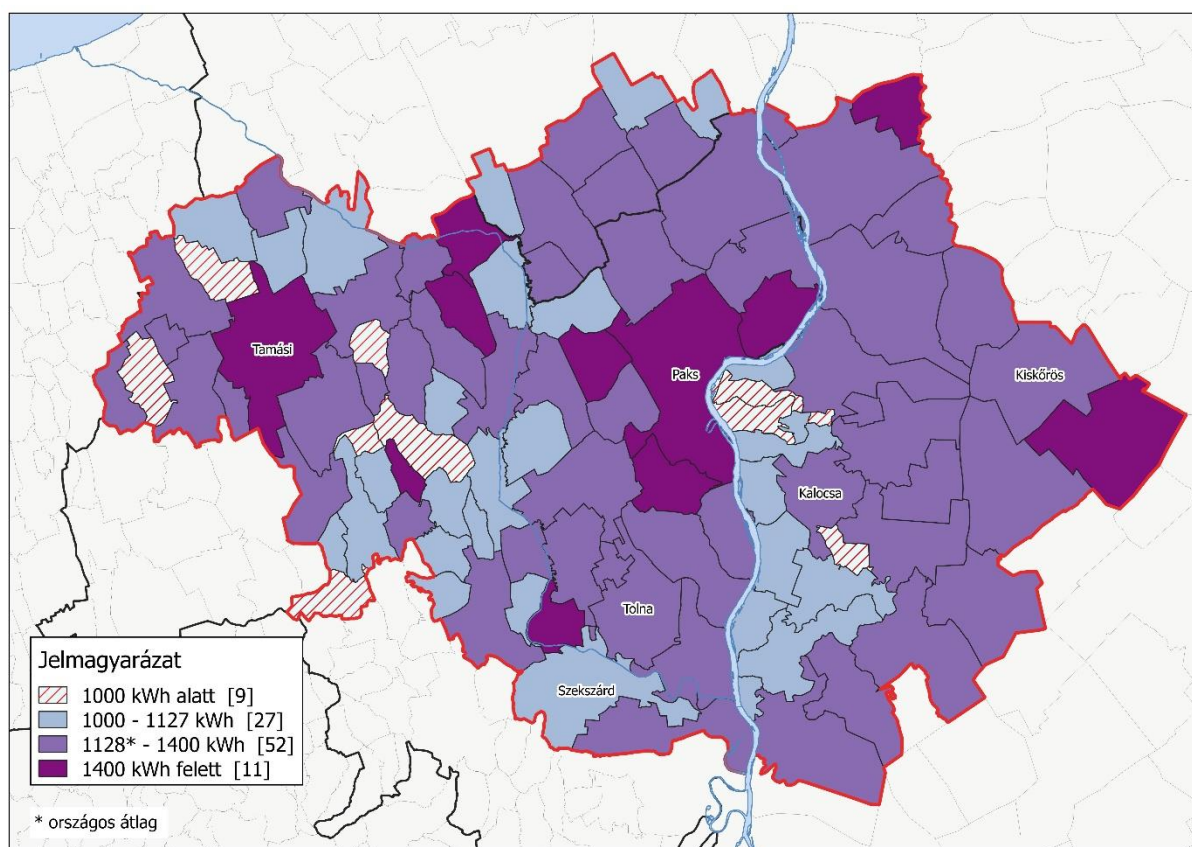
A Térségben egy nem háztartási fogyasztóra 27,7 ezer kWh energia jutott, egy háztartási fogyasztóra pedig 2282 kWh. A háztartási fogyasztók villamosenergia-felhasználásának volumene hasonló volt az országos átlaghoz (2150 kWh), az egyéb fogyasztók által felhasznált fajlagos energia azonban jóval alacsonyabb volt a magyarországi értéknél (53,3 ezer kWh), azt csupán Foktó, Belecska, Dunaföldvár, Soltvadkert és Solt értékei haladták meg.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben az egy lakosra jutó háztartásoknak szolgáltatott villamosenergia mennyisége (1233 kWh) 2018-ban meghaladta az országos átlagot (1128 kWh). Az országos átlagnál alacsonyabb értékkel rendelkező települések elsősorban Kalocsa környékén, valamint a Tamási járásban sokasodtak. Értényben, Szárazdon, Belecskán, Géderlakon, Dunaszentbenedeken, Nagyszokolyon, Drágszállás, Gyöngön és Mucsán az 1000 kWh/fő sem érte el a háztartásoknak szolgáltatott villamosenergia mennyisége.

Tamásiban 2015 óta 1.3 MW teljesítményű geotermikus hőenergiaellátó közműrendszer működik, a közintézmények hőenergia igényének kielégítése érdekében, hogy a fosszilis energiahordozók felhasználását mérsékelje. A megvalósítással olyan távfűtési rendszer épült ki, amely jelentős mértékben kiváltja az Önkormányzat kezelésében lévő középületek fűtési

gázigényét és ezzel komoly anyagi erőforrásokat szabadít fel más területek finanszírozására. Ehhez kapcsolódóan 2018 végén került a biomassza fűtőmű átadásra, amely 1,1 MW teljesítményű. A biomassza alapú fűtőmű létrehozásával az önkormányzati tulajdonban lévő, közcélal működtetett ingatlanok saját hőenergia-igény kielégítésének kiegészítése valósul meg. A projekt célja az érintett épületek hőenergia felhasználásának megújuló energiaforrást-hasznosító technológiával való biztosítása minél nagyobb mértékben.

85. ÁBRA: AZ EGY LAKOSRA JUTÓ HÁZTARTÁSI VILLAMOSENERGIA-FOGYASZTÁS, 2018

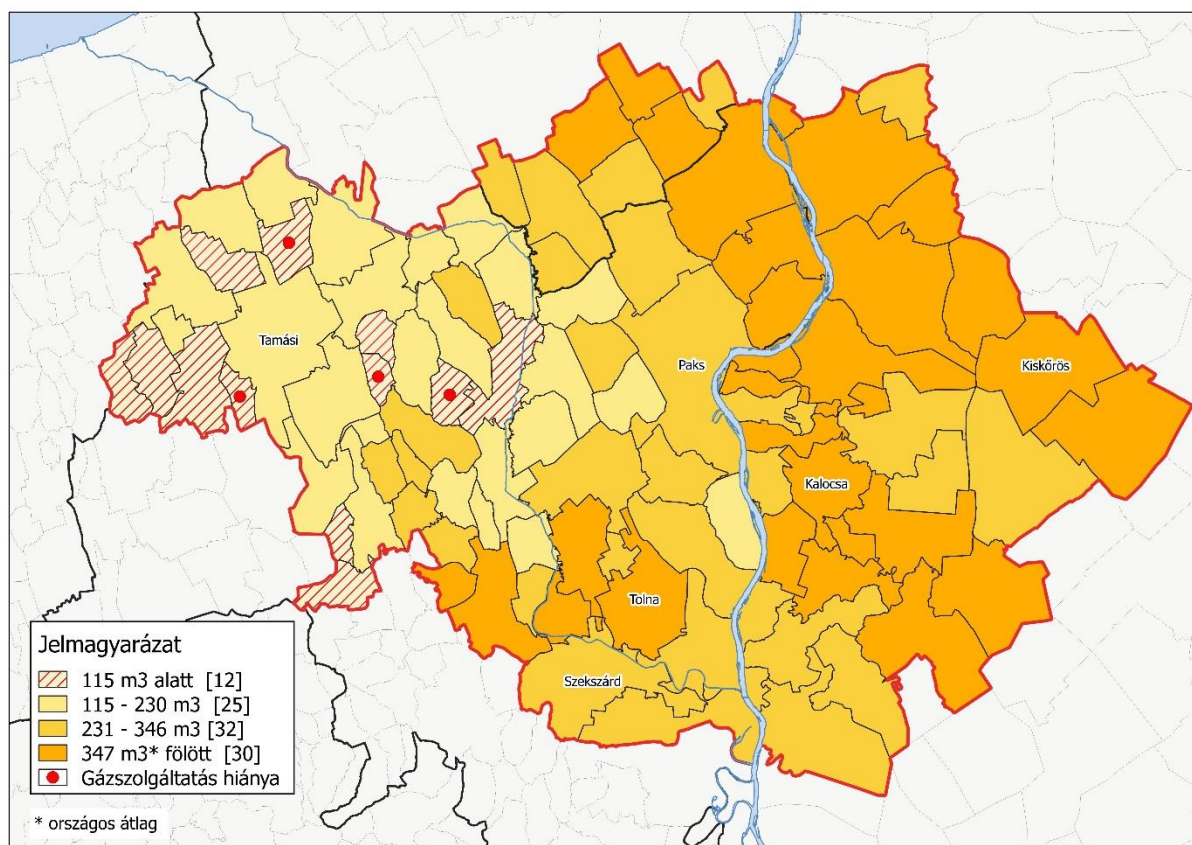
Forrás: KSH S-STAR alapján saját szerkesztés

2018-ban a DDGÁZ (Fejér megye, Tolna megye) és a NKM Észak-Dél Földgázhálózati Zrt. (Bács-Kiskun megye) 257 millió m³ földgázt szolgáltatott a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség településeinek, ennek 31 százaléka a háztartások gázigényét elégítette ki. A háztartások részére szolgáltatott gáz aránya csaknem 10 százalékponttal alacsonyabb volt az országos átlagnál (40 százalék). A vezetékes földgáz-szolgáltatás nem volt elérhető Fürged, Keszőhidegkút, Pári és Udvari településeken – az ellátottság (96 százalék) némileg jobb volt az országos átlagnál (91 százalék). A gázcsőhálózat hossza 3136 kilométer volt 2018-ban, 21 kilométerrel több, mint 2014-ben. 2021-ben nincsen bevezetve vezetékes gázPáriban és Keszőhidegkúton. A fejlesztési elképzelések ezeket a területeket is magukba foglalják.

A vizsgált településeken 2018-ban az összes gázfogyasztó 92 százalékát a háztartások birtokolták. A 70 193 háztartási gázfogyasztóból 70 111 darabot fűtési célra használtak. A fűtési fogyasztók aránya jelentősen meghaladta az országos átlagot (87,5 százalék).

60 településen a fűtési célra használt fogyasztók tették ki a háztartási gázfogyasztók 100 százalékát.

86. ÁBRA: AZ EGY LAKOSRA JUTÓ HÁZTARTÁSI GÁZFOGYASZTÁS, 2018

Forrás: KSH S-STAR alapján saját szerkesztés

A vizsgált települések közül csupán két városban működik távhőszolgáltatás: Szekszárdon (Szekszárdi Távhőszolgáltató Nonprofit Kft.), valamint Pakson (Duna Center Therm Kft.). Előbbi településen 5 682, utóbbin 2 669 távfűtésbe bekapcsolt lakás volt 2018-ban. Ezek közül 32 szekszárdi lakás híján mindegyik be volt kapcsolva a melegvízhálózatba is. Szekszárdon 142 ezer m³, Pakson 93 ezer m³ melegvizet szolgáltatottak a lakosság részére.

A Térségben található Magyarország legnagyobb naperőműve. A 2019-ben létesített napelempark, a Paksi Atomerőmű szomszédságában elhelyezkedő MVM paksi naperőmű teljes beépített teljesítménye 20,6 MW. Az 50 hektáros területen elhelyezkedő napelempark által előállított éves energiatermelés 8500 háztartás éves áramfogyasztását tudja majd biztosítani.⁴⁷

4.2.4. Hulladékgazdálkodás

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben négy szolgáltató gondoskodik a települési hulladék begyűjtéséről és elszállításáról: a VERTIKÁL Nonprofit Zrt., az FBH-NP Nonprofit Kft., a

⁴⁷ <https://www.eu-solar.hu/blog/magyarország-legnagyobb-naperomuvei/> (Hozzáférés ideje: 2020.10.28.)

Duna-Tisza közti Hulladékgazdálkodási Nonprofit Kft., valamint a Kaposvári Hulladékgazdálkodási Nonprofit Kft. A térségben 12 hulladékudvar működik. Hulladéklerakó viszont csak Pakson található – itt térítés ellenében kommunális, zöld-, lom, valamint építési hulladék lerakására van lehetőségük a lakosoknak és a cégeknek.

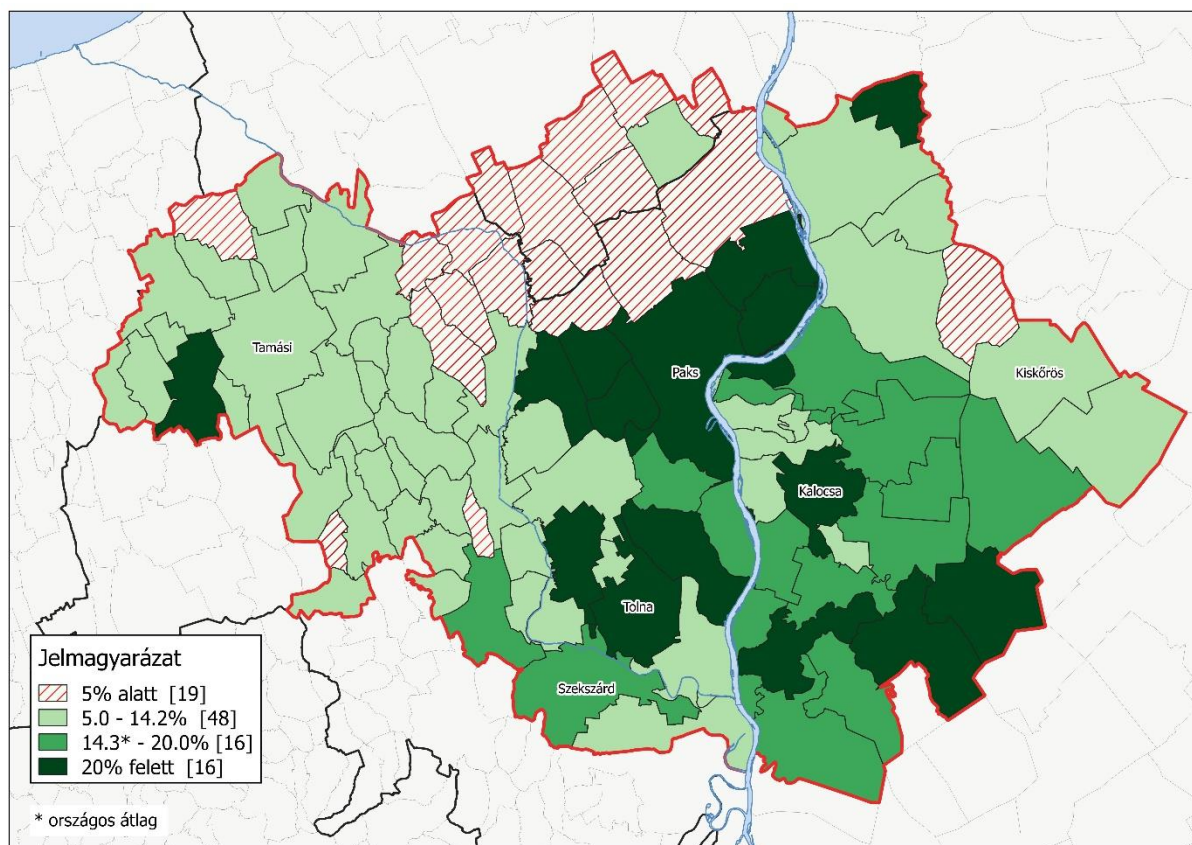
15. TÁBLÁZAT: HULLADÉKUDVAROK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN

Tolna megye	Bács-Kiskun megye	Fejér megye
Simontornya, Szedres, Tolna, Szekszárd, Tamási	Kalocsa, Kecel, Kiskőrös, Soltvadkert, Sükösd	Cece

Forrás: VERTIKÁL Nonprofit Zrt., FBH-NP Nonprofit Kft., Kaposvári Hulladékgazdálkodási Nonprofit Kft.

A Térség egészét tekintve a szelektíven gyűjtött hulladék részaránya némileg jobb volt az országos átlagnál (14,3 százalék), a települések többségén azonban alacsonyabb volt annál. Az elkülönített gyűjtés különösen problémás volt a Paksi járás északi részén, a Fejér megyei településeken, valamint a Tamási járásban – itt csupán Nagykönyiben haladta meg a szelektíven gyűjtött hulladék aránya az országos és térségi átlagot. Pálfa, Vajta, Cece, Alap, Nagyszékely, Tolnanémedi, Nemetkér, Bikács és Daruszentmiklós településeken a települési hulladék kevesebb, mint egy százalékát gyűjtötték elkülönítve.

87. ÁBRA: A LAKOSSÁGTÓL ELKÜLÖNÍTETT GYŰJTÉSSEL ELSZÁLLÍTOTT TELEPÜLÉSI HULLADÉK ARÁNYA, 2018

Forrás: KSH S-STAR alapján saját szerkesztés

4.2.4.1. A KDMKT kommunálisinfrastruktúra-ellátottságának összegzése

A kommunálisinfrastruktúra-ellátottságról a következő fő megállapítások tehetők összegezve:

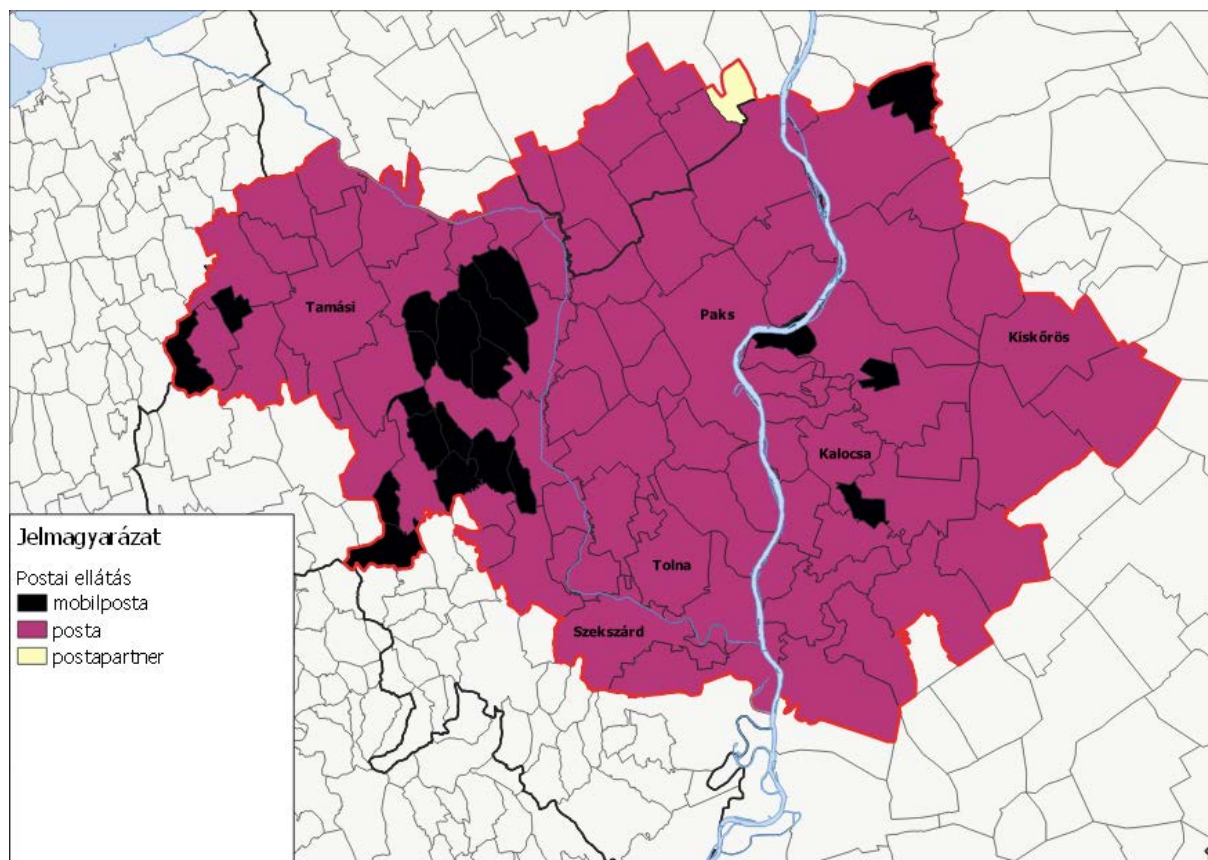
- + Az ivóvíz-ellátottság alapvetően jó, az ivóvízvezeték-hálózatba bekapcsolt lakások aránya csupán hat településen alacsonyabb, mint 80 százalék;
- + A térség 44 településén nincs kiépítve a közsatorna-hálózat. A szennyvízelvezetés Bács-Kiskun megye legtöbb településén, valamint Tolna megye Duna menti sávjában megoldott, ettől nyugatra, a nagyobb városok kivételével, hiányos;
- + A villamosenergia-ellátás legfőbb eleme a Paksi Atomerőmű, a Térség megújulóenergia-potenciálja kiaknázatlan;
- + A vezetékes földgáz-szolgáltatás a Térségben jól kiépített, az csupán négy településen nem érhető el. Távhőszolgáltatás kizárólag Pakson és Szekszárdon működik;
- + A Térségben 1 darab hulladéklerakó és 12 darab hulladékudvar üzemel. A szelektív hulladékgyűjtés Fejér megyében, Tamási környékén, valamint a Paksi járás északi részén hiányos.

4.2.5. Hírközlés, kommunikáció, információs társadalom

A kommunikációs szektor tág kereteket ölel át a postától kezdve a televíziózáson át az információs technológiáig. Hagyományosan értelmezett hálózattal a Magyar Posta postafiókjai rendelkeznek, elhelyezkedésüket a lenti ábra szemlélteti.

88. ÁBRA: A TÉRSÉG POSTAHÁLÓZATA, 2020

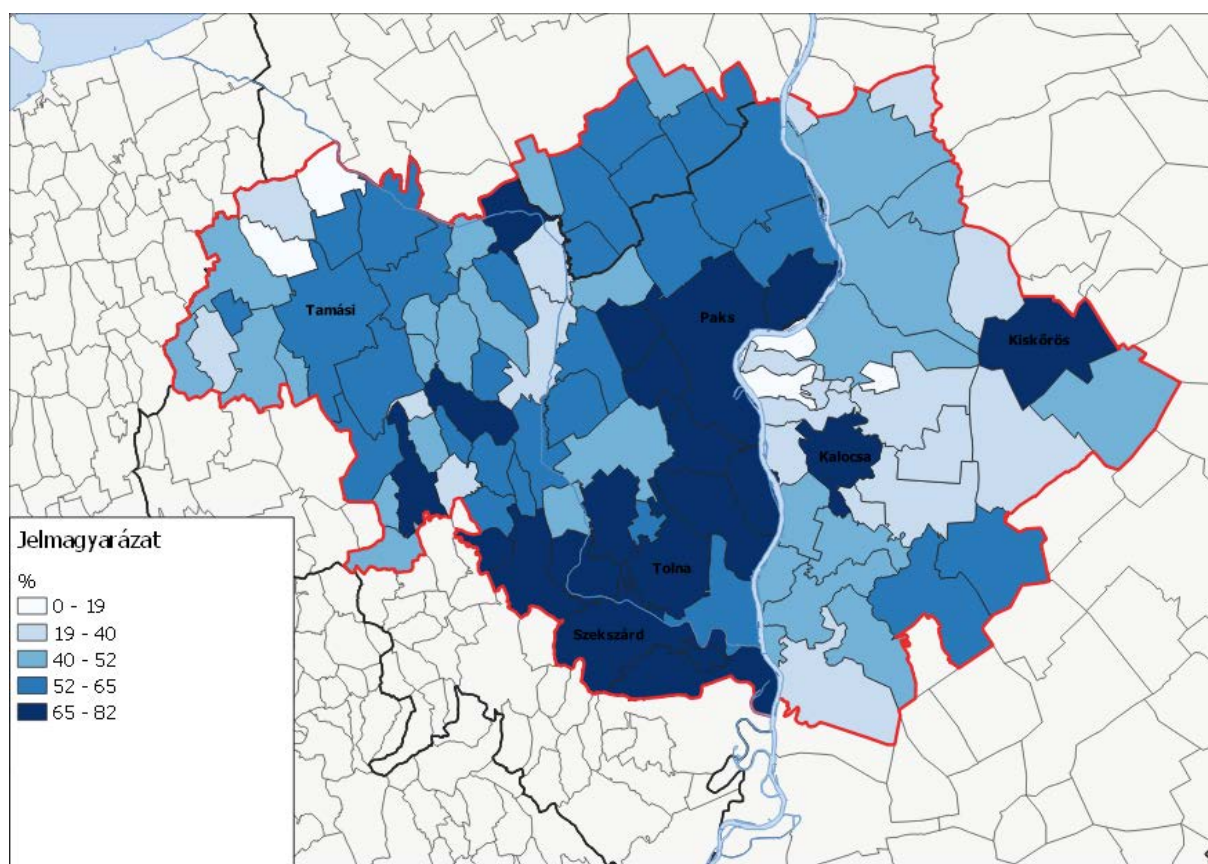

Forrás: Magyar Posta alapján saját szerkesztés

A térség 99 településéből 78 rendelkezik postahivatallal, míg egy település, Daruszentmiklós esetén postapartner látja el a szolgáltatást. A hiányzó 20 településen nincsen postahivatal, mobilposta szolgáltatás keretében végzik a teendőket.

A következő vizsgált mutató a kábeltelevíziós hálózatba bekapcsolt lakások aránya volt.

**89. ÁBRA: A KÁBELTELEVÍZIÓS HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT
LAKÁSOK ARÁNYA, 2018**

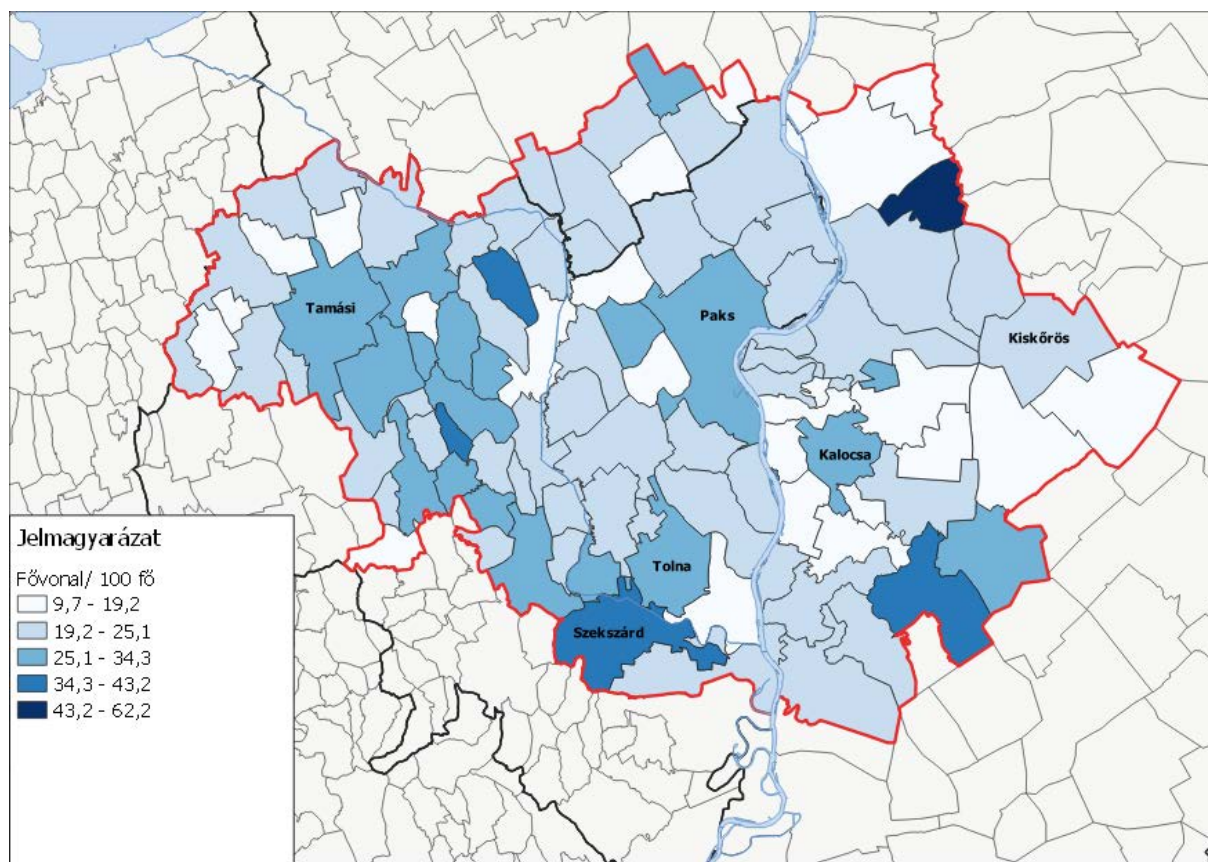

Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

Az országos átlag 59,5 százalék, a Térségben a legmagasabb értékekkel a Dunántúl Duna-menti sávja, valamint Kalocsa és Kiskőrös rendelkezik. Kalocsától északra ugyanakkor több településen is minimális a kábeltelevíziós ellátottság.

A bekapcsolt telefon fővonalak számát a lakosság számához viszonyítottuk.

**90. ÁBRA: A BEKAPCSOLT TELEFON FŐVONALAK SZÁMA
100 FŐRE VETÍTVE, 2018**

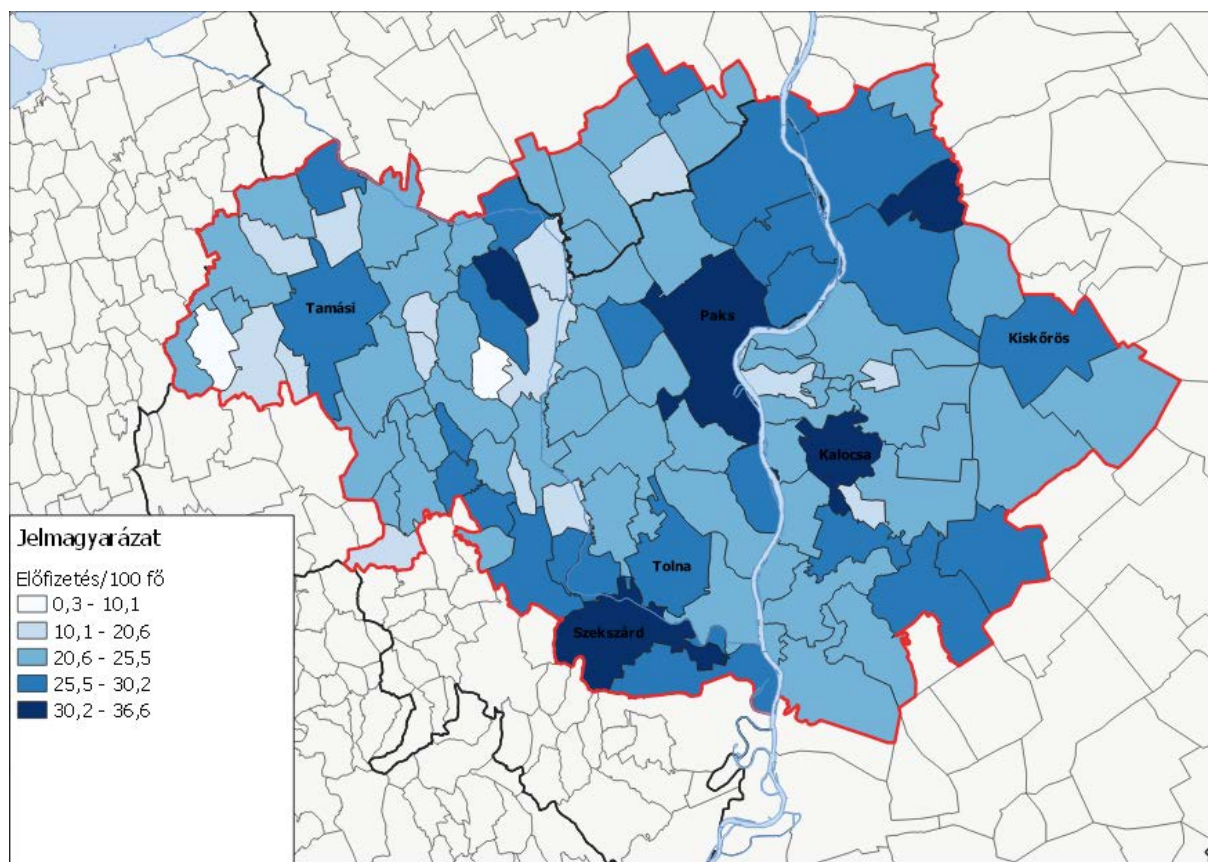

Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

A mutató képzése nem tökéletes, hiszen telefon-előfizetéssel nemcsak magánszemélyek, hanem cégek is rendelkezhetnek. A lakosságszámhoz viszonyított országos átlagérték 33 vonal/100 fő, amelyet csak hét település (Keszőhidegkút, Gyöng, Szekszárd, Kisszékely, Hajós, Szakadát, Dunatetétlen) halad meg a Térségben. A telefon fővonalak számának jelentősége a mobiltelefon korszakban visszaszorult. A mobiltelefon ellátottságról azonban nem állnak rendelkezésre településsoros adatok.

Az internet-előfizetések számát szintén a lakosság számához viszonyítottuk.

**91. ÁBRA: AZ INTERNET ELŐFIZETÉSEK SZÁMA 100 FŐRE
VETÍTVE, 2018**

Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

A mutató képzése ebben az esetben sem tökéletes, hiszen internet-előfizetéssel nemcsak magánszemélyek, hanem cégek is rendelkezhetnek. A lakosságszámhoz viszonyított országos átlagérték 31,8 előfizetés/100 fő, a Térségben ezt csak öt település (Kisszékely, Kalocsa, Paks, Szekszárd, Dunatetétlen) haladja meg. Vagyis kiemelt célként kell kezelni az internet-előfizetések számának növelését.

4.2.5.1. A KDMKT hírközlési, infokommunikációs lefedettségének összegzése

Összességében megállapítható, hogy a KDMKT-ra jellemző területi különbségek az információtechnológiai fejlettség, lefedettség tekintetében is azonosíthatóak. A Kiemelt Térség egységesítése, a periférikus területek bekapcsolása az információáramlásba megkerülhetetlen fejlesztési igényeket takar. Fontosnak tartjuk azonban kiemelni, hogy a gazdaságfejlesztési (ipari, mezőgazdasági) célú, jövőbeni beruházások az alapvető szolgáltatásoknál fejlettebb, összetettebb technológiaigényű megoldások elterjesztését is indokoltá teszik a térségben (pl. 5G-hálózatok kiépítése).

5. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség intézményi ellátottsága

5.1. Települések intézményfelszereltsége

5.1.1. Egészségügyi ellátás intézményei

Az egészségügyi ellátás kiemelt intézményei a **kórházak**. Ezek kapacitása országos szinten enyhén csökkenő tendenciát mutat: 2010-ben még több mint 71 ezer kórházi ágyat tartottak nyilván az országban, míg 2018-ban már csak 68 ezret. Ugyanez a folyamat figyelhető meg a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség településein is.

**16. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
FEKVŐBETEG-ELLÁTÁSI HELYEI ÉS AZOK ÁGYSZÁMA
SZAKTERÜLETEK SZERINT**

Város	Szekszárd	Kalocsa
Kórház	Tolna Megyei Balassa János Kórház	Bács-Kiskun Megyei Kórház
Szakterület	Aktív ellátás	
	Belgyógyászat	112
	Sebészet	64
	Szülészeti- nőgyógyászat	50
	Csecsemő- és gyermekgyógyászat	45
	Fül-orr- gégegyógyászat	17
	Szemészet	15
	Bőrgyógyászat	15
	Neurológia	44
	Ortopédia- traumatológia	72
	Urológia	21
	Klinikai onkológia	22
	Reumatológia	18
	Aneszteziológiai és intenzív betegellátás	29
	Infektológia	18
	Pszichiátria	47
	Tüdőgyógyászat	40
	Kardiológia	37
	Sürgősségi betegellátás	15
	Krónikus (összesen)	
	Krónikus ellátás	102
	Rehabilitációs ellátás	164
	Betegápolás	

Forrás: NEAK, 2018⁴⁸; KMK, 2020⁴⁹ alapján saját szerkesztés

A sürgősségi ellátáshoz kapcsolódóan kiemelkedő jelentősége van a **mentőállomásoknak**. Tekintettel arra, hogy új mentőállomást nem telepítettek a Térségben, és bár 2010-ben átadták

⁴⁸ Kórházi ágyszám- és betegforgalmi kimutatás – 2018.

⁴⁹ Fekvőbeteg osztályok – Bács-Kiskun Megyei Kórház. <https://www.kmk.hu/kalocsa/fekvobeteg-osztalyok> (Letöltés ideje: 2020. 09. 03.)

az M6-os Dunaújvárostól délre eső szakaszát (ez elsősorban a Duna-parti térség elérhetőségét javította), nagy változások nem történtek a mentőállomások elérhetősége terén⁵⁰. A legrosszabb, 30 percnél hosszabb idő alatt elérhető települések nagyobb tömbben Gyöngtől északra találhatók, továbbá a Tolna–Fejér megyehatáron fekvő Pálfa, a Duna-parti Gerjen, valamint a Bács-Kiskun megyei Dunatetőn elérhetősége is kifejezetten nehézkes. 15 percet meghaladó elérési idő ugyanakkor már a Térség jelentős részét érinti: egybefüggően Tolna megye középső részét, valamint a Kalocsától délkeletre és északra eső területeket. Előbbi térség ellátását nagyban segítené egy új mentőállomás létrehozása Gyöngtől⁵¹.

Járóbeteg-szakellátás – a KSH adatai szerint – 33 településen van a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben. A betegszámok és a beavatkozások számának sokéves átlaga alapján e téren is elsősorban Szekszárd (évente átlagosan 650–700 ezer megjelenés és 4 millió körüli beavatkozás), másodsorban pedig Paks (évente 130–150 ezer megjelenés és 800–900 ezer beavatkozás) emelhető ki a Térség városai közül. A korábban ugyancsak meghatározó Kalocsa értékei jelentősen visszaestek: 2012-ig 200 ezer körüli megjelenésszám és 1 millió feletti beavatkozásszám volt jellemző, azóta viszont csupán 20 ezer, illetve 50–60 ezer. E változás hátterében vélhetően adminisztratív okok állnak, hiszen az adatokat székhely szerint teszik közzé, így a kalocsai adatok a jelenlegi statisztikákban már Kecskemét adatsoraiban jelennek meg. Ezt támasztja alá az is, hogy 2013-tól kezdve jelentősen megugrottak a kecskeméti értékek.

Ami a **háziiorvosi ellátást** illeti – az országos átlaghoz hasonlóan –, csökkenő tendenciákat fedezhetünk fel a háziiorvosok és az általuk ellátott szolgálatok számában egyaránt, ugyanakkor előbbi visszaesése jelentősebb mértékű volt (országos szinten 2010 és 2019 között 6 százalékkal csökkent a háziiorvosok száma, míg a szolgálatoké 1,2 százalékkal). Ez azt jelenti, hogy egyre több orvos vállal több és nagyobb méretű szolgálatot, vagyis nő a háziiorvosok terhelése, illetve romolhat az alapellátás elérhetősége. Ugyanez a jelenség figyelhető meg a Kiemelt Térségben is, ahol 2010-ben még 129 háziiorvos látott el 139 szolgálatot, míg 2019-ben már 121-en 136-ot (6,2 százalékos, valamint 2,2 százalékos csökkenés). A legtöbb háziiorvosi szolgálat értelemszerűen a nagyobb városokban van: Szekszárdon (17), Paks (9), Tolnán, Kalocsán és Kiskőrösön (6–6), míg 34 településen egyáltalán nem találunk háziiorvosi szolgálatot. A tartósan, azaz legalább fél éve betöltetlen szolgálati helyek száma (ebbe beleértve azokat a szolgálati helyeket is, amelyeket bár ellátnak, ám helyettesítéssel) 23. Bár a nagyobb városokban is vannak betöltetlen háziiorvosi szolgálatok, a jelenség elsősorban a kisebb városokban és a falvakban okoz problémát: Ócsényben és Gyöngtől 2–2 betöltetlen háziiorvosi praxis van (amiből 1–1 szolgálatnál már helyettesítés sincs), míg a Fejér megye délkeleti sarkában található falvak közül négyben (Daruszentmiklós, Előszállás, Nagykarcsony, Vajta) csak helyettesítéssel sikerült betölteni a háziiorvosi szolgálatokat. A Térség Bács-Kiskun megyei részén valamivel kedvezőbb a helyzet, csak a solti és hartai gyermekorvosi körzet esetében igaz, hogy tartós helyettesítéssel betöltött, a felnőtt és vegyes háziiorvosi praxisok betöltöttek⁵².

Ugyancsak romlott az elmúlt években a **gyerekorvosi ellátás** helyzete is: országos átlagban 2010 óta 9 százalékkal csökkent a gyermekorvosok száma. A Térségben az átlaghoz képest még

⁵⁰ <http://www.esri.hu/maps/mentok/> (Letöltés ideje: 2020. 10. 17.)

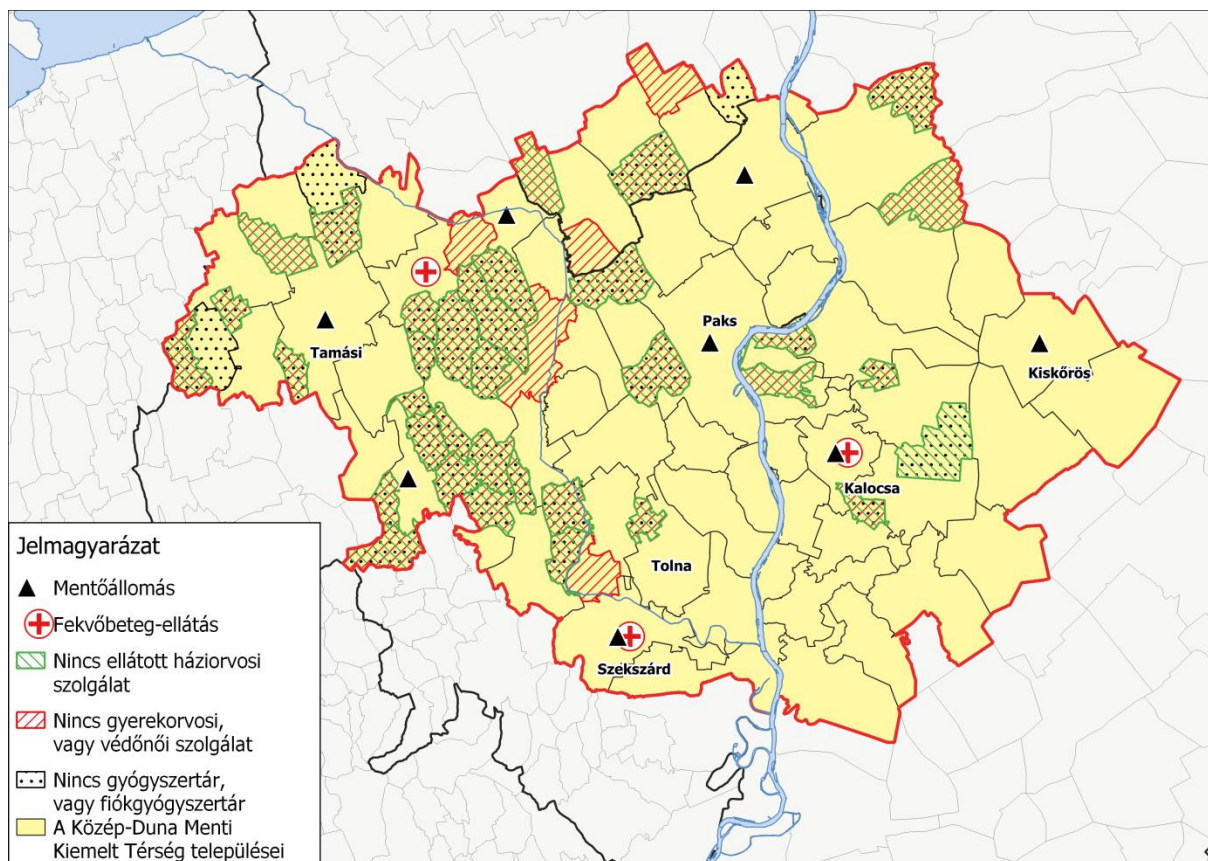
⁵¹ Kemkers, R. H. C. – Pirisi, G. – Trócsányi A. (2009): A mentőellátás területi jellemzői Magyarországon. *Területi Statisztika*, 50(4), 420–437.

⁵² Tájékoztató A Tartósan Betöltetlen Háziiorvosi Körzetekről. <https://oali.aeek.hu/index.php/praxiskezelonyilvantartas/tartosan-betoltetlen-korzetek/12-tajekoztato-a-tartosan-betoltetlen-haziorvosi-korzetekrol> (Letöltés ideje: 2020. 09. 04.)

negatívabb kép rajzolódik ki előttünk: 45-ről 37-re mérséklődött a létszám, a csökkenés mértéke tehát közel duplája az átlagosnak. Ezzel párhuzamosan a szolgálatok száma is mérséklődött (a Kiemelt Térségben 49-ről 46-ra), vagyis ebben az esetben is megfigyelhető az orvosok terhelésének növekedése. A meglévő szolgálatok elsősorban a nagyobb településeken koncentrálódnak: a városokban 34 (ebből Szekszárdon 8), míg a községekben és nagyközségekben összesen 12 gyermekorvosi szolgálat aktív. Hasonló a **betöltött védőnői szolgálatok** helyzete is: országos szinten 4,5 százalékkal, míg térségi szinten 6,9 százalékkal esett vissza a számuk (145,5-ről 135,5-re). Jelenleg a Térség 38 településén nincs védőnői szolgálat.

Összességében a Térség 99 települése közül 33-ban nem találunk semmilyen egészségügyi (azaz háziorvosi, gyermekorvosi vagy védőnői) szolgálatot. E települések mindegyike ezer fő alatti. Fordítva nézve, az ezer fő alatti települések közül csak kilencben van valamilyen egészségügyi szolgálat – ez utóbbi települések nagy részének népessége is megközelíti ezt az értéket. Mindez azt jelenti, hogy 900 és 1000 fő körül húzódik az a népességhatár, ami alatt helyi egészségügyi szolgálat nélkül maradnak a Térség települései. E települések egy része komoly tömböt alkot Tolna megye középső részén, lényegében a Tolnai-hegyhát területén. E térségben csak Gyöngyösön és Hőgyészen van meg az alapvető egészségügyi ellátás. E településcsoport egészségügyi rendszerének, valamint a szomszédos, nagyobb településekkel való kapcsolatának fejlesztése egyaránt szolgálná az ottlakók egészségügyi állapotát és a települések népességmegtartó erejét.

**92. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
EGÉSZSÉGÜGYI ALAPELLÁTÁSÁNAK, VALAMINT A
FEKVŐBETEG-ELLÁTÁSNAK ÉS A
MENTŐÁLLOMÁSOKNAK A TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE
(2018)**

KSH-Statinfo, 2020; NEAK, 2019; OMSZ, 2020 alapján saját szerkesztés

A Térségben összesen 73 **gyógyszertár** van (míg 2010-ben még 76 volt a számuk), ezek a térség 43 településére koncentrálódnak – Szekszárdon 11, Pakson és Kalocsán 6–6 található – ugyanakkor további 23 faluban és kisvárosban üzemel fiókgyógyszertár, amelyek egyes közforgalmú gyógyszertárak telephelyeként működnek. A fiókgyógyszertárak száma megnőtt az elmúlt időszakban, ami azt jelenti a gyakorlatban, hogy a legtöbb helyen szervezeti átalakítás történt, és az egykori gyógyszertárból fiókgyógyszertár lett. Kivétel ez alól Pusztahencse, ahol egy korábbi fiókgyógyszertár szűnt meg, míg Györkönyben és Sáregresen úgy jött létre egy-egy fiókgyógyszertár, hogy korábban nem volt ott gyógyszertár. Összesen jelenleg 33 településen nincs ilyen egység – e településeken vagy az ún. kézigyógyszertár működik (amennyiben van háziorvosi vagy házi gyermekorvosi szolgálat a településen, úgy a háziorvos és a gyermekorvos saját betegeinek biztosíthatja a gyógyszereket⁵³), vagy semmilyen ellátás nincs.

A KDMKT Bács-Kiskun megyei részén az aprófalvak és a tanyasi lakott helyek szolgáltatásellátásának javítására **tanya- és falugondoki szolgálatok** működnek. A KDMKT

⁵³ Lakossági gyógyszerforgalmazás típusai. https://ogyei.gov.hu/lakossagi_gyogyszerforgalmazas_tipusai (Letöltés ideje: 2020.09.15.)

Bács-Kiskun megyei területén 9 településen 11 falu-, illetve tanyagondnokság üzemel, míg a Kiemelt Térség Dunától nyugatra eső részén (Fejér és Tolna) 16 település érintett a gondnokság munkájával. Ennek feladata, hogy az tanyák és aprófalvak intézményhiányából eredő hátrányait enyhítse, az alapvető szükségletek kielégítését segítő szolgáltatásokhoz, közszolgáltatáshoz, valamint egyes alapszolgáltatásokhoz való hozzájutásukat biztosítsa, segítse az egyéni, és közösségi szükségletek elérését. A Falugondnokok Duna-Tisza Közi Egyesülete fogja össze Csongrád-Csanád, Bács-Kiskun, Békés, Jász-Nagykun-Szolnok, illetve Pest megye falu- és tanyagondnokait, továbbá a falugondnoki szolgálat fejlesztéséért tevékenykedő polgármestereket, jegyzőket, önkormányzati szakembereket, önkéntes segítőket⁵⁴.

5.1.1.1. A KDMKT egészségügyi intézményrendszerének összegzése

Összességében azt mondhatjuk, hogy az egészségügyi ellátás teljes spektruma elérhető a Térségben. A Térség dunántúli részén Szekszárd, míg a túloldalon Kalocsa szerepe kiemelkedő. Ugyanakkor az alapellátás terén bizonyos területeken – elsősorban a Tolnai-hegyhát területén található kis falvakban – jelentős hiányosságok fedezhetők fel. E települések ellátása elsődlegesen a környező nagyközségekre (pl. Hőgyész, Pincehely) és kisvárosokra (pl. Gyöngyös, Tamási) hárul, így fontos feladat a települések közti kapcsolatok erősítése, az elérés könnyítése.

5.1.1.2. Szociális ellátórendszer

A szociális ellátás a társadalom legsérülékenyebb rétegeinek jólétét, leszakadásuk megakadályozását célozza. A gyermekjóléti ellátások és az időskorúak gondozása jellemzően széles körben érinti a társadalmat, illetve a szociális ellátáshoz tartoznak egyes, a társadalom peremére szorult csoportok ellátásai is: például a hajléktalanoké vagy a fogyatékkal élőké. A magyar társadalom általános helyzete és jövőképe alapján az időskorúak gondozása egyre szélesebb réteget érint, miközben így is szűkösek már a rendelkezésre álló kapacitások a Térségben.

A Térségben 2000 óta jelentősen megnőtt a **bölcsődék** száma: míg 2000-ben mindössze 8, 2010-ben 11, 2019-ben pedig már 14 bölcsőde működött, a legfrissebb adatok szerint 547 férőhellyel, amire 517 beiratkozott gyermek jutott. Ezek mellett a Térségben működött még 14 mini bölcsőde (112 férőhellyel és teljes kihasználtsággal), illetve 22 családi bölcsőde (szintén teljes kihasználtsággal, 130 férőhellyel). Az ország 9 munkahelyi bölcsődéje közül Tamásiban van az egyik, a Tamási-Hús Kft. Manófalva Munkahelyi Bölcsőde, ami 16 férőhellyel és jelenleg 9 beiratkozott gyermekkel működik. Összességében a bölcsődék száma növekedést mutat, azonban a kihasználtság meghaladja a 95 százalékot: a 805 férőhelyre 768 beiratkozott gyermek jut. Pakson az atomerőmű új blokkjainak építése, majd működtetése miatt a Térségbe érkező új munkaerő eredményeképp feltehetően kapacitásbővítés válik szükségessé.

⁵⁴ <http://www.bacskiskunfoglalkoztatasi.hu/paktumszervezet/falugondnokok-duna-tisza-kozi-egyesulete>
<http://www.falugondnoksag.hu/> (Letöltés ideje: 2020.09.15.)

**17. TÁBLÁZAT: A BÖLCSŐDÉS KORÚAK (1–3 ÉVESEK)* ÉS A
BÖLCSŐDEI FÉRŐHELYEK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT
TÉRSÉGBEN (2019)**

	Bölcsődés korúak száma (fő)*	Bölcsődei férőhelyek száma (db)	A férőhelyek bölcsődés korúakra vetített aránya (%)
Bölcsődével rendelkező településeken	4 562	805	17,6%
Bölcsődével nem rendelkező településeken	2 386	-	-
Térségben összesen	6 948	805	11,6%

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

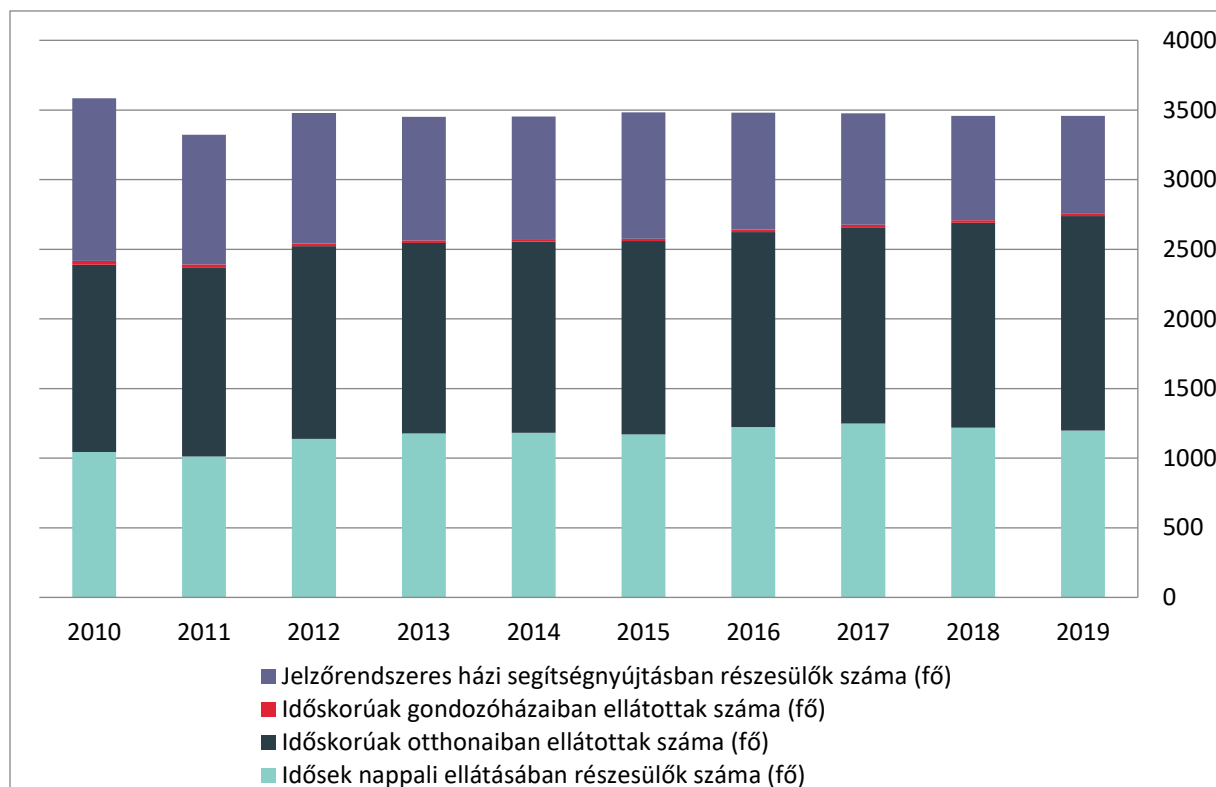
**Bölcsődébe a szabályok szerint 20 hetes és 3 éves kor között lehet hivatalosan járni (kivételes esetekben tovább is), ám sok bölcsőde esetén 1 éves kor alatt nem ajánlják a beíratást. Így az 1–3 évesek számát, illetve ennek hiányában az előző év 0–2 éveseinek számát tüntettük fel.*

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség 99 településéből 29-ben érhető el **család- és gyermekjóléti szolgálat**. A Térséghez tartozó 6 járási központban (Szekszárd, Paks, Kalocsa, Kiskőrös, Tolna és Tamási) család- és gyermekjóléti központ is található.

A magyar társadalmat alapvetően jellemzi az előregedés, ami az időskorúak szociális ellátórendszerére egyre nagyobb terhet ró. A Térségben 2000 óta folyamatosan nő az **időskorúak otthonainak** a száma, azonban azok így is közel maximális kapacitáson működnek. A Térségben 18 településen összesen 28 időskorúak otthona található, ugyanez a szám 2000-ben még csak 18 volt. A 28 otthonban 1572 férőhelyre 1540 bentlakó idős jut, tehát nagyon magas a kihasználtság. 4 településen áll rendelkezésre legalább 150 férőhelyes intézmény: Szekszárdon, Kiskőrösön és Dunaföldváron, valamint Gyönkön. Utóbbi város népessége mindössze 1833 fő a legfrissebb adatok szerint, vagyis az intézmény a tágabb térséget is kiszolgálja. Továbbá a Hegyhát Evangélikus Szeretetszolgálat által fenntartott idősök otthonaiban 214-en laknak. **Időskorúak gondozóházából** a Térségben 2 található, itt a 18 férőhely állandóan maximális kihasználtsággal működik.

A Térség 55 településén összesen 702 fő vesz részt a **jelzőrendszeres házi segítségnyújtásban**. 40 időseket is ellátó nappali otthon 1149 férőhelyére 1197 ellátott jut, sok helyen a kapacitást meghaladóan működnek ezek az intézmények. **Időskorúak nappali ellátásában** a legújabb, 2019-es adatok szerint 1540-en voltak érintettek; ez a szolgáltatás kismértékben, de fokozatosan bővülő számú idős korú embert lát el. Összességében megállapítható, hogy az időskorúak ellátórendszere az elméletileg maximális kapacitást meghaladva működik, és a 2010–2019 közötti időszakban nem is tudták bővíteni. Mindez a Térség demográfiai folyamatainak ismeretében arra enged következtetni, hogy a férőhelyek jelentős bővítése nélkül egyre több gondozást igénylő idős nem fog ellátáshoz jutni.

**93. ÁBRA: IDŐSKORÚAK ELLÁTÁSÁBAN RÉSZESÜLŐK SZÁMA
AZ INTÉZMÉNYEK ÉS ELLÁTÁSOK SZERINTI BONTÁSBAN,
2010-2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben is jelentkezik a **hajléktalanság**. Az ő ellátásukhoz járul hozzá a két, hajléktalanok számára biztosított nappali otthon: Szekszárdon egy nagyobb, Pakszon pedig egy kisebb található. Ezen intézmények is a rendelkezésre álló kapacitások maximumával működnek: az intézmények együttes befogadóképessége és napi forgalma egyaránt 60 fő. Népkonyha egyedül Szekszárdon működik, átlagosan 12 főt lát el.

A Térségben négy, **fogyatékossgal élőket** is ellátó nappali otthon található, ezek a négy legnagyobb településen működnek (Szekszárd, Paks, Kalocsa és Kiskőrös). Összesen 95 férőhelyen 85 személy részesül ellátásban. Bentlakásos otthonból 11 található a Térségben, Szekszárdot leszámítva kisebb településeken. A statisztika szerint Regölyben kettő, Solton három ilyen otthon is üzemel, de ezek jellemzően egy intézmény alá tartoznak.

A **pszichiátriai és szenvedélybetegeket** is ellátó nappali otthonok találhatók Kalocsán és Kiskőrösön, 50–50 férőhellyel, maximális kapacitáson működve. Előbbi esetében a Sorsok Háza Szociális Intézmény délelőtt a pszichiátriai betegeket, délután a szenvedélybetegeket látja el. Emellett Szekszárdon található még egy szenvedélybetegeket ellátó nappali otthon 70 férőhelyen 68 gondozottal.

A szociális ellátásban résztvevő otthonokat a bentlakás típusa szerint is lehet csoportosítani. Túlnyomó többségben tartós bentlakásos elhelyezést biztosító intézmények találhatók a Térségben, 23 településen, 2635 férőhelyen 2267 fő a gondozottak száma. Ebből önkormányzati kezelésben 9 településen 606 férőhely van, amire 585 gondozott jut. Átmeneti elhelyezést nyújtó intézmény Előszállásáson, Pakszon és Szekszárdon található, összesen

49 férőhellyel, amire 46 gondozott jut. A három intézmény közül egyedül a szekszárdi van önkormányzati kezelésben.

**18. TÁBLÁZAT: A SZOCIÁLIS ELLÁTÁST BIZTOSÍTÓ OTTHONOK
KIHASZNÁLTSÁGA A BENTLAKÁS TÍPUSA SZERINT ÖSSZESEN,
VALAMINT AZ ÖNKORMÁNYZATI KEZELÉSBEN LÉVŐK KÖZÖTT,
2019**

	Átmeneti	Tartós	Összesen
férőhely	49	2365	2414
gondozott	46	2267	2313
kihasználtság	94%	96%	96%
	ebből önkormányzati kezelésben		
férőhely	31	606	637
gondozott	28	585	613
kihasználtság	90%	97%	96%

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

5.1.1.3. A KDMKT szociális ellátórendszerének összegzése

Összességében megállapítható tehát, hogy a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség szociális ellátórendszere javarészt a maximális kapacitás közelében, esetenként azt is meghaladva működik. A Paksi Atomerőmű bővítése és működtetése okán ideiglenesen vagy véglegesen a Térségbe költöző új munkaerő számára a gyermekjóléti ellátások bővítése is szükségszerűvé válhat a közeljövőben. Az időskorúak ellátórendszere a demográfiai folyamatok következtében szintén hamar túlterheltté válhat. A társadalom peremére szorult emberek ellátása jellemzően a nagyobb városokban, járási központokban érhető el. A bentlakásos otthonok körülbelül negyede van jelenleg önkormányzati kezelésben, összességében mind maximális kapacitásukat megközelítő gondozottal működnek.

5.1.2. Oktatás

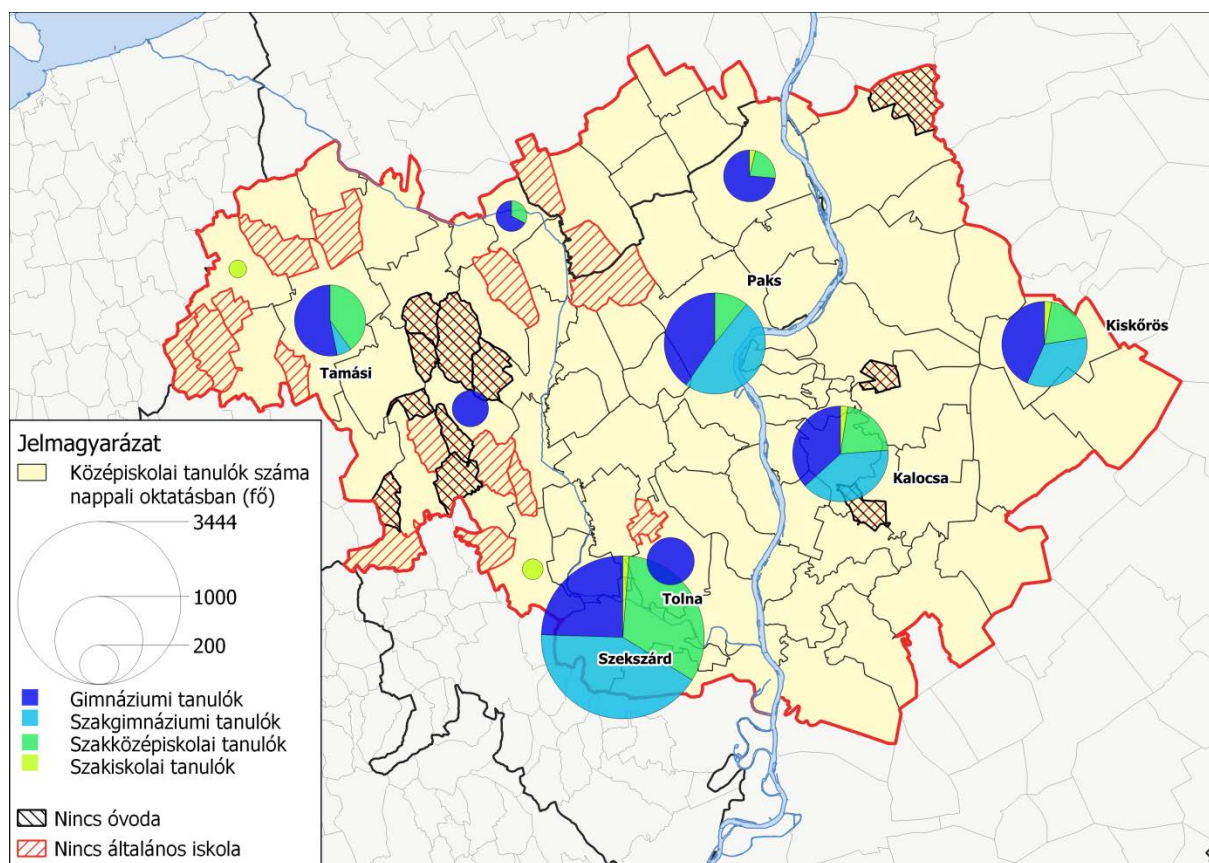
A humán erőforrás-fejlesztés legfontosabb színterei az oktatási intézmények. Jelen fejezetben az óvodáktól kezdve az általános és középiskolai intézményrendszert, a szakoktatást végző intézményeket, valamint a felsőoktatás térségi helyzetét mutatjuk be.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben 139 **óvodai** feladatellátási helyet tartanak számon, amelyekben összesen 9846 férőhely áll rendelkezésre (2018-as adatok szerint). Az óvodai ellátási helyek száma megnőtt a 2010-es években, ugyanakkor a férőhelyek száma valamelyest csökkent: 2010-ben még 9970 férőhely volt a Térség óvodáiban. Ez a férőhelycsökkenés azonban alapvetően a fiatalok népesség - és így az óvodába beíratott gyermekek - csökkenő számával áll párhuzamban. Az óvodák területi megoszlása kifejezetten egyenletes, csupán 11 településen nincsen ilyen intézmény. E településeken csupán 77 óvodáskorú gyermek (3–6 éves) él a KSH adatai szerint, így ennyien nem tudnak saját településükön óvodába járni.

Az **általános iskolai** feladatellátási helyek száma 122 a Térségben (ez is jelentősen megnőtt 2010-hez képest), és csupán 26 településen nincsen általános iskola. Az általános iskolai tanulók száma 17 312 fő volt 2018-ban, ebből 8575-en 1–4. osztályosok, míg 8737-en 5–8. osztályosok, ami az óvodai létszámok csökkenésével együtt a tanulói létszám további

mérséklődését vetíti előre. Pedig az elmúlt évtizedben az általános iskolákban is jelentős volt a csökkenés: 2010 óta a tanulók tizede, több mint 2 ezer általános iskola „tűnt el” a Térségből. Ez jócskán meghaladja a vidéki átlagot (7 százalékos csökkenés). Az általános iskolai pedagógusok száma is mérséklődött, noha ennek mértéke nem olyan magas: 2010-ben még 2041-en, 2018-ban már csak 1964-en dolgoztak a Térségben. Ez 4 százalékos csökkenést jelent, míg ezen időszakban országos (vidéki átlagos) viszonylatban közel 3 százalékkal nőtt az általános iskolai pedagógusok száma. Általános tendencia, hogy a nagyobb városokat kevésbé érinti a pedagógusok és a tanulók számának csökkenése, a kisebb városok és falvak esetén figyelhető meg a jelentősebb visszaesés. Mindez a kisiskolák működőképességét fenyegetheti.

94. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG KÖZOKTATÁSI INTÉZMÉNYELLÁTOTTASÁGA, 2018

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A magyar középszintű oktatásnak négy fő intézménytípusa van a közoktatás 2016-os átszervezése óta: a gimnáziumok, a szakgimnáziumok, a szakközépiskolák és a szakiskolák. A **gimnáziumok** számítanak a leggyakoribb és a legteljesebb elméleti képzést nyújtó intézményeknek. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a KSH adatai szerint 20 gimnáziumi feladat-ellátási hely van, ebből valójában 12-ben folyik nappali oktatás. A Térség legjobb eredményeket elérő gimnáziumai a Szekszárdi Garay János Gimnázium, valamint a Kalocsai Szent István Gimnázium a 2019-es középiskolai rangsor szerint⁵⁵. A

⁵⁵ Középiskolai rangsor 2019. <https://legjobbiskola.hu/instit/top/secondary> (Letöltés ideje: 2020.09.09.)

nappali oktatásban résztvevők száma 3378 fő volt 2018-ban, ami jelentős visszaesést jelent az elmúlt évekhez képest: 2010-ben még 4312 főt tartottak számon, vagyis a tanulói létszám ötödével csökkent – ez duplája az országos visszaesésnek. A gimnáziumi oktatás centralizáltságát mutatja, hogy ilyen típusú iskola csupán a Térség 9 városában található, és hogy a más településről bejárók aránya 42 százalék az esetükben. Ez utóbbi arány kiemelkedő a Tolna megye nyugati felén található kisvárosok gimnáziumai esetén: Gyönkön 80 százalék, Simontornyán 57 százalék, Tamásiban pedig 50 százalék a bejárók aránya.

**19. TÁBLÁZAT: NAPPALI OKTATÁST NYÚJTÓ GIMNÁZIUMOK,
SZAKGIMNÁZIUMOK ÉS SZAKKÖZÉPISKOLÁK A KÖZÉP-DUNA
MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN**

Iskola	Város	Gimnázium	Szak- gimnázium	Szak- középiskola
Garay János Gimnázium	Szekszárd	Igen	-	-
I. Béla Gimnázium, Kollégium és Általános Iskola	Szekszárd	Igen	-	-
Szekszárdi SZC Ady Endre Szakképző Iskolája és Kollégiuma	Szekszárd	-	Igen	Igen
Szekszárdi SZC Bezerédj István Szakképző Iskolája	Szekszárd	-	Igen	Igen
Szekszárdi SZC Egészségügyi és Szociális Szakképző Iskolája és Kollégiuma	Szekszárd	-	Igen	Igen
FM Dunántúli Agrár-szakképző Központ, Csapó Dániel Mezőgazdasági Szakgimnázium, Szakközépiskola és Kollégium	Szekszárd	-	Igen	Igen
Szekszárdi SZC Vendéglátó Szakképző Iskolája	Szekszárd	-	Igen	Igen
Kolping Katolikus Szakképző Iskola és Alapfokú Művészeti Iskola	Szekszárd	-	Igen	Igen
Balogh Antal Katolikus Általános Iskola és Gimnázium	Paks	Igen	-	-
Vak Bottyán Gimnázium	Paks	Igen	-	-
Energetikai Technikum és Kollégium	Paks	-	Igen	-
Szekszárdi SZC I. István Szakképző Iskolája	Paks	-	-	Igen
Szent István Gimnázium	Kalocsa	Igen	-	-
Nagyasszonyunk Katolikus Óvoda, Általános Iskola és Gimnázium	Kalocsa	Igen	-	-
Bajai SZC Kossuth Zsuzsanna Szakgimnáziuma és Szakközépiskolája	Kalocsa	-	Igen	Igen
Bajai SZC Kalocsai Dózsa György Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma	Kalocsa	-	Igen	Igen

Iskola	Város	Gimnázium	Szak- gimnázium	Szak- középiskola
Petőfi Sándor Evangélikus Óvoda, Általános Iskola, Gimnázium és Szakgimnázium	Kiskőrös	Igen	Igen	-
Kiskunhalasi SZC Kiskőrösi Wattay Szakgimnáziuma, Szakközépiskolája és Kollégiuma	Kiskőrös	-	Igen	Igen
Szent István Katolikus Gimnázium és Általános Iskola	Tolna	Igen	-	-
Dunaföldvári Magyar László Gimnázium	Dunaföldvár	Igen	-	-
Szekszárdi SZC Magyar László Szakképző Iskola	Dunaföldvár	-	-	Igen
Béri Balogh Ádám Katolikus Gimnázium, Kollégium, Általános Iskola és Óvoda	Tamási	Igen	-	-
Szekszárdi SZC Vályi Péter Szakképző Iskolája és Kollégiuma	Tamási	-	Igen	Igen
Vak Bottyán Általános Iskola és Gimnázium	Simontornya	Igen	-	-
Hőgyészi Hegyhát Általános Iskola és Gimnázium Tolnai Lajos Gimnáziumi és Kollégiumi Tagintézménye	Gyönk	Igen	-	-

Forrás: Legjobbiskola.hu, 2020 és KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Forrás: KSH – Statinfo alapján saját szerkesztés

A középfokú szakoktatás három fő intézménytípusa a **szakgimnáziumok**, **szakközépiskolák** és **szakiskolák**. Jogszabályi előírások alapján az állami szakképző intézményekből területi alapon összefogott centrumok jöttek létre, amelynek értelmében ezek az iskolák a szakképzési centrumok tagintézményeivé váltak. A Térség középfokú szakoktatását három szakképzési centrum intézményei biztosítják, Bács-Kiskun megyében a Bajai és Kiskunhalasi Szakképzési Centrum, míg a Tolna megyei részen a Szekszárdi Szakképzési Centrum fogja össze illetékességi területén a szakiskolákat, szakközépiskolákat, szakgimnáziumokat. (Mindezek mellett – vonzáskörzetük miatt – megemlítené továbbá, Fejér megye esetében a Székesfehérvári és Dunaújvárosi Szakképzési Centrumok is).

A 2016-ban átalakított szakképzési rendszerben a szakgimnáziumok (korábbi szakközépiskolák) azon intézmények lettek, amelyek szakmai érettségit adnak. 16 ilyen intézmény van a Kiemelt Térség területén, azonban ezek közül 12 nyújt csak nappali képzést, amely képzési formában összesen 2920-an tanultak 2018-ban. Szakközépiskolai feladatellátási helyből (korábbi szakiskolák) 20 van, amelyekben összesen 2088-an tanultak nappali képzésben, míg szakiskolai és készségfejlesztő iskolai feladatellátási helyekből (amely a speciális nevelésű igényű fiatalokat készíti fel szakmai vizsgára) 9 van a Térségben, amelyekben nappali rendszerben 207-en tanultak. A szakképzésben résztvevők nagyjából fele Szekszárdon tanul, ugyanakkor az ott tanulók döntő többsége (80 százalékuk) más településről jár be. További szakképzések vannak még Pakson, Kalocsán, Kiskőrösön, Tamásiban, Dunaföldváron, Zombán, és Iregszemcsén (utóbbi kettőn csak szakiskolai képzés van). A teljesség igénye nélkül energetikai, egészségügyi, szociális, mezőgazdasági, vendéglátóipari és

turisztikai, élelmiszeripari, szépművészeti, rendészeti, műszaki, gazdasági és informatikai szakképzések érhetőek el a Térségben.

A fiatalok helyben tartását ösztöndíj programok segítik, mint például a „Bács-Kiskunban itthon vagy!” program, ami a tanulmányok befejezését és a munkaerőpiaci elhelyezkedést segíti, valamint ösztönzi a Térségben maradást.⁵⁶

Végezetül fontos kiemelni, hogy mindössze egy **felsőoktatási intézmény** található a térségben: Szekszárdon a Pécsi Tudományegyetem egyik kihelyezett kara működik, a Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kar, ami egy egykori pedagógusképző főiskolából alakult át. Vajtán a Golgota Teológiai Főiskola 2020. augusztus 1-jével szűnt meg, míg Kalocsán régebben a Tomori Pál Főiskola egyik telephelye volt, ám mostanra ez is megszűnt (2018-ban 1 diákot jegyeztek itt). A közoktatási intézmények kivesszük a részüket a **felntőttoktatásból**: 432-en gimnáziumokban, 614-en szakgimnáziumokban, 477-en pedig szakközépiskolákban tanulnak a felntőttoktatás keretein belül. E területen is Szekszárd, Kalocsa és Paks emelkedik ki a Térség városai közül. A legközelebbi, komplex, több tudományterületre kiterjedő felsőoktatási képzés Pécsen és Budapesten található, valamint a Térségben élők számára könnyen elérhetőek még a valamelyest szűkösebb portfóliót kínáló kecskeméti és dunaujvárosi egyetemek.

Ezek közül, azonban kiemelendő a Dunaújvárosi Egyetem, köszönhetően annak, hogy képzési programjában kapcsolódik a Paksi Atomerőműhöz. Az atomenergia békés célú felhasználása területén jelentős kutatási, képzési feladatokat lát el az egyetem (szakmérnöki szakirányú továbbképzések), valamint megkezdődött emellett a Paks II. beruházáshoz kapcsolódóan a Dunaújvárosi Egyetem Paksi Kompetencia és Kutatóközpontjának kialakítása.

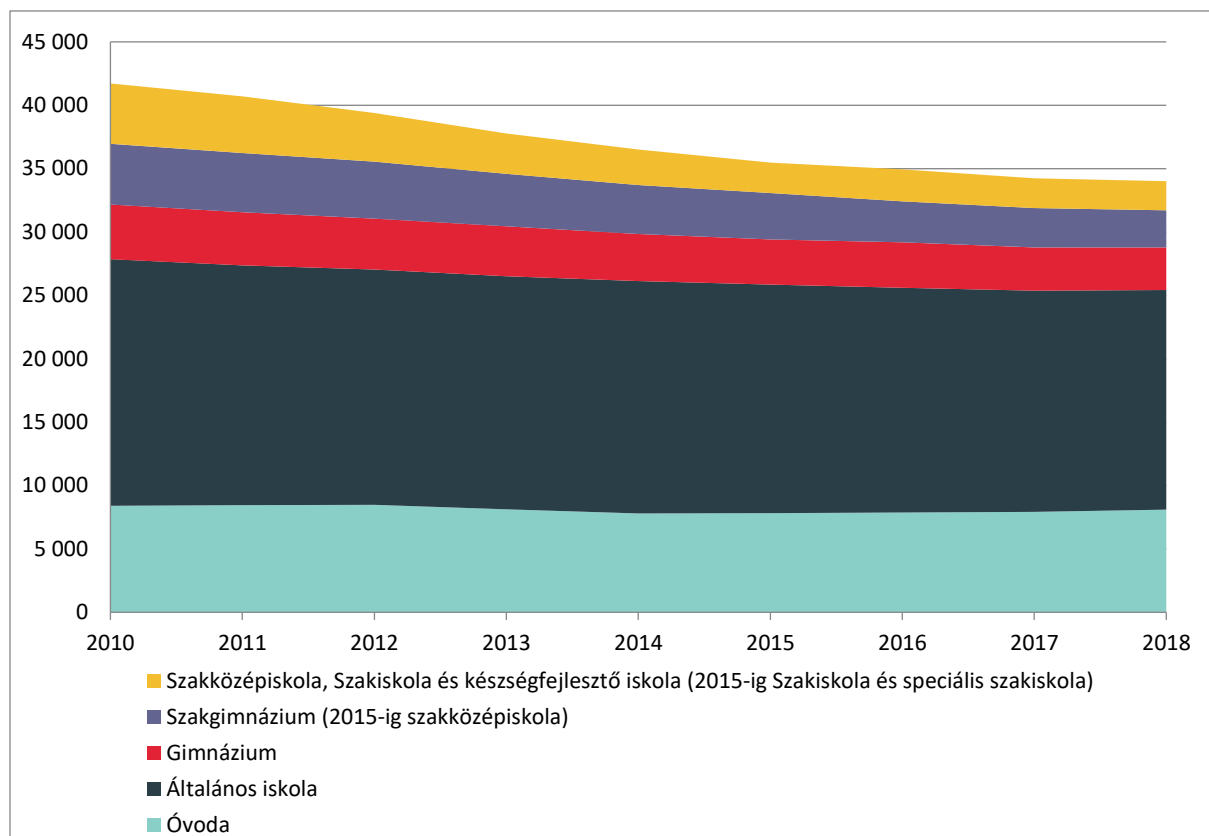
Mindez fokozza a helyi – elsősorban magasabb státuszú – fiatal népesség ideiglenes vagy végleges elvándorlását, ami a társadalmi és gazdasági folyamatok tekintetében is komoly problémát jelent már most is, és a közeljövőben fokozódó hátrányt generálhat a Térség számára.

5.1.2.1. A KDMKT oktatási intézményrendszerének összefoglalása

Összességében megállapítható, hogy a fiatalok népességen belüli súlyának csökkenésével párhuzamosan az oktatási intézményekbe járó gyerekek száma is fokozatosan visszaesett – míg 2010-ben közel 42 ezren jártak közoktatási intézménybe nappali képzés keretében, addig 2018-ra már csupán 34 ezren (18 százalékos csökkenés, ami meghaladja a vidéki átlagos 14 százalékos visszaesést). Mindez a közoktatási infrastruktúra felé irányuló mennyiségi igények csökkenését hozta. Ez azonban több esetben is oktatási intézmények bezárását okozta, elsősorban az egyébként is jelentős demográfiai problémákkal küzdő falvakban és kisvárosokban. Ez, valamint a középiskolai pedagógusok számának nagyarányú csökkenése (2010 és 2018 között 16 százalékos csökkenés állt be a főállású, valamilyen középszintű oktatási intézményhez kapcsolódó pedagógusok számában, ami jócskán meghaladja a vidéki átlagot, a –5 százalékot) lehet az előttünk álló évtized egyik legfőbb kihívása a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben.

⁵⁶ <https://www.bacs-kiskun.hu/oldalak/bacs-kiskunban-itthon-vagy-osztondij-palyazat> (Hozzáférés ideje: 2020.09.09.)

**95. ÁBRA: AZ ALSÓ- ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBA BEIRATOTT
GYERMEKEK SZÁMA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT
TÉRSÉGBEN, 2010-2018 (FŐ)**

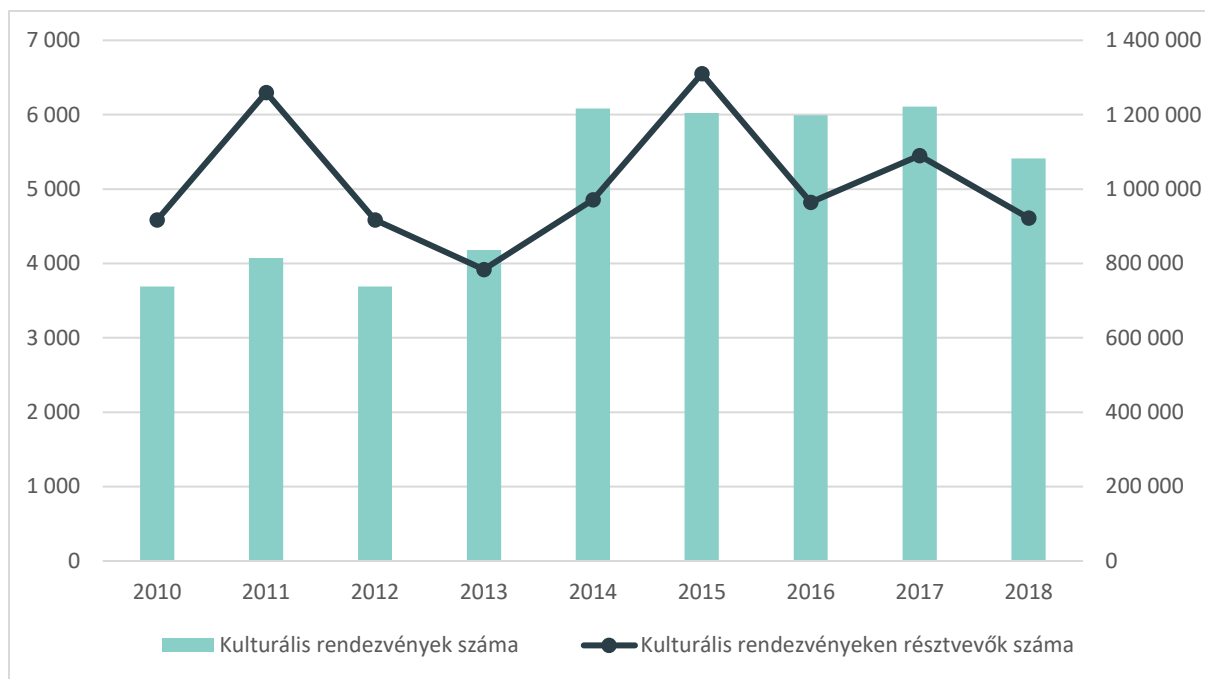
Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A Térség közép- és hosszú távú fejlesztése céljából kiemelt jelentőségű a célzott szakemberképzés, a hiányszakmák elterjesztése a közoktatási, illetve felnőttoktatási intézményrendszerben, mind a szakképzés, mind pedig a felsőoktatás oldaláról, az intézményrendszer bővítésével, fejlesztésével párhuzamosan.

5.1.3. Kultúra és szabadidő

A kulturális intézményekkel való ellátottság ugyancsak kiemelt jelentőségű a Térség és az egyes települések népességmegtartó erejében, a társadalmi tőke növelésében, valamint elsősorban az idegenforgalmi vetületein keresztül a gazdasági erő növelésében is.

96. ÁBRA: KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK ÉS AZ AZOKON RÉSZTVEVŐK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA 2010-2018 (B.T.: DB, J.T.: FŐ)

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A KSH éves településsziszatiztikai adatai szerint a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség minden településén található **közművelődési intézmény**, 85 településen pedig elérhetőek rendszeres művészeti foglalkozások. A Térségben 2018-ban 5413 kulturális rendezvényt tartottak, ezeken közel 1 millió fő vett részt. Szekszárd szerepe kiemelkedő, az itt tartott 1558 rendezvényen összesen több mint 320 ezer fő vett részt. Jelentős esemény a városban a Szekszárdi Szüreti Napok, illetve a Pünkösdi Hal- és Vadünnep. Más városokban is rendeznek országos szinten is jelentős, hosszú múltra visszatekintő rendezvényeket: ilyen például a Paksi Gastroblues Fesztivál, a Kalocsai Paprikafesztivál vagy a szintén Kalocsán megrendezett Duna Menti Folklórfesztivál. A Térség 445 alkotó művelődési közösségei 72 településen közel 9000 taggal működnek. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben 2018-ban megszervezett több mint ezer ismeretterjesztő rendezvény fele Pakson és Szekszárdon zajlott le. A 2020-as évben a fesztiválok, kisebb és nagyobb rendezvények, rendszeres közösségi találkozások megrendezésének száma, illetve látogatóinak létszáma drasztikusan csökkent a koronavírus okozta járvány következményeként, amely még várhatóan a 2021. évi közösségi események megszervezésére is kihatással lesz. Ami a **mozikat** illeti, a Térség 8 településén érthetőek el rendszeresen mozielőadások. 2018-ban közel 2000 filmvetítés volt a Térségben. Három településen van azonban csak egész évben működő mozi, minden hétköznap pedig kizárólag a szekszárdi biztosít előadásokat. Soltvadkerten és Bölcskén jellemzően péntektől vasárnapig tartanak vetítéseket. Utóbbi településen működik a Rákóczi Filmszínház, ami az ország egyetlen egész évben működő falusi mozija. A fennmaradó 5 településen (Dunapataj, Kiskörös, Paks, Simontornya és Tamási) a Mozgó Mozi tart rendszeres vetítéseket. Időnként a Térség más településein is lehetőség nyílik rajtuk keresztül megtekinteni egy-egy filmet.

A Térségben egy **színház** található: a szekszárdi Deutsche Bühne Ungarn, az ország első és egyik legjelentősebb (német) nemzetiségi kőszínháza. Ezen kívül nincsen állandó társulattal rendelkező kőszínház a Térségben, ám ettől függetlenül több településen is nyílik lehetősége a lakosságnak színházi előadásokat megtekinteni. Jellemzően a művelődési házak és kulturális központok színpadán budapesti és más vidéki nagyvárosi társulatok vendéglőadásait láthatják. Szekszárdon, Pakson és Kalocsán többalkalmas színházbérlet váltására is van lehetőség, csak úgy, mint Dunaföldváron, ahol évente 2 alkalommal nyári és téli színházbérlet is váltható. A vendégművészek és -társulatok kívül a helyi amatőr társulatok előadásait is műsorra tűzik, ilyen például a kalocsai Thália Társulat. A koronavírus okozta járvány a színházi életre is negatív hatással van, tömegével mondják le az előadásokat, egyes helyeken a bérleteket is visszaváltották.

A KSH éves településstatisztikai adatai szerint a Térség minden településén található **könyvtár**, Medinát leszámítva. Itt is üzemel azonban egy Könyvtári, Információs és Közösségi Hely, ami nemcsak saját állományból, hanem más könyvtárakéból is biztosít kölcsönzési lehetőséget, így elmondható, hogy a Térség minden településén elérhető könyvtári szolgáltatás. A települési könyvtárak összállománya meghaladja az 1,4 millió kötetet. A 34 ezer beiratkozott olvasó közel 600 ezer könyvet, kiadványt stb. kölcsönzött 2018-ban. A falvakra jellemző a személyes (helybeni) használat, a nagyobb városokban pedig (például Szekszárd, Paks, Kalocsa, Kiskőrös) a távhasználat jelentősen meghaladja a személyes használat mértékét. Nemzeti és szakkönyvtár 3 településen (Szekszárd, Kalocsa, Kiskőrös) található, összesen 7 szolgáltató helyen. Jellemző rájuk, hogy a beiratkozottak és a kölcsönzött könyvtári egységek száma alacsony, leginkább a távhasználat jellemző rájuk. Munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárak 5 településen érhetőek el (Harta, Kalocsa, Solt, Szekszárd, Vajta). 2018-ban 2 ezer beiratkozott olvasó 19 ezer könyvtári egységet kölcsönzött ki. A személyes (helybeni) használat és a távhasználat nagyságrendileg megegyezett a munkahelyi, felsőoktatási és egyéb könyvtárakban. A kiépült könyvtári intézményhálózat a könyvkölcsönzési funkción túl fontos közösségformáló és információszolgáltató szereppel is bír.

A Térségben 21 településen összesen 33 **muzeális intézmény** található, rendkívül változatos formában és tartalommal: Tájház/Falumúzeum működik például Györkönyben, Petőfi Szülőház és Emlékmúzeum Kiskőrösön, Csók István Múzeum Cecén. Látogathatók a Térségben olyan, konkrét témára fókuszáló múzeumok is, mint a sáregresi Aranypony Halászati Múzeum és az országos jelentőségű Atomenergetikai Múzeum Pakson. Több tárlattal is rendelkező, nagyobb múzeumokat találunk Kalocsán (Viski Károly Múzeum, a Nicolas Schöffler Gyűjtemény és a Népművészeti Tájház, valamint említésre méltó még a Parikamúzeum is) és Szekszárdon (Wosinsky Mór Megyei Múzeum). 2018-ban 182 kiállítás volt elérhető a Térség kiállítóhelyein, amit több mint 300 ezer látogató tekintett meg.

5.1.3.1. A KDMKT kulturális, szabadidős intézményrendszerének összegzése

Összességében tehát megállapítható, hogy a Térségben az alapvető kulturális intézmények és szolgáltatások elérhetők, azonban kiemelkedő, széleskörű kínálattal rendelkező kulturális központnak egyedül Szekszárd számít – ugyanakkor itt sem teljes a kínálat állandó színházi társulat hiányában.

A koronavírus okozta járvány sajnos szinte valamennyi kulturális és szabadidős tevékenységre, az intézmények megfelelő működésére és kihasználtságára hatással volt, mely hatás a fejlesztési koncepció kidolgozása során is figyelembe veendő.

A KDMKT társadalmi helyzetképehez kapcsolódóan tett megállapításokkal összevetve fontos kiemelni, hogy a Térség területére tervezett fejlesztések, beruházások, ill. az ezek hatására

bekövetkező, várható lakosságszám-növekedés az elérhető lehetőségek, szolgáltatások palettájának bővítését teszik indokolttá ezen a területen is.

5.1.4. Idegenforgalom, szálláshely

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség magterülete Tolna megyében található, emiatt elsősorban az itteni idegenforgalmi kínálat határozza meg a Térség turisztikai potenciálját, de természetesen jelentős szerepe lehet a Bács-Kiskun megyei résznek (pl. Kalocsa) is. A Tolna Megyei Általános Művelődési Központ által a Tolna Megyei Önkormányzat számára készített turisztikai elemzésében a következő megállapításokat teszi: „*Tolna megye turisztikai vákuumtérségnek bizonyul (...) nagyobb városi jellegű turisztikai centruma ennek a térségnek sohasem volt (...) mind szállás-, mind vendéglátóipari kínálata, valamint a turizmust segítő közlekedési adottságai tekintetében is jelentős lemaradásokkal küzd.*”⁵⁷ A Hétfa Kutatóintézet és Elemző Központ 2014-es kutatása is hasonló megállapításokat tett: „*(...) Tolna megye jelenleg nincs Magyarország kiemelkedő turisztikai desztinációi között, és belátható időn belül ez a helyzet nem is fog változni.*”⁵⁸

A Térség Fejér és Bács-Kiskun megyei területeit megvizsgálva is hasonló kép rajzolódik ki. Ez nem jelenti azt, hogy a Térségben ne lennének látnivalók, illetve részben vagy egyáltalán nem kiaknázott turisztikai potenciál, de az egyértelmű, hogy a budapesti, balatoni és nagyvárosi (Pécs, Szeged stb.) idegenforgalmi régiókkal nem tud versenyezni. A turizmus intézményi háttere ehhez igazodva országos szinten nem kimagasló, ám úgy a vendéglátás, mint a szálláshely-szolgáltatás, illetőleg pedig az idegenforgalmat elősegítő intézmények legtöbb fajtája jelen vannak a Térségben. A koronavírus-járvány okozta gazdasági visszaesés kiemelten érintette az idegenforgalmat, emiatt jelenleg prioritást élvez a meglevő szálláshelyek, vendéglátóhelyek és további szolgáltatások fenntartása.

Az alfejezet előbb a turisztikai attrakciókat mutatja be, majd a szálláshely-kapacitásokat és forgalmat, végül a vendéglátóhelyeket. A **turisztikai szektor** intézményei közül kiemelendők a TourInform irodák, amelyek célja a turisták szakszerű tájékoztatása. A Térségben négy ilyen iroda működik: Szekszárdon, Tamásiban, Dunaföldváron és Kiskőrösön⁵⁹.

A turisztikai attrakciókat és azok intézményeit az alapján csoportosíthatjuk, hogy milyen típusú turizmus célpontjaként szolgálnak. A **kulturális turizmus** elsősorban a jelentősebb városokhoz és azok látnivalóhoz kapcsolódik. Kiemelendők még e téren a múzeumok és színházak is, ezeket ld. bővebben a 2.4.1. fejezetben. A Térség legnagyobb települése Szekszárd, ami megyeszékhelyként a kulturális életben is jelentős szereppel bír. Itt található például a Wosinsky Mór Megyei Múzeum és a Babits Mihály Emlékház is. Pakson az Atomerőmű látogatóközpontja és az Atomenergetikai Múzeum várja az érdeklődőket és tanulmányútra érkezőket. Kalocsán a Szentháromság teret körülfogó egyházi épületegyüttes és a Népművészeti Tájház jelentős turisztikai szempontból. Kiskőrösön található a Petőfi Sándor Szülőház és Emlékmúzeum, a János Vitéz Látogató Központ, emellett a Térségben még idegenforgalmi potenciállal bír többek között az ozorai, a simontornyai és a dunaföldvári vár is; mindhárom vár csatlakozott a Dél-Dunántúli Vár- és Kastélyturisztikai Klaszterhez.

⁵⁷ A kulturális turizmus helyzete és lehetőségei Tolna megyében 2011. (TANULMÁNY A TOLNA MEGYEI ÖNKORMÁNYZAT SZÁMÁRA), http://www.tmamk.hu/kiadvanyok/hirlevel_5_11.pdf (Letöltés ideje: 2020.10.17.)

⁵⁸ Szepesi, B. – Barta, M. – Fazekas, G. – Rési, K. (2014): Turizmus Tolna megyében, Tennivalók a Tolna megyei turizmus továbblépése érdekében. *HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ, 2014*

⁵⁹ TourInform. <https://csodasmagyarorszag.hu/tourinform> (Letöltés ideje: 2020.10.17.)

Tamásiban 2020-es évben került átadásra a „Dám Pont” Látogatóközpont, 2019-ben pedig a Fenyves Kilátó és túraút is megújult.

Elsősorban Kalocsához, a Kalocsa–Kecskeméti főegyházmegye központjához kapcsolódik a Térség **vallási turizmusa**: itt található a barokk stílusú Nagyboldogasszony érseki főszékesegyház, a szintén barokk stílusú Érseki Palota, valamint Kárpát-medence legnagyobb egyházi könyvtára, a Főszékesegyházi Könyvtár, ahol muzeális ritkaságokat is őriznek.

Kalocsán található a Kalocsa-Kecskeméti Főegyházmegye által létrehozott Astriceum Érseki Múzeum, melynek aktív és állandó látogatói a szakrális értékek iránt érdeklődők.

Egykor Dunaföldváron és Simontornyán is ferencesek alapítottak kolostort, templomaik gyönyörű műemlékek. A térségen halad keresztül a Mária Út zarándokútvonal M02 észak-déli főága. A Czesztochowát Medugorjéval összekötő gyalogos út jelenleg kijelölés alatt áll.

A hagyományok és népművészet a Térség sok településén a mai napig fontos szerepet játszik: erre épül az ún. **falusi** vagy **népi turizmus**, ami a fentiekkel ellentétben elsősorban a falvakhoz kapcsolódik. Néprajzi szempontból országos jelentőségű a Tolna megyei Sárköz (Őcsény) és Kalocsa vidéke. Kalocsán rendezik meg háromévente a nagy múltú és országosan is kiemelt jelentőségű Duna Menti Folklórfesztivált. A hímzés és a pirospaprika hagyományát gondozza és a helyi folklórt mutatja be a Népművészeti Tájház. A város két hungarikummal is büszkélkedhet: „Kalocsai népművészet: írás, hímzés, pingálás” ill. a „Kalocsai fűszerpaprika-örlemény”. Ehhez kapcsolódó vállalkozás és turisztikai látványosság a Kalocsai Porcelánfestő Manufaktúra. Tolnán és Dunaföldváron hagyományos kékfestő műhely működik. A Térség történetében fontos szerepet játszottak különböző népcsoportok: erős, hagyományörző sváb kisebbség él a területen (például Györköny, Németkér), mellettük bukovinai székelyek (Hőgyész, Zomba) és felvidékiek is élnek a Térségben.

Ami az **aktív turizmust** illeti, a Térségen halad keresztül a Rockenbauer Pál Dél-Dunántúli Kéktúra és az Alföldi Kéktúra is (Szekszárdon találkozik a két útvonal). A Térség peremén található a Szekszárdi-dombság, a Gemenci-erdő, a Kiskunsági Nemzeti Park és a bugaci puszta is, a gyalogos turizmust kedvelők számára rengeteg lehetőség nyílik itt. A kerékpárosok számára az EuroVelo 6 nemzetközi útvonal nyújt kikapcsolódási lehetőséget. A vízpartok kedvelői számára elérhető a Térséget átszelő Duna és annak holtágai – például az idegenforgalomra építő Szelidi-tó, illetve a jelentős sporteseményeket (Triatlon Fesztivál, Kajak-kenu Vidék Bajnokság) rendező Fadd-Dombori Holt-Duna (ld. bővebben a 3.2.5.5. fejezetben). A Térség **horgászturizmusa** nagy potenciált rejt magában: a Duna, illetve annak egykori holtágai is jelentős halállománnyal bírnak. Kiemelkedik közülük a Szelidi-tó, ami tipikus morotva. Halastavak is nagy számban találhatók a Térségben, például Ozorán, Pakson, Tamásiban, Tolnán és Akasztón.

A **gyógyturizmus** nem bír kiemelkedő jelentőséggel a Térségben, azonban több gyógyfürdő is található itt: jelenleg öt olyan fürdőhely működik a Térségben, amelynek termálvizes medencéje is van. Bács-Kiskun megyében a Térséghez tartozó települések közül Kiskőrösön és Kalocsán található gyógyvíz. Előbbi városban a rónaszéki gyógyvíz kiválóan alkalmas reumás, mozgásszervi, degeneratív és nőgyógyászati megbetegedések eredményes gyógyítására⁶⁰. Kalocsán mozgásszervi és ízületi betegségek kezelésére alkalmas a Csajda Fürdő vize. Tolna megyében a Térséghez tartozó települések közül Tamásiban, Dunaföldváron és Pakson található gyógyfürdő. A Tamási Thermal Spa gyógyvize többek között mozgásszervi, nőgyógyászati, sport- és más izomsérülések esetén, illetve reumatológiai problémákra is

⁶⁰ <https://kiskoros.hu/> (Hozzáférés ideje: 2020.10.17.)

javallott. Tamási a gyógyfürdő minősítést 2020-ban szerezte meg, folyamatban van azonban a gyógyhely minősítés megszerzése is. A dunaföldvári gyógyvíz mozgásszervi, nőgyógyászati panaszok, illetve bőrbetegségek esetén ajánlott. A Paksi Gyógyászati Központ gyógyfürdőjét 2014-ben adták át; azóta várja a mozgásszervi, nőgyógyászati, urológiai és bőrgyógyászati panaszokkal érkezőket. Saját fürdő, gyógyvizet kúttal rendelkezik még a hőgyészi Gróf Apponyi Kastélyszálló, a hotel azonban jelenleg nem üzemel, így a medencéket sem tudják használni a gyógyulni szándékozók.

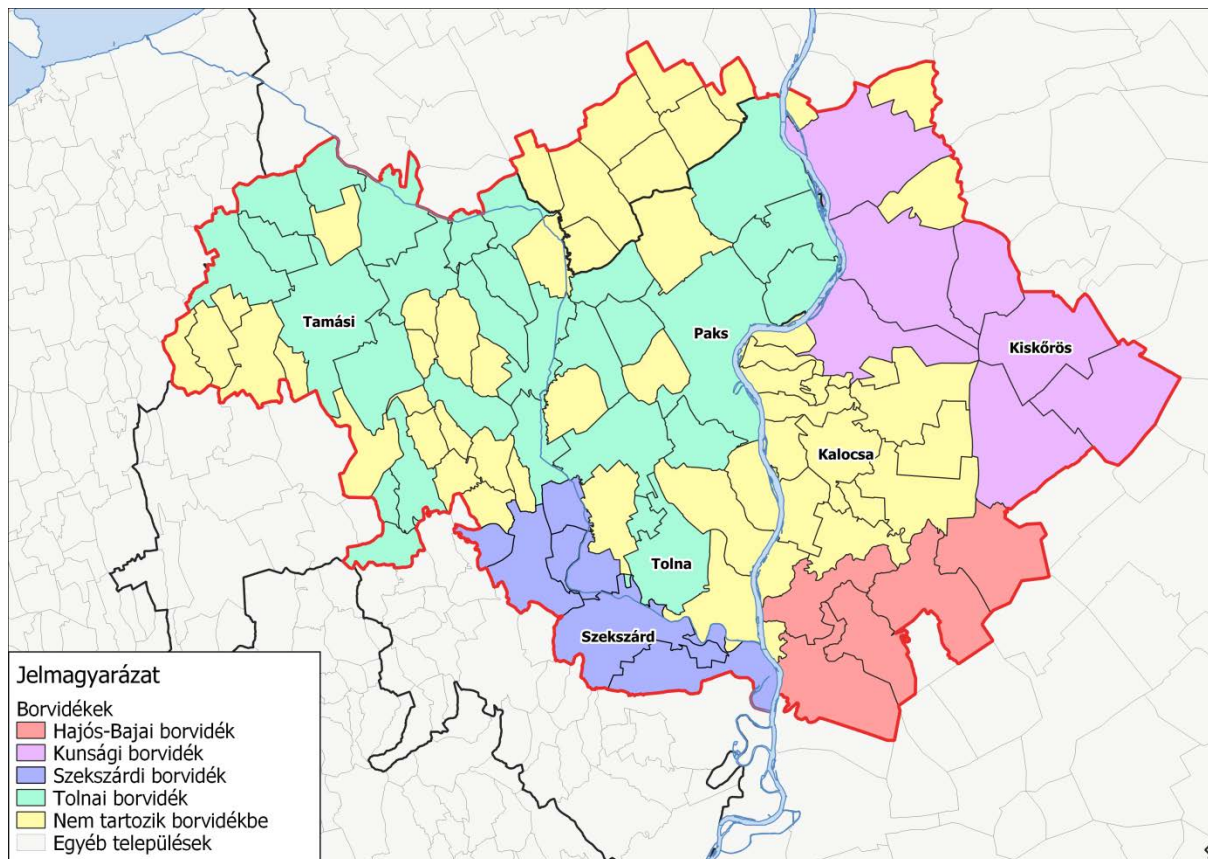
Fejér megyében Vajta különleges értéke a vonzó környezetben fekvő, ásványi anyagokban gazdag hévízfürdő. Az öt éve bezárt fürdő a tervek szerint a paksi atomerőmű bővítéséhez kapcsolódóan rekreációs-rehabilitációs központként nyithatna újra.

Végezetül meg kell emlékeznünk a nagy potenciált rejtő bor- és gasztroturizmusról is. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területén két borrégió (Duna és Pannon) négy borvidéke (Hajós–Bajai, Kunsági, Szekszárdi, Tolnai) is megtalálható⁶¹. A leghíresebb pincészetek Szekszárdon találhatók: a Mészáros, Bodri, Dúzi, valamint a szomszédos (már a Térségen kívül eső) Decsen található Takler Kúria emelendő ki⁶². A Kunsági borvidék Közép-Duna Menti Kiemelt Térséghez kapcsolódó területein a soltvadkerti Frittmann pincészet jelentős minőség tekintetében. Fontos látványosság még a Hajósi Pincefalu: a hagyomány szerint egykor Hajós mellett, „Európa legnagyobb pincefalujában”, több pince volt, mint ház. Ezeket mára többségében felújították, és a borászok összefogásával rendszeresen szerveznek pincelátogató és borkóstoló eseményeket. Gasztroturisztikai szempontból kiemelt szerepe van még a Szekszárdi Szüreti Napoknak, a szintén Szekszárdon megrendezett Pünkösdi Hal- és Vadünnepnek, illetve a Pakson megrendezett Nemzetközi Gastroblues Fesztiválnak, ahol a zenei kínálat mellett különleges ételeket és a környező borvidékek minőségi borait is kínálják az ide látogatóknak. Emellett a város ad otthont a Kávé, Bor és Pálinkafesztiválnak is. A Kalocsai Paprikafesztiválon a kulturális programok mellett természetesen a paprikás ételek, illetve a szürkemarkarhapörkölt áll a középpontban, míg a Hartai Kolbászfesztiválon Harta évszázados húsfeldolgozó hagyománya sajátítható el.

⁶¹ KSH 2016: Magyarország borvidékei, 2014

⁶² Céginformáció. <https://www.ceginformacio.hu/> (Letöltés ideje: 2020. 09. 22.)

**97. ÁBRA: BORDVIDÉKEK ÁLTAL ÉRINTETT TERÜLETEK A
KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN**

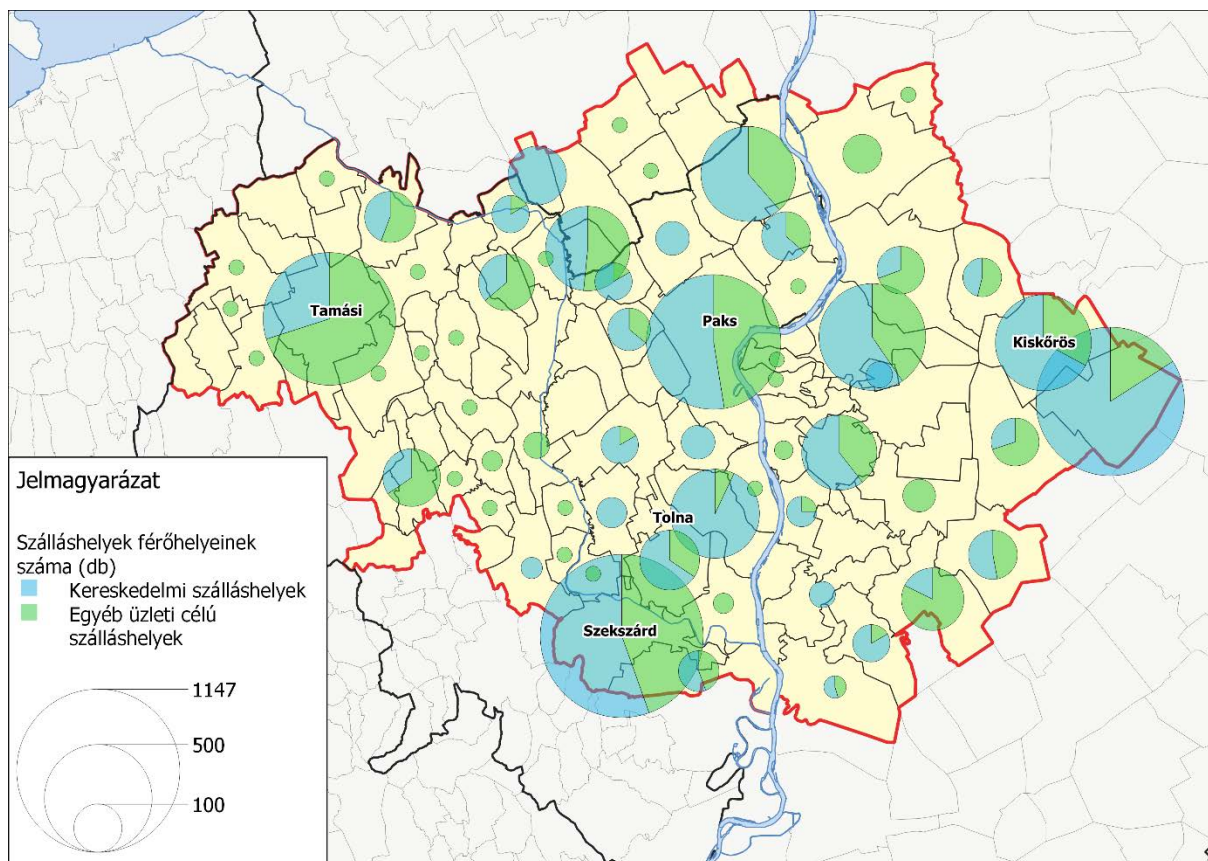

Forrás: Saját szerkesztés

A **fesztiválturizmus** is jelen van a Térségben. A legjelentősebb mindközül az O.Z.O.R.A. Fesztivál, amelyet a Térségben található Ozorával szomszédos Igar–Dádpusztán tartanak meg 2004 óta – pár 100 méterrel a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területétől. Ezen kívül a már a fent említett gasztronómiai fesztiválok is számos zenei produkciót vonzanak (pl. a paksi Nemzetközi Gastroblues Fesztivál). Kalocsán már három évtizede kerül megrendezésre, folyamatos jelleggel, a Kék Madár Fesztivál.

Az idegenforgalom másik kiemelt intézményeinek a **szálláshelyek** számítanak. A Térségben található kereskedelmi szálláshelyek száma 83-ra tehető: a legtöbb Szekszárdon, Kalocsán, Dunapatajon, Soltvadkerten és Faddon működik. Ugyanakkor egyéb üzleti célú, de nem kereskedelmi szállásadó hely (általában kisebb, csak egy-két szobás, néhány férőhelyes szállások) összesen 429 működik a Térségben – e téren Tamási (86) és Szekszárd (75) emelkedik ki.

**98. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN
TALÁLHATÓ SZÁLLÁSHELYEK FÉRŐHELY-KAPACITÁSAI,
2019**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Ami a **szálláshelyek kapacitását** illeti, a kereskedelmi szálláshelyeken kiadható férőhelyek száma 4800 körüli, azonban erőteljes a szezonális: míg nyaranta szinte teljes kapacitással működnek a szálláshelyek, addig a téli időszakra nagyjából felére esik vissza a férőhelyek száma. Az erőteljes szezonális elsősorban a kempingeket és a kisebb panziókat érinti, míg a nagyobb szállodák természetesen jóval kiegyensúlyozottabbak. A legtöbb férőhely Soltvadkert szálláshelyein található (csúcsidőszakban 800 körüli), ugyanakkor Szekszárdon, Pakson, Faddon, Dunaföldváron, Tamásin, Dunapatajon és Kiskőrösön is 200 főt meghaladó a kereskedelmi szálláshelyek férőhelyeinek száma. Ami az egyes kereskedelmi szálláshely-típusokat illeti, jelentősebb szállodai férőhely-kapacitás Pakson, Bikácson, Szekszárdon, Kalocsán és Kiskőrösön van, amelyek közül három számít 4 csillagos szállodának: a bikácsi Zichy Park Hotel, a szekszárdi Hotel Merops Mészáros, valamint a paksi Hotel Erzsébet. Ezzel szemben az egyéb szálláshelyek – elsősorban üdülők házak és kempingek – a Duna-parti településeken jellemzőek (Soltvadkert, Dunapataj, Fadd, Dunaföldvár), míg Pakson, Szekszárdon jelentős turista / ifjúsági szálláshely kapacitások vannak (200–200 főre tehető).

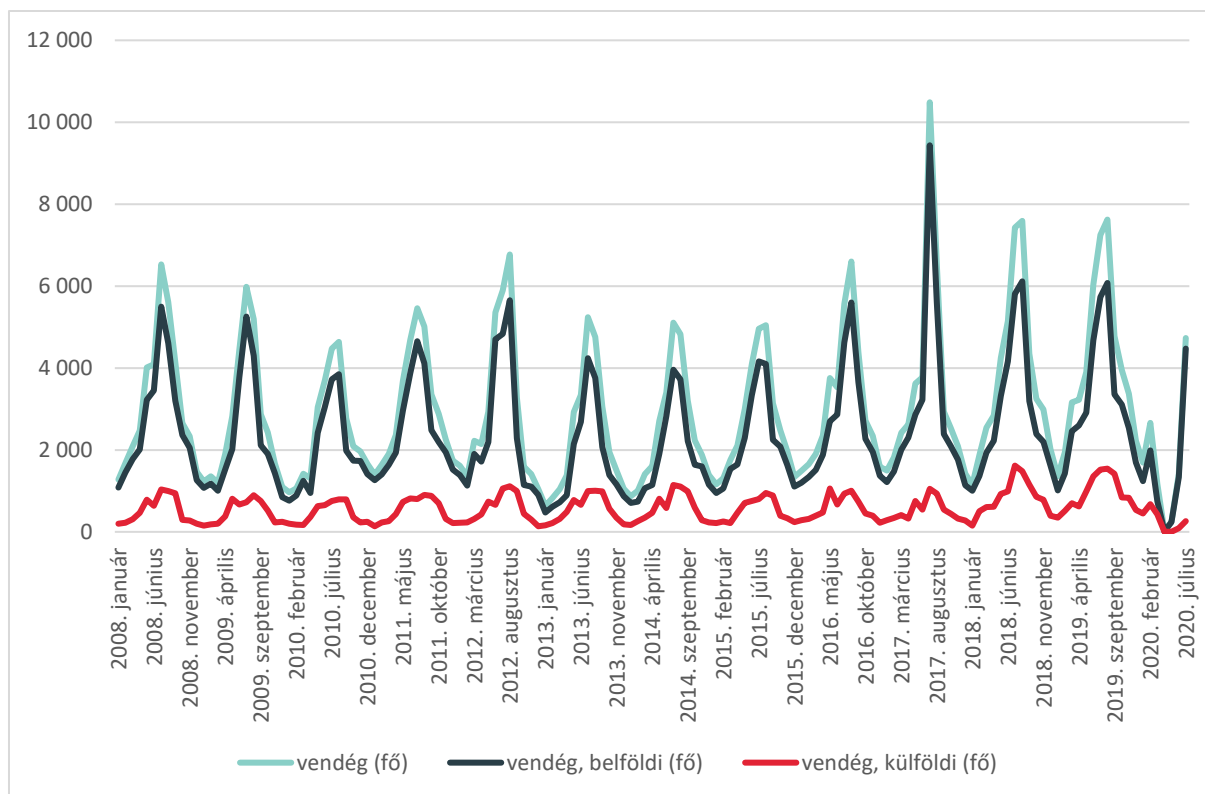
A nem kereskedelmi, hanem **egyéb üzleti célú szálláshelyeken** nagyságrendileg 3600 férőhely van – ezek a kis szállások is döntően a turisztikai főszezonban vannak nyitva. E téren Tamási (531 férőhely), Szekszárd (511) és Paks (372) számít a legjelentősebb központoknak, de olyan kisebb településeken is számottevő (100–200 fő közötti) férőhely-kapacitások vannak, mint Dunapataj, Vajta, Soltvadkert, Dunaföldvár, Hajós és Kiskőrös. Mindent összevetve

(kereskedelmi és egyéb üzleti célú összesen), 8400–8500-ra tehető a Térség összes szálláshelyeinek együttes, maximális kapacitása.

A **szálláshelyek kihasználtsága** az alábbiak szerint alakult⁶³: összességében megállapítható, hogy a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség kereskedelmi szálláshely-forgalma 2017-ben érte el csúcspontját, 2020-ban pedig a koronavírus-járvány okozta nehézségekkel kellett megküzdenie. A vendégek számát tekintve 2017 júliusa rekord hónapot jelentett a Térség turizmusában (több mint 10 ezer vendég érkezett ebben a hónapban). Éves szinten 2013 óta dinamikus növekedést tapasztalhatunk: közel 27 ezer főről közel 50 ezer főre nőtt a vendégek éves száma a kereskedelmi szálláshelyeken. Ehhez 2019-ben még további közel 45 ezer fő társult a nem kereskedelmi, egyéb üzleti célú szálláshelyeken – azaz a Térség összes szálláshelyének teljes vendégszáma 2019-ben 95–100 ezer főre volt tehető.

⁶³ Az adathiány, amely főként 2020 tavaszára, a járvány első hullámának idejére jellemző, valamint a KSH adatközlésének hiányosságai megnehezítik a teljes kép felvázolását.

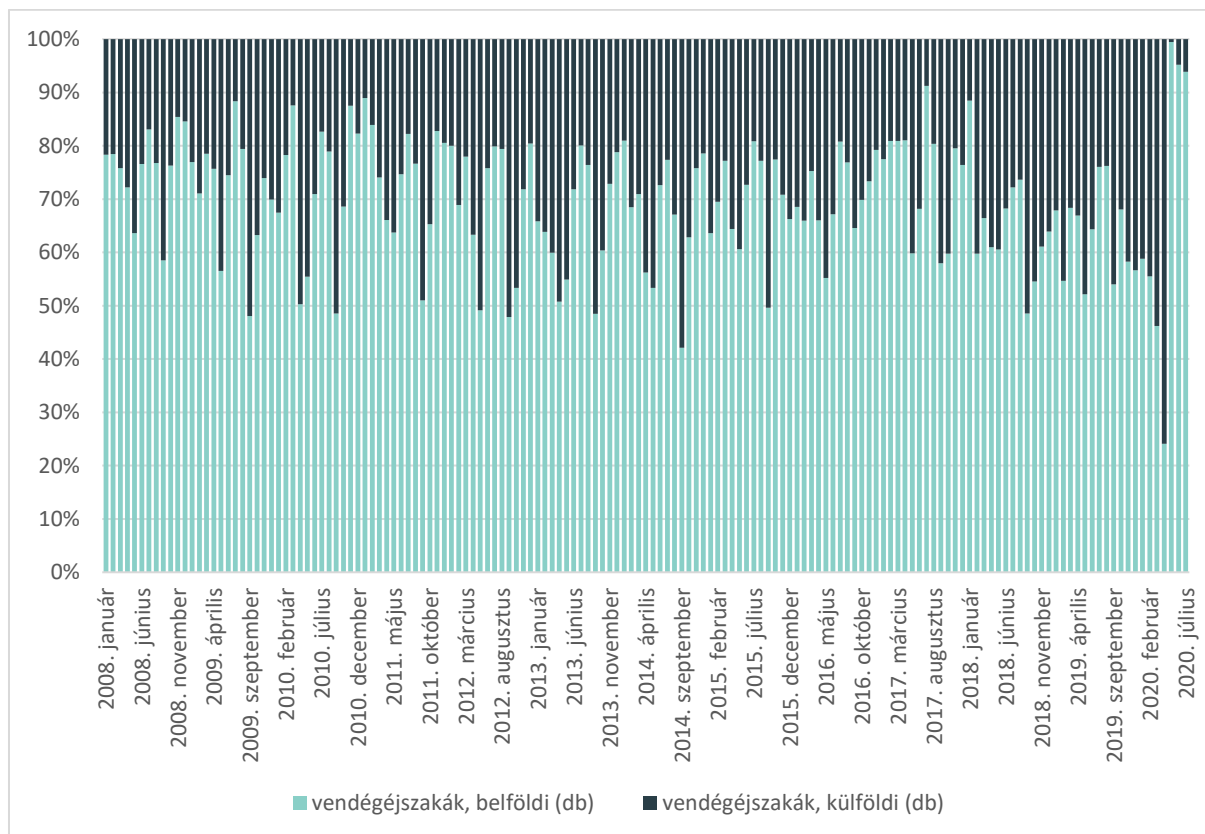
**99. ÁBRA: A BELFÖLDI ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGEK SZÁMÁNAK
ALAKULÁSA A KERESKEDELMI SZÁLLÁSHELYEKEN,
HAVI BONTÁSBAN, 2008. JANUÁR–2020. JÚLIUS**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

A csúcsot a belföldi turizmus hajtotta 2017-ig, azonban ezt követően már külföldről is egyre több vendég érkezett a Térségbe. A koronavírus-járvány hatására 2020 nyarára érdemben visszaesett a turisták létszáma. Ez a külföldiek részarányának a visszaesésével is járt: míg 2019-ben éves szinten több mint 20 százalék volt a külföldiek részaránya a kereskedelmi szálláshelyeken, addig 2020-ban gyakorlatilag nem érkeztek külföldi vendégek. A vendégéjszakák száma is hasonlóképpen alakult időben: 2020 nyarára a külföldiek részaránya lecsökkent minimálisra, míg 2018-ban és 2019-ben még 35 százalék körül volt az arányuk.

**100. ÁBRA: A BELFÖLDI ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGÉJSZAKÁK
EGYMÁSHOZ VISZONYÍTOTT ARÁNYA A KERESKEDELMI
SZÁLLÁSHELYEKEN, HAVI BONTÁSBAN, 2008. JANUÁR–
2020. JÚLIUS**

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Végezetül ugyancsak az idegenforgalom intézményi hátterét jelentik a különböző típusú **vendéglátóhelyek** is. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térségben a leggyakoribb vendéglátóhely-típus az étterem (vagy büfé): számuk meghaladja az 500-at. Minden városban és nagyközségben található legalább egy étterem. Méretéből és helyzetéből adódóan kiemelkedik közülük Szekszárd, ahol ezek száma 114, ezt követi Paks és Kalocsa. A lakosság számához képest jelentős Fadd és Dunapataj, amik 3–4000 fős nagyközségek, mégis 19, illetve 17 étterem található ezekben. Fadd esetében a Fadd–Dombori Holt-Duna és a hozzá kötődő üdülőterület, Dunapataj esetében pedig a külterületén található Szelidi-tó és az ahhoz kapcsolódó turisztikai potenciál a relatíve magas számok magyarázata. Számos településen találhatunk **italboltokat** (gyakorlatilag kocsmákat). Számuk meghaladja a 300-at, mindössze néhány kisebb községben nem működik egy sem. Míg a nagyobb városokban számuk meghaladja a 10-et is, a kisebb településekre inkább az 1, maximum két kocsmát a jellemző.

Diszkó mindössze néhány található a Térségben; több szórakozóhely is az elmúlt években zárta be a kapuit. Ennek oka például, hogy drasztikusan megváltozott a szórakozási kultúra. A fiatalok inkább kocsmaiba járnak vagy házibulikat tartanak és a nyári fesztiválokra spórolnak⁶⁴. **Cukrászda** már nincs minden nagyközségben, sőt a városok közül Gyönkön is hiányzik. A

⁶⁴ teol.hu (Hozzáférés dátuma: 2020.09.22.)

cukrászdák számát az adatvédelmi szabályozások következtében a KSH nem közli pontosan településekre lebontva, de a Térségben összesen nem éri el a 100-at, amiből a négy legnagyobb településen (Szekszárd, Paks, Kalocsa, Kiskőrös) található közel 50.

Soltvadkerten működik azonban az ország (egyik) leghíresebb cukrászdája, amely már négy évtizede készíti óriási választékban a fagylatokat és süteményeket.

5.1.4.1. A KDMKT turisztikai intézményrendszerének összegzése

A **koronavírus-járvány** az egész ország, és így a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség idegenforgalmát komolyan érintette. Számos szálláshelyet és vendéglátóhelyet sújtottak a lezárások: visszaesett a vendégéjszakák száma, azon belül is különösen az általában többet költő külföldi vendégeké. Számos fesztivál is elmaradt (a témában a HÉTFA Kutatóintézet és Elemző Központ írt elemzést⁶⁵), ami ugyancsak hatással volt a helyi idegenforgalomra. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség esetén az idegenforgalom nem számít központi jelentőségű ágazatnak⁶⁶, de a következő időszakban fontos feladat lehet a helyi idegenforgalmi potenciál felélesztése, a krízisbe kerülő vállalatok megsegítése, valamint az időszakosan megugró munkanélküliség kezelése.

5.1.5. Kereskedelem, vendéglátás

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség területén található **kiskereskedelmi** üzletek száma 3700 és 3800 közé tehető. Ezek közül 1120 kifejezetten élelmiszerbolt, avagy döntően élelmiszer-jellegű vegyesbolt – ez a típus a legelterjedtebb mind közül, hiszen csupán három településen nem találunk ilyen üzletet: a Bács-Kiskun megyei Újsolton, valamint a Tolna megyei Miszlán és Bikácson. Itt említendők még meg külön kategóriaként a Nemzeti Dohányboltok, amelyekből összesen 174 található a Térségben, és csupán három településen nincsen: Újsolton, Drágszállás és Keszőhidegkúton.

A kiskereskedelmi egységeket tovább bonthatjuk pontos rendeltetésük szerint. Az élelmiszerboltok, valamint az élelmiszer jellegű vegyes boltok nagy részét az ún. **élelmiszer vegyesüzletek** teszik ki – ezek adják az összes, elsősorban élelmiszert áruló üzlet felét és ezek találhatóak meg a fent említett három településen (Bikács, Miszlán, Újsolt) kívül mindenhol. A valamely **élelmiszercsoportra specializálódott boltok** (ideértve a zöldség- és gyümölcsüzleteket, a kenyér- és pékáruüzleteket, a hús- és húsarúüzleteket, a palackozott italok üzleteit, továbbá a hal, édesség, közérzetjavító és étrendkiegészítő termékek szaküzleteit, valamint az egyéb élelmiszerüzleteket) adják e típushoz tartozó egységek másik felét. E téren azonban már jóval nagyobb a koncentráció: a kisfalvakban a legtöbb speciális típus nem elérhető, a nagyobb településeken általában csak zöldséges-gyümölcsös, kenyér- és pékáruüzlet vagy húsos található, míg a járasszékhelyeken érhető csak el a legtöbb említett üzlettípus. Természetesen Szekszárdon a legbőségebb a választék, ugyanis ott 135 speciális élelmiszerüzlet van, míg az élelmiszer vegyesüzletek száma csupán 53 a megyeszékhelyen. Ugyancsak az élelmiszerkínálatot szélesítik a piacok, amelyekből összesen 30 található a Térségben. Külön kategóriát jelentenek a legjelentősebb forgalmat lebonyolító hipermarketek,

⁶⁵ Főző, Zs. (2020): Hatalmas kárt okozhat Magyarországnak, ha őszig elmaradnak a fesztiválok. *Hétfa Kutatóintézet*. http://hetfa.hu/wp-content/uploads/2020/05/A-fesztivalhiany-hatasa_HETFA.pdf (Letöltés ideje: 2020. 09. 22.)

⁶⁶ Balás G. – Koltai L. – Lőcsei H. – Szabó T. (2020): Hullámvasúton az üdülőkörzetek munkaerőpiaca. *Hétfa Kutatóintézet*. http://hetfa.hu/wp-content/uploads/2020/08/alkalmazotti-letszamvaltozas_HETFA.pdf (Letöltés ideje: 2020. 09. 22.)

amelyekből összesen öt található a Térségben: Kiskőrösön, Kalocsán és Pakson 1–1 Tesco üzemel, míg Szekszárdon egy Tesco és egy INTERSPAR is megtalálható.

Az egyéb, **nem élelmiszer-jellegű kiskereskedelmi egységek** száma jóval magasabb, mint az élelmiszer jellegűeké – 2450 körüli –, azonban azok jóval koncentráltabban helyezkednek el. 19 településen nem találunk ilyen nem élelmiszertermék jellegű üzletet, míg a nagyobb városok részesedése kimagasló: Szekszárdon (520 ilyen üzlet), Dunaföldváron (254), Kalocsán (223), Pakson (222) és Kiskőrösön (185) üzemel a Térség ilyen típusú üzleteinek 57 százaléka. Ugyanez az arány az élelmiszerboltok esetén jóval alacsonyabb, csupán 43 százalék. Ezeket is tovább bonthatjuk külön üzlettípusokra: a textil-, ruházati és lábbeli üzleteket, az iparcikket áruló boltokat, a festék-, barkácsáru üzleteket, a bútorboltokat, a műszaki cikket áruló boltokat, a virág- és könyvesboltokat, az újságosokat, a használtcikk-kereskedőket stb. mind ide értjük. Szekszárd nemcsak a legnagyobb, hanem a legszélesebb kínálatot adó város is; lényegében véve minden típusú bolt megtalálható itt. Széles kínálat van az egyes járasszékhely- városokban is, míg vannak alapvetően specializálódott városok is: népességsúlyához képest Dunaföldváron sok (116) textil-, ruházati- és lábbeli üzletet találunk, míg Ozorán 30 használt cikket áruló bolt működik.

20. TÁBLÁZAT: KISKERESKEDELMI EGYSÉGEK SZÁMA FŐBB TÍPUSOK SZERINT A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAIBAN ÉS VIDÉKI TÉRSÉGEIBEN, 2019

Városok és térségek	Élelmiszer, élelmiszer jellegű vegyes és élvezeti cikkek boltjai				Nem élelmiszertermék jellegű boltok összesen
	Összesen	Élelmiszer vegyesüzlet	Élelmiszer-, ital-szaküzlet	Nemzeti Dohánybolt	
Szekszárd	211	55	137	19	520
Paks	93	36	47	10	222
Kalocsa	87	24	55	8	223
Kiskőrös	71	23	41	7	185
Dunaföldvár	71	17	49	5	254
Tolna	69	27	36	6	92
Kecel	42	17	21	4	94
Soltvadkert	34	13	17	4	95
Tamási	32	12	16	4	139
Solt	29	10	15	4	60
Simontornya	20	10	8	2	38
Gyönk	9	4	4	1	17
Hajós	6	4	0	2	4
Tolna és Fejér megye – községek	~363	~200	~92	71	~323

Városok és térségek	Élelmiszer, élelmiszer jellegű vegyes és élvezeti cikkek boltjai				Nem élelmiszertermék jellegű boltok összesen
	Összesen	Élelmiszer vegyesüzlet	Élelmiszer-, ital-szaküzlet	Nemzeti Dohánybolt	
Bács-Kiskun megye – községek	~162	~81	~54	27	~185

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 alapján saját szerkesztés

Külön meg kell említeni a **gépjárművekhez kapcsolódó üzleteket**. Gépjármű eladással 25 településen közel 120 üzlet foglalkozik, míg gépjárműalkatrészekre és -tartozékokra szakosodott üzletekből 29 településen összesen közel 160 van. Ugyancsak ide kapcsolódnak az **üzemanyagtöltő állomások**: összesen 40 településen van benzinkút, ám közülük 31-en csupán egy vagy kettő. Emellett az elérhető adatok szerint 16 helyszínen van lehetőség elektromos autó töltésére összesen 7 településen (Paks, Szekszárd, Kalocsa, Kiskőrös, Tolna, Tamási, Fadd).⁶⁷

A **bankfiókok** meglepte is kiemelkedő jelentőségű a nagyobb települések esetén. A KSH adatai alapján a térség 26 településen volt bankfiók 2018-ban. A nagyobb településeken természetesen több bank is képviselte magát. Így Szekszárdon az összes országos jelentőségű bank rendelkezik bankfiókkal (Budapest, CIB, ERSTE, K&H, MKB, OTP, Raiffeisen, UniCredit, Takarékbank Zrt.), valamint az orosz háttérű – és Pakson is jelenlevő – Sperbanknak is van itt fiókja. Pakson a már említett Sperbank mellett a Budapest Bank, az ERSTE, a K&H, az MKB és az OTP rendelkezik fiókkal. 4–4 bank fiókja van még Kalocsán és Kiskőrösön, míg Tolnán, Tamásiban, Dunaföldváron és Soltvadkerten 2–2: utóbbiakban OTP és K&H. A Takarékbank Zrt. fiókjai azonban a kisebb településeken is megtalálhatóak.

5.1.5.1. A KDMKT kereskedelmi és vendéglátó-ipari intézményrendszerének összegzése

A kiskereskedelmi egységek meglepte alapvető települési funkció. Minél specializáltabb típusú, feladatkörű üzletről van szó, annál kevesebb ilyen egység van a Térségben, és annál koncentráltabban helyezkednek el az érintett üzletek a térben. Másik oldalról megközelítve mindez azt jelenti, hogy míg a nagyobb városok kifejezetten színes kínálatot rendelkeznek az üzletek és kiskereskedelmi egységek terén, addig a kisebb falvakban egy-egy élelmiszerbolt vagy vegyesbolt jelentheti a teljes kínálatot. Annak érdekében, hogy a szolgáltatások minél szélesebb körben elterjesztésre kerüljenek ezen a területen is a Térségben, a hálózatok bővítése indokolt, kiegészítve az elérhető logisztikai megoldások fejlesztésével.

5.1.6. Közigazgatási intézmények

A közigazgatási intézményekkel való ellátottság komoly szerepet játszik a társadalom életminőségében azáltal, hogy ezen intézményekben lehetőség van ügyeink intézésére. Ebben az alfejezetben tárgyaljuk a tűzoltóságokkal, a rendőrségekkel és a mentőállomásokkal való ellátottságot is, amelyek a baleset-, bűncselekmény- és katasztrófa-elhárításban játszanak

⁶⁷ Forrás: Plugshare alkalmazás alapján, <https://villanyautosok.hu/elektromos-toltoallomasok-magyarorszagon/> (Hozzáférés ideje: 2020.10.16.)

fontos szerepet. Megállapítható, hogy bár az intézmények hatóköre a Térség egészét lefedi, azonban az intézmények elhelyezkedése felértékeli a neki otthont adó településeket is.

A Térség települései közül a **legszélesebb intézmény-kínálattal** – pozíciójából fakadóan – Szekszárd rendelkezik. Itt székel a Tolna Megyei Önkormányzat, valamint a Tolna Megyei Kormányhivatal, továbbá természetesen **járási hivatal** is van. A további járási hivatalok is értelemszerűen a járasszékhelyeken (Paks, Tamási, Tolna, Kalocsa, Kiskőrös) működnek, míg kormányhivatalból valamivel több, 11 van a Térségben – a fent említett településeken túl Soltvadkert, Solt, Kecel, Simontornya és Dunaföldvár városaiban. A közigazgatási rendszer alsó szintjén az **önkormányzatok** állnak. Bár minden településnek saját önkormányzata van, azonban elsősorban a kistépülések esetén több település közös önkormányzati hivatallal rendelkezik. A Térségben 30 településen működik ilyen közös hivatal; míg ezek jellemzően két-három települést látnak el, addig települési lefedettség tekintetében a Térségben kiemelendő a Gyönki (6), a Hőgyészi (5), a Nagydorogi (4) és a Géderlaki (4) Közös Önkormányzati Hivatal. A **bíróági rendszer** is nagyvonalakban igazodik a közigazgatási rendszerhez: Szekszárdon működik a Szekszárdi Törvényszék, míg járásbíróság Szekszárdon, Pakson, Tamásin, Kalocsán és Kiskőrösön található.

Ami a **tűzoltóságokat, mentőállomásokat és rendőrséget** illeti, e téren is alapvetően a településhierarchia magasabb fokán álló települések állnak jobban. Szekszárdon van a Tolna Megyei Katasztrófavédelmi Igazgatóság központja, míg hivatásos tűzoltó-parancsnokságok Szekszárdon, Pakson, Kiskőrösön és Kalocsán működnek. Ezeken kívül tűzoltóságok vannak még Tamásiban, Tolnán, Dunaföldváron, Kecelen, Akasztón, Solton és Soltvadkertben⁶⁸. Mentőállomásból nyolc van a Térségben: Tolnán kívül az összes járasszékhelyen, valamint Dunaföldváron, Hőgyészen és Simontornyán. Végezetül, ami a rendőrségeket illeti, ismételten egy többszintű hierarchiarendszer látható: Szekszárdon található a Tolna Megyei Rendőrfőkapitányság, ami alá a Szekszárdi, Paksi és Tamási Rendőrkapitányság tartozik, míg a Duna túloldalán, a Kalocsai és Kiskőrösi rendőrkapitányságok jelentik ezt a szintet. Ugyanakkor a Térség további 64 településén található valamilyen rendőrőrs, illetve körzeti megbízott székhelye, továbbá szinte valamennyi településen működik polgárőrség.

5.1.6.1. A KDMKT közigazgatási intézményi ellátottságának összegzése

Összességében tehát a jelen fejezetben tárgyalt intézmények tekintetében Szekszárd ellátottsága a legjobb, így e szempontból megkérdőjelezhetetlen térségi vezető szerepe. A megyei jogú várost a járasszékhelyek követik – Paks, Tamási, Kalocsa és Kiskőrös. Bár Tolna városa is járasszékhely, azonban Szekszárd közelsége miatt számos intézmény (pl. mentőállomás, járási bíróság, rendőrkapitányság) hiányzik innen. A Térség városai közül még Soltvadkert, Solt, Kecel, Simontornya és Dunaföldvár bír valamelyest kiemeltebb funkciókkal (egymástól valamelyest eltérő profilúak ezek a települések). Kisebb lokális térszervező erővel rendelkeznek a közös önkormányzati hivatalok székhelyei is: ezek maximálisan 5–6 települést jelentő mikrotérségek központjai. Végezetül a Térségben 27 olyan települést találunk, ahol az említett közigazgatási funkciókból egy sem lelhető fel: ezek döntően Tolna megye középső és nyugati részén fekvő falvak.

A települések intézményekkel való felszereltsége és azok elérhetősége alapvetően befolyásolja az ott élők életminőségét, továbbá hozzájárul a települések népességmegtartó képességéhez.

⁶⁸ Megyei Igazgatóságok. <https://katasztrofavedelem.hu/9/igazgatosagok-szervezetek> (Letöltés ideje: 2020.10.16.)

5.1.7. Szabadidő- és versenysport

A sportolás szerepet játszik a népesség egészségi állapotában, így életminőségében. Mindennek alapfeltétele a sokszínű, elérhető és korszerű **szabadidősport** infrastruktúra – e téren számos hiányossága van a Közép-Duna Menti Kiemelt Térségnek. A Térség 99 településéből a KSH adatai szerint 45-ben található sportcsarnok vagy sportpálya, míg uszoda vagy strand a hivatalos statisztikai adatok szerint mindössze Kiskőrösön van. Ugyanakkor a rendelkezésre álló statisztikai adatok néhol hiányosak (köszönhetően annak, hogy az adatgyűjtés önkormányzati adatközlésen alapul, így más jellegű létesítmények nem kerülnek bele), ezért a Térség városainak szabadidősporthoz kapcsolódó ellátottságát további forrásokból származó adatok alapján egészítettük ki. Ezek alapján bár a KSH 2019. évi településstatisztikai adatai szerint a Térség 13 városából 10-ben található sportcsarnok/sportpálya, ugyanakkor saját adatgyűjtésünk szerint Pakson és Tolnán is van sportcsarnok, Dunaföldváron és Solton épül, míg Gyöngyösön csak iskolai fenntartású csarnok található. Uszoda vagy strand pedig Kiskőrösön túl öt másik városban is található, ugyanakkor Szekszárdon – megyeszékhelyek között egyedülálló módon – jelenleg nincs fedett tanuszoda: a régóta statikai okokból kellett bezárni, az új pedig még nem készült el. A sportolási lehetőségeket színesíti a paksi szabadtéri kondipark is.

Tamásiban strandfürdő, sportcsarnok, kézilabda csarnok, sportpálya, atlétikai pálya, lovaspálya, Velodrom pálya, Ovi-Sport pálya, továbbá több műfüves kispálya is található. A Tanuszoda építési engedéllyel rendelkezik, kivitelezésre vár.

Számos helyszínen rendeztek az utóbbi időben amatőr futóversenyeket a térség futóegyesületei (Kalocsai Földönfutók, Dunamenti Futók), több alkalommal került megrendezésre a dunaföldvári Feldvar Trail, a Solti Pusztafutás, illetve Bölcskén is tartottak több terepfutó rendezvényt, emellett a Szelidi-tó körbefutására is minden évben lehetőség kínálkozik.

Szükségességnek tartjuk kiemelni Soltot a lovassport szempontjából is, több alkalommal megrendezése került a távlovaglós és távhajtó verseny, az úgynevezett Solt-Kupa, amely nemzetközi szinten is rangos eseménynek számít.

21. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAINAK SZABADIDŐSPORT-INTÉZMÉNNYEL VALÓ ELLÁTOTTSÁGA A HIVATALOS ADATSZOLGÁLTATÁS ÉS A SAJÁT ADATGYŰJTÉS SZERINT, 2020

	Sportcsarnok-Sportpálya		Uszoda	
	KSH	Saját	KSH	Saját
Szekszárd	van	van	nincs	épül
Paks	nincs	van	nincs	van
Kalocsa	van	van	nincs	<u>van</u>
Kiskőrös	van	van	van	<u>van</u>
Tolna	nincs	van	nincs	van
Dunaföldvár	van	épül	nincs	<u>van</u>
Kecel	van	van	nincs	nincs
Tamási	van	van	nincs	<u>van</u>

Sportcsarnok-Sportpálya			Uszoda	
Soltvadkert	van	van	nincs	nincs
Solt	nincs	épül	nincs	nincs
Simontornya	van	van	nincs	nincs
Hajós	van	van	nincs	nincs
Gyöng	van	van	nincs	nincs

Forrás: KSH-Statinfo, 2020 és saját gyűjtés alapján

Magyarázat: aláhúzás: strand része, dőlt betű: nem fedett

A szervezett **sportolás** tekintetében a Térségben legnagyobb számban – az ország egészére jellemző módon – a labdarúgó csapatok találhatók, emellett települési, iskolai és alulról szerveződő, közösségi sportegyesületek is vannak. A Térségen vezet keresztül az Eurovelo 6 nemzetközi kerékpárút, azonban az infrastruktúra hiányos. Túrázási lehetőséget a Térségben a Kiskunsági Nemzeti Park és a Duna–Dráva Nemzeti Park (Gemenci erdő), illetve a Szekszárdi-dombság nyújtanak. A régió – versenysport szempontjából – egyértelműen kiemelkedő központja Paks, amely egyike a 17 Nemzeti Sportvárosnak. Sikeres élvonalbeli labdarúgó és kosárlabda egyesület is található a városban.

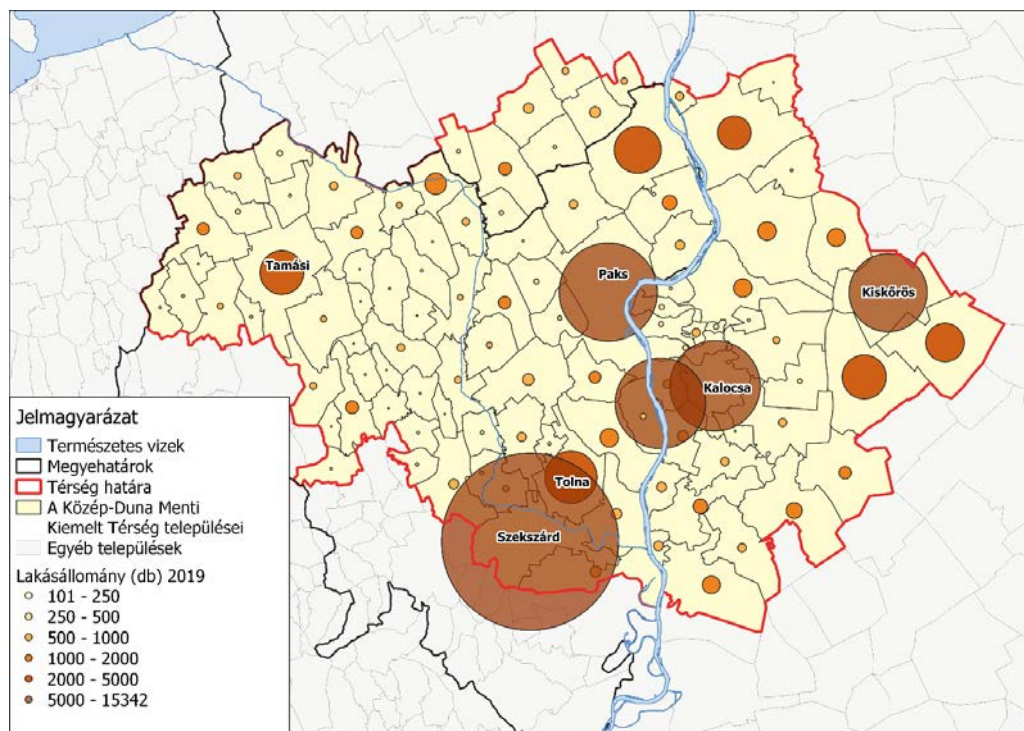
5.1.8. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség lakáshelyzete

5.1.8.1. Lakásvizonyok

A lakásállomány változásának főbb irányai

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség teljes lakásállománya meghaladja a 115 ezret, ennek területi megoszlása a népesség megoszlásával arányos. A területen található 4 nagyvárosban (Szekszárd, Paks, Kalocsa és Kiskőrös) találunk 5000 lakásnál nagyobb elemszámot. Kiemelkedően nagy az alacsony lélekszámú, így kevés lakásból álló kistelepülések aránya (az összes Kiemelt Térségbe tartozó település közel fele 1000 fő alatti).

101. ÁBRA: LAKÁSÁLLOMÁNY, 2019 (DB)

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A Térség településein 100 lakásra átlagosan 211 lakos jut, ami elmarad a Budapest nélküli országos (226) és a három érintett megye átlagától (219) is. Ez vélhetően a Térség kiürülésével és az előregedéssel állhat összefüggésben. A legnagyobb laksűrűségű 10 település közül 6 1000 főnél kisebb (Füged, Gyöng, Kéty, Értény, Belecska, Harc, Pusztahencse), 4 pedig 400 és 1000 fő közötti (Szedres, Fadd, Hőgyész). Mind a 10 település Tolna megyében található. A magas laksűrűség ezeken a településeken nagyobb létszámú háztartások jelenlétére utal.

22. TÁBLÁZAT: A 10 LEGNAGYOBB LAKSÚRÚSÉGŰ TELEPÜLÉS A KIEMELT TÉRSÉGBEN

Település	100 lakásra jutó lakosok száma
Füged	279
Gyöng	269
Kéty	267
Értény	266
Szedres	261
Belecska	258
Harc	250
Fadd	248
Pusztahencse	248
Hőgyész	248

Település	100 lakásra jutó lakosok száma
Térségi átlag	211
Országos átlag (Budapest nélkül)	226

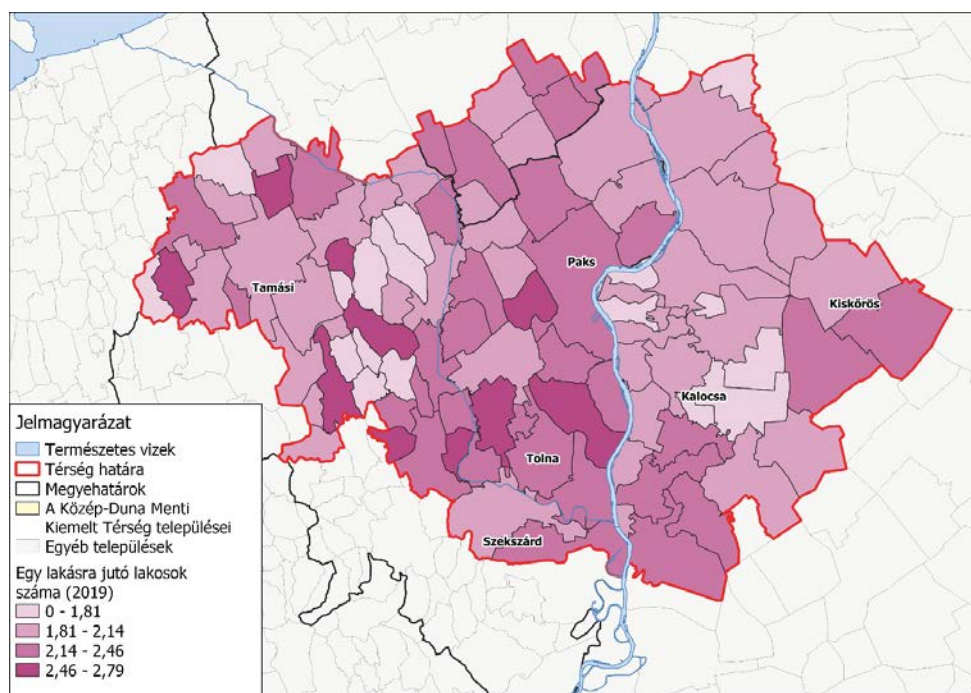
Forrás: KSH 2019

A Dunától nyugatra fekvő területek közül az átlagostól magasabb a laksűrűség a Duna és a Sió csatorna menti településeken, míg a Bács-Kiskun megyébe tartozó települések közül a Kalocsa és Baja közötti településeken, illetve Kecelen és Soltvadkerten.

A Térség egészét tekintve az elmúlt 10 évben (2009 és 2019 között) kismértékben ugyan, de csökkent a teljes lakásszám (0,3 százalékos csökkenés 115 567-ről 115 215-re). A mutató értéke a vidéki átlagtól (+3,17 százalék) jelentősen elmarad; csak Békés, Borsod-Abaúj-Zemplén és Nógrád megyékben kedvezőtlenebb a helyzet.

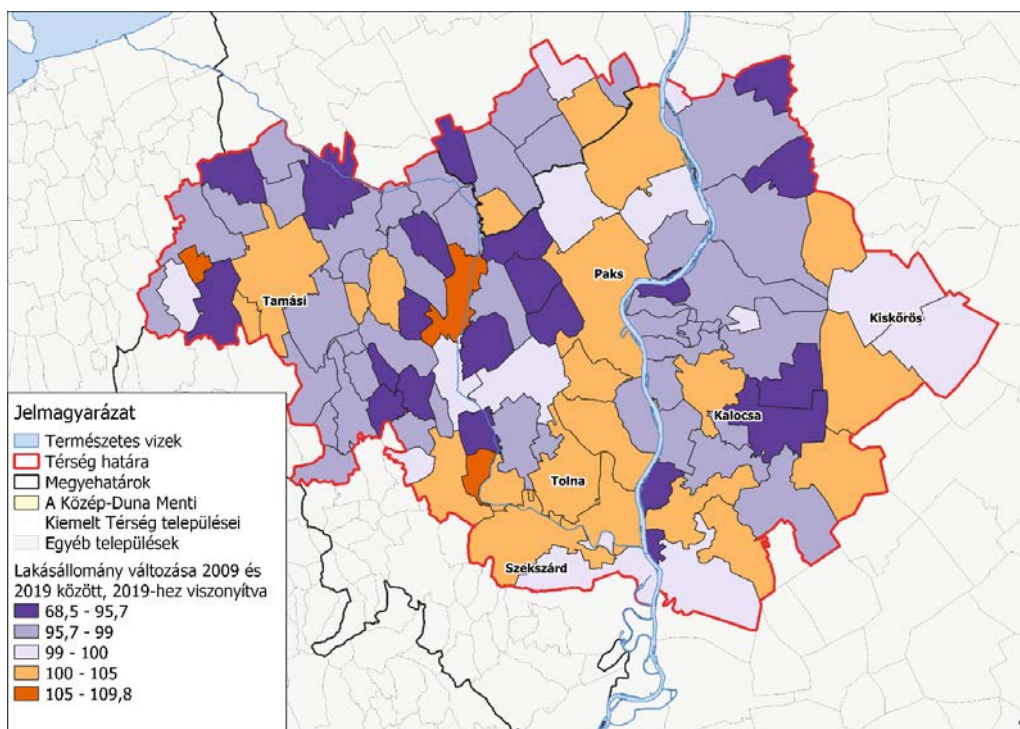
A lakásállomány növekedésének ütemében a Kiemelt Térségen belül markánsan elválnak egymástól a nagyobb települések, illetve az aprófalvas térségek. 5 százalék feletti növekedést 3000 fő alatti településeken láthatunk (Sárszentlőrinc, Újireg, Harc), persze ez a kis méret miatt összesen 72 darabos növekményt jelent. Alapvetően a nagyobb városok (Szekszárd +2,62 százalék, Paks +2,88 százalék, Kalocsa +1,27 százalék), valamint a tolnai terület Duna menti térsége esetében tapasztalható jelentősebb lakásszám-növekedés.

102. ÁBRA: LAKSŰRŰSÉG, 2019

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

103. ÁBRA: A LAKÁSÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSA 2009 ÉS 2019 KÖZÖTT

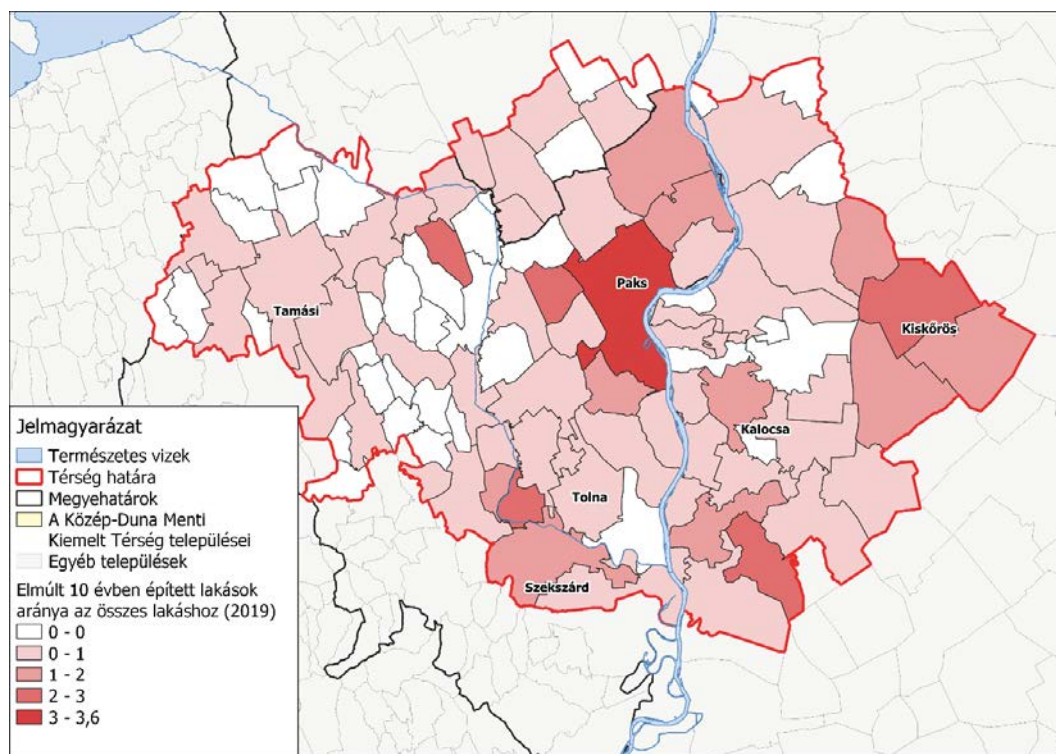
Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

Az elmúlt 10 évben épített lakások aránya 1,22 százalék a Kiemelt Térségben, ami – a lakásállomány változáshoz hasonlóan – szintén kedvezőtlen, jóval a vidéki átlag alatt van (2,78 százalék).

Az újlakás-építési kedv Paks esetében volt a legerősebb, de még itt is csak a lakásállomány alig 4 százaléka épült az elmúlt évtizedben, ezen túl további öt településen haladja meg a 2 százalékot az arányszám (Györköny, Kiskőrös, Sióagárd, Kisszékely, Nemesnádudvar).

Az elmúlt 10 évben 37 településen egyáltalán nem épült új lakás, ezek háromnegyede ezer főnél kisebb település, ami az összes, Térségbe tartozó, ilyen méretű település több mint fele. Ha csak az elmúlt 5 évet tekintjük, akkor az összes, Kiemelt Térségbe tartozó település felében, az 1000 fő alatti települések háromnegyedében nem volt építés ebben az időszakban.

**104. ÁBRA: AZ ELMÚLT 10 ÉVBEN ÉPÍTETT LAKÁSOK
ARÁNYA (2010–2019) A LAKÁSÁLLOMÁNYBÓL (2019)**

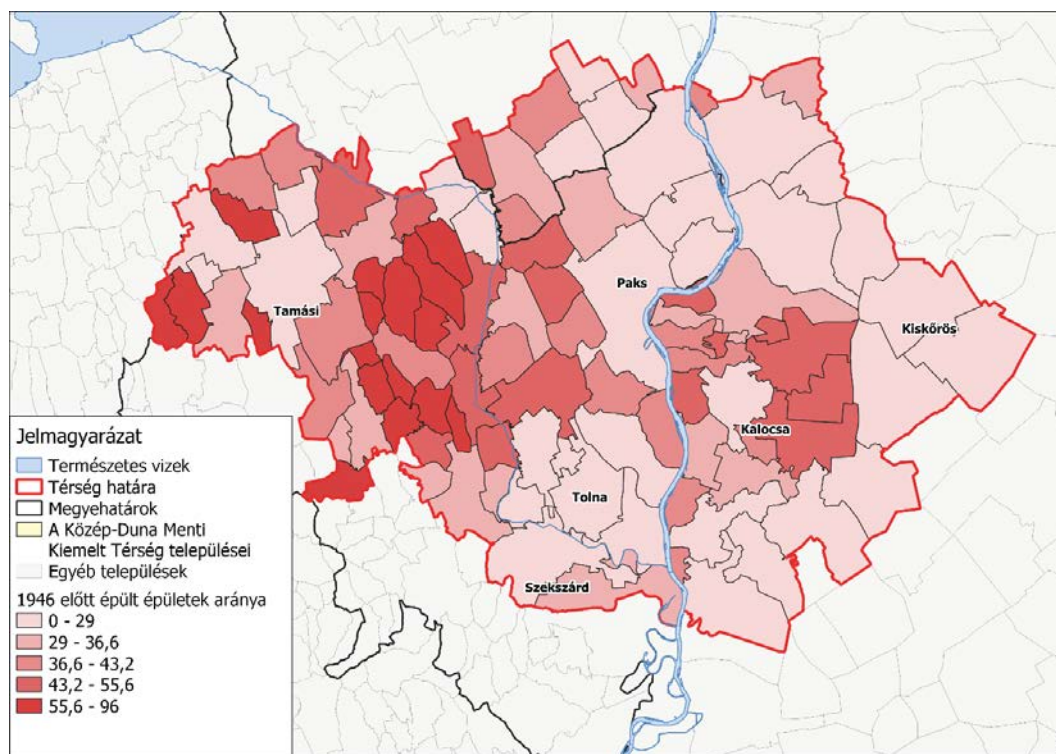

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

5.1.8.2. A lakásállomány minőségi jellemzői

A használat jogcímét tekintve az országos átlaghoz hasonlóan a tulajdon a meghatározó a bérlettel szemben: 2011-ben 85 százalékot tett ki a tulajdon aránya, míg a vidéki átlag 83 százalék volt. A Térségen belül a bérleti jogcím elsődlegesen a nagyobb városok esetén van jelen (6–7 százalék Pakson, Kalocsán Szekszárdon), illetve a legmagasabb az arányszám Pusztahencse esetében (9 százalék).

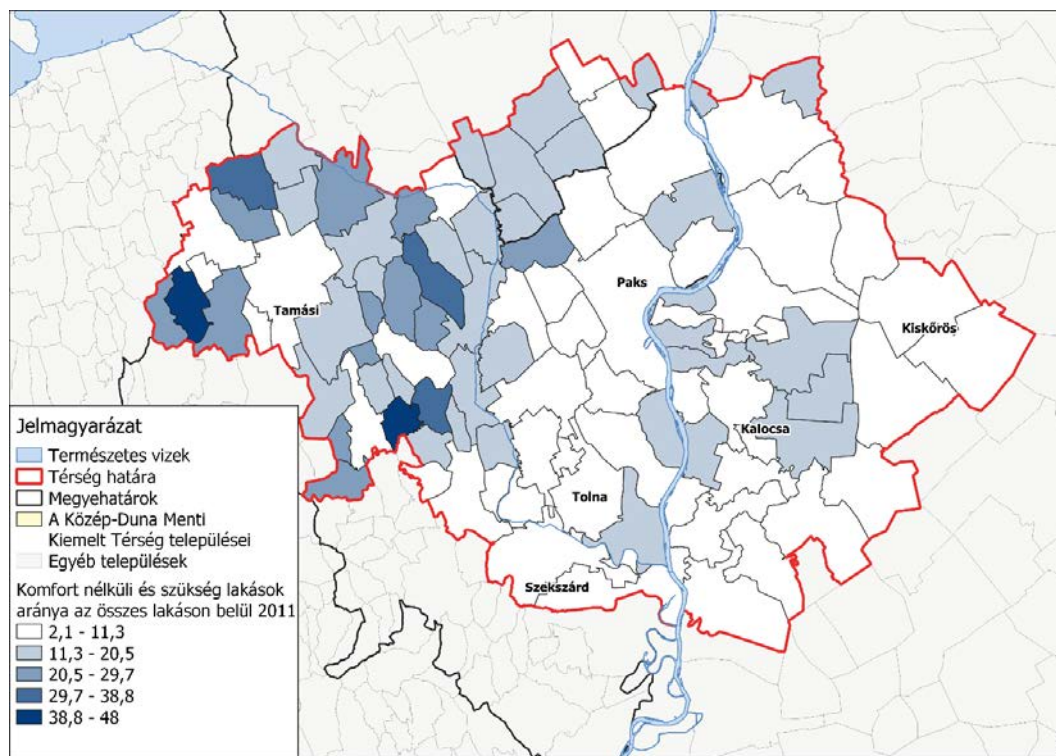
105. ÁBRA: AZ 1946 ELŐTT ÉPÜLT LAKÁSOK ÉS LAKOTT ÜDÜLŐK ARÁNYA AZ ÖSSZES ÉPÜLETEN BELÜL (2011)

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A lakásállomány elöregedését az 1946 előtt épült lakások arányával ragadjuk meg. A legrégebb lakások aránya a Tolna megyei 1000 fő alatti településeken a legmagasabb. Főként Tamási környezetében, illetve a Tamási és Paks között elterülő Tolnai-hegyhát térségben fordulnak elő 70 évnél idősebb lakások. A Dunától keletre, a Kalocsát körülvevő településeken idősebb a lakásállomány (Homokmégy, Öregcsertő, Szakmár, Foktő, Ordas, Újtelek). 80 százalék feletti arányban 75 évnél idősebb lakóépület-állományt 5 településen találunk, ezek a települések mind 500 fő alattiak, és az elmúlt 10 évben nem épült új épület.

**106. ÁBRA: A KOMFORT NÉLKÜLI, SZÜKSÉG- ÉS EGYÉB
LAKÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSSZÁMON BELÜL
(2011)**

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A lakások komfortfokozatát vizsgálva, a komfort nélküli lakások aránya a Térségben 7,8 százalék volt 2011-ben, ami nagyon közel esik a Budapest figyelembevétele nélkül számított magyar átlaghoz (7,7 százalék). A Térség a megyei rangsorban középmezőnyben állókhöz hasonlít, az érintett három megye közül csak Fejér megyét (4,42) nem előzi meg. Ezen mutató tekintetében is jelentős szórás tapasztalható az egyes települések között. Hasonlóan a lakásállomány előregedéséhez, itt is a Tamási környéki területek, valamint a Kalocsa környéki települések esetében nagyobb a komfort nélküli, illetve szükséglakások aránya, míg a nagyvárosokban (Kalocsa, Paks, Szekszárd) ez az érték 2,07 és 2,15 között mozog, nagyságrendileg ott, ahol a budapesti átlag (2,1). A komfort nélküli lakások arányának szórása jelentős, a legrosszabbul teljesítő 5 településen meghaladja a 30 százalékot. Ez az 5 település Tolna megyében található.

23. TÁBLÁZAT: 5 TELEPÜLÉS, AHOL A LEGMAGASABB A KOMFORT NÉLKÜLI ÉS SZÜKSÉGLAKÁSOK ARÁNYA

Település	Komfort nélküli és szükséglakások aránya 2011	Méretkategória
Kalaznó	48,04 %	500 alatt
Értény	45,85 %	500–1000 fő között
Nagyszékely	33,48 %	500 alatt
Magyarkeszi	31,60 %	1000–2000 fő között
Varsád	30,46 %	500 alatt

Forrás: KSH

5.1.8.3. Lakáspiac a Kiemelt Térségben

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség az értékesített használt lakások átlagos árát (2018) tekintve a megyei összesítés harmadik harmadába esik 8,47 millió forintos átlaggal. Ezzel a három érintett megye (Fejér 13,42, Bács-Kiskun 9,96, Tolna 9,08), és a súlyozott vidéki országátlag (12,26) mögött marad.

Az átlagos lakásár tekintetében kiemelkednek a városi területek, illetve drágábbak az ingatlanok a nagyvárosok körüli településeken. Az értékesített lakások átlagos árában Paks vezet, ezt követi Szekszárd és Kiskőrös.

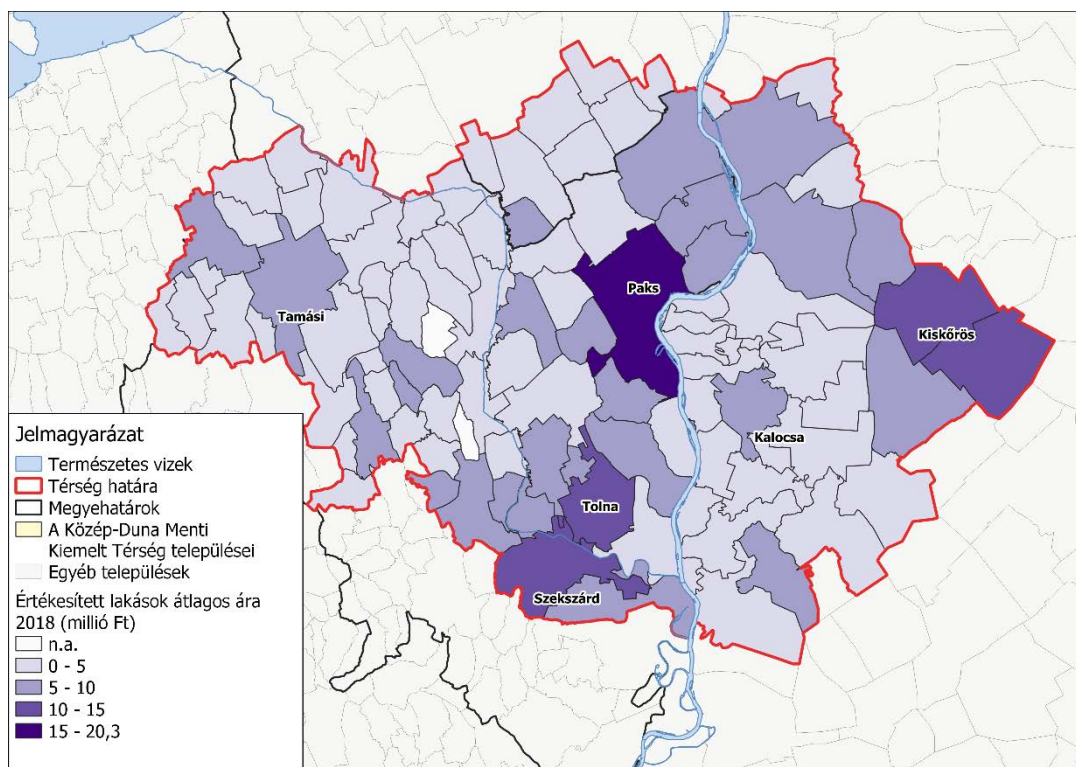
24. TÁBLÁZAT: ÉRTÉKESÍTETT HASZNÁLT LAKÁSOK ÁTLAGOS ÁRA (MILLIÓ FT, 2018)

Település	Értékesített használt lakások átlagos ára (millió Ft, 2018)
Paks	20,28
Szekszárd	14,66
Kiskőrös	11,5
Tolna	10,68
Soltvadkert	10,14
Dunaszentgyörgy	9,65
Kalocsa	9,41
Tamási	9,3
Sióagárd	8,39
Dunaföldvár	7,97
Kiemelt Térség átlaga	8,47

Település	Értékesített használt lakások átlagos ára (millió Ft, 2018)
Vidéki Magyarország (Budapest nélkül)	12,26

Forrás: KSH

**107. ÁBRA: AZ ÉRTÉKESÍTETT LAKÁSOK ÁTLAGOS ÁRA
(MILLIÓ FT, 2018)**

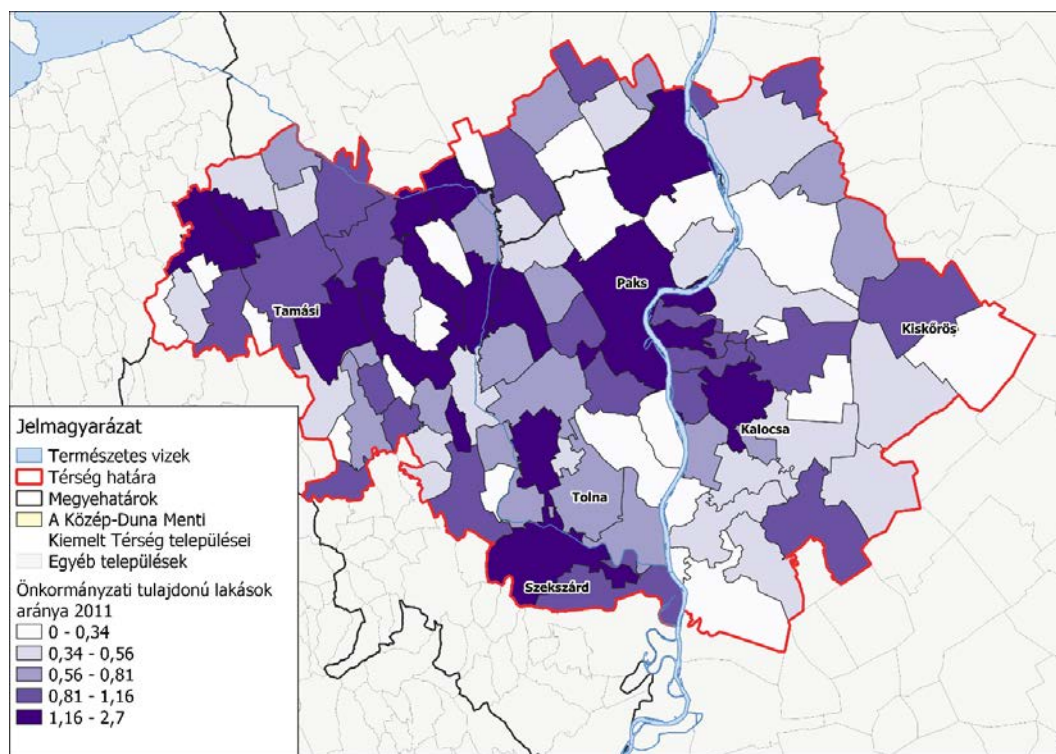

Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

5.1.8.4. A lakásállomány speciális szegmensei

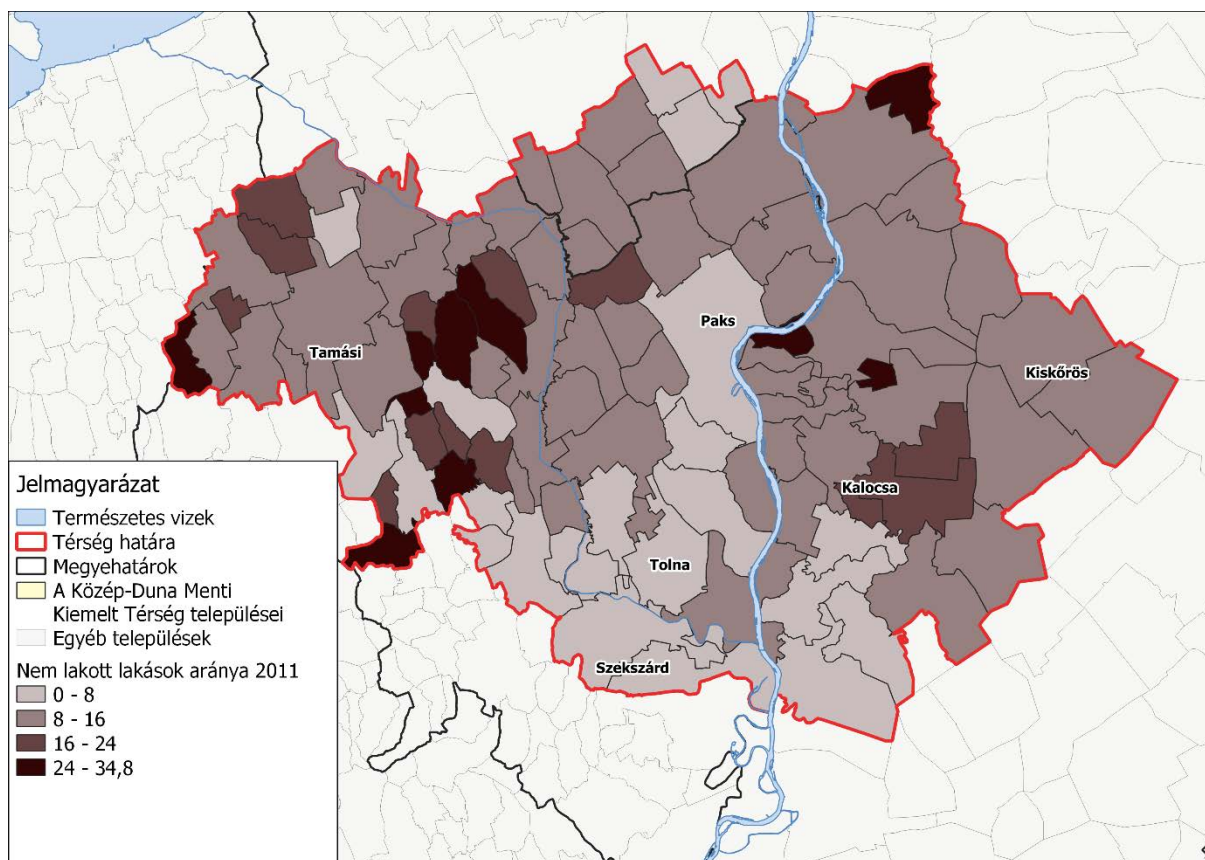
Az **önkormányzati tulajdonú lakások aránya** 2011-ben alacsony (1 százalék) volt a Kiemelt Térségben. Ez a vidéki átlag alig fele, a megyék közül pedig csak Pest megyében kisebb ez az arányszám. 2,5 százaléknál magasabb arányt csak három település esetében találunk (Simontornya, Nagyszékely, Keszöhidegkút).

**108. ÁBRA: AZ ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ LAKÁSOK
ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSON BELÜL (2011)**

Forrás: KSH népszámlálás alapján saját szerkesztés

109. ÁBRA: A NEM LAKOTT LAKÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSHOZ VISZONYÍTVA (2011)

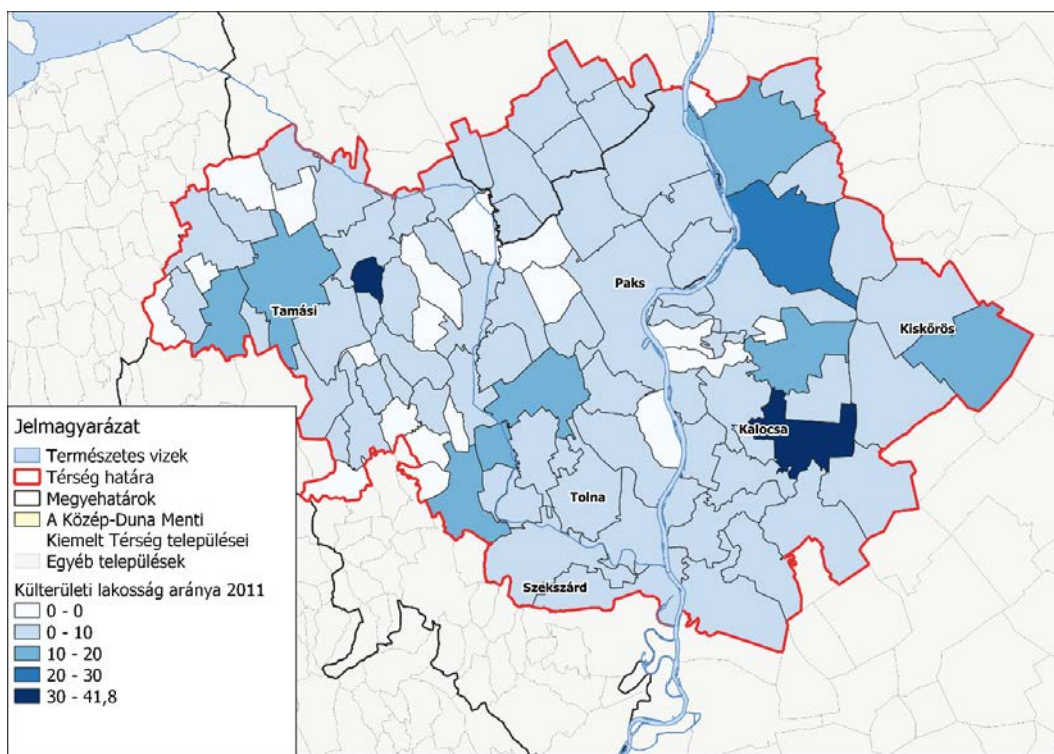
Forrás: KSH alapján saját szerkesztés

A **nem lakott lakások aránya** a Térségben közelítette a 10 százalékot már a 2011. évi népszámlálás idején is, ami átlagosnak mondható. A Térségen belül azonban nagyon nagy a szórás az egyes települések és térségek között. 5 településen minden harmadik lakás üresen áll (Újsolt, Koppányszántó, Miszla, Kalaznó, Keszőhidegkút). Jellemzően ezek a települések a Tolnai-hegyháton találhatóak, Tamási és a Paks–Szekszárd vonal között. Találunk a Térség Bács-Kiskun megyei oldalán is jelentős lakatlan épületállománnyal rendelkező településeket. Az a 15 település, ahol a nem lakott lakás aránya a legnagyobb, mind 500 fő alatti.

A tolnai területek Duna-menti térségében lényegesen jobb a helyzet. Ezen túl a Duna másik oldalán, Kalocsától délre, Baja vonzáskörzetében alacsonyabb ez az arányszám. A 10 000 főnél nagyobb városok esetében 5–10 százalék között mozog a nem lakott lakások aránya. A három megye 10 000 főnél nagyobb településeivel összevetve, a Kiemelt Térség 4 városa a lista első felében foglal helyet, 10 százalék feletti mutatóval főleg Bács-Kiskun megyei városok, illetve Székesfehérvár (15,44 százalék) szerepel.

A **külterületen lakók aránya** jól leköveti a Bács-Kiskun megyei tanyás településeket, azonban a lista első 10 helyén találunk több tolnai települést is (Belecska, Tengelic, Tamási, Medina, Zomba, Nagykónyi). A külterületi lakosság aránya Homokmégyen (41,80 százalék) a legmagasabb. 15 százaléknál magasabb külterületi lakossági arány még további négy településen mutatható ki a 2011-es népszámlálás adatai alapján.

110. ÁBRA: KÜLTERÜLETI LAKOSSÁG ARÁNYA A TELJES TELEPÜLÉS LAKOSSÁGÁHOZ KÉPEST (SZÁZALÉK, 2011)

Forrás: KSH Helységnévtár, 2011-es népszámlálás adatai alapján saját szerkesztés

5.1.8.5. A KDMKT lakáshelyzetének összegzése

Összegzésként elmondható, hogy a Térségben elkülönülnek a nagyvárosok és az apró falvas térségek. Jobban teljesítenek a Kiemelt Térség nagyobb városai (Szekszárd, Paks, Kalocsa, Kiskőrös és Tamási), valamint Tolna megye Duna menti települései. Ezeken a területeken:

- + jelentősebben nő a lakások száma;
- + az elmúlt évtized újlakás építési trendje Paks esetében a legerősebb a Térségben;
- + az elmúlt 10 évben épült lakások és az 1946 előtt épült lakások aránya itt magas, ami a lakásállomány folyamatos megújulását mutatja;
- + az értékesített lakások átlagos árában Paks, Szekszárd és Kiskőrös vezet;
- + az átlagos négyzetméterárát tekintve Paks vezet, amit Szekszárd követ, de erősebben megjelenik Tamási, Kiskőrös, Kalocsa és Dunaföldvár is;
- + a nagyobb településeken az elmúlt évben növekedett az ingatlanár reál értéken számolva.

A legjelentősebb gondok az apró falvas területeken, Gyöngyös környékén, a Tamási és a Paks–Szekszárd közötti területen, valamint a Kalocsa környéki településeken azonosíthatóak:

- + jelentősebb csökkenés a településeken a lakásszám vonatkozásában;
- + az elmúlt 10 évben 37 településen nem épült új lakás, ezek háromnegyede ezer főnél kisebb település;

- + magasabb az egy szobás lakások aránya;
- + főként Tamási környezetében magas az 1946 előtt épült lakások aránya;
- + a Tamási környéki területeken, valamint a Kalocsa környéki települések esetében nagyobb a komfort nélküli, illetve szükséglakások aránya;
- + az átlagos négyzetméter tekintetében leggyengébben teljesítő települések főleg Tamástól keletre, illetve Kalocsa környékén fekszenek;
- + a nem lakott lakások aránya a Tolnai-hegyháton nagyon erős.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség teljes lakásállománya meghaladja a 115 ezret, ennek területi megoszlása a népesség megoszlásával arányos. Míg a Térség 4 nagyvárosában (Szekszárd, Paks, Kalocsa és Kiskőrös) a lakások száma meghaladja az 5000 darabot, addig nagyon magas az alacsony lélekszámú, kevés lakásból álló kisközségek száma. A Térségre jellemző, hogy kedvezőbb a helyzete a Kiemelt Térséghez tartozó nagyobb városoknak (Szekszárd, Paks, Kalocsa, Kiskőrös és Tamási), valamint Tolna megye Duna menti településeinek. Ezen területek főbb jellemzői a következők:

- + A Dunától nyugatra fekvő területek esetében az átlagostól magasabb a laksűrűség a Duna és a Sió-csatorna menti településeken, míg a Bács-Kiskun megyébe tartozó települések közül a Kalocsa és Baja közötti településeken, illetve Kecelen és Soltvadkerten;
- + A Térség egészét tekintve az elmúlt 10 évben kismértékben ugyan, de csökkent a teljes lakásszám;
- + A Kiemelt Térségen belül a lakásállomány növekedésének üteme tekintetében markánsan elválnak egymástól a nagyobb települések, illetve az aprófalvas és tanyás térségek. Alapvetően a nagyobb városok, valamint a tolnai terület Duna menti térsége esetében tapasztalható jelentősebb lakásszám-növekedés;
- + Az elmúlt 10 évben épített lakások aránya a Kiemelt Térségben (1,22 százalék) jóval a vidéki átlag alatt van (2,78 százalék). Ebben az időszakban 37 településen egyáltalán nem épült új lakás, ezek háromnegyede ezer főnél kisebb település, amelyek az összes, a Térségbe tartozó, ilyen méretű településnek több mint felét teszik ki. A legerősebb újlakás építési kedv Paksra volt az elmúlt 10 évben;
- + A vizsgált Térség lakásállományának minőségét tekintve a legtöbb régi lakás Tolna megye 1000 fő alatti településein található. Azonban a Dunától keletre, a Kalocsát körülvevő településeken idősebb a lakásállomány (Homokmégy, Öregcsertő, Szakmár, Foktő, Ordas, Újtelek);
- + A Térség lakáspiaci helyzete a következőket mutatja: az átlagos lakásár tekintetében kiemelkednek a városi területek, illetve drágábbak az ingatlanok a nagyvárosok körüli településeken. Az értékesített lakásoknak az átlagos árban Paks vezet, ezt követi Szekszárd és Kiskőrös. Emellett megfigyelhető, hogy a Térség nagyobb településein reálértéken számolt ingatlanár az elmúlt évben növekedett. Az átlagos négyzetméter árat tekintve Paks vezet, amit Szekszárd követ, de kiemelkedik Tamási, Kiskőrös, Kalocsa és Dunaföldvár is.
- + Összességében fontos kiemelni, hogy mind Bács-Kiskun, mind pedig Tolna megyében indokolt a bérlakások/bérelhető családi házak számának növelése, mind felzárkóztatási,

mind pedig munkaerőpiac- és gazdaságfejlesztési célok mentén. Jelen időszakban a fejlődés gátjának tekinthető a korszerű bérlakások, szolgálati lakások, fecskeházak hiánya, mely megállapítás célcsoportszinten a fiatalokat, aktív, kereső tevékenységet folytatókat, ill. a hátrányos helyzetű családokat egyaránt érinti.

6. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség gazdasági bázisa

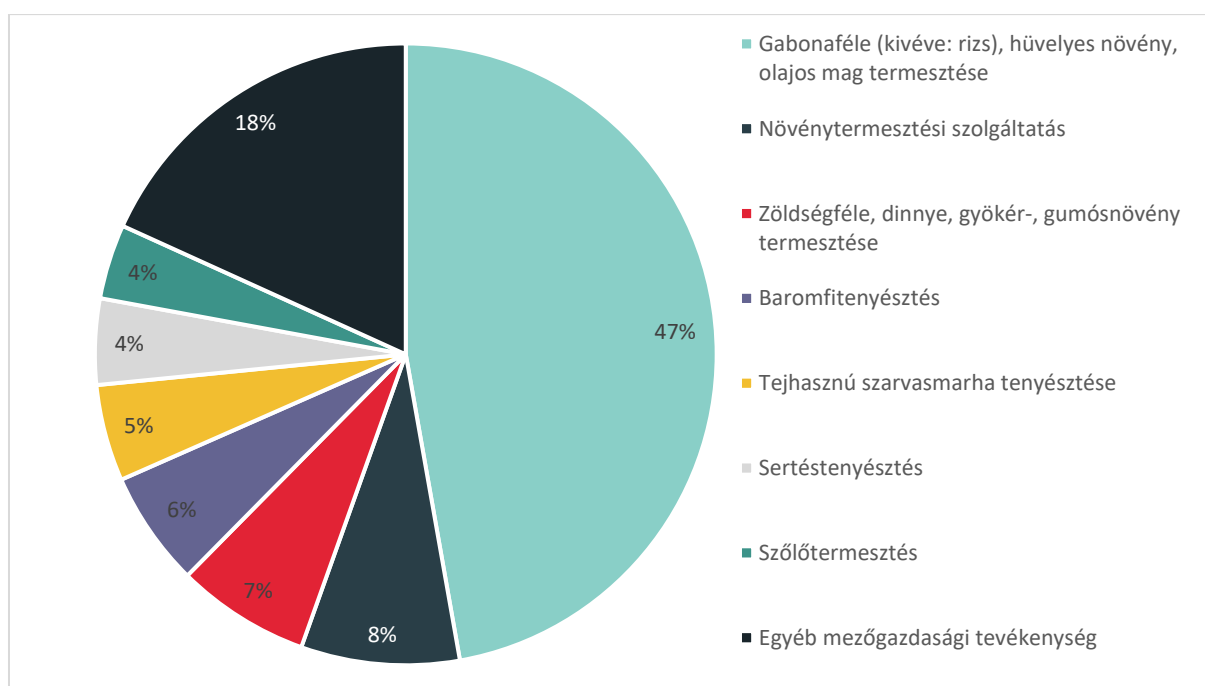
6.1. Gazdasági bázis

6.1.1. Főbb gazdasági ágazatok, azok fejlődési irányai

6.1.1.1. Mezőgazdaság

A rendszerváltás óta Magyarország egészéhez hasonlóan a Térségben is teljesen átalakult az agrárgazdaság, amelynek okai főként a földtulajdon szerkezetének módosulása és a privatizáció. A mezőgazdaság alapvető feladata a lakosság ellátása élelmiszerrel, illetve az élelmiszeripar ellátása nyersanyaggal. A **Térség gazdaságában lényeges szerepet tölt be a mezőgazdaság**, ahogyan azt mind a bruttó hozzáadott érték nemzetgazdasági ágak szerinti megoszlása, mind vállalkozások és az őstermelők száma is mutatja. A Crefoport alapján a Térségbeli vállalkozásoknak 7,1 százaléka mezőgazdaság, erdőgazdálkodás, halászati besorolású főtevékenységet végez. **A vállalkozások mellett magas az őstermelői igazolvánnyal rendelkező mezőgazdasági termelők száma is: 2019-ben 12 310 fő.** A 2018-as beszámolók alapján összesen **1 657 mezőgazdasági vállalkozás tevékenykedett a Térségen belül**, legnagyobb részük a **növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások ágazatban** (90,8 százalék). Az erdőgazdálkodás részaránya 8,1 százalék, a halászat, halgazdálkodásé pedig 1,1 százalék. A mezőgazdasági szektor vállalkozásai **összesen 3 601 főnek teremtenek munkát**, több mint 92 százalékuk pedig a **növénytermesztés, állattenyésztés, vadgazdálkodás és kapcsolódó szolgáltatások ágazatban** dolgozik. A mezőgazdasági szektor munkavállalóinak fő tevékenységek szerinti megoszlását a lenti ábra szemlélteti.

111. ÁBRA: A MEZŐGAZDASÁGI SZEKTOR FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)

Forrás: Crefoport alapján saját szerkesztés

Mint az ábra is mutatja, a Térségben a gabonaféle (kivéve: rizs), hüvelyes növény, olajos mag termesztése kapcsán vállal munkát a legtöbb fő, részarányuk 47,21 százalékot tesz ki. Ezt a növénytermesztési szolgáltatás (8,25 százalék), majd a zöldségféle, dinnye, gyökér-, gumósnövény termesztése (6,95 százalék) követi a sorban.

A szektor vállalatainak árbevétele 2014 és 2018 között egyenletesen növekedett: míg 2014-ben 69,9 milliárd forintot, 2018-ban már 79,7 milliárd forintot ért el, ezzel az éves átlagos növekedés 3,3 százalékos volt. Az exportárbevételek hektikusan alakultak: a 2014-es 866,0 millió forintról a következő évre 634,9 millió forintra csökkent, majd 2016-ban tovább, 594,3 millió forintra. 2017-ben ismét növekedésnek indult, értéke 757,0 millió forintot ért el, majd 2018-ban 849,4 millió forintot.

25. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN

Ágazat	Vállalatok száma (db)	Foglalkoztatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáadott érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáadott érték/fő (eFt)
Növény-term., állatteny., vadgazd. és kaps. szolg.	1 504	3 337	75 633 663	32 890 861	22 665,17	1 997,21	9 856,42
Erdőgazd.	134	186	3 310 301	1 304 689	17 797,32	4 276,54	7 014,46
Halászat, halgazd.	19	78	755 408	189 391	9 684,72	2 515,12	2 428,09

Forrás: Crefoport alapján saját számítás

26. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG HAGYOMÁNYOS ÉS TERMELŐI PIACAI

Piac neve	Település	Nyitvatartás hetente
Bogyiszlói Piac	Bogyiszló	1 nap
Élelmiszer és Virág Piac	Kalocsa	6 nap
Faddi piac	Fadd	6 nap
Gyönki Piac	Gyöng	2 nap
Helyi Termelői Piac	Dunapataj	2 nap
Helyi Termelői Piac	Szekszárd	7 nap
Keceli piac	Kecel	2 nap
Paksi Piac	Paks	2 nap
Piac Zomba	Zomba	1 nap
Simontornyai Piac	Simontornya	2 nap
Simontornyai Termelői Piac	Simontornya	2 nap

Solt Piac	Solt	2 nap
Szekszárdi Piac	Szekszárd	6 nap
Tamási Kistermelői Piac	Tamási	1 nap
Tamási Piac	Tamási	1 nap
Vak Bottyán téri piac	Dunaföldvár	1 nap
Zöldség Piac	Kiskőrös	2 nap
Császártöltési Piac	Császártöltés	nincs információ

Forrás: Nemzeti Agrárgazdasági Kamara alapján saját szerkesztés

Mindegyik piac egész évben működik, továbbá az országos állat- és kirakodóvásárt márciustól novemberig minden hónap 3. vasárnapján rendezik meg Dunaföldváron, a szekszárdi vásár pedig egész évben minden hónap 2. 4. és 5. vasárnapján kerül megrendezésre. Ezek a lehetőségek remekül szélesítik az egyéni termelők, őstermelők egész éves értékesítési lehetőségeit, amelyet viszont napjainkban sajnos a koronavírus járvány hátrányosan befolyásol.

6.1.1.2. Ipar

Habár a mezőgazdaság jelentősen meghatározza a Térség gazdasági fejlettségét, mégis **az ipar szerepe a leghangsúlyosabb**, ahogyan azt mind a bruttó hozzáadott érték megoszlása, mind a 25 legnagyobb vállalkozás statisztikái is szemléltetik. A Crefoport adatai alapján **a Térség vállalkozásainak 8,1 százaléka tevékenykedik a szektoron belül**, amely összesen 1 898 vállalkozást takar.

Az ipart a bányászat, kőfejtés, a feldolgozóipar, a villamosenergia-, gáz-, hőellátás, légkondicionálás, illetve a vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés nemzetgazdasági ágak teszik össze. Ha a vállalatok számát vizsgáljuk, akkor megállapíthatjuk, hogy **az iparon belül a feldolgozóiparban tevékenykedik messze a legtöbb vállalkozás**: az összes vállalkozás mintegy 91,2 százaléka.

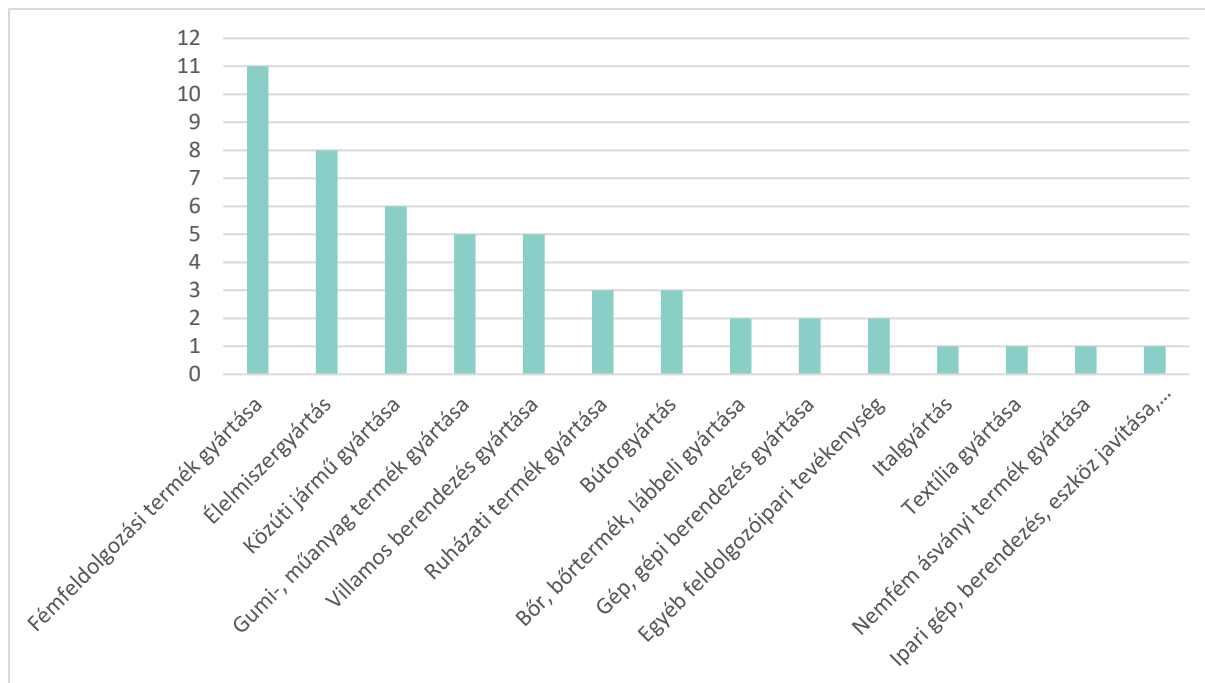
Összesen **58 olyan, az iparban tevékenykedő vállalkozást azonosíthatunk, ahol a munkavállalók száma eléri az 50 főt. A legtöbb ilyen vállalkozásnak Pakson (13 darab), Szekszárdon (12 darab), Kiskőrösön (6 darab), Kalocsán (5 darab) és Tamásiban (3 darab) van székhelye.**

A legalább 50 fős vállalkozások ágazatok szerinti megoszlása a következőképpen alakul:

- + **Feldolgozóipar**: 51 darab vállalkozás;
- + **Villamosenergia-, gáz-, hőellátás, légkondicionálás**: 3 darab vállalkozás;
- + **Vízellátás, szennyvíz gyűjtése, kezelése, hulladékgazdálkodás, szennyeződésmentesítés**: 4 darab vállalkozás.

Az 51 feldolgozóipari vállalkozás iparágak szerinti megoszlását pedig a lenti ábra mutatja.

**112. ÁBRA: A FELDOLGOZÓIPARBAN LEGALÁBB 50 FŐT
FOGLALKOZTATÓ VÁLLALKOZÁSOK ÁGAZATONKÉNTI
MEGOSZLÁSA (DB)**

Forrás: Crefoport alapján saját szerkesztés

Az 51 vállalkozásból a legtöbb, 11 darab, a fémfeldolgozási termék gyártása ágazathoz tartozik, azonban ez nem számít kiemelkedőnek, ugyanis a többi vállalat kiegyensúlyozottan oszlik el az ágazatok között, amely alapján **diverzifikáltnak nevezhetjük a feldolgozóipart**. Ezen adatok alapján nem tapasztalható a járműgyártás dominanciája.

A legalább 50 főt foglalkoztató **ipari vállalkozások éves árbevétele 2014 és 2018 között dinamikusan emelkedett**: 2014-ben 366,9 milliárd forintot, 2018-ban pedig már 487,2 milliárd forintot ért el, amely évenként 7,3 százalékos növekedést jelent. Ehhez képest országosan, ugyanezen időtávon átlagosan 3,1 százalékkal nőttek a belföldi árbevételek, míg az EU28 tagországokban átlagosan 1,9 százalékkal, így a Térség vállalkozásai esetében jelentősebb a fejlődés. **Az exportárbevételek is stabilan növekedtek a vizsgált periódusban**: 2014-ben 101,9 milliárd forintos, 2018-ban pedig 184,7 milliárd forintos volt az exportárbevétel értéke, ezzel pedig 16,0 százalékos évenkénti átlagos növekedést ért el. Ugyanezen érték országosan 5,9 százalékot tesz ki a vizsgált időszakban, míg az EU28 tagországok között átlagosan 4,4 százalékot, tehát az export is jelentősebb fejlődésen ment keresztül.

**27. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG LEGALÁBB 50 FŐT FOGLALKOZTATÓ IPARI VÁLLALATAINAK ADATAI
IPARÁGANKÉNT 2018-BAN**

Ágazat	Vállala- tok száma (db)	Foglalkoz- -tatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáadott érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/ fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáa- dott érték/fő (eFt)
Bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása	2	733	32 300 360	37 584 964	44 065,98	5 376,90	51 275,53
Bútorgyártás	3	270	5 759 609	4 193 334	21 331,89	2 661,81	15 530,87
Egyéb feldolgozóipari tevékenység	2	790	24 160 952	26 426 571	30 583,48	4 044,82	33 451,36
Élelmiszergyártás	8	1 512	72 521 520	41 659 327	47 963,97	3 809,37	27 552,46
Fémfeldolgozási termék gyártása	11	1 009	19 839 780	16 820 937	19 662,81	3 732,01	16 670,90
Gép, gépi berendezés gyártása	2	318	9 275 772	10 375 494	29 169,09	7 088,54	32 627,34

Ágazat	Vállalatok száma (db)	Foglalkoztatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáadott érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáadott érték/fő (eFt)
Gumi-, műanyag termék gyártása	5	546	24 769 485	25 031 756	45 365,36	4 125,27	45 845,71
Hulladékgazdálkodás	2	183	923 315	520 902	5 045,44	3 213,90	2 846,46
Ipari gép, berendezés, eszköz javítása, üzembe helyezése	1	73	1 419 945	1 634 792	19 451,30	7 174,81	22 394,41
Italgyártás	1	52	4 066 688	1 443 899	78 205,54	1 786,12	27 767,29
Közúti jármű gyártása	6	1 100	30 289 449	91 617 907	27 535,86	5 307,43	83 289,01
Nemfém ásványi termék gyártása	1	79	662 882	438 829	8 390,91	6 018,46	5 554,80
Ruházati termék gyártása	3	533	6 154 588	5 488 284	11 547,07	1 021,11	10 296,97

Ágazat	Vállalatok száma (db)	Foglalkoztatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáadott érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáadott érték/fő (eFt)
Textília gyártása	1	228	6 267 870	6 860 458	27 490,66	4 119,69	30 089,73
Villamos berendezés gyártása	5	866	67 502 720	66 903 949	77 947,71	5 288,16	77 256,29
Villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás	3	2 830	176 377 371	99 672 868	62 324,16	14 038,01	35 220,09
Víztermelés, -kezelés, -ellátás	2	426	4 878 079	3 510 939	11 450,89	1 911,75	8 241,64

Forrás: Crefoport alapján saját számítás

A fenti táblázat iparáganként szemlélteti a részletesebb adatokat. Ezek alapján megállapítható, hogy **az árbevétel 36,2 százaléka a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionáláshoz, 14,9 százaléka az élelmiszergyártáshoz, míg 13,9 százaléka a villamos berendezés gyártásához kapcsolódik.**

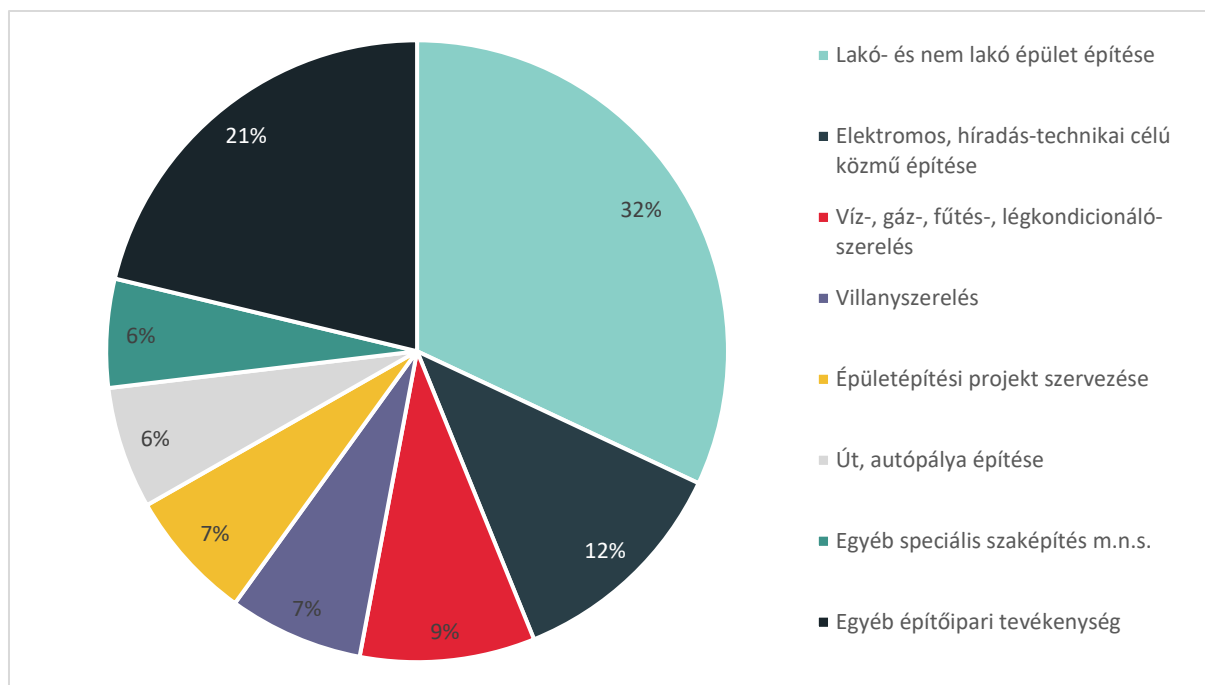
Az egy alkalmazottra jutó árbevétel a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás, a villamos berendezés gyártása és az italgyártás ágazatokban a legnagyobb, míg a hulladékgazdálkodás, a nemfém ásványi termék gyártása, valamint a víztermelés, -kezelés, -ellátás ágazatokban a legkisebb. Az egy főre jutó személyi jellegű ráfordítás viszont a gép, gépi berendezés gyártása, az ipari gép, berendezés, eszköz javítása, üzembe helyezése, illetve a villamosenergia-, gáz-, gőzellátás, légkondicionálás területén a legmagasabb, míg a ruházati termék gyártása, az italgyártás, továbbá a víztermelés, -kezelés, -ellátása ágazatokban a legalacsonyabb. Az egy főre jutó hozzáadott érték nagysága a bőr, bőrtermék, lábbeli gyártása, a villamos berendezés gyártása, illetve a közúti jármű gyártása ágazatban a legnagyobb, míg a hulladékgazdálkodás, a nemfém ásványi termék gyártása, valamint a víztermelés, -kezelés, -ellátás ágazatokban a legkisebb.

6.1.1.3. Építőipar

A Crefoport alapján **a Térség vállalkozásainak 12,0 százaléka tevékenykedik az építőiparon belül**, amely összesen 2 809 vállalkozást jelent. Ezen vállalkozások több mint a felének hét település szolgál székhelyéül: Szekszárd (395 darab), Paks (294 darab), Kalocsa (195 darab), Tolna (168 darab), Kiskőrös (145 darab), Tamási (115 darab) és Dunaföldvár (104 darab). Utóbbi város kivételével kijelenthetjük, hogy a legtöbb építőipari vállalkozás a járasszékhelyeken található.

A Térség építőipari vállalkozásai összesen 5 385 főnek adnak munkát. A munkavállalók legnagyobb hányada a lakó- és nem lakó épület építése ágazatban dolgozik (32,0 százalék). Ezen felül jelentős még a szerepe az elektromos, híradás-technikai célú közmű építése ágazatnak (11,9 százalék), a többi ágazat viszont elaprózottan jelenik meg a foglalkoztatotti megoszlásban. A részletesebb megoszlást a lenti ábra szemlélteti.

113. ÁBRA: AZ ÉPÍTŐIPAR FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)

Forrás: Crefoport alapján saját szerkesztés

A szektor vállalkozásainak forgalma változatosan alakult 2014 és 2018 között: a 2014-es 69,2 milliárd forintról a következő évre 74,4 milliárd forintra emelkedett, majd 2016-ban 61,1 milliárd forintra csökkent. 2017-ben ismét növekedésnek indult, értéke 105,4 milliárd forintot ért el, majd 2018-ban 118,5 milliárd forintot. Ezzel a Térségben 2014 óta évente átlagosan 14,4 százalékkal növekedtek az építőipar belföldi bevételei, míg országosan 12,6 százalékkal. **Az export is hasonlóan hektikus volt:** 2014-ben még meghaladta az 1 milliárd forintot (1,6 milliárd forint), amelyet a következő évben is tartott, 2016-ban viszont jelentősen visszaesett a mértéke, 723,9 millió forintra. 2017-ben kereken 1,0 milliárd forintra emelkedett ismét az export, majd 2018-ban 1,1 milliárd forint volt az értéke.

**28. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG ÉPÍTŐIPAR VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI
ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN**

Ágazat	Vállalatok száma (db)	Foglalkoztatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáadott érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáadott érték/fő (eFt)
Épületek építése	571	2 088	46 720 443	9 462 140	22 375,69	2 642,84	4 531,68
Egyéb építmény építése	147	1 251	45 920 406	15 213 918	36 706,96	8 599,63	12 161,41
Speciális szaképítés	2 091	2 046	25 824 838	8 963 119	12 622,11	2 418,29	4 380,80

Forrás: Crefoport alapján saját számítás

A fenti táblázat az építőipari ágazatok részletesebb eredményeit szemlélteti. A táblázat alapján megfigyelhető, hogy **a nettó árbevétel szinte egyenletesen oszlott el a három ágazat között**: az épületek tervezésének részesedése a teljes szektor árbevételéből 39,4 százalék, az egyéb építmény építésének 38,8 százalék, míg a speciális szaképítésnek 21,8 százalék. A bruttó hozzáadott érték megoszlása ezen ágazatokra rendre 28,1, 45,2, illetve 26,6 százalék.

Az egy alkalmazottra jutó árbevétel az egyéb építmény építése ágazatban a legmagasabb, míg a legalacsonyabb a speciális szaképítés területén. Az egy főre jutó személyi jellegű ráfordítás és az egy főre jutó hozzáadott érték esetén is hasonló eredményt tapasztalhatunk.

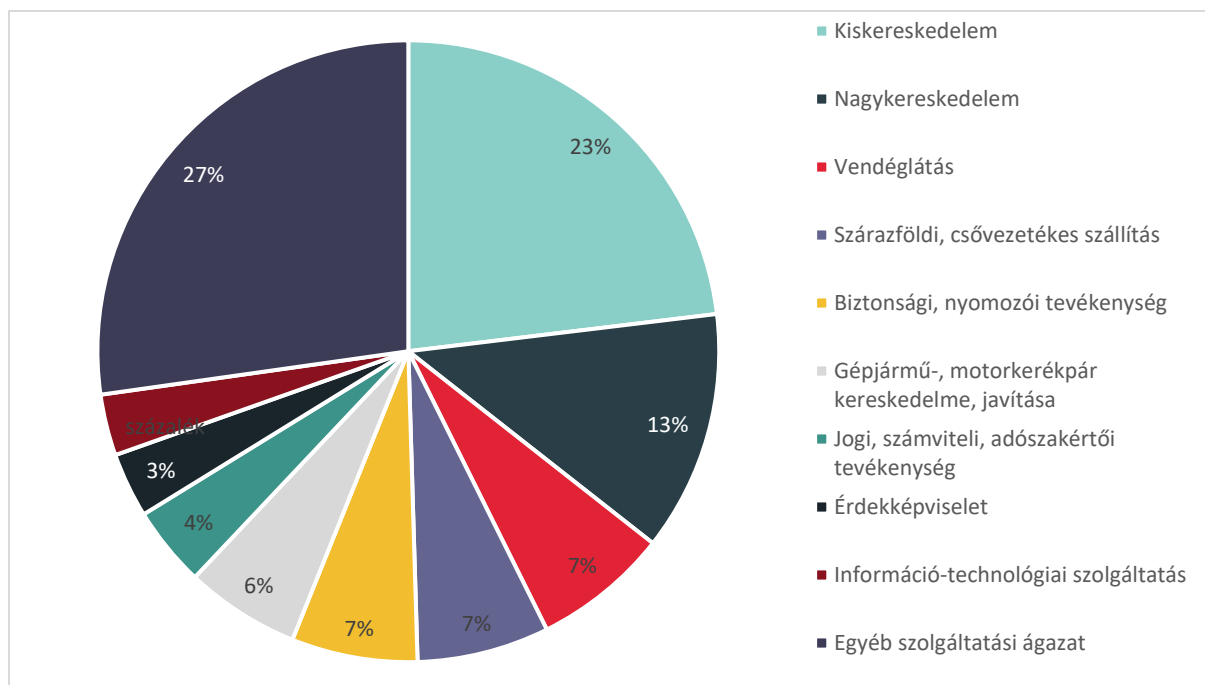
6.1.1.4. Piaci szolgáltatások

A tercier szektor a rendszerváltás beköszöntével egyre kiemelkedőbb szerephez jutott nemcsak a Térségben, de hazánk egész területén is. Ezt mutatja, hogy **a Térségbeli vállalkozások mintegy 47,1 százaléka a szolgáltatási szektorban tevékenykedik**, amely összesen 15 120 vállalkozást jelent. A vállalkozások többsége – nem meglepő módon – a járások székhelyein és a nagyobb városokban találhatóak.

A vállalkozások többsége a kereskedelem, gépjárműjavítás (4 172 darab) ágban tevékenykedik. Ezen felül kiemelt a szerepe még a **szakmai, tudományos, műszaki tevékenységnek** (2 844 darab), illetve az **egyéb szolgáltatásoknak** (2 627 darab). Ezen **három nemzetgazdasági ág adja az összes vállalkozás közel kétharmadát.**

A szektor cégei **összesen 19 965 főt foglalkoztatnak**, legtöbbjük pedig a kiskereskedelem (23,1 százalék) területén dolgozik. **A kis- és nagykereskedelem tudhatja magáénak a legtöbb munkavállalót** (35,6 százalék). A sort a vendéglátás (7,1 százalék), a szárazföldi csővezeték szállítás (6,9 százalék), a biztonsági, nyomozói tevékenység (6,6 százalék), illetve a gépjármű, motorkerékpár kereskedelme, javítása (6,0 százalék) folytatja.

114. ÁBRA: A SZOLGÁLTATÁSI SEKTOR ÁGAZATAINAK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)

Forrás: Crefoport adatai alapján saját szerkesztés

Mindezek alapján, érdemes részletesen megvizsgálni a kereskedelmi ágazat főbb eredményeit. A Térségben 2018-ban **773 vállalat foglalkozott nagykereskedelemmel**, közel **60 százalékának pedig 7 település** szolgál székhelyül: Szekszárd (160 darab), Kiskőrös (118 darab), Kalocsa (69 darab), Kecel (36 darab), Paks (32 darab), Tamási (27 darab), valamint Dunaföldvár (21 darab). Megfigyelhető továbbá, hogy **a cégek mintegy fele 7 tevékenységi körben** végez munkát, amelyek az alábbiak:

- + **Gabona, dohány, vetőmag, takarmány nagykereskedelme:** 72 darab vállalat;
- + **Vegyestermékkörű nagykereskedelem:** 71 darab vállalat;
- + **Zöldség-, gyümölcs-nagykereskedelem:** 59 darab vállalat;
- + **Fa-, építőanyag-, szaniteráru-nagykereskedelem:** 58 darab vállalat;
- + **Mezőgazdasági termék ügynöki nagykereskedelme:** 47 darab vállalat;
- + **Vegyes termékkörű ügynöki nagykereskedelme:** 38 darab vállalat;
- + **Fémáru, szerelvény, fűtési berendezés nagykereskedelme:** 30 darab vállalat.

A nagykereskedelemmel foglalkozó vállalatok árbevétele **stabilan növekedett 2014 és 2018 között**: 2014-ben 185,6 milliárd forint volt a mértéke, 2018-ban pedig már 238,3 milliárd forint, ezzel pedig a forgalom **évenkénti növekedése átlagosan 6,5 százalék** volt. Az export alakulása viszont **csökkenő tendenciát mutatott**: 2014-ben még 18,1 milliárd forint, 2018-ban ellenben már csak 10,8 milliárd forint volt a mértéke, amely **12,0 százalékos éves átlagos csökkenést** jelent.

2018-ban **2 554 vállalkozás foglalkozott kiskereskedelemmel, több mint felüknek** (52,7 százalék) pedig **7 település szolgál a székhelyül:** Szekszárd (362 darab), Kiskőrös (230 darab), Paks (203 darab), Kalocsa (190 darab), Tamási (136 darab), Dunaföldvár (114 darab), valamint Tolna (110 darab). A tevékenységi köröket vizsgálva megfigyelhető, hogy **a cégek fele 10 tevékenységi körön belül tevékenykedik**, amelyek az alábbiak:

- + **Élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedelem:** 348 darab vállalkozás;
- + **Egyéb nem bolti, piaci kiskereskedelem:** 189 darab vállalkozás;
- + **Csomagküldő, internetes kiskereskedelem:** 169 darab vállalkozás;
- + **Ruházat kiskereskedelem:** 165 darab vállalkozás;
- + **Egyéb m.n.s. új áru kiskereskedelme:** 141 darab vállalkozás;
- + **Használtcikk bolti kiskereskedelme:** 130 darab vállalkozás;
- + **Vasáru-, festék-, üveg-kiskereskedelem:** 129 darab vállalkozás;
- + **Dísznövény, vetőmag, műtrágya, hobbiállat-eledelel kiskereskedelme:** 126 darab vállalkozás;
- + **Iparcikk jellegű bolti vegyes kiskereskedelem:** 110 darab vállalkozás;
- + **Egyéb áruk piaci kiskereskedelme:** 100 darab vállalkozás.

A kiskereskedelemmel foglalkozó vállalatok árbevétele dinamikusán növekedett 2014 és 2018 között: 2014-ben 64,7 milliárd forint, 2018-ban pedig már 83,5 milliárd forint volt az értéke, amely átlagosan 6,6 százalékos éves növekedést jelent. Ezzel szemben **az export meglehetősen hektikusan alakult:** 2014-ben még 47,6 millió forint volt az értéke, amely a következő évben 31,6 millió forintra mérséklődött. 2016-ban jelentősen visszaesett a mértéke, 10,7 millió forintra. 2017-ben egy érdemi fellendülést követően 146,5 millió forint volt az exportárbevétel, majd 2018-ban 195,8 millió forint volt az értéke.

A továbbiakban a legalább 100 millió forintos árbevétellel rendelkező vállalatokat elemezzük 2018-as beszámolóik felhasználásával. Ez összesen 646 vállalkozást jelent, amelyből **1 milliárd forint feletti árbevétellel 57, 10 milliárd forint feletti árbevétellel pedig 10 cég rendelkezett 2018-ban.** Mindössze **4 olyan vállalatot azonosítottunk, amelyek foglalkoztatotti létszáma meghaladja a 250 főt**, amelyek a személybiztonsági tevékenység, a számítógép-üzemeltetés, a vezetékes távközlés, továbbá az élelmiszer jellegű bolti vegyes kiskereskedelem területén tevékenykednek. A legalább 100 millió forintos árbevétellel rendelkező vállalkozások főbb adatait ágazat szerint is áttekintettük, amelyet a lenti táblázat részletez. Az összehasonlításban azon vállalkozásokat figyelmen kívül hagytuk, amelyek bruttó hozzáadott értéke negatív volt 2018-ban.

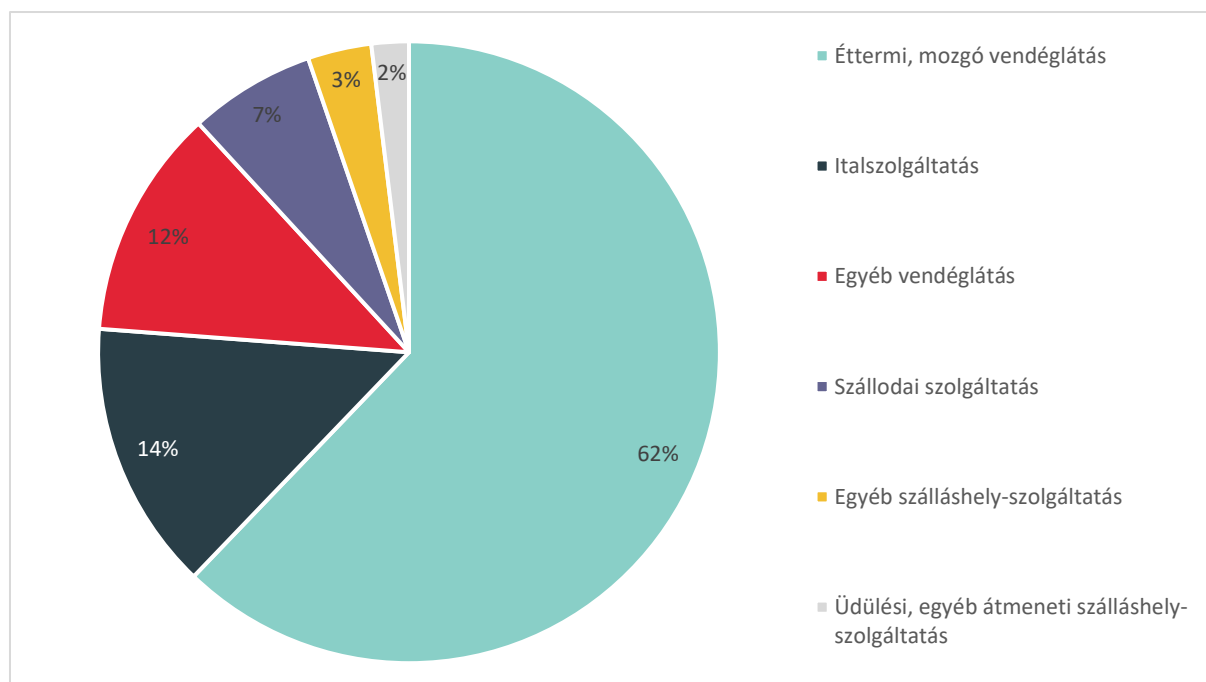
Ezen vállalkozásokat vizsgálva megállapítható, hogy a teljes árbevétel 72,6 százaléka a kereskedelem, gépjárműjavításhoz, 10,5 százaléka pedig a szállítás, raktározáshoz kapcsolódik. A két ágazat részesedése a hozzáadott értékből rendre 45,2, illetve 18,5 százalék. Az egy alkalmazottra jutó árbevétel a kereskedelem, gépjárműjavításban, az ingatlanügyletekben, valamint a szállítás, raktározásban a legnagyobb, míg a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás, a művészet, szórakoztatás, szabadidő és az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenységeknél a legkisebb. Az egy főre jutó személyi jellegű ráfordítás viszont a művészet, szórakoztatás, szabadidő ágazatban a legmagasabb, míg pénzügyi, biztosítási tevékenységnél a legalacsonyabb. Ezzel szemben az egy főre jutó hozzáadott érték nagysága az információ, kommunikáció ágazatban a legnagyobb, míg az egyéb szolgáltatások területén a legkisebb.

6.1.1.5. Turizmus, vendéglátás

A Térség három különböző turisztikai régió metszéspontjában helyezkedik el: a Közép-Dunántúl, a Dél-Dunántúl, illetve a Dél-Alföld turisztikai régióban. Mint azt korábbi fejezetekben kifejtettük, a Térség településeinek összességében csekély idegenforgalmi szerep jutott, főként a belföldi turizmust szolgálják ki, adottságai nem jelentenek nemzetközileg is versenyképes vonzerőt.

A Crefoport adatai alapján a Térség vállalkozásai által előállított bruttó hozzáadott érték tekintetében csupán 0,5 százalékot képviselt 2018-ban a szálláshely-szolgáltatás, vendéglátás ágazat, amely az idegenforgalom, vendéglátás mérsékeltbb szerepére enged következtetni. Összesen 855 vállalkozás tevékenykedik a Térségen belül, több mint a felük pedig az éttermi, mozgó vendéglátásban (438 darab). Az ágazat vállalkozásai összesen 1 598 főnek adnak munkát. A munkavállalók fő tevékenység szerinti megoszlását a lenti ábra szemlélteti.

115. ÁBRA: A SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDÉGLÁTÁS FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)

Forrás: Crefoport adatai alapján saját szerkesztés

Az ágazat árbevétele egy év kivételével stabilan emelkedett: a 2014-es 7,2 milliárd forintos érték a következő évben 7,6 milliárd forintra nőtt, majd 2016-ban visszaesett 6,8 milliárd forintra. 2017-ben ismét emelkedésnek indult, mértéke 7,6 milliárd forintot ért el, majd 2018-ban közel 9,5 milliárd forintot.

29. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG TURIZMUS VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN

Ágazat	Vállala- tok száma (db)	Foglalkoz- tatottak száma (fő)	Nettó árbevétel összesen (eFt)	Hozzáado- tt érték összesen (eFt)	Nettó árbevétel/ fő (eFt)	Személyi jellegű ráfordítás / fő (eFt)	Hozzáado- tt érték/fő (eFt)
Egyéb szálláshely- szolgáltatás	26	53	399 212	167 250	7 532,30	2 168,40	3 155,66
Egyéb vendéglátás	42	191	1 055 843	360 773	5 527,97	1 561,73	1 888,86
Éttermi, mozgó vendéglátás	438	993	5 620 098	1 864 211	5 659,72	1 556,12	1 877,35
Italszolgáltatás	247	224	1 068 934	388 931	4 772,03	1 644,02	1 736,30
Rendezvényi étkeztetés	11	1	14 217	3 769	14 217,00	2 282,00	3 769,00
Szállodai szolgáltatás	32	105	1 058 418	455 059	10 080,17	3 388,35	4 333,90
Üdülési, egyéb átmeneti szálláshely- szolgáltatás	52	31	278 846	71 765	8 995,03	1 930,61	2 315,00

Forrás: Crefoport alapján saját számítás

A fenti táblázat az egyes ágazatok részletesebb eredményeit mutatja. **A teljes árbevétel 59,2 százalékát az éttermi, mozgó vendéglátás adja, ez a legkiemelkedőbb ágazat.** A bruttó hozzáadott érték esetében ugyanezen ágazatra 56,3 százalék az arány. Az egy alkalmazottra jutó árbevétel a rendezvényi étkeztetés esetén a legmagasabb, míg a legalacsonyabb az italszolgáltatás esetén. Az egy főre jutó személyi jellegű ráfordítás a szállodai szolgáltatás területén a legmagasabb, míg az éttermi, mozgó vendéglátás esetén a legkisebb. Az

egy alkalmazottra jutó bruttó hozzáadott érték esetén elmondható, hogy a szállodai szolgáltatás területén mutatja a legnagyobb értéket, míg az italszolgáltatás esetén a legkisebbet.

6.2. A gazdaság belső és külső kapcsolatai

Jelen alfejezetben elsőként számba vesszük a közép- és nagyvállalkozások térbeli elhelyezkedését, majd pedig a hazai forgalom és az exportárbevételek időbeli alakulását, egymáshoz viszonyított arányait.

A közép- és nagyvállalkozások térbeli elhelyezkedése

A Térségben 49 394 **gazdasági szervezetet** tartottak számon 2018-ban. A mezőgazdaság jelentőségét erősíti, hogy ezer lakosra vetítve viszonylag magas az **őstermelők** száma. A regisztrált vállalkozások 98,36 százaléka **mikró vállalkozás** volt, 0,94 százaléka 10–19 főt, 0,47 százaléka 20–49 főt, 0,20 százaléka 50–249 főt, míg 0,04 százaléka több mint 250 főt foglalkoztatott.

A 2018-as beszámolók alapján a Térségben a **25 legnagyobb árbevételű vállalkozás** közül 21 rendelkezett legalább 10 milliárd forintos árbevétellel. A 25 vállalkozásból 9–9 a kereskedelem, gépjárműgyártás ágazatban és a feldolgozóiparban tevékenykedik. Ezen felül még az IKT szektorban, a szállítás, raktározás területén, a villamosenergia-, gáz-, hőellátás, légkondicionálás, az építőipar, illetve az adminisztratív és szolgáltatást támogató tevékenység ágazatokban van érdekeltségük. A Térség gazdaságában meghatározó az MVM Paksi Atomerőmű Zrt. szerepe, amely a Térség legnagyobb munkáltatója, emellett pedig árbevétel szempontjából is az első helyen szerepelt végig a vizsgált időszakban. A második legnagyobb forgalmat a Signify Hungary Kft. (a Philips lámpagyára Tamásiban) bonyolította le, amely egyben a Térség legnagyobb exportőre is.

A Térségben 2014 óta évente átlagosan 9,1 százalékkal növekedtek az exportárbevételek, 2018-ban a külpiazi értékesítés 72,3 százalékat a 25 legnagyobb vállalkozás hajtotta végre. Export tekintetében a legnagyobb súlya a feldolgozóiparnak van: évente átlagosan mintegy 15,0 százalékkal növekedett a külpiazi értékesítés mértéke 2014 és 2018 között. 12 olyan települést tudunk megkülönböztetni, ahol az exportárbevétel 2014 és 2018 között minden évben elérte a legalább 1 milliárd forintot, ezek közül is kiemelkedik Tamási városa a Signify Hungary Kft. jelentős exporttevékenysége miatt.

Egy térség innovációs tevékenységét és korszerűségét jellemezhetjük a **kutatás-fejlesztési ágazat** különféle mutatóival. A Térség vállalkozásai közül összesen 42 tevékenykedik a tudományos kutatás, fejlesztés ágazaton belül. Az ágazat bruttó hozzáadott értéke jelentős növekedésen ment keresztül az elmúlt öt évben, ugyanakkor a teljes Térség hozzáadott értékének igen csekély hányadát teszi csak ki.

A Crefoport adatbázisa alapján, 2018 végén **144 darab Térségben székelő cég rendelkezett legalább 1 milliárd forintos árbevétellel**, ebből 35 darab 5 milliárd forint felettivel. **Egyértelmű gazdasági központnak mutatkozik Szekszárd**, ahol 24,3 százaléka székel a vállalkozásoknak, majd **Kalocsa** 11,8 százalékkal, **Paks** 10,4 százalékkal, **Kiskőrös** pedig 8,3 százalékkal követi a megyeszékhelyt. A Térségben fontos gazdasági szerepet tölt be Kecel és Tamási (3,5–3,5 százaléka), illetve Akasztó, Dunaföldvár, Solt, Sükösd és Tolna (egyaránt 2,8 százaléka).

Fontosnak tartjuk azonban kiemelni, hogy a fent részletezett helyzetkép a jelenre, illetve a helyzetelemzés összeállításakor releváns és hozzáférhető statisztikai adatokra (ill. azok részterületeire) támaszkodik. Jelen tanulmány későbbi fejezeteiből egyértelműen kirajzolódik például a Paksi erőműfejlesztés valamennyi, várható gazdasági hatása, melynek következtében a gazdasági központok átalakulása, diverzifikálódása prognosztizálható.

Összesen **202 darab legalább 50 főt foglalkoztató vállalat** tevékenykedik a Térségben. Ezeket vizsgálva megfigyelhető, hogy **több mint 60 százalékuknak 4 városban van a**

székhelye: Szekszárdon (48 darab), Pakson (38 darab), Kalocsán (21 darab) és Kiskőrösön (18 darab). A Szekszárdi járásban a megyeszékhelyen kívül 1–1 településen működik cégközpont, míg a Paksi járásban 7 településen további 16 cégközpont, legnagyobb számban Dunaföldváron (8 darab). A Kalocsai járásban a járás székhelyén kívül 9 településen 14 cégközpont található, legnagyobb számban Solton (5 darab). A Kiskőrösi járást illetően további 3 településen 9 cégközpont van, a legtöbb Kecelen (5 darab). Az adatok alapján –a fent felsorolt településeken kívül – kiemelkedik még Tamási (9 darab), Tolna (7 darab), valamint Simontornya (4 darab).

A foglalkoztatási adatok alapján a **202 darab közép- és nagyvállalkozás összesen 37 192 főnek ad munkát.** A Térség legnagyobb munkáltatója **Szekszárd** (12 930 fő), **Paks** (8 017 fő), **Kiskőrös** (3 354 fő), **Kalocsa** (2 840 fő), illetve **Tamási** (2 625 fő). Ezen települések **az összes munkavállaló több mint 80 százalékát foglalkoztatják.** Ezen városok mellett kiemelkedik még a sorban Tolna (975 fő), Simontornya (926 fő), valamint Dunaföldvár (701 fő).

Összességében elmondhatjuk, hogy a Térségen belül leginkább a KKV-k, illetve (iparági szinten) a kutatás-fejlesztés-innováció (K+F+I) hármásával foglalkozó vállalkozások számának, arányának növelése, ill. a vállalkozói hajlandóság erősítése indokolt.

6.2.1. A hazai és exportárbevételek alakulása

A Térségben folyamatosan növekedtek az exportárbevételek 2014 és 2018 között: 2014-ben még csak 148,5 milliárd forint volt a mértéke, míg 2018-ban már 210,5 milliárd forint. Ezzel éves átlagos növekedése 9,1 százalékot tesz ki. 2018-ban **a külpiazi értékesítések 72,3 százaléka a 25 legnagyobb vállalatnál jelentkezett.** Elemzésünknek egyik korlátja, hogy ezen mutató csak a nagyobb vállalkozások beszámolóiban szerepel.

Nemzetgazdasági áganként vizsgálva az **exportárbevételek** alakulását megfigyelhető, hogy a **Térségben legnagyobb súlya a feldolgozóiparnak** van: a 2014-es 107,1 milliárd forint 2018-ban már 187,1 milliárd forintra szökkent, így a vizsgált időszakot illetően évente átlagosan mintegy 15,0 százalékkal növekedett a mértéke. A feldolgozóipart, habár jócskán lemaradva, **a kereskedelem, gépjárműjavítás ágazat követi a sorban,** ugyanakkor itt csökkenő tendenciát figyelhetünk meg: a 2014-es 19,3 milliárd forintos érték 2018-ra 12,7 milliárd forintra esett, ez pedig évenkénti 9,8 százalékos mérséklődést jelent. A főbb nemzetgazdasági ágak részletesebb adatait a lenti táblázat tartalmazza.

**30. TÁBLÁZAT: AZ EXPORT MEGOSZLÁSA FŐBB
NEMZETGAZDASÁGI ÁGANKÉNT A TÉRSÉGBEN 2014 ÉS
2018 KÖZÖTT (MILLIÓ FORINT)**

	2014	2015	2016	2017	2018
Mezőgazdaság	866,01	634,86	594,30	757,00	849,38
Feldolgozóipar	107 049,81	127 639,64	161 319,21	168 756,02	187 131,46
Energiaipar	24,00	33,00	19,00	18,00	32,00
Építőipar	1 557,39	1 596,55	723,93	962,18	1 078,06

Kereskedelem, gépj. javítás	19 278,13	18 828,06	19 356,37	19 232,02	12 741,93
Szállítás, raktározás	17 729,97	16 473,56	12 237,10	13 068,65	8 487,71
Ingatlanügyek	1 200,98	3 181,69	3 042,15	1 541,82	104,30
Egyéb ágak	781,70	360,86	173,20	986,22	56,54
Összesen	148 488,00	168 748,21	197 465,27	205 321,90	210 481,38

Forrás: Crefoport

Ha településenként vizsgáljuk az exportot, akkor **12 olyan települést tudunk megkülönböztetni, ahol az exportárbevétel 2014 és 2018 között minden évben elérte a legalább 1 milliárd forintot.** Ha a 2018-as adatok alapján rendezzük a rangsort, akkor Tamási kerül az első helyre: 2014-ben 30,54 milliárd forintnyi értékben exportáltak a település vállalkozásai, míg 2018-ban már 65,85 milliárd forintértékben, amely évenként mintegy 21,2 százalékos növekedést jelent. A rangsort Szekszárd folytatja. Tolna megye székhelye 2014-ben és 2015-ben még az első helyen szerepelt, ugyanakkor 2016-ban már átvette tőle Tamási az első helyet. A város legnagyobb exportőre a Signify Hungary Kft., amely Tamási teljes exportjának legalább 80 százalékáért volt felelős minden évben. A kiskörösi vállalkozásoknak 2018-ban 38,1 milliárd forint volt az exportbevételük, míg a paksiaknak 20,1 milliárd forint. Az ötödik helyen lévő Tolna már jelentősen le van maradva az előző városoktól, exportárbevétele 2018-ban 6,1 milliárd forintot ért csupán el. A részletes adatok a lenti táblázatban találhatóak.

31. TÁBLÁZAT: AZ EXPORTÁRBEVÉTEL ALAKULÁSA A TELEPÜLÉSENKÉNT 2014 ÉS 2018 KÖZÖTT (MILLIÁRD FORINT)

	2014	2015	2016	2017	2018
Tamási	30,54	37,61	65,20	63,80	65,85
Szekszárd	44,25	53,12	53,40	54,59	54,53
Kiskörös	16,67	22,13	25,31	29,10	38,12
Paks	14,88	16,14	18,40	19,40	20,09
Tolna	5,68	5,52	5,97	6,06	6,06
Kalocsa	11,06	8,56	6,71	7,82	5,82
Dunaszentbenedek	4,93	4,63	3,93	4,42	4,54
Őcsény	3,30	3,80	3,39	4,50	3,17
Györköny	1,82	2,07	2,38	2,53	2,79
Sükösd	1,53	1,53	1,83	3,77	2,00
Solt	1,57	1,68	1,64	2,01	1,16
Dunaföldvár	1,82	1,62	1,49	1,05	1,07

Forrás: Crefoport

Célszerű megvizsgálni a belföldi értékesítés alakulását is a főbb ágazatoknál. **A Térség vállalkozásai a belföldi forgalom tekintetében is dinamikus fejlődésen mentek keresztül:** a 2014-es 999,8 milliárd forintos árbevétele 2018-ban már 1,3 ezer milliárd forintot ért el, amely 6,4 százalékos éves átlagos növekedést jelent. **2018-ban a belföldi értékesítések 48,1 százalékát a 25 legnagyobb vállalkozás érte el.**

Az export és a belföldi forgalom ismeretében már könnyedén kiszámítható az **exportértékesítés aránya**. 2014-ben a teljes bevétel 12,9 százaléka ment exportra, amely a következő évben 13,7 százalékot tett ki. 2016-ban tovább emelkedett az arány, 15,2 százalékra, majd 2017-től ismét csökkenő pályára lépett, értéke 14,5 százalék volt, **2018-ban pedig 14,1 százalék.**

6.2.2. Szabad vállalkozási zónák

„A szabad vállalkozási zónák létrehozásának és működésének, valamint a kedvezmények igénybevételeének szabályairól” szóló 27/2013. (II. 12.) Korm. rendelet⁶⁹ alapján az ország különböző társadalmilag, illetve gazdaságilag leszakadt területei esetében **fejlesztési, beruházási, adópolitikai, továbbá foglalkoztatáspolitikai kedvezmények** érhetőek el azok, illetve az ott működő vállalkozások fellendítése érdekében. A szabad vállalkozási zónákban működő, valamint betelepülő vállalkozások az alaptámogatáson és a kiegészítő támogatásokon kívül **többlettámogatást** igényelhetnek. A szabad vállalkozási zónák térségbeli települései az alábbiak:

- + **Bács-Kiskun megye:** Dunaegyháza;
- + **Fejér megye:** Alap, Alsószentiván, Cece, Sáregres, Vajta;
- + **Tolna megye:** Belecska, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Gyöng, Hőgyész, Iregszemcse, Kalaznó, Keszőhidegkút, Kisszékely, Koppányszántó, Magyarkeszi, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pári, Pinchely, Regöly, Simontornya, Szakadát, Szakály, Szárazd, Tamási, Tolnanémedi, Udvari, Újireg, Varsád.

6.3. Kedvezményezett járások és települések

A 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet a kedvezményezett járások besorolásáról és a 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről rendelkeznek a járások és a települések területi fejlettség alapján történő besorolásáról a következő mutatók alapján: társadalmi és demográfiai, lakás és életkörülmények, helyi gazdaság és munkaerő-piaci, valamint infrastruktúra és környezeti mutatók (négy mutatócsoport).

A fentiek alapján a Térség járásai esetében:

- Kedvezményezett járások: Bajai, Kalocsai, Kiskőrösi

⁶⁹ Forrás: <https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a1300027.kor> (2020. 12. 10.)

- Fejlesztendő járás: Kunszentmiklósi

- Komplex Programmal Fejlesztendő járás: Sárbogárdi, Tamási

Települési szinten a jogszabály az alábbi kedvezményezetteket érinti, megyei bontásban, a KDMKT területén (37 település):

Bács-Kiskun megye (10): Bács, Drágszél, Dunaszentbenedek, Dunatetétlen, Géderlak, Miske, Ordas, Öregcsertő, Újtelek, Uszód

Fejér megye (2): Sáregres, Vajta

Tolna (25): Belecska, Bikács, Diósberény, Dúzs, Értény, Felsőnyék, Fürged, Kalaznó, Keszőhidegkút, Koppányszántó, Magyarkeszi, Medina, Miszla, Mucsi, Nagykónyi, Nagyszékely, Nagyszokoly, Ozora, Pálfa, Pári, Sárszentlőrinc, Szárazd, Tolnanémedi, Udvari, Varsád

6.4. Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő programja

A Kormány „Magyarország egyes területei közötti gazdasági egyenlőtlenség csökkentése érdekében szükséges fejlesztési program kidolgozásáról” szóló 1206/2019. (IV. 18.) Korm. határozata⁷⁰ alapján olyan gazdaságélénkítő programcsomag került bevezetésre, amely hatékonyan járul hozzá a kedvezményezett térségek **gazdasági, munkaerő-piaci hátrányainak csökkentéséhez, a helyi foglalkoztatás bővítéséhez, valamint a vidék lakosságmegtartó képességének növeléséhez.**

Az érintett települések körét alapvetően az alábbi szempontok alapján határozták meg:

- a) a települések munkaerőpiaci és demográfiai mutatói,
- b) a települések adóerő-képessége,
- c) a közfoglalkoztatás során létrejött termelői kapacitások hatékony kihasználása,
- d) a településeknek a kedvezményezett járások besorolásáról szóló 290/2014. (XI. 26.) Korm. rendelet és a kedvezményezett települések besorolásáról és a besorolás feltételrendszeréről szóló 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendelet szerinti kedvezményezetti minősítése,
- e) egyéb fejlesztési, támogatási programokban való érintettség.

A fenti komplex mutatószámok és a helyi adottság figyelembevételével kiválasztott mintegy 445 településből a Térség települései közül kizárólag *Sükösd* került bevonásra.

⁷⁰ Forrás: <https://magyarokozlony.hu/hivatalos-lapok/TcACkYGkyoyENtNSk95caf6d480b8a4/dokumentumok/03d5c3842f5761aac288d8da44c99dbd505e1dd6/letoltes> (2020. 12. 10.)

6.5. Felzárkózó települések

A 105/2015. (IV. 23.) Korm. rendeletben meghatározott településkörből a Központi Statisztikai Hivatal által készített legalacsonyabb komplex mutató alapján került kiválasztásra mintegy 300 település, amelyek szakaszos bevonásával hosszú távú fejlesztési program indult el.

A 1404/2019. (VII. 5.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” hosszú távú programjának megalapozásáról 1. számú mellékletében valamint a 1186/2020. (IV. 28.) Korm. határozat a „Felzárkózó települések” és a gazdaságélénkítő program folytatása érdekében teendő további intézkedésekről 1. és 2. számú mellékletében a Kedvezményezett Települések Gazdaságélénkítő Programja 2. ütemébe javasolt települések listáján a Kiemelt Térségből Hőgyész, Értény és Cece szerepel.⁷¹ A települések folyamatos bevonására 2024-ig kerül sor.

6.6. A termelési infrastruktúra állapota

A Térség területén 4 ipari park címmel rendelkező ipari park működik. Ezen szervezetek az alábbiak (a település nevével és a cím elnyerésének évével):

- + **Dunaföldvári Ipari Park (Dunaföldvár – 1998);**
- + **Kalocsa-Foktő Ipari Park (Kalocsa-Foktő – 1998);**
- + **Paksi Ipari Park (Paks – 1997);**
- + **Szekszárdi Ipari Park (Szekszárd – 1998).**

Az ipari parkok közül a dunaföldvári és a kalocsai önkormányzati, míg a paksi állami, a szekszárdi privát tulajdonban van. Az ipari parkok közül kizárólag a Szekszárdi Ipari Park esetében érhető el információ⁷² a parkban működő vállalkozásokról. Ezen ipari park 15 vállalkozásnak ad otthont, amelyből 11 szekszárdi székhelyű, négy vállalkozásnak pedig a Térségen kívüli települések szolgálnak székhelyül. A három másik ipari parkról nem állnak rendelkezésre részletes információk, nem rendelkeznek önálló honlappal vagy nem frissítik őket rendszeresen, amely befektetésösztönzési szempontból hátrányt jelenthet.

Érdemes megemlíteni a Terület- és Településfejlesztési Operatív Program (TOP) projektjei céljaként létrejövő vagy megújított iparterületeket, ipari parkokat:

- + A négy meglévő ipar park közül Dunaföldváron érzik szükségét az ipari park infrastrukturális fejlesztésének (belső úthálózat, közművek);
- + Ipari park létrehozására adott be pályázatot Bölcse, Nagykónyi, Németkér, Öcsény és Tamási települések;

⁷¹ Magyar Nemzeti Társadalmi Felzárkózási Stratégia 2030. Munkapéldány, 2020. december 1. állapot http://romagov.hu/wp-content/uploads/2020/12/MNTFS2030_1201-tervezet.pdf (Letöltés ideje: 2020.12.15.)

⁷² Forrás: <https://www.ip-szekszard.hu/index.php/home/a-szekszardi-ipari-park> (2020. 10. 22.)

- + Iparterület fejlesztésére, bővítésére pedig Dunapataj, Dusnok, Györköny, Homokmégy, Kiskőrös, Simontornya, Soltvadkert, Madocsa és Tolna.

6.7. A területi innovációs potenciál

Egy térség innovációs tevékenységét és korszerűségét könnyedén jellemezhetjük a kutatás-fejlesztési ágazat különféle mutatóival. A hosszú távú gazdasági fejlettséget alapvetően befolyásolja a kutatásra és fejlesztésre (K+F) fordított összeg. **Egy térség gazdasági fejlettségét meghatározza az is, hogy ott milyen felsőoktatási intézmények tevékenykednek**, amelyek K+F tevékenységükön keresztül kapcsolódnak a helyi gazdasághoz, illetve kiszolgálják a helyi innovációs tevékenységeket. Ezen okok miatt elsőként a Térség K+F tevékenységű vállalkozásait, illetve a Térséget érintő megyék kutatási-fejlesztési statisztikáit elemezzük, majd a Térség területét meghatározó felsőoktatási tevékenységet, kutatócsoportokat vesszük számba.

6.8. Kutatás-fejlesztési tevékenység

A Térség vállalkozásai közül összesen **42 tevékenykedik a tudományos kutatás, fejlesztés ágazaton belül**, amely a szakmai, tudományos, műszaki tevékenység nemzetgazdasági ág része. A cégek közül 4 darab biotechnológiai kutatás, fejlesztéssel, 25 darab egyéb természettudományi, műszaki kutatás, fejlesztéssel, 13 darab pedig társadalomtudományi, humán kutatás, fejlesztéssel foglalkozik. **Az összes vállalkozás kivétel nélkül 10 fő alatti mikrovállalkozás**, összesen 34 főnek adnak munkát a régióban. Települések szerint osztályozva **a legtöbb vállalkozásnak Szekszárd szolgál székhelyül** (17 darab), illetve Paks (6 darab). Kalocsán és Kiskőrösön 3–3 darab vállalat működik az ágazaton belül, további 13 pedig a Térség 11 településén üzemel. A vállalkozások 2014-ben összesen 244,91 millió forintnyi árbevételt értek el, 2018-ban viszont már 1,28 milliárd forintot, ezzel évenkénti 51,1 százalékos bővülést értek el. A bruttó hozzáadott érték tekintetében is jelentős a növekedés mértéke: a 2014-es 113,83 millió forint 2018-ra 250,06 millió forintra emelkedett, amely évenként mintegy 21,1 százalékos emelkedést jelent, ugyanakkor a teljes Térség hozzáadott értékének igen csekély hányadát teszi csak ki.

Kutatás-fejlesztésre irányuló részletes statisztikák csupán megyei bontásban érhető el a KSH adatbázisában. **2018-ban a K+F ráfordítások rangsorában Bács-Kiskun megye a hetedik** (14,47 milliárd forint), **Fejér megye a kilencedik** (12,86 milliárd forint), **Tolna megye pedig a tizenhatodik** (3,43 milliárd forint) **helyet szerezte meg** a megyék közt. Ez alapján kijelenthető, hogy Tolna megye jelentősen elmarad nemcsak az előző két megye teljesítményétől, de a medián értéktől (11,90 milliárd forint) is. A rangsort kimagasló eredménnyel Budapest (393,91 milliárd forint) vezeti, ettől az értéktől jóval lemarad a második helyen Pest megye (40,32 milliárd forint). A ráfordítások rangsorában a lista legalján Nógrád megye (1,57 milliárd forint) szerepel.

2018-ban Bács-Kiskun megyében volt a legtöbb kutató-fejlesztő hely a három megye közül (77 darab), ez 2005-höz képest évente 1,4 százalékos bővülést jelent. Őt Fejér megye követi (58 darab) 4,4 százalékos, majd Tolna megye (21 darab) 5,9 százalékos bővüléssel. Nemcsak a **kutató-fejlesztő helyek száma alapján, de K+F ráfordítások terén is Tolna megye gyorsabb fejlődési pályát mutatott** 2005 és 2018 között. Ennek ellenére, még mindig szerény

kapacitással van jelen úgy a létszámadatok, mint a ráfordítások tekintetében. Az erre vonatkozó részletes adatokat a lenti táblázat szemlélteti.

32. TÁBLÁZAT: FŐBB K+F MUTATÓK ÖSSZEHASONLÍTÁSA

	K+F munkát végzők tényleges létszáma			Összes K+F ráfordítás		
	2005 fő	2018 fő	Változás %, évente	2005 milliárd Ft	2018 milliárd Ft	Változás %, évente
Bács-Kiskun megye	1 158	1 177	0,1	3,39	14,47	11,8
Fejér megye	1 116	1 553	2,6	4,33	12,86	8,7
Tolna megye	231	242	4,6	2,49	3,43	22,3

Forrás: KSH

A K+F helyek tényleges létszámát vizsgálva 2018-ban hasonló arányokat tapasztalhatunk a három megyénél: a teljes létszámhoz képest a kutató, fejlesztők részaránya Bács-Kiskun megyében 66,7 százalék, Fejér megyében 59,5 százalék, Tolna megyében pedig 61,6 százalék volt. A 2005-ben tapasztaltak azonban merően más képet mutatnak: Bács-Kiskun megyében 54,7 százalék, Fejér megyében 71,7 százalék, Tolna megyében viszont csupán 30,3 százalék volt a részarányuk. Ez Bács-Kiskun, Fejér és Tolna megyékben rendre 12,0, –12,2 és 31,3 százalékpontos változást jelent. Ezek alapján a **kutató, fejlesztők részaránya** mindhárom vizsgált területen **változatosan alakult**. A népesség képzettsége is jelentős befolyással lehet a K+F tevékenységek alakulására. A Térségben a felsőfokú végzettséggel rendelkezők részaránya alacsony, amely hátrányosan hathat a mutatók jövőbeli alakulására.

6.8.1. A felsőoktatás szerepe a Térség fejlődésében

A teljes Térség területének mindössze egyetlen felsőoktatási intézménye a Pécsi Tudományegyetem Kultúratudományi, Pedagógusképző és Vidékfejlesztési Kara (PTE-KPVK), amely Szekszárdon működik. Mindezen felül ez Tolna megye egyetlen felsőoktatási intézménye is. A kalocsai székhelyű Tomori Pál Főiskola 2017-ben Budapestre tette át a székhelyét és bezáratta kalocsai telephelyét, így a városban már nem tevékenykedik felsőoktatási intézmény. A vajtai Golgota Teológiai Főiskola is megszűnt 2020. augusztus 1-jével.

A KPVK 2015. szeptember 1-jén alakult meg a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar és a szekszárdi Illyés Gyula Kar integrációjával. Az Illyés Gyula Kar jogelődjét, az Illyés Gyula Pedagógia Főiskolát 1977-ben alapították, amely egy országos folyamat eredményeképp vált a Pécsi Tudományegyetem egyik kihelyezett karává. A Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar elődje, a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Intézet három tanszék egyesülésével jött létre 1998-ban, amelyhez rövidesen újabb két tanszék csatlakozott. 2005-ben jött létre a Felnőttképzési és Emberi Erőforrás Fejlesztési Kar, amely akkor az egyetem második legnagyobb kara volt.

A kezdetben csak pedagógusképzéseket kínáló intézmény mára több tudományterületen, színes képzési palettával rendelkezik. Az intézményben a felsőoktatási szakképzésektől (gyártásszervező, szőlész-borász) kezdve az alap- és mesterképzéseken keresztül a szakirányú továbbképzések is megtalálhatók. Így többek között elsajátítható a csecsemő- és kisgyermeknevelés, a gyógypedagógia, környezetkultúra, szociális munka, továbbá a hallgatók óvodapedagógus vagy tanító képesítést szerezhetnek, akár német nemzetiségi területen is, továbbá szakoktatókat, szőlész-borász mérnököket és vidékfejlesztési agrármérnököket is képeznek. **Alapképzések közül összesen 11 áll rendelkezésre az érdeklődők számára, amelyek a csecsemő- és kisgyermeknevelő alapszak, gyógypedagógia alapszak, környezetkultúra alapszak, óvodapedagógus alapszak német nemzetiségi területen is, szociális munka alapszak, szőlész-borász mérnök alapszak, tanító alapszak német nemzetiségi területen is, üzleti szakoktató alapszak, illetve vidékfejlesztési agrármérnök alapszak.** A kar kínálatában **kétfajta mesterképzés** érhető el, a *neveléstudomány mesterszak kora gyermekkor pedagógiája* specializációja, továbbá a *szociálpedagógia* mesterszak.

Szakirányú továbbképzést három intézet szervez a karon belül. Az Illyés Gyula Pedagógusképző Intézet szakirányú továbbképzési szakjai közé az *anyanyelvi kompetencia fejlesztésének módszerei, gyermek és ifjúsági irodalmi szakember*, valamint a *játékpedagógia és szabadidő szervező* képzések tartoznak. A Vidékfejlesztési Intézet *borturizmus és borgasztrónómia*, illetve *természetpedagógia* szakirányú továbbképzéseket kínál. A Kultúra és Társadalomtudományi Intézet *közösségi művelődés, public relations és szóvivő*, továbbá *szociális gazdasági menedzser* területeken szervez továbbképzéseket.

Akkreditált tanfolyamokat indít a kar a Pedagógusképző Intézet szervezésében (*játék alapú tanulás online és offline környezetben, logikus gondolkodás fejlesztése Dienes Zoltán játékaival, reflektív mentortanító felkészülés a tanító mentor szerepre, reflektív óvodapedagógus mentor-felkészülés az óvodapedagógus mentor szerepre, táncművészet és mozgáskultúra fejlesztés [óvó és tanító], tehetséggondozás a pedagógiai gyakorlatban*), illetve **műveltségi területi részismereti képzéseket** is szervez az általános iskolások 1–6. osztályára (*angol nyelv oktatása, magyar nyelv és irodalom oktatása, testnevelés, vizuális nevelés*). Mindezen felül **pedagógus szakvizsgát is tehetnek** az ez iránt érdeklődők gyakorlatvezető óvodapedagógus és gyakorlatvezető tanító területeken.

A 2020-as általános felvételi eljárás keretében összesen 626 fő jelentkezett a kar valamely szakára, amelyből 305 fő első helyen. A jelentkezők közül végül 215 fő nyert felvételt. Ezzel szemben a 2016-os általános felvételi eljárás során majdnem kétszer annyian, 1220 fő jelentkezett a karra, ebből 607-en első helyen, amelyből 400 fő kezdhette meg tanulmányait az év szeptemberétől. Tehát kijelenthető, hogy **a kar iránti érdeklődés erősen megcsappant az elmúlt évek során.** A részletes adatokat a lenti táblázat szemlélteti.

**33. TÁBLÁZAT: A PTE-KPVK VALAMELY KÉPZÉSÉRE JELENTKEZŐK
ÉS FELVETTEK SZÁMA A 2016 ÉS 2020 KÖZÖTTI ÁLTALÁNOS
FELVÉTELI ELJÁRÁSOK KERETÉBEN**

	Jelentkezők		Felvettek
	összesen (fő)	első helyen (fő)	összesen (fő)
2016	1 220	607	400
2017	1 018	540	291
2018	807	438	235
2019	763	350	197
2020	626	305	215

Forrás: felvi.hu felvételi statisztikái alapján saját szerkesztés

Az egyetemi kar számos kutatóközpontnak és kutatócsoportnak is otthont ad, ezzel szorosan kapcsolódva a kutatási-fejlesztési, innovációs tevékenységekhez. **A karon négy kutatóközpont tevékenykedik:** Dienes Zoltán Pedagógus-továbbképző és Gyermek kultúra Módszertani Kutatóközpont, az IQ Ipari Együttműködési és Innovációs Kutatóközpont, a Kisebbségkutató Központ, valamint a Vidékfejlesztési Kutatóközpont.

A Dienes Zoltán Pedagógus-továbbképző és Gyermek kultúra Módszertani Kutatóközpont gyermekekre és azok jóllétére fókuszál. Céljával olyan módszerek népszerűsítését tűzte ki, amelyek biztosítják a gyermekeknek a világ felfedezésére szolgáló vágyait pedagógiai, kulturális tevékenység és kutatómunka fejlesztése által.

Az IQ Ipari Együttműködési és Innovációs Kutatóközpont alapvető feladata a regionális innováció gerjesztése. A központ tevékenysége szorosan kapcsolódik a Szekszárdon megvalósuló szakképzési és ipari park fejlesztéséhez, a Pécsi Tudományegyetem szekszárdi beszerzéseivel, valamint a Paksi Atomerőmű Zrt., Paks II. Zrt. és a helyi vállalkozások fejlesztéséhez.

A Kisebbségkutató Központ célja a hazai kisebbségkutatás egyetemi szintű intézményesülése, a tudományos eredmények publikálása, bemutatása és alkalmazása az oktatás és a kutatás területein. Alapvető feladata 13 hazai nemzetiség és más etnikumok kulturális, szociológiai, pedagógiai, jogi, statisztikai, demográfiai, politológiai és egyéb problémáinak analízise, a valós körülmények megismerése különféle szakemberek, hallgatók, oktatók közreműködésével.

A Vidékfejlesztési Kutatóközpont feladata a vidéki térségek fejlesztési lehetőségeinek feltárása, a fejlesztést megalapozó kutatási-fejlesztési programok kezdeményezése, kidolgozása, végrehajtása, konzorciális projektek koordinálása a vidékfejlesztés, fenntartható természeti erőforrás használat és fenntartható kultúrtáj-gazdálkodás területén, illetve a hazai és nemzetközi kutatási, fejlesztési és innovációs eredmények gyakorlati alkalmazásának elősegítése. Partnereivel kooperálva kutatási, fejlesztési, tanácsadási, képzési programokkal, a jó gyakorlatok bemutatásával, gazdálkodói szakmai közösségek létrehozásával járul hozzá a Térség vidékfejlesztési céljainak megvalósításához.

A karon belül kilenc kutatócsoport is tevékenykedik: az Alkalmazott Ontológia Kutatócsoport, a Dargay Lajos Művészeti Kutatócsoport, a Gyermekirodalmi Kutatócsoport, az

Információ- és Kommunikációtudományi Kutatócsoport, az Interdiszciplináris Kultúra- és Művészetelméleti Kutatócsoport, a Kultúra-Identitás-Történelem Interdiszciplináris Kutatócsoport, a Munkatudományi (és foglalkozás-egészségügyi) Kutatócsoport, a Tárkány Szücs Ernő Jogi Kultúrtörténeti és Jogi Néprajzi Kutatócsoport, továbbá a Tipikus és Atipikus Gyermeknyelv Fejlődési Kutatócsoport.

A Paksi Atomerőmű kibővítése kapcsán új képzési lehetőség adódott: a **Paks II. Zrt.** 2019 őszén **létrehozta a Paks II. Akadémiát**, illetve elindította az **atomerőművi üzemeltetési szakmérnök** képzést. Ezt követően, a 2020/2021-es tanévben hat felsőoktatási intézménnyel (Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem, Pécsi Tudományegyetem, Debreceni Egyetem, Pannon Egyetem, Miskolci Egyetem, Dunaújvárosi Egyetem) együttműködve elindult az **atomerőművi szakember szakirányú továbbképzés** is. A képzések elvégzését követően a szakemberek pályázhatnak az atomerőművi üzemeltetés területén betölthető pozíciókra. A szakirányú továbbképzés 2 félévig tart, a hallgatók számára térítésmentes, ugyanis az egyetemek a Paks II. Zrt. anyagi támogatása mellett indíthatják el a szakot.

6.9. Paksi erőmű bővítésének hatása a KDMKT területfejlesztésére

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség része Paks, amely KDMKT-t térszerkezet alapján a KDMKT középső részén, az ún. Fejlett várostengelyen helyezkedik el. A KDMKT egyik külső tényezője a Paksi Atomerőműbővítés, azonban annak mérete és hatása miatt a KDMKT-t érintő néhány tényezőt fontosnak tartjuk összefoglalni. Ennek alapját „*A paksi atomerőmű kapacitásának fenntartásához kapcsolódó stratégiai tanulmány*” című, 2020. decemberi szakmai tanulmány adja, amely a lakhatás, intézményi struktúra, munkaerő és szakképzettség szempontokat is vizsgálja. Ezeknek a KDMKT-t érintő vetületére térünk ki.

A tanulmány szerint az erőműbővítés beruházási szakaszában Paks és térségének lakossága körülbelül 10 000 fővel fog emelkedni, amelyet a mostani lakáskörülmények, infrastruktúra és közművek nehezen tudnának kiszolgálni. Fontos kiemelni tovább, hogy a beruházás megvalósításán 10 év alatt kb. 2-3 000 vállalkozás fog dolgozni (folyamatos jelenlét 300 vállalkozás esetén várható), mely szintén jelentős kapacitásigényt jelent a területen.

A tanulmány szerint 2025-ig 1 500 darab lakásnak kell megépülnie, ahol a munkásokat el tudják szállásolni. A lakások építése fokozatos, az éves ütemterv a következő:

- + 2020: 121 darab lakás
- + 2021: 86 darab lakás
- + 2022: 622 darab lakás
- + 2023: 481 darab lakás
- + 2024: 190 darab lakás

A tanulmány a szálláshelyek kialakítására állandó lakások és az ideiglenes szállások építését, illetve az elhagyott épületek megvásárlását és felújítását javasolja. A szálláshelyeket nemcsak Pakson, hanem Paks vonzáskörzetében (Paksi járás, Tolnai járás, Szekszárdi járás, Kalocsai járás) is ki kell alakítani. Az ideiglenes szállások esetében pedig a további felhasználási lehetőségeket is mérlegelni kell.

A PIP Nonprofit Kft. 2020-as becslése szerint az építkezés ideje alatt folyamatosan jelen lesz a KDMKT-ben 200–300 cég, illetve a csúcsidőszakban 12 500 fő szakember. Az erőmű üzemeltetéséhez 1 200–1 500 fő szakemberre lesz szükséges. Várhatóan 2030–2040-es időszakban mindkét Paksi Atomerőmű üzemelni fog, ez pedig azt jelenti, hogy tíz éven keresztül 2 400–3 000 főre lesz szükség az erőmű üzemeltetéséhez. A megnövekvő munkaerő biztosításának egyik kézenfekvő módja a környéken élők bevonása, azonban ennek akadálya egyrészt a KDMKT-ben is megjelenő munkaerő-elvándorlás, a másik pedig az érintett szakmákban megjelenő munkaerőhiány. Ezek megállításának és visszafordításának egyik lehetséges módja a szakmák vonzóvá tétele és társadalmi elismertetése, amelynek eszközei lehetnek az oktatás, az életpálya-modell, a munkaviszonnyal járó egyéb juttatások.

A KDMKT-ben az erőmű bővítéshez szükséges szakképzett munkaerő biztosítása erősíti a munkaerő-elszívó hatást.

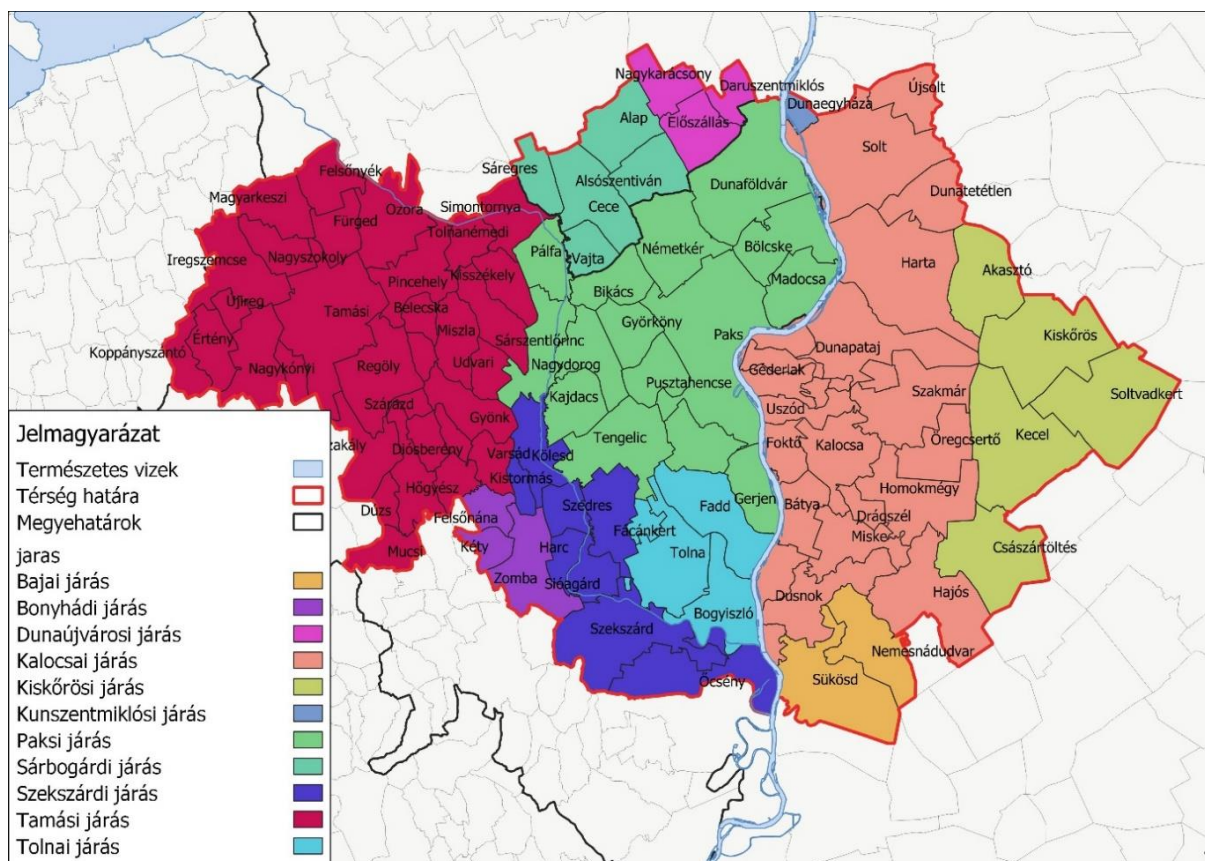

7. A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség – külső környezet helyzetelemzése

7.1. A KDMKT települései, illeszkedése a közigazgatási térfelosztáshoz

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térséghez három megye (Tolna, Bács-Kiskun és Fejér) 99 települése tartozik az Országgyűlés 12/2020. (V.5.) OGY határozata szerint (ld. 1. TÁBLÁZAT: és 116. ábra:).

**116. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
TELEPÜLÉSEINEK JÁRÁSI BESOROLÁSA, 2020**

Forrás: Magyarország közigazgatási helynévkönyve, 2019 alapján saját szerkesztés

A KDMKT három megye (Bács-Kiskun, Fejér és Tolna) határán fekszik, de egyik megyének sem fedi le a teljes területét, a közigazgatási térfelosztás jelenlegi rendszerébe járási szinten sem illeszkedik pontosan. A térség területének 56 százaléka, településeinek és népességének megközelítően 60 százaléka Tolna megyéhez tartozik, továbbá Bács-Kiskun megyének a nyugati ötöde, illetve Fejér megye pereméből néhány település került bele a lehatárolásba.

**34. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGHEZ
TARTOZÓ TELEPÜLÉSEK SZÁMA ÉS NÉPESSÉGE MEGYEI ÉS
JÁRÁSI BESOROLÁSUK SZERINT, 2019**

Terület	KDMKT-hoz tartozó települések		Részesedés	
	lakónépessége év végén (fő)	száma (db)	a KDMKT népességéből	a járás/megye népességéből
Paksi járás	47 164	15	19%	100%
Kalocsai járás	47 088	21	19%	100%
Szekszárdi járás	40 412	8	17%	72%
Tamási járás	35 784	32	15%	100%
Kiskőrösi járás	34 558	5	14%	66%
Tolnai járás	17 515	4	7%	100%
Sárbogárdi járás	6 531	5	3%	24%
Bajai járás	5 114	2	2%	8%
Dunaújvárosi járás	4 850	3	2%	5%
Bonyhádi járás	3 215	3	1%	11%
Kunszentmiklósi járás	1 429	1	1%	5%
Tolna megye	144 090	62	59%	67%
Bács-Kiskun megye	88 189	29	36%	18%
Fejér megye	11 381	8	5%	3%
KDMKT összesen	243 660	99	100%	49%

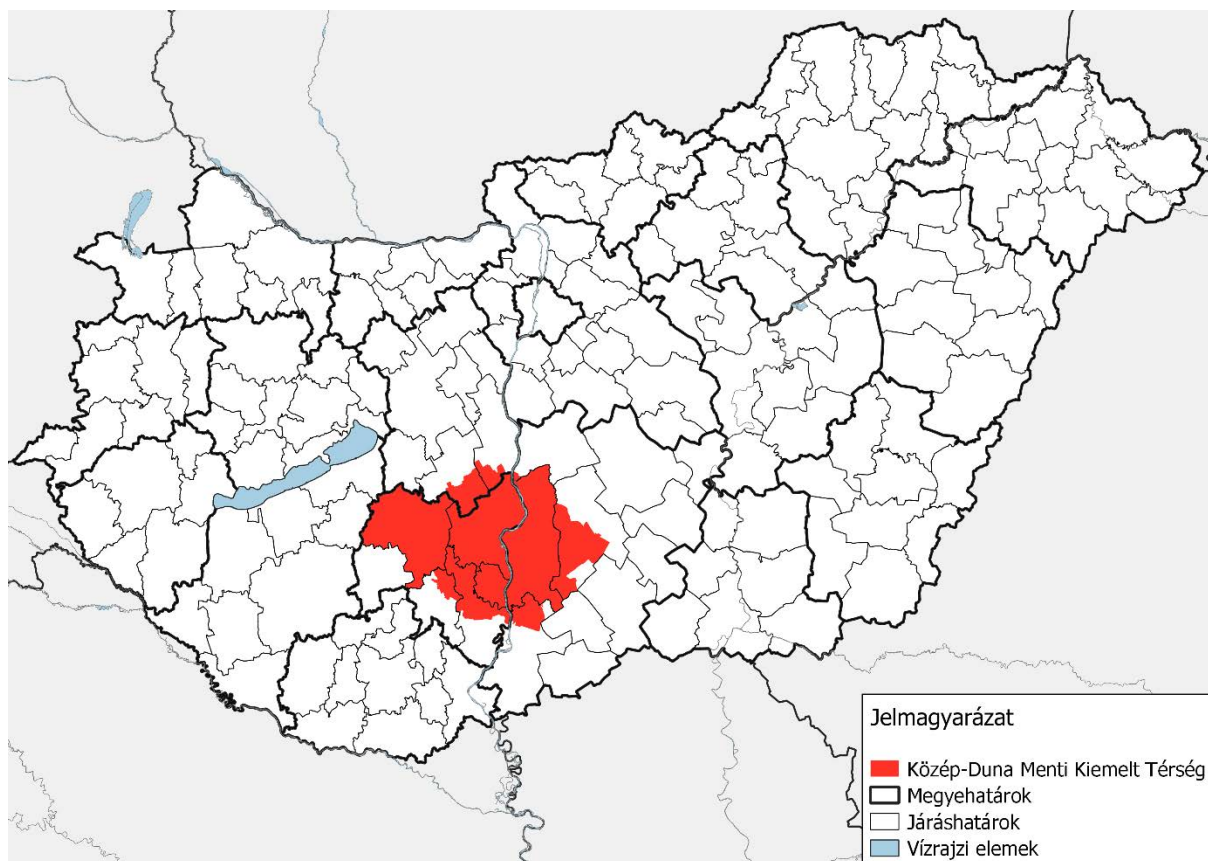
Forrás: KSH Tájékoztatási adatbázis

A Kiemelt Térség teljes egészében lefedi a Paksi, Tamási, Tolnai és Kalocsai járásokat, illetve jelentős a Kiskőrösi és a Szekszárdi járások településeinek súlya is. E hat járásnak a székhelyvárosa is a Térséghez tartozik.

7.2. A Térség fejlődésének, társadalmi, gazdasági, környezeti helyzetének azonosítása nemzetközi és hazai szinten

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség a Kárpát-medence közepén, a Duna folyó völgyében, annak két oldalán helyezkedik el. Az Alföld és a Dunántúli-dombság találkozásánál fekszik, és számos egymástól elütő karakterű középtáj nyúlványai alkotják: a Duna menti síkság, a Mezőföld, a Tolna-Baranyai-dombság, Külső-Somogy mind-mind lefedik a térség egyes részeit, míg keletről a Bácska-síkvidék és a Duna-Tisza közti síkvidék határolja. Határai nem követik sem a tájhatárokat, sem pedig a közigazgatási felosztást: területe megoszlik a keleti és nyugati országrész között, valamint a megyei és járási határokat is csak néhány helyen – lényegében a Tamási járás esetén – követi.

**117. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG
ELHELYEZKEDÉSE MAGYARORSZÁG KÖZIGAZGATÁSI
RENDSZERÉBEN**

Forrás: Saját szerkesztés

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térség környezeti jellemzői alapján egy **mérsékelt szász és meleg** térségnek számít. Évente átlagosan 530–650 mm csapadék jellemző, amelynek mértéke a nyugati, dombsági területek felé folyamatosan növekszik.

A **napsütéses órák száma** az egész térségben meghaladja a 2000 órát – ez hazai szinten kiemelkedőnek számít, ahogy a 10–10,7 °C-os **átlaghőmérséklet** is. Kifejezetten kedvezők a

talajadottságok is, így a Térségben jó adottságai vannak a mezőgazdasági termelésnek: úgy a szántóföldi, mint a kert- és szőlőgazdálkodás számára. Ugyanakkor a **fokozódó környezeti kihívások** – szélsőségesse váló időjárás, fokozódó szárazság, a dombsági térségekre jellemző erózió, az aszályok, a csökkenő talajvízszint, a villámárvizek, míg máshol a belvizek – úgy a társadalom, mint a mezőgazdaság számára egyre jelentősebb problémát jelentenek. Ugyancsak fokozott környezeti és tájhasználati kihívást jelentenek az egyébként döntően rurális karakterű Térség számára a Paksi Atomerőmű két új blokkjának építése, valamint a hozzá kapcsolódó nagyléptékű infrastrukturális beruházások is.

A Térség az **ország területének 4,8 százalékát, míg népességének csupán 2,6 százalékát** adja; kiterjedése és népességsúlya alapján tehát egy kisméretű megyének felel meg. Népsűrűsége kifejezetten alacsony, a magyar megyék rangsorába helyezve 19. helyen szerepelne; csupán Somogy megyét előzi meg ezen a téren. Jelentős népességkoncentráció nem alakult ki a Térségben, hiszen legnagyobb városa Szekszárd, ami hazánk legkisebb népességű megyeszékhelye és csupán 32. legnépesebb városa. Ezen kívül nincs 20 ezer főt meghaladó népességű város a Térségben, és a 10 ezer fős népességet is csupán Paks, Kalocsa, Kiskőrös és Tolna városai haladják meg. A legtöbb várost a Duna fűzi fel egy észak-déli irányú tengelyre: Dunaföldvárt, Paksot, Tolnát és Szekszárdot a nyugati, míg Soltot és Kalocsát a keleti oldalon. A térség nyugati részén Tamási, míg keleti szélén Kiskőrös, valamint a vele szomszédos Kecel és Soltvadkert számítanak a legfőbb központoknak. A **településstruktúrát** tekintve, a Térség nyugati, dombsági részén a kis- és aprófalvak a jellemzők, míg a középső és keleti részén az alföldies településtípus az elterjedt: döntően nagyobb területű és népességű községek és városok találhatók itt, azonban a Duna mentén aprófalvakat is találunk, Kalocsa környékén pedig az egykori ún. kalocsai szállásokból alakultak ki kisebb települések.

A Térség nagyrészt minden regionális tipológia alapján **rurálisnak** számít. Uniós szinten azon NUTS 3-as (megyei szintű) régiók számítanak rurálisnak, amelyekben a népesség legalább fele olyan környéken (1x1 km²-es GRID cellák értékeit alapul véve) él, ahol a népsűrűség 300 fő/km² alatti⁷³; ez alapján mindhárom érintett megye, valamint a Kiemelt Térség is rurális régióknak számít. Magyarországon a 2005-ös OFTK alapján a 120 fő/km² alatti népsűrűségű kistérségek számítanak rurálisnak⁷⁴; csupán hat település népsűrűsége magasabb ennél.

⁷³ https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Regional_typologies_overview#Urban-rural_typology_including_remoteness (Letöltés ideje: 2020.10.23.)

⁷⁴ <http://www.terport.hu/fogalomtar/videkies-ruralis-terseg> (Letöltés ideje: 2020.10.23.)

**35. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG FŐBB
TÁRSADALMI-GAZDASÁGI JELZŐSZÁMAI, 2018**

Terület	Közép-Duna Menti KT	Vidéki átlag	Virtuális pozíció a megyei rangsorban
Népsűrűség (fő/km ²)	57,1	89,3	19.
Értékesített használt lakások átlagos ára (millió Ft/db)	8,47	12,26	15.
Újépítésű lakások aránya (százalék, ötéves átlag)	0,63	1,26	13.
Szennyvízhálózatba bekapcsolt lakások aránya (százalék)	69,8	78,4	18.
100 lakosra jutó internet-előfizetések száma (db)	27,18	28,42	14.
Öregedési ráta (százalék)	145	126	6.
Vándorlási egyenleg	-3,96	0,38	15.
Rendszeres gyermekvédelmi kedvezményben részesítettek havi átlagos számának aránya a 0–14 évesek közt (százalék)	24,6	18,9	11.
Ezer főre jutó civil szervezetek száma (db)	5,68	5,15	10.
Munkanélküliségi ráta (százalék)	1,72	1,99	10.
Egy lakosra jutó nettó jövedelem (Ft/fő/év)	1.058.070	1.114.098	10.
Egy főre jutó Települési Gazdasági Erő (Ft/fő)	3388	3282	6.
Ezer főre jutó regisztrált vállalatok száma (db)	186,7	163,1	4.

Forrás: KSH T-STAR; TeIR T-MER alapján saját szerkesztés

A rurális térségek Magyarországon sok esetben **infrastrukturális hiányosságoktól** is szenvednek. E téren is a vidéki átlagnál rosszabbul teljesít a Kiemelt Térség: lakásállományának átlagos értéke alacsony, az újépítésű lakások aránya fele a vidéki átlagnak, a szennyvízhálózatba való bekötöttség terén csak magát Bács-Kiskun és Tolna megyét előzi meg, míg az internet-előfizetések népességre vetített száma is csupán a 14. legmagasabb.

Az **5G technológia** jóval nagyobb sebességgel dolgozik és nagyobb kapacitásra képes, mint a 4G hálózat. Ennek kiépítésével jelentősen növelhető a munkavégzés során a pontosság és az azonnali reakciót kívánó műveletek végzése.

A Térség számos **demográfiai jellegű problémával** küzd és országos szinten kedvezőtlen helyzetűnek számít. A népesség fogyásának mértéke közel háromszorosa a vidéki átlagnak, ami egyszerre köszönhető a természetes fogyásnak és az elvándorlási többletnek. Mindemellett a népesség erőteljesen, a vidéki átlagnál jelentősebb mértékben előregszik (6. legmagasabb értékű megye lenne az öregedési index alapján), így a társadalom demográfiai jövőképe is

problémás.

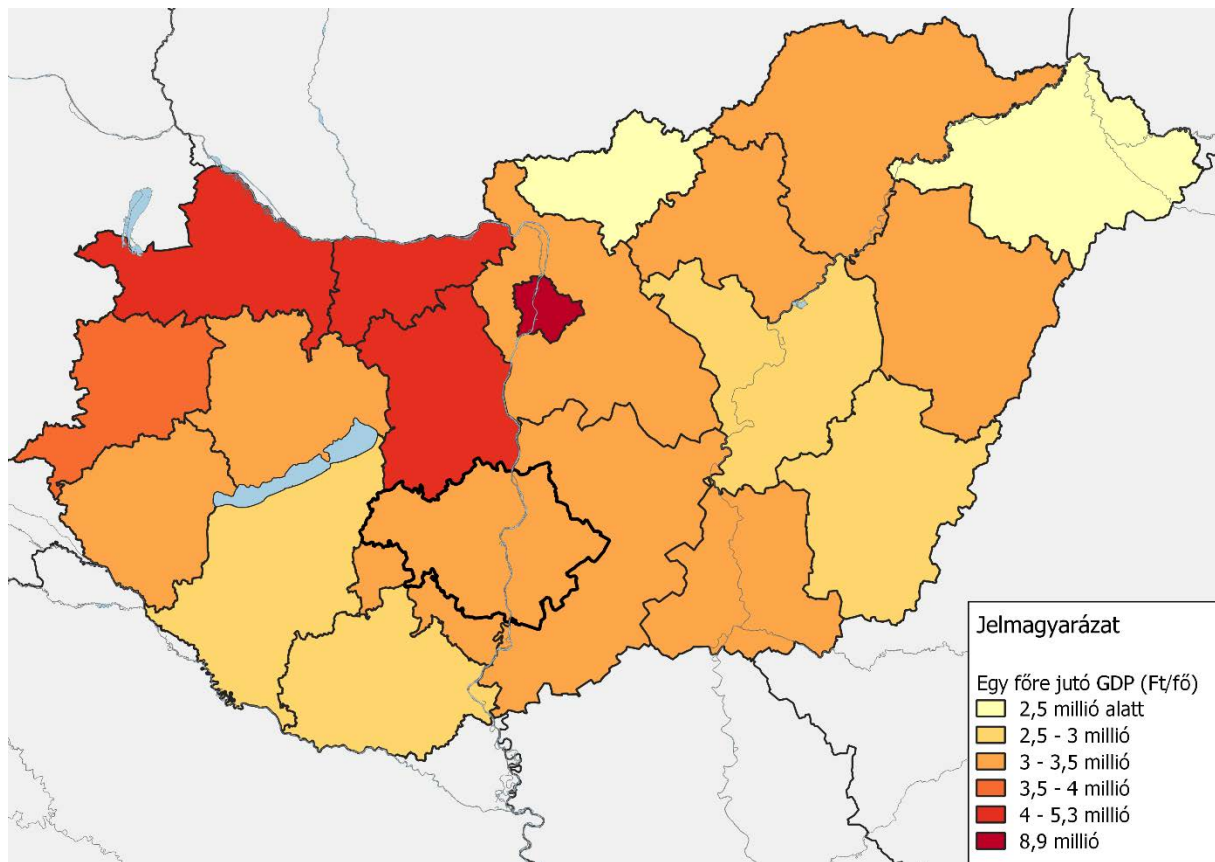
A legsúlyosabb helyzetben kétségkívül az aprófalvas térségek vannak, ugyanakkor a negatív folyamatok a Térségen belül a településmérettől és fekvéstől függetlenül vannak jelen, és a tendencia komolyabb beavatkozás nélkül tartósnak tűnik.

A **humánerőforrás** szempontjából is a vidéki átlagnál kedvezőtlenebb a Térség helyzete, ugyanakkor e téren erőteljesebben megjelenik a települési lépcső: a nagyobb városok népessége általánosan képzettebb és jobb szociális helyzetben van, mint a kisvárosok és falvak népessége, míg az aprófalvakban koncentrálnak, ill. halmozódnak a szociális kihívások. A Térség civil szférája országos viszonylatban átlagosnak mondható a civil szervezetek száma alapján, amiben fontos szerepet játszanak a nemzetiségek, valamint az egyházak is – a Térség vallásossága országos szinten is kimagasló.

Munkaerőpiaci szempontból is átlagosnak mondható a térség – úgy a munkanélküliségi ráta, mint pedig az egy főre jutó jövedelem alapján a középmezőnyben helyezkedik el. Ugyanakkor e téren is jelentős különbségek vannak a nagyobb városok, a kisvárosok-falvak és az aprófalvak között: utóbbiakban kiemelkedő mértékű a munkanélküliség, amelyet csak részben tud pótolni a közfoglalkoztatás. Az eltérések hatványozottan megjelennek a jövedelmi viszonyok között, ami alapján egy észak-déli folyosó (Dunaföldvár–Paks–Szekszárd) emelkedik ki a térségből, míg a nyugati és délkeleti perifériák jövedelme már sokkal alacsonyabb.

**118. ÁBRA: MAGYARORSZÁG MEGYÉINEK ÉS A KÖZÉP-DUNA
MENTI KIEMELT TÉRSÉGNEK* A BECSÜLT EGY FŐRE
JUTÓ GDP ÉRTÉKE, 2018**

Forrás: KSH T-STAR alapján saját szerkesztés

** Az egy főre jutó TGE-értékből visszabecsülve*

Gazdasági téren sem számít kiemelkedőnek a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség: becslésünk szerint hazánk GDP-jének mintegy 2 százalékát állíthatják itt elő^{75,76,77}. Ugyanakkor az egy főre jutó becsült GDP terén a 6. legmagasabb értékű megye lenne hazánkban, elsősorban a Paksi Atomerőmű teljesítményének köszönhetően. Csupán négy észak-dunántúli megye, valamint Bács-Kiskun megye előzi meg ezen a téren, azonban –többi megyénkhez hasonlóan – európai viszonylatban így is elmaradott térségnek számít: az egy főre jutó becsült GDP nem éri el az uniós átlag 75 százalékát.

⁷⁵ Nemes Nagy József – Jakobi Ákos – Kiss János Péter – Lőcsei Hajnalka (2003): A Balaton régió gazdasági fejlettsége a GDP térségi becslése tükrében. *Kutatási jelentés*. ELTE Regionális Földrajzi Tanszék, MTA-ELTE Regionális Tudományi Kutatócsoport, Budapest

⁷⁶ Lőcsei Hajnalka – Németh Nándor (2006): A Balaton régió gazdasági ereje. *Comitatus*, 16(7–8), 7–22.

⁷⁷ Ez az egyes települések megyei GDP értéke alapján dezaggregált Települési Gazdasági Erejéből (TGE) számítható. A TGE az ELTE Regionális Tudományi Tanszékének munkatársai által kidolgozott mutató, amely az adóköteles jövedelem, a helyi adók értéke és a regisztrált vállalkozások száma alapján ad becslést a településeken keletkező gazdasági értékre. Részletesebben ld. Nemes Nagy et al. (2003), Lőcsei–Németh (2006)

A **vállalkozások számosságát tekintve** még jobb a helyzet: a hazai vállalatok 2,7 százaléka van a térségben bejegyezve (Budapestet nem számítva 3,5 százalék az arány), a vállalkozássűrűség alapján a 4. helyet foglalná el a megyék rangsorában. A Térség legfontosabb gazdasági szereplője egyértelműen az MVM Paksi Atomerőmű Zrt., amely hazánk 100 legnagyobb vállalata között van, ugyanakkor a Térség többi vállalata nem számít kiemelkedő szereplőnek országos szinten. A Térség jelentősebb vállalatai között nagy arányban találunk az agráriumhoz kapcsolódó (elsősorban mezőgazdasági termékek feldolgozásával és kereskedelmével foglalkozó) vállalatokat – ezek elsősorban Szekszárdon és közvetlen környékén összpontosulnak.

A **Paksi Atomerőmű domináns szereplője** a Térség gazdasági életének, ugyanis a gazdaságszerkezetben jelenleg is nagy súlyt képvisel a villamosenergia-termelés; emellett a gazdaság mezőgazdasági, élelmiszeripari karaktere domborodik ki. A nemzetközi hálózatokba való integráltság korlátozottságára utal a külföldi érdekeltségű vállalatok alacsony száma, illetve a K+F szektor hiánya.

A Térség járásainak, településeinek **komplex fejlettsége** határozott belső megosztottságra utal. A kedvezményezett térségek és települések besorolásáról készült 106/2015. (IV.23.) Korm. rendelet alapján a Tamási járás egésze, illetve a Sárbogárdi járás Térséghez tartozó részei a legelmaradottabb, komplex programmal támogatandó járásokhoz tartozik. A Térség középső része nem kedvezményezett, míg a Duna keleti oldalán ismét kedvezményezett járásokat, valamint településeket találunk.

7.3. A nagytérségi összefüggések vizsgálata

Egy térség más európai régiókkal való összekapcsoltsága elsősorban a **közlekedési kapcsolatokon** keresztül ragadható meg.

A Közép-Duna Menti Kiemelt Térséget az európai jelentőségű V/C közlekedési folyosó érinti, ami a horvát tengerpartot köti össze Budapesttel és halad tovább Ukrajna felé. Ennek a folyosónak a térségen áthaladó elemei az M6-os autópálya és a Budapest–Pécs vasútvonal. A térségen áthaladó másik folyosó maga a Duna, amin a Fekete-tenger térségétől Dél-Németországig, valamint a Duna–Rajna–Majna csatornán át az Északi-tengerig lehet eljutni. Fontos észak-dél irányú áramlási tengely kapcsolja be tehát a Térséget a tágabb környezetébe, illetve Európába.

**119. ÁBRA: A KÖZÉP-DUNA MENTI TÉRSÉGET ÉRINTŐ
HELSINKI FOLYOSÓK, VALAMINT A TEN-T HÁLÓZAT
ELEMEI MAGYARORSZÁGI VISZONYLATBAN**

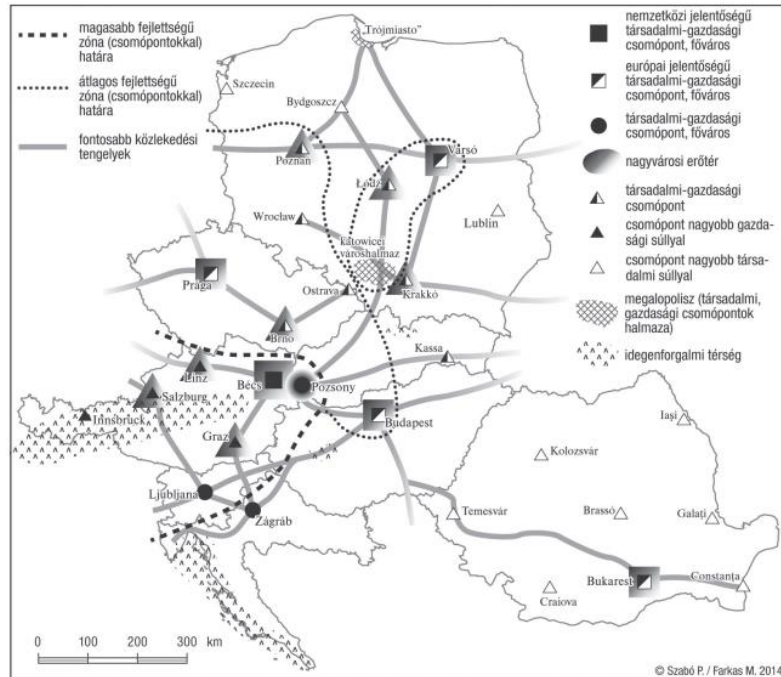
Forrás: Közlekedéstudományi Intézet

A Térség **közlekedése** szempontjából a közúti közlekedésen van hangsúly – ennek legfőbb eleme az M6-os autópálya. Vele párhuzamosan a regionális szerepű 6-os főút fut, míg a Térség nyugati és Bács-Kiskun megyei részén is másodrendű utak jelentik a fő közlekedési tengelyeket. A vasúti közlekedés alárendelt szerepű a Térség közlekedésében. A vízi közlekedésnek pedig bár fontos szerepe van a Térség jó elérhetőségében, ellenben a Térségen belül, illetve a kelet-nyugati irányú külső kapcsolatok szempontjából sokkal inkább akadályként jelenik meg: a Tolna megye és Bács-Kiskun megye közti kapcsolatot csak két híd, a dunaföldvári és a szekszárdi jelenti – és ez utóbbi hálózati kapcsolatai még nincsenek megfelelően kiépítve. Ugyanakkor a várhatóan a közeljövőben megépülő Paks–Foktő közti Duna-híd, valamint a már két megépült hidat érintő M8-as és M9-es autópályák építése nemcsak a Kiemelt Térség két része közti kapcsolatot erősítheti meg jelentősen, hanem lehetőséget ad a kelet-nyugati irányú, Térségen kívülre irányuló kapcsolatok kiépülésének is.

A Térség a kelet-közép-európai és magyarországi **térszerkezetben** egy, a centrumoktól távol eső térségnek számít. Az európai gazdasági magterületekkel való kapcsolata csekély, ahogy a határon túli területekkel is. Tekintettel arra, hogy a Térségben nem találunk jelentősebb multinacionális vállalatot, így külkereskedelme nem jelentős. A Közép-Duna Menti Kiemelt

Térség Magyarországon belül egy kifejezetten központiányos térségnek számít, csupán Szekszárd kisméretű agglomerációja, valamint Kiskőrös–Kecel–Soltvadkert agglomerálódó térsége található itt. A Budapestet övező belső városgyűrűn kívül, de az ország másodlagos, regionális központjaitól (Győr, Pécs, Szeged, Debrecen és Miskolc) is távol helyezkedik el.

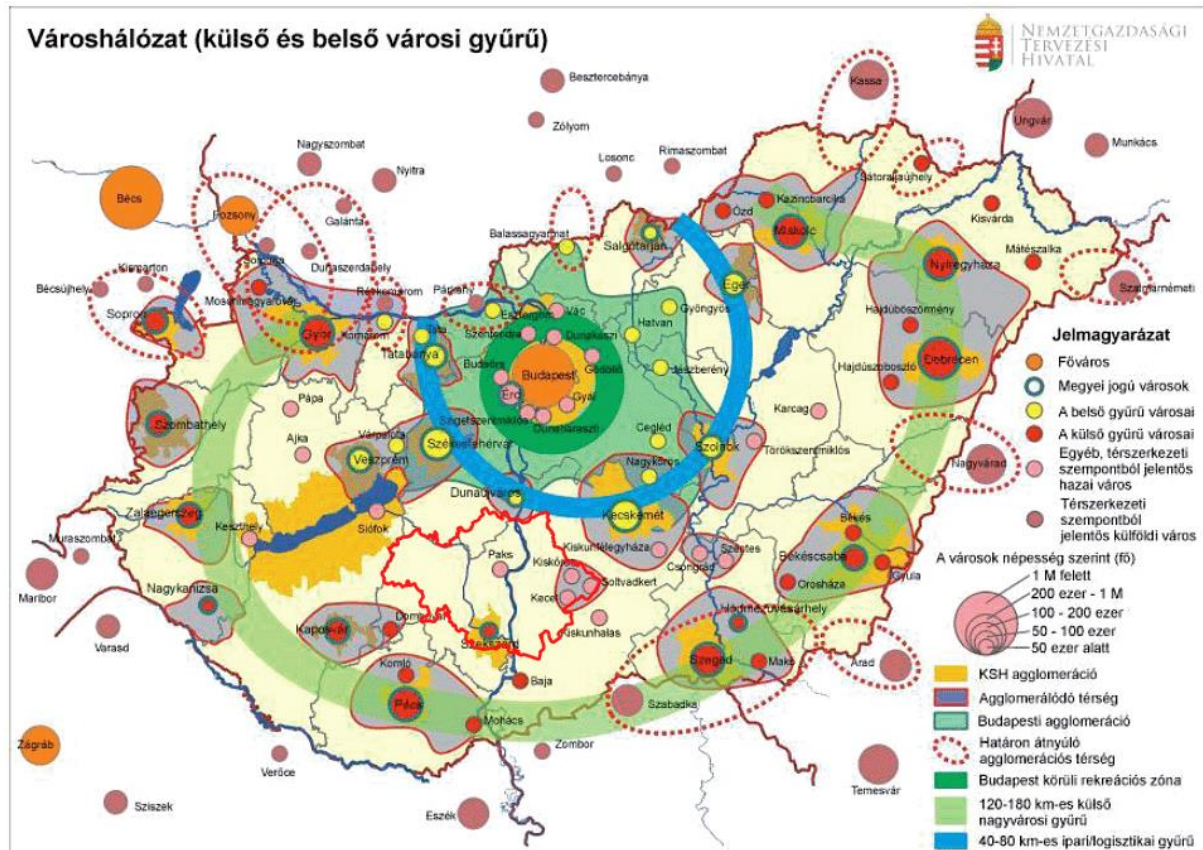
120. ÁBRA: KELET-KÖZÉP-EURÓPA TÉRSZERKEZETI KÉPE, A 2010-ES ÉVEK ELEJÉN

Forrás: Szabó–Farkas (2014), 82.o⁷⁸

⁷⁸ Szabó Pál – Farkas Máté (2014): Kelet-Közép-Európa térszerkezeti képe. *Tér és Társadalom*, 28(2), 67–86.

121. ÁBRA: MAGYARORSZÁG VÁROSHÁLÓZATA

Forrás: OFTK⁷⁹ (2014), 151. o. alapján saját szerkesztés

A Térség dunántúli részének jelentősebb központjai egy észak-déli, Budapest–Pécs irányú tengelyre fűződnek fel: míg Szekszárdnak inkább Pécs, addig Paksnak már inkább Budapest felé erősebbek a kapcsolatai (mindennek jó mutatója a városokból induló buszjáratok száma). Szekszárd továbbá Bajával is erős kapcsolatokkal rendelkezik a bajai vasúti és közúti hídnak köszönhetően. Tamási térsége alapvetően minden központtól távol helyezkedik el (illetve valamelyest a Balaton térsége felé vonzódik), míg Dunaföldvár térségében és a Fejér megyei területeken Dunaújváros és Székesfehérvár vonzása érzékelhető.

A Duna–Tisza közé eső részen jóval gyengébb kapcsolatok fedezhetők fel: míg Kalocsa elsősorban Bajával, másodsorban pedig Budapesttel áll kapcsolatban, addig a Kiskőrös körüli városhármas Budapest mellett már inkább Kecskemét felé vonzódik. A Térség két része közti kapcsolat egyelőre gyenge, periférikus helyzetű (a két híd a Térség északi és déli részét kapcsolja össze), így az új Duna-híd építése elengedhetetlen a Térség belső kohéziójának létrejöttéhez és a Paks–Kalocsa tengely felértékelődéséhez, a két város esetleges agglomerálódásához.

A KDMKT intézményesült kapcsolatokat területfejlesztési szervezetekkel még nem ápol, de számos szervezethez kapcsolódhat érintettsége okán. Európai uniós szinten a legfontosabb

⁷⁹ Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Koncepció (2014)

ezek közül a **Duna Régió**. A 2011-ben magyar vezetéssel létrejött makrorégió összesen 14, a Duna vízgyűjtő területén fekvő országot vagy azok egyes régióit fogja össze. Célja többek között a régió összeköttetéseinek javítása, a környezetvédelem elősegítése, a jólét növelése és a régió megerősítése. Összesen 11 prioritási tengelye közül Magyarország a fenntartható energia használatának ösztönzése, a vizek minőségének helyreállítása és megőrzése, valamint a környezeti kockázatok kezelése terén vállalt koordináló szerepet.⁸⁰ A régió földrajzi középpontjában található Közép-Duna Menti Kiemelt Térség e prioritási tengelyek közül mindegyik esetben erős kapcsolódási pontokkal bír – elsősorban az atomerőmű vonatkozásában.

Fontos nemzetközi kapcsolat még, hogy a Kiemelt Térség keleti része, Bács-Kiskun megye révén az **Interreg-IPA Magyarország–Szerbia határon átnyúló együttműködésének** is a tagja, valamint a Bács-Kiskun Megyei Önkormányzat részt vesz a **Duna-Körös-Maros-Tisza (DKMT) Eurorégió együttműködésben** is. Többek között olyan, a Térség településeit is érintő projektek mentén alakulhat ki kapcsolódási pont, mint a Duna Borút projekt.⁸¹ Ugyancsak a Térség nemzetközi kapcsolatainak hálóját növelik az egyes települések **testvértelepülési kapcsolatai**. A legtöbb testvértelepülés a Kárpát-medencében, valamint Németországban helyezkedik el, de egész Európából, sőt a világ távolabbi helyeiről is több testvértelepülés van a Térség városainak és falvainak.

⁸⁰ <https://dunaregiostrategia.kormany.hu/> (Letöltés ideje: 2020.10.23.)

⁸¹ <http://www.interreg-ipa-husrb.com/hu/nyitolap/> (Letöltés ideje: 2020.10.23.)

122. ÁBRA: A DUNA RÉGIÓ TERÜLETI KITERJEDÉSE ÉS FŐBB VÁROSAI

Forrás: Terport⁸² alapján saját szerkesztés

Hazánkban belül kiemelt jelentőségűek a Térséghez kapcsolódó megyékkel (3) és járásokkal (11), valamint azok többi, a Kiemelt Térségen kívül eső településeivel való **szervezeti kapcsolatok**. Ugyancsak fontosak a már meglévő, a Kiemelt Térséggel egymást részint átfedő **térségi fejlesztési tanácsokkal való kapcsolatok** is: a Duna-Tisza Közi Homokhátsági Térségi Fejlesztési Tanács területéhez a Kiskőröstől Sükösdig tartó településsáv tartozik, míg az „M9” Térségi Fejlesztési Tanács a Közép-Duna Menti Kiemelt Térség déli részét érinti (Szekszárd–Nemesnádudvar).

7.4. Helyzetértékelés

A KDMKT Területfejlesztési Konceptiója és Programja a KDMKT jelenlegi helyzetét figyelembe véve határozza meg a KDMKT jövőképét, átfogó céljait, fejlesztési elveit,

⁸² <http://www.terport.hu/vezercikkek/az-europai-bizottsag-elinditja-a-duna-regio-fejlesztesere-iranyulo-strategiajat> (Hozzáférés ideje: 2020.10.23.)

programjait (fejlesztéseket), illetve az ezeknek a végrehajtásához ajánlott intézményi és eszközrendszer.

A KDMKT jelenlegi helyzetének átfogó bemutatását a „Helyzetelemzés” című dokumentum tartalmazza. A jelenlegi helyzet értékelését jelen fejezetben mutatjuk be, ahol először a KDMKT erősségeit, gyengeségeit, lehetőségeit, veszélyeit határoztuk meg a főbb tényezőkre vonatkozóan. Ez a KDMKT SWOT-analízise. Ezt követően bemutatásra kerülnek az értékelés alapján az ún. Lehetséges fejlesztési irányok és cselekvési területek. Ezen tartalmi pontok esetében a főbb szempontokat részletezzük, melyekre a koncepció kidolgozásakor is építünk, figyelembe véve a vonatkozó jogszabályi előírásokat is.

7.4.1. SWOT-analízis

A statisztikai adatok elemzése, illetve a lefolytatott interjúk alapján összeállításra került a KDMKT SWOT-analízise, amely a következő:

Erősségek	Gyengeségek
Versenyképes helyi gazdaság • Kiemelkedő technológiai tudást és komoly gazdasági potenciált jelent a Paksi Atomerőmű • Diverzifikált, kiegyensúlyozott szerkezetű feldolgozóipar • Erős élelmiszergazdaság (kedvező mezőgazdasági adottságok, erős agrárium és agrárszolgáltatás, erős élelmiszeripar, elismert minőségi borászat, komoly agrárhagyományok) • Az átlagosnál erősebb a vállalkozói aktivitás Kiépült infrastruktúra • Jól kiépített vezetékes infrastruktúra-hálózat • Sűrű közúthálózat és tömegközlekedés • Kiépült teher- és személyforgalmi kikötői kapacitás • Kiépült egészségügyi, kulturális és oktatási infrastruktúra	Vidékiek térszerkezet, nagy különbségekkel • Regionális szerepkörű nagyváros hiánya • Jelentős belső területi egyenlőtlenségek és fragmentált térszerkezeti elemek • Kiterjedt belső perifériák; sokan élnek szegény, nehezen elérhető aprófalvakban Humán tőke hiányosságok • A képzetlen, nehezen foglalkoztatható munkaerő aránya magas • Felsőfokú végzettséggel rendelkezők alacsony aránya • Előregedés, szelektív elvándorlás A humán infrastruktúra hiányosságai • Pedagógushiány, csökkenő számú oktatási intézmény

Kultúra Biztonság és Életminőség • Erős kulturális örökség (múemlékek, régészeti örökség, nemzetiségi hagyományok) • Társadalmi feszültségek gyengése, jó közbiztonság • Magas életminőséget biztosító városok (Paks, Szekszárd) Gazdag természeti környezet • Változatos, természeti értékekben gazdag térség, sokszínű tájhasználati potenciállal • Ökológiai értékekben gazdag természetvédelmi területek (pl. Gemenci Nemzeti Park) • Duna, mint kiemelkedően fontos erőforrás • Alacsony népsűrűség, alacsony lég-, víz- és talajszennyezettség	• Fokozódó nyomás a szociális ellátórendszerre • Tudásközpontok hiánya a Térségen belül • Alacsony a kutatás-fejlesztési tevékenységek szerepe • Fejletlen, nem kiépült a felsőoktatás Infrastruktúra minőségi problémái • A kelet-nyugati közlekedési kapcsolatok gyengék • Minőségi problémák az alsóbbrendű utak egy részén • Településközi úthálózat terhelhetősége alacsony • Internet-ellátottság hiányos • Szennyvízkezelés hiányosságai a Térség aprófalvas részén • Szelektív hulladékgyűjtés kiépítése hiányos
Lehetőségek	Veszélyek
Paksi bővítés • A Paksi Atomerőmű bővítése és a kapcsolódó fejlesztések vitalizálhatják a Térséget: növekvő lakosság, fogyasztás, új gazdasági-innovációs gócek jöhetnek létre A közlekedési hálózat fejlődése	A nagyberuházás generálta feszültségek • Feszültséget okozhat, ha az új erőmű építése idején bizonyos közszolgáltatások, szolgáltatások területén nem jön létre a megugró keresletet kielégíteni képes kapacitás • Az építkezések miatt megugró munkaerő-kereslet hirtelen felnyomhatja a béreket, ami erősen csökkentheti a helyi vállalkozások jövedelmezőségét, életképességét

• Az új Duna-híd erősíti a Térség belső kohézióját, erősítheti Paks és Kalocsa együttműködését • Az országos közúthálózat fejlesztései (pl. a bajai vasútvonal fejlesztése, az M9-es autópálya továbbépítése) javíthatják a Térség elérhetőségét • A Térség mellékúthálózatának fejlesztése csökkentheti az elmaradottabb térségek elzártságát. Piaci lehetőségek a Térség vállalkozásai számára • Az értékláncok átalakulása lehetőségeket nyithat a helyi ipari vállalkozások fejlődésére (kiterjedt partnerségek, erős és lokális beszállítói kapcsolatok kialakítása) • A fogyasztási szokások átalakulása felértékelheti a Térség agrártermékeit, turisztikai értékeit, amennyiben a paksi beruházás hatására megnövekedett számú lakosság a KDMKT területén választ szabadidős-kulturális tevékenységet Felértékelődő vidék • A megvalósuló fejlesztések (turistautak, települések lakhatóságának növelése, energetikai fejlesztések, informatikai fejlesztések) révén a helyben elérhető szolgáltatások relatív hátránya nagymértékben csökken • A digitális technológiai fejlődés következtében a vidékies térségek relatív gazdasági hátránya csökken	• Az ideiglenesen megjelenő munkaerő a lakosság biztonságérzetét jelentősen csökkenti Munkaerő problémák • A megugró munkaerőigény Térségen belülről és kívülről is nehezen biztosítható, a foglalkoztatható munkaerő hiánya fokozódik • Koncentráltabbá válik a magasan képzett munkaerő elhelyezkedésének földrajzi elhelyezkedése A periférikus térségek leszakadásának veszélye • A peremeken fekvő térségek, települések integrálása külső forrás, motiváció hiányában nem valósul meg • A településállomány kedvezőtlen helyzetű részének erodálódása, kiürülése fokozódik • A Térség szegény, elzártabb részein erősödhetnek a társadalmi feszültségek A Térség önszervező képességének hiánya • A rövidtávú gazdasági kényszerek és a megfelelő intézményi háttér hiányában a helyi vállalkozások együttműködési és innovációs képességének erősödése megrekedhet, ami versenyképességük csökkenéséhez vezethet • A helyi értékek és igények érvényesítésére képes intézményi keretek kiépülésének hiányában a
--	--

• Az életminőség felértékelődésével a Térség által kínált vidéki életmód vonzereje nőhet Erősödő együttműködések • A helyi vállalkozások együttműködésének és innovációjának erősödése növelheti a helyi értékteremtő képességet • Paks, Kalocsa és Szekszárd sikeres együttműködése növekedési pólust hozhat létre	Térség fejlesztési forrásszerzési képessége alacsony lehet, a megvalósuló fejlesztések helyi hatása csorbulhat COVID-19 • A COVID-19 következtében elhúzódó globális gazdasági válság nehéz helyzetbe sodorhat sok helyi vállalkozást és családot • A járvány elhúzódása nehéz helyzetbe sodorhatja a személyes érintkezésre épülő gazdasági tevékenységeket Klímaváltozás • Az árvíz- és belvízveszély nőhet, erősödhet a szárazodás, elszegényedhetnek a természetes élőhelyek • A Duna hajózhatósága romolhat
--	---

8. Lehetséges fejlesztési irányok és cselekvési területek bemutatása

Ahhoz, hogy a lehetséges fejlesztési irányokat, cselekvési területeket meg lehessen határozni, először egy helyzetképre van szükség. Emiatt felmérésre került az új kiemelt Térség, a KDMKT területi, térségi, társadalmi és gazdasági állapota, ezt tartalmazza a helyzetelemzés. A KDMKT jelenlegi helyzete és a területfejlesztésének irányát befolyásoló országos fejlesztési elvek alapján összegezésre kerültek a KDMKT erősségei, gyengeségei, lehetőségei és a Térséget fenyegető veszélyek. A lenti fejlesztési irányok mindezek összegzését követően kerültek meghatározásra. Az ezen direktívákhoz kapcsolódó részletes koncepciót külön dokumentum tartalmazza.

A Paksi Atomerőmű kapacitásának fenntartását biztosító beruházáshoz az Országgyűlés *az atomenergiáról szóló 1996. évi CXVI. törvény 7. §-ának (2) bekezdése alapján, a paksi atomerőmű telephelyén új atomerőművi blokk(ok) létesítésének előkészítését szolgáló tevékenység megkezdéséhez szükséges előzetes, elvi hozzájárulás megadásáról szóló 25/2009. (IV. 2.) számú OGY határozatával* adta meg az előzetes, elvi jóváhagyását.

A Kormány *a Paksi Atomerőmű telephelyén létesülő új atomerőművi blokkal (blokkokkal) kapcsolatos beruházás kiemelt jelentőségéről szóló 1196/2012. (VI.18.) Korm. határozatával* – figyelemmel a nukleáris energiának a hazai energiaellátásban és az ellátásbiztonság garantálásában betöltött stratégiai szerepére, valamint az Országgyűlés által elfogadott Nemzeti Energiastratégiában foglaltakra – a Paksi Atomerőmű telephelyén létesítendő új atomerőművi blokkok megvalósítását a nemzetgazdaság szempontjából kiemelt fontosságú és az energiaellátás biztonsága szempontjából alapvetően szükséges beruházásnak nyilvánította.

A kiemelt térség helyzetét alapvetően befolyásolják a meghozott kormányzati döntések és a nemzetközi szerződésekből eredő kötelezettségek, amelyeket a lehetséges további fejlődési irányok tervezésekor szükséges figyelembe venni.

A kiemelt térség fejlesztése, illetve fejlesztésének kiemelt térségi tanács általi koordinációja több szempontból is indokolt:

- a térség területfejlesztési szempontból történő kiemelését megalapozó tényezők tovább erősödnek, korábban nem tapasztalt fejlesztési feladatokat szükséges rövid időn belül megoldani;
- a Paks II. beruházás jelentős fejlesztési igényeket támaszt a nagytérségi infrastruktúra elemei, valamint a települési infrastruktúra elemei felé is, illetve feszültségekkel terhelik a térség intézményeit a jelenlegihez képest, amelyek kezelése helyi, térségi és állami koordinációt is igényelnek;
- a térségben felmerülő fejlesztési igények részben hazai, részben Európai Unió forrásokból biztosíthatóak.

8.1. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak területi és területfejlesztési intézményi vonatkozásai

A fejlesztés irányaira elsősorban az alábbi tényezők hatnak:

- a jelentős fejlettségi hátránnyal terhes területi jellemzők, ezen belül is a területfejlesztés szempontjából elmaradott térségek és települések fejlesztési szükségletei;
- számos, kormányzati döntéssel bíró fejlesztés, amelyek közül kiemelkedik a Paksi Atomerőmű kapacitásának bővítésével kapcsolatos beruházás, illetve annak megvalósításához feltétlenül szükséges fejlesztések széles köre.

A konkrét beruházások, fejlesztési intézkedések tervezése, végrehajtása mellett sürgető feladat a kiemelt térség intézményi együttműködésének megszervezése.

Az intézményes együttműködés megszervezése és működtetése mellett szükségesek azok a térségi, belső szervezeti megoldásoknak a kialakítása, amelyek a hatékony működést segíteni, megvalósítani képesek. A helyzetelemzés során az alábbi intézmények szerepvállalására hívták fel a figyelmet a tervezésben résztvevők, intézmények, önkormányzatok, állami, önkormányzati tulajdonú vállalatok vezetői, szakértők:

- a foglalkoztatási, képzési feladatokat, tervezési beavatkozásokat koordináló, kiemelt térségi egyeztető fórum, tanács, klaszter, kiemelt térségi foglalkoztatási platform stb.
- térségi turisztikai szervezet (cég, nonprofit cég, egyesület alapítvány stb.), turisztikai egyeztető fórum, turisztikai klaszter – egymással átfedésben lévő javaslatok
- agrárgazdasági, agrárlogisztikai együttműködés (termelői, beszállítói, innovációs klaszter) stb.,
- vízgazdálkodási fejlesztéseket tervező, végrehajtásukat koordináló tanács, együttműködés;
- innovációs tanács, klaszter, az egyetemeket, szakképző iskolákat is tömörítő együttműködés a fejlesztés- és technológiaorientált vállalkozói ökoszisztéma létrehozása, innovációs képesség és együttműködés erősítése érdekében;

Ezen intézmények kialakítása és működtetése alapvető összetartó erőként segíthetik a KDMFT működését.

Kiemelt feladat az elmaradottság, a hátrányos helyzetű települések fejlesztése is, a kiemelt térségi fejlesztések során külön figyelemmel kell lenni e feladatra.

A KDMKT területére vonatkozó jövőbeni fejlesztési irányok meghatározását több irányból közelíthetjük meg. Ha a **fejlesztések területi szükségességét** vizsgáljuk, akkor először a kedvezményezett járások lehatárolásáról szóló 290/2014. (XI.26.) Korm. rendelet besorolását érdemes vizsgálni, hiszen a támogatandó programok esetében előnyt élveznek a jogszabályban meghatározott fejlesztendő térségek. A KDMKT középső része ebben a kormányrendeletben nem szerepel, vagyis fejlettebb a jogszabály célcsoportjánál. Ugyanakkor a Duna keleti részén lévő Kalocsai és Kiskőrösi járás kedvezményezett járás kategóriába, míg a Duna nyugati részén lévő Tamási járás pedig komplex programmal fejlesztendő járás kategóriába került besorolásra. Ugyanígy figyelembe kell vennünk a felzárkózó Települések, ill. a Gazdaságélénkítő

Programba tartozó, valamint Szabad Vállalkozási Zónában elhelyezkedő települések kiemelt fejlesztésigényét is.

A KDMKT-t térszerkezet alapján három egymástól elkülönülő, nem homogén csoportra lehet bontani. **A hármas tagozódás:**

- + **Rurális zóna/Kistelepülési nyugati zóna** (Tamási, Bonyhádi, Szekszárdi és Sárbogárdi járás):

Ebbe a kategóriába a Duna nyugati és északnyugati részén fekvő rurális térségek (Tamási, Pincehely, Simontornya, Gyöngyös), valamint Fejér és Tolna megye, illetve a Tolnai-dombság és a Mezőség határán fekvő települések tartoznak. Ezek a települések főként kis-, apró- és törpefalvas települések, amelyek a periféria peremén futó főutak miatt csak áttételesen kapcsolódnak a gazdasági magterülethez. Emiatt főként komplex fejlesztésre szoruló, jellemzően rosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű települések közé kerültek besorolásra.

A KDMKT nyugati területei lefedik az ország egyik legnagyobb belső periferiáját (Enyingi, Tatabánya, Tamási, Dombóvár, Sásdi, Komló, Szigetvári járás), amely a Dunántúl középső területeitől húzódik az ország egyik legszegényebb vidékét képező Ormánságig. A térségben található főutak a Balatonnal, Székesfehérvárral és Dunaújvárossal teremtenek kapcsolatot, ezek jobb kihasználása célszerű, indokolt, területi vonatkozások mentén.

- + **Fejlett várostengely** (ún. gazdasági-technológiai magterület)

Ebbe a kategóriába tartozik a KDMKT középső része, vagyis a Duna, az M6-os autópálya, a 6. sz. főút mentén sorakozó települések, ezek közül a legjelentősebbek: Dunaföldvár, Solt, Paks, Kalocsa, Tolna, Szekszárd.

A Nemzeti Fejlesztési 2030 – Országos Fejlesztési és Területfejlesztési Konceptióról szóló 1/2014. (I.3.) OGY határozat mellékletét képező koncepcióban (OFTK) a térszerkezeteknél megjelenő megközelítések (városhálózat, közlekedési hálózatok, funkcionális térségek, elmaradott térségek) a Duna mentén lévő területeket ún. **gazdasági-technológiai magterülethez** sorolja, illetve közlekedési szempontból ezeket a területeket **fontos áramlási tengelyként** határozza meg.

- + **Keleti átmeneti fejlettségű térség** (a Kiemelt Térség Dunától keletre fekvő települései)

Ebbe a kategóriába a Dunától keletre fekvő, Bács-Kiskun megyéhez tartozó, főként a mezőgazdasági tevékenységre épülő területek tartoznak. Bár a gazdasági magterületektől távolabb találhatóak, azonban ez a terület rész nem tartozik a legrosszabb társadalmi-gazdasági helyzetű periferiák közé.

A fentiekben bemutatott térszerkezeti besorolás fontos szerepet játszik a fejlesztések helyének és irányának meghatározásában. Ugyanis a KDMKT-ben megjelenő eltérő térszerkezet eltérő fejlesztési szempontokat, prioritásokat igényel. Ilyen például a KDMKT nyugati és északnyugati részén fekvő **aprófalvas térsége** (Tamási, Pincehely, Simontornya, Gyöngyös környéke), amelyeknél az egyik prioritás ezeknek térségeknek a bevonása a KDMKT magterületéhez. Ehhez az út- és közlekedési hálózat, illetve szennyvízhálózat fejlesztése mellett

a települések vonzerejének javítására, illetve a települések és a vállalkozások tevékenységének fejlesztési és együttműködési képességének, illetve forrásbevonó képességének erősítésére van szükség. Ez vezethetne el a településeket érintő lassú népességcsökkenés megállításához.

A KDMKT-nek a Duna mentén elhelyezkedő települései alkotják a KDMKT **fejlett várostengelyét**, az úgynevezett társadalmi-gazdasági magterületet. Ennek a területnek a fejlesztése szintén más szempontokat és irányokat igényel, hosszú távon kulcsszerepe lenne az innováció és az együttműködés összekapcsolásában, ehhez pedig többek között a vállalkozások technológiájának fejlesztésére és a humán erőforrás-fejlesztésre is szükség van.

A KDMKT **központi települései**: Szekszárd, Paks, Kalocsa. Ezek esetében a várható fejlesztések, beruházások célja, hogy a településeknek a központi szerepe erősödjön. A Paks–Foktő között épülő összekötő Duna-híd további egyéb infrastrukturális fejlesztést is igényel, ilyen a hídra rácsatlakozó út- és úthálózat, illetve a vízi és a vasúti közlekedés fejlesztése. A Duna-híd elengedhetetlen a KDMKT belső kohéziójának létrejöttéhez és a Paks–Kalocsa tengely felértékelődéséhez.

A fenti területi besorolásoktól eltekintve a helyi értékteremtő képesség javításához, a helyi lehetőségek és adottságok jobb kihasználásához érdemes figyelembe venni a KDMKT területén lévő borvidékeket:

- + **Hajós–Bajai borvidék** (Sükösd, Nemesnádudvar, Dusnok, Hajós, Császártöltés);
- + **Kunsági borvidék** (Kecel, Kiskőrös, Soltvadkert, Akasztó, Harta, Dunapataj, Solt);
- + **Szekszárdi borvidék/borút** (Kéty, Medina, Zomba, Harc, Sióagárd, Szekszárd, Ócsény);
- + **Tolnai borvidék** (Felsőnyék, Magyarkeszi, Nagyszokoly, Iregszemcse, Tamási, Regöly, Fürged, Ozora, Simontornya, Tolnanémedi, Pincehely, Pálfa, Kisszékely, Nagyszékely, Bikács, Sárszentlőrinc, Nagydorog, Györköny, Gyöng, Kölesd, Dúzs, Hőgyész, Mucsi, Alsószentiván, Dunaföldvár, Németskér, Bölske, Madocsa, Paks, Tengelic, Dunaszentgyörgy, Fácánkert, Tolna).

8.2. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak ágazati vonatkozásai (különös tekintettel az oktatáshoz, humán erőforrás-fejlesztéshez kapcsolódó elemekre)

A fejlesztések, beruházások megvalósulásának egyik fontos eleme a humántőke, a szakképzett munkaerő, ill. maga a munkaerőpiac. A KDMKT teljes területére az országos átlag a jellemző, ugyanakkor a KDMKT perifériáján lévő településekre igaz, hogy magas az alulképzettek (legfeljebb általános iskolát végzettek) száma, illetve a népességhez viszonyított magasan képzettek száma az átlagnál kisebb. Ez pedig tovább fokozza a szelektív elvándorlást, vagyis a fiatalabb, magasan képzett lakosságnak az elvándorlását a környező nagyobb városokba (főként Szekszárd és Paks) vagy esetleg azon túlra is.

Ahhoz, hogy a fejlesztések elérhessék a várt célokat, kiemelten fontos az alábbi oktatási, képzési feladatok megvalósítása:

- + **A Paks II. beruházáshoz szükséges hazai vállalkozások és munkavállalók felkészítése**

Paks városnak és a környező településeknek kiemelten fontos szerepe van a Paks II. beruházás építési időszakában (2020-2030. évek) a térségbe érkező vállalkozói réteg számára megfelelő szolgáltatások és tájékoztatás nyújtásában.

A Paks II. beruházás mentén fellépő munkaerő-elszívó hatás kezelése, valamint annak elősegítése érdekében, hogy minél több hazai vállalkozás tudjon aktívan részt venni a térségben megvalósuló rengeteg beruházásban és a bővülő szolgáltatói platform által kínált lehetőségekben, több fő irány és átfogó kérdéskör is beazonosításra került, amelyek részletes vizsgálata, kidolgozása, elsősorban a kormányzati beavatkozások, és széles körű együttműködések mentén valósulhatnak meg.

+ Fejlesztéspolitikához kapcsolódó humánerőforrás-bővítés és -fejlesztés

Tekintettel arra, hogy már most is kevés a megfelelő tapasztalattal és tudással bíró szakember, várhatóan a jövőben tovább csökken a számuk, amennyiben nem lesz kiemelt cél a képzésük és a folyamatos motiválásuk. A szakemberképzéshez nélkülözhetetlen a jelenlegi, ill. a jövő tekintetében prognosztizálható hiányszakmák azonosítása, kiemelt Térségi szinten.

+ Közigazgatási humánerőforrás-fejlesztés, kiemelt figyelemmel a helyi településvezetőkre, valamint a nemzetiségi önkormányzatok választott tagjaira.

Települési szinten is megfigyelhető a megfelelő tudással és tapasztalattal bíró településvezető, fejlesztési szakember hiánya, amely korlátot jelenthet a fejlesztések eredményes megvalósításában. Kiemelten fontos ennek figyelembevétele a hátrányos helyzetű térségekben, illetve olyan területeken, ahol kiemelt (nemzeti) beruházások várhatóak. Folyamatos önfejlesztésre nyitott vezetők nélkül a kitűzött célok elérése veszélybe kerül.

+ Társadalmi felzárkózást segítő agrárfejlesztési projektek kidolgozása és megvalósítása

Az agrárium új típusú társadalmi felzárkózást segíthet elő a roma és a hátrányos helyzetű közösségek számára, azonban ehhez meg kell teremteni azt a közeget, amelyben az agrár- és vidékfejlesztési célkitűzések célcsoportként tekintenek a roma közösségekre is.

+ Képzési és szakképzés-fejlesztési stratégia kidolgozása és megvalósítása a KDMKT-ben, illetve foglalkoztatás-fejlesztési fórum(ok) létrehozása

+ A részletes középtávú térségi képzési és szakképzés-fejlesztési terv kidolgozásának és a fórum(ok) működésének a célja, hogy a Térségben megvalósuló beruházásokhoz, valamint a térségben található vállalkozások működéséhez a kereslet-kínálati elemeket nyomon követő rendszer és együttműködés álljon rendelkezésre a rendelkezésre álló munkaerő minél hatékonyabb bevonása érdekében.

+ Ösztöndíjprogram kidolgozása

Az ösztöndíjprogram célja, hogy a KDMKT-ben megjelenő, a piaci igényeknek megfelelő munkaerő-szükséglet hosszú távú biztosítása, és a helyi identitástudat erősítése megvalósuljon.

+ **Társadalmi érzékenyítést elősegítő programok**

A térségben megjelenő nagyszámú külföldi munkaerő iránti befogadóképesség és nyitottság erősítése, az eltérő kultúrák megismerése iránti igény fokozása különös hangsúllyal bír az elkövetkezendő évek kihívásai tekintetében.

8.3. A KDMKT lehetséges fejlesztési irányainak ágazati vonatkozásai (különös tekintettel a KDMKT vonzónak tételéhez, a biztonságos megélhetéshez szükséges fejlesztésekre):

- + Térségi infrastruktúra fejlesztés (beruházások által igénybe vett településeken forgalomszabályozó megoldások, térségi út- és vasúthálózat további fejlesztései, igénybe vett utak felújításával kapcsolatos feladatok, kikötő-fejlesztések, kerékpárút-fejlesztések);
- + a KDMKT lakáshelyzetének javítása, bérlakások és munkásszállások kapacitásának bővítése;
- + Ipari, gazdasági fejlesztések (ipari parkok és iparterületek összehangolt, fenntartható fejlesztése, logisztikai központok kialakítása);
- + Területi és környezeti fenntarthatóság erősítése (e-mobilitás, energetikai fejlesztések, klímavédelemmel összefüggő beavatkozások, körforgásos gazdaságra való átállást elősegítő fejlesztések);
- + Településfejlesztés (ivóvízminőség-javítással, szennyvíz-kezeléssel, vízgazdálkodással, valamint energia-ellátással kapcsolatos közmű-kapacitások biztosítása);
- + Egészségügyi ellátó intézmények infrastrukturális fejlesztése, az egészségügyi szolgáltatások elérhetőségének biztosítása;
- + Info-kommunikáció fejlesztése, 5G hálózat kiépítése, digitális megoldások terjedésének elősegítése;
- + Térségi turisztikai fejlesztések (aktív turisztikai lehetőségek bővítése, gyógy- és termálfürdő fejlesztések, (öko)turisztikai attrakciók számának és a szálláshely-kapacitásoknak a bővítése);
- + Intézményfejlesztések, térségi szereplők és szervezetek közötti együttműködések erősítése;
- + Szabadidős, kulturális és sportélet felpezsdítése;

9. Ábra- és táblázatjegyzék

9.1. Ábrajegyzék

1. ÁBRA:	A KIEMELT TÉRSÉG TÁJSZERKEZETE	11
2. ÁBRA:	KISTÁJCSOPORTOK SZERINTI TÁJBEOSZTÁS	11
3. ÁBRA:	TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE	14
4. ÁBRA:	EGYMÁSRA VETÍTETT KÜLÖNBÖZŐ TERMÉSZETVÉDELMI OLTALMAK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN	15
5. ÁBRA:	ORSZÁGOS JELENTŐSÉGŰ, EGYEDI JOGSZABÁLYAL VÉDETT TERMÉSZETI TERÜLETEK A KIEMELT TÉRSÉGBEN, NEMZETI PARK (ZÖLD), TÁJVÉDELMI KÖRZET (SÁRGA), TERMÉSZETVÉDELMI TERÜLET (BARNA)	16
6. ÁBRA:	NATURA 2000 KÜLÖNLEGES MADÁRVÉDELMI TERÜLETEK (KÉK), KÜLÖNLEGES TERMÉSZETMEGŐRZÉSI TERÜLETEK (NARANCS)	17
7. ÁBRA:	OTRT ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ÖVEZETEI, MAGTERÜLET (ZÖLD), ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓ (NARANCS), PUFFERTERÜLET (SÁRGA)	18
8. ÁBRA:	ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERV, 3/2. KIVÁLÓ TERMŐHELYI ADOTTSÁGÚ SZÁNTÓK ÖVEZETE, 2018 DECEMBER,	19
9. ÁBRA:	ERÓZIÓ-VESZÉLYEZTETETT TERÜLETEK,	22
10. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÍZRAJZA (SÁRGA – VIZENYŐS TERÜLETEK, MOCSARAK (WETLAND); KÉK: ÁLLÓ VÍZTESTEK, VÍZFOLYÁS VÍZTESTEK, NAGY TAVAK, VÍZFOLYÁSOK; PIROS: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG HATÁRA)	23
11. ÁBRA:	NITRÁT ÉRZÉKENY TERÜLETEK, 2013,	24
12. ÁBRA:	BELVÍZJÁRTA TERÜLETEK,	24
13. ÁBRA:	KIEMELT FELSZÍN ALATTI VÍZMINŐSÉGVÉDELMI TERÜLETEK,	25
14. ÁBRA:	FELSZÍN ALATTI VÍZBÁZIS VÉDŐTERÜLET,	25
15. ÁBRA:	ORSZÁGOS TERÜLETFELHASZNÁLÁS RENDSZERE A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN	26
16. ÁBRA:	SZŐLŐTERMESZTÉS KISTÁBLÁS ÉS NAGYTÁBLÁS TÉRSÉGEI	27
17. ÁBRA:	GYEPGAZDÁLKODÁSSAL HASZNOSÍTOTT TERÜLETEK ÉS KOMPLEX MŰVELÉSI SZERKEZETTEL JELLEMEZHETŐ TERÜLETEK	28
18. ÁBRA:	ÁLLANDÓ GYEP, ÉRZÉKENY (PIROS), ÁLLANDÓ GYEP, NEM ÉRZÉKENY (ZÖLD)	29
19. ÁBRA:	ADATTÁRI ERDŐK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN ELSŐDLEGES RENDELTETÉSÜK ALAPJÁN	30
20. ÁBRA:	ERDŐSÜLTSG ARÁNYA TELEPÜLÉSI SZINTEN (%)	31
21. ÁBRA:	ERDŐTÍPUSOK A KIEMELT TÉRSÉGBEN	32
22. ÁBRA:	DUNA-MENTE PAKS TÉRSÉGÉBEN, A FOLYÓ ÉS TÁGABB KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA EGYMÁSRA ÉPÜLŐ	33
23. ÁBRA:	SÁRSZENTLŐRINC, SIÓ-, SÁRVÍZ-VÖLGYE, KISSZÉKELYI ÁROK, A VÍZFOLYÁS ÉS KÖRNYEZETÉNEK VISZONYA EGYMÁSRA ÉPÜLŐ	33
24. ÁBRA:	VÍZGAZDÁLKODÁSI TERÜLETEK A KIEMELT TÉRSÉGBEN	34
25. ÁBRA:	AZ ORSZÁGOS TERÜLETRENDEZÉSI TERVBEN SZEREPLŐ VÍZI LÉTESÍTMÉNYEK A KÖZÉP-DUNA MENTÉN, MEGLÉVŐ ÁRVÍZVÉDELMI FŐVÉDVBONALAK ÉS MEGLÉVŐ KIEMELT JELENTŐSÉGŰ VÍZI LÉTESÍTMÉNY – SIÓ-TORKOLATI MŰ	35
26. ÁBRA:	A TERÜLETHASZNÁLAT-VÁLTOZÁSOK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN	36

27. ÁBRA:	ÁSVÁNYINYERSANYAG-ELŐFORDULÁSOK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN,	37
28. ÁBRA:	MAGYAR BÁNYÁSZATI ÉS FÖLDTANI HIVATAL ÁLTAL NYILVÁNTARTOTT BÁNYÁSZATI TERÜLETEK A KIEMELT TÉRSÉG TERÜLETÉN	38
29. ÁBRA:	KÖZLEKEDÉSI HÁLÓZATOK ÉS EGYEDI ÉPÍTMÉNYEK	40
30. ÁBRA:	ENERGETIKAI HÁLÓZATOK ÉS EGYEDI ÉPÍTMÉNYEK	40
31. ÁBRA:	VÍZI LÉTESÍTMÉNYEK, HULLADÉKGAZDÁLKODÁSI LÉTESÍTMÉNYEK	41
32. ÁBRA:	TELEPÜLÉSI TÉRSÉG, TÉRSÉGI TERÜLET FELHASZNÁLÁSI KATEGÓRIÁK	41
33. ÁBRA:	EGYMÁSRA VETÍTETT TÁJTERHELÉSI TÉNYEZŐK, AZ ORSZÁG SZERKEZETI TERVE	41
34. ÁBRA:	ORSZÁGOS VÉDELEM ALATT ÁLLÓ TERÜLETEK	42
35. ÁBRA:	NATURA 2000 TERÜLETEK	42
36. ÁBRA:	ORSZÁGOS ÖKOLÓGIAI HÁLÓZAT ÖVEZETEI, MAGTERÜLET, ÖKOLÓGIAI FOLYOSÓ, PUFFERTERÜLET	43
37. ÁBRA:	EGYÉB TERMÉSZETVÉDELMI OLTALMAK	43
38. ÁBRA:	ERDŐK ÖVEZETE ÉS KIVÁLÓ TERMŐHELYI ADOTTSÁGÚ SZÁNTÓTERÜLETEK ÖVEZETE	43
39. ÁBRA:	VILÁGÖRÖKSÉGI ÉS VILÁGÖRÖKSÉG VÁROMÁNYOS TERÜLETEKKEL ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK	43
40. ÁBRA:	TÁJKÉPVÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE	44
41. ÁBRA:	VÍZMINŐSÉG-VÉDELMI TERÜLET ÖVEZETE	44
42. ÁBRA:	TÁJÉRZÉKENYSÉGI TÉNYEZŐK KÖZELÍTŐ VIZSGÁLATA, AZ OTRT TÉRSÉGI ÖVEZETEI ALAPJÁN	44
43. ÁBRA:	AZ ALADIN-CLIMATE KLÍMAMODELL 2021–2050 IDŐSZAKÁBAN AZ ÉVES ÁTLAGOS TÖBBLETHALÁLOZÁS VÁLTOZÁSA (%), AZAZ A HŐHULLÁMOKKAL SZEMBENI SÉRÜLÉKENYSÉG A KLÍMAMODELL 1991–2020 IDŐSZAKÁHOZ KÉPEST KISTÉRSÉGENKÉNT	46
44. ÁBRA:	A SZÁNTÓFÖLDI NÖVÉNYTERMESZTÉS KLÍMAVÁLTOZÁSSAL SZEMBENI SÉRÜLÉKENYSÉGÉNEK MÉRTÉKE (TAVASZI VETÉSŰ NÖVÉNYEK ESETÉBEN)	47
45. ÁBRA:	KLÍMAVÁLTOZÁSSAL FOKOZOTTAN ÉRINTETT TÉRSÉGEK ÖVEZETE	48
46. ÁBRA:	AZ ERDŐTERÜLETEKRE VONATKOZÓ ÖSSZESÍTETT SÉRÜLÉKENYSÉGI INDIKÁTOR	49
47. ÁBRA:	KLÍMAÉRZÉKENY TERMÉSZETES ÉLŐHELYEK EGYÜTTES SÉRÜLÉKENYSÉGE 2021–2050-BEN AZ ALADIN (BAL) ÉS REGCM (JOBBI) MODELL SZERINT	50
48. ÁBRA:	A HEGY- ÉS DOMBVIDÉKI TÉRSÉGEK VILLÁMÁRVIZEKKEL SZEMBENI VESZÉLYEZTETETTSÉGE	50
49. ÁBRA:	NYILVÁNTARTOTT RÉGÉSZETI LELŐHELYEK SZÁMA AZ EGYES TELEPÜLÉSEKEN A MAGYAR NEMZETI MÚZEUM RÉGÉSZETI ADATBÁZISA SZERINT,	53
50. ÁBRA:	NYILVÁNTARTOTT MŰEMLÉKEK SZÁMA AZ EGYES TELEPÜLÉSEKET (IDEIGLENES MŰEMLÉKI VÉDELEM, MŰEMLÉKI VÉDELEM, REGISZTRÁLT MŰEMLÉKI ÉRTÉK),	54
51. ÁBRA:	ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG SZEMPONTJÁBÓL KIEMELTEN KEZELENDŐ TERÜLETEK ÉS PINCE FALVAK,	55
52. ÁBRA:	KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VILÁGÖRÖKSÉGI VÁROMÁNYOS TERÜLETEI A RÓMAI LIMES KULTURÁLIS HELYSZÍNEINEK, VALAMINT A MAGYARORSZÁGI TÁJHÁZAK HÁLÓZATÁBAN SZEREPLŐ EMLÉKEK MEGNEVEZÉSÉVEL,	56
53. ÁBRA:	HONVÉDELMI ÉS KATONAI CÉLÚ TERÜLET ÖVEZETE ÁLTAL ÉRINTETT TELEPÜLÉSEK,	59

54. ÁBRA:	A NÉPESSÉGVÁLTOZÁS SZÁZALÉKOS ARÁNYA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2010-2019	61
55. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK EZER FŐRE JUTÓ ÉVI ÁTLAGOS TERMÉSZETES SZAPORODÁSA, 2015-2019	62
56. ÁBRA:	A HÁZASSÁGKÖTÉSEK ÉS VÁLÁSOK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, 2010-2019 (DARAB)	63
57. ÁBRA:	A BELFÖLDI ÁLLANDÓ VÁNDORLÁS EGYENLEGE A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN 2010-2019	65
58. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK EZER FŐRE JUTÓ ÁTLAGOS ÉVI VÁNDORLÁSI EGYENLEGE, 2015-2019	66
59. ÁBRA:	A MAGYAR VIDÉK, A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG, VALAMINT AZ OTT TALÁLHATÓ LEGNAGYOBB VÁROSOK ÉS EGYES TELEPÜLÉSCSOPORTOK 7 ÉVES VAGY ANNÁL IDŐSEBB NÉPESSÉGÉNEK MEGOSZLÁSA A LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉG SZERINT, 2011	67
60. ÁBRA:	A 7 ÉVES ÉS ANNÁL IDŐSEBBEK LEGMAGASABB ISKOLAI VÉGZETTSÉGE A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2011	68
61. ÁBRA:	A 25 ÉVES ÉS ANNÁL IDŐSEBB NÉPESSÉGEN BELÜL A FELSŐFOKÚ OKLEVÉLLEL RENDELKEZŐK ARÁNYA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2011	69
62. ÁBRA:	A KDMKT-HEZ KAPCSOLÓDÓ MEGYÉK FOGLALKOZTATOTTSÁGI RÁTÁJA A 15–64 ÉVES KOROSZTÁLYBAN, 2001–2019	70
63. ÁBRA:	AZ ADÓFIZETŐK NÉPESSÉGRE VETÍTETT SZÁMA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, ANNAK NAGYOBB VÁROSAIBAN ÉS FŐBB TELEPÜLÉSCSOPORTJAIBAN, 2010–2018	71
64. ÁBRA:	AZ ADÓFIZETŐK NÉPESSÉGEN BELÜLI ARÁNYA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2018	72
65. ÁBRA:	KÖZFOGLALKOZTATOTTAK ARÁNYA A 15–64 ÉVES KORÚAK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2019	73
66. ÁBRA:	A VIDÉKI ÁTLAGOS, VALAMINT A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGHEZ KAPCSOLÓDÓ MEGYÉK MUNKANÉLKÜLSÉGI RÁTÁJA, 2010–2019	74
67. ÁBRA:	NYILVÁNTARTOTT ÁLLÁSKERESŐK ARÁNYA A 15–64 ÉVES KORÚAK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2019	75
68. ÁBRA:	A NYILVÁNTARTOTT ÁLLÁSKERESŐK KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA A KIEMELT TÉRSÉGBEN, 2010-2019	76
69. ÁBRA:	TARTÓSAN (180 NAPNÁL HOSSZABB IDEJE) ÁLLÁSKERESŐK ARÁNYA A 15–64 ÉVES KORÚAK SZÁMÁHOZ VISZONYÍTVA A TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN, 2019	77
70. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAINAK VÁROSI ÉLETMINŐSÉG INDEX-ÉRTÉKE, 2018	78
71. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN TERMELŐDŐ ÖSSZES BELFÖLDI JÖVEDELEM, VALAMINT ANNAK NÉPESSÉGRE VETÍTETT ÉRTÉKE, 2018	80
72. ÁBRA:	A TÉRSÉG KÖZÚTHÁLÓZATI ELEMEL, 2020	83
73. ÁBRA:	A TÉRSÉG ÁLLAMI KÖZÚTJAINAK FORGALMA, 2015	84
74. ÁBRA:	A JÁRÁSKÖZPONTOK SZEMÉLYGÉPKOCSIS ELÉRHETŐSÉGE, 2020	85
75. ÁBRA:	A PAKS-FOKTÓ HÍD HÁLÓZATI TERVE	86
76. ÁBRA:	AZ ELÉRHETŐSÉGI IDŐ CSÖKKENÉSE PAKS ESETÉBEN	87
77. ÁBRA:	AZ ELÉRHETŐSÉGI IDŐ CSÖKKENÉSE KALOCSA ESETÉBEN	88
78. ÁBRA:	A SZEMÉLYGÉPKOCSI-ELLÁTOTTSÁG KÜLÖNBSEGEI, 2018	89
79. ÁBRA:	A MEGLÉVŐ VASÚTHÁLÓZAT	90
80. ÁBRA:	A TÉRSÉG KIKÖTŐHÁLÓZATA	93

81. ÁBRA:	A TÉRSÉG LÉGI KIKÖTŐI	95
82. ÁBRA:	A MEGLÉVŐ ÉS TERVEZETT KERÉKPÁRÚT-HÁLÓZAT	96
83. ÁBRA:	A KÖZÜZEMI IVÓVÍZVEZETÉK-HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT LAKÁSOK, 2018	101
84. ÁBRA:	A KÖZÜZEMI SZENNYVÍZGYŰJTŐ-HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT LAKÁSOK ARÁNYA, 2018	102
85. ÁBRA:	AZ EGY LAKOSRA JUTÓ HÁZTARTÁSI VILLAMOSENERGIA-FOGYASZTÁS, 2018	104
86. ÁBRA:	AZ EGY LAKOSRA JUTÓ HÁZTARTÁSI GÁZFOGYASZTÁS, 2018	105
87. ÁBRA:	A LAKOSSÁGTÓL ELKÜLÖNÍTETT GYŰJTÉSSEL ELSZÁLLÍTOTT TELEPÜLÉSI HULLADÉK ARÁNYA, 2018	106
88. ÁBRA:	A TÉRSÉG POSTAHÁLÓZATA, 2020	108
89. ÁBRA:	A KÁBELTELEVÍZIÓS HÁLÓZATBA BEKAPCSOLT LAKÁSOK ARÁNYA, 2018	109
90. ÁBRA:	A BEKAPCSOLT TELEFON FŐVONALAK SZÁMA 100 FŐRE VETÍTVE, 2018	110
91. ÁBRA:	AZ INTERNET ELŐFIZETÉSEK SZÁMA 100 FŐRE VETÍTVE, 2018	111
92. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG EGÉSZSÉGÜGYI ALAPELLÁTÁSÁNAK, VALAMINT A FEKVŐBETEG-ELLÁTÁSNAK ÉS A MENTŐÁLLOMÁSOKNAK A TERÜLETI ELHELYEZKEDÉSE (2018)	116
93. ÁBRA:	IDŐSKORÚAK ELLÁTÁSÁBAN RÉSZESÜLŐK SZÁMA AZ INTÉZMÉNYEK ÉS ELLÁTÁSOK SZERINTI BONTÁSBAN, 2010-2019	119
94. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG KÖZOKTATÁSI INTÉZMÉNYELLÁTOTTSÁGA, 2018	121
95. ÁBRA:	AZ ALSÓ- ÉS KÖZÉPFOKÚ OKTATÁSBA BEIRATOTT GYERMEKEK SZÁMA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, 2010-2018 (FŐ)	125
96. ÁBRA:	KULTURÁLIS RENDEZVÉNYEK ÉS AZ AZOKON RÉSZTVEVŐK SZÁMÁNAK VÁLTOZÁSA 2010-2018 (B.T.: DB, J.T.: FŐ)	126
97. ÁBRA:	BORDVIDÉKEK ÁLTAL ÉRINTETT TERÜLETEK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN	131
98. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI TÉRSÉG TELEPÜLÉSEIN TALÁLHATÓ SZÁLLÁSHELYEK FÉRŐHELY-KAPACITÁSAI, 2019	132
99. ÁBRA:	A BELFÖLDI ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGEK SZÁMÁNAK ALAKULÁSA A KERESKEDELMI SZÁLLÁSHELYEKEN, HAVI BONTÁSBAN, 2008. JANUÁR–2020. JÚLIUS	134
100. ÁBRA:	A BELFÖLDI ÉS KÜLFÖLDI VENDÉGÉJSZAKÁK EGYMÁSHOZ VISZONYÍTOTT ARÁNYA A KERESKEDELMI SZÁLLÁSHELYEKEN, HAVI BONTÁSBAN, 2008. JANUÁR–2020. JÚLIUS	135
101. ÁBRA:	LAKÁSÁLLOMÁNY, 2019 (DB)	142
102. ÁBRA:	LAKSŰRŰSÉG, 2019	143
103. ÁBRA:	A LAKÁSÁLLOMÁNY VÁLTOZÁSA 2009 ÉS 2019 KÖZÖTT	144
104. ÁBRA:	AZ ELMÚLT 10 ÉVBEN ÉPÍTETT LAKÁSOK ARÁNYA (2010–2019) A LAKÁSÁLLOMÁNYBÓL (2019)	145
105. ÁBRA:	AZ 1946 ELŐTT ÉPÜLT LAKÁSOK ÉS LAKOTT ÜDÜLŐK ARÁNYA AZ ÖSSZES ÉPÜLETEN BELÜL (2011)	146
106. ÁBRA:	A KOMFORT NÉLKÜLI, SZÜKSÉG- ÉS EGYÉB LAKÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSSZÁMON BELÜL (2011)	147
107. ÁBRA:	AZ ÉRTÉKESÍTETT LAKÁSOK ÁTLAGOS ÁRA (MILLIÓ FT, 2018)	149
108. ÁBRA:	AZ ÖNKORMÁNYZATI TULAJDONÚ LAKÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSON BELÜL (2011)	150
109. ÁBRA:	A NEM LAKOTT LAKÁSOK ARÁNYA AZ ÖSSZES LAKÁSHOZ VISZONYÍTVA (2011)	151

110. ÁBRA:	KÜLTERÜLETI LAKOSSÁG ARÁNYA A TELJES TELEPÜLÉS LAKOSSÁGÁHOZ KÉPEST (SZÁZALÉK, 2011)	152
111. ÁBRA:	A MEZŐGAZDASÁGI SEKTOR FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)	155
112. ÁBRA:	A FELDOLGOZÓIPARBAN LEGALÁBB 50 FŐT FOGLALKOZTATÓ VÁLLALKOZÁSOK ÁGAZATONKÉNTI MEGOSZLÁSA (DB)	158
113. ÁBRA:	AZ ÉPÍTŐIPAR FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)	163
114. ÁBRA:	A SZOLGÁLTATÁSI SEKTOR ÁGAZATAINAK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)	165
115. ÁBRA:	A SZÁLLÁSHELY-SZOLGÁLTATÁS, VENDÉGLÁTÁS FŐ TEVÉKENYSÉGEINEK MUNKAVÁLLALÓK SZERINTI MEGOSZLÁSA A TÉRSÉGBEN (SZÁZALÉK)	167
116. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEINEK JÁRÁSI BESOROLÁSA, 2020	182
117. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG ELHELYEZKEDÉSE MAGYARORSZÁG KÖZIGAZGATÁSI RENDSZERÉBEN	184
118. ÁBRA:	MAGYARORSZÁG MEGYÉINEK ÉS A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGNEK* A BECSÜLT EGY FŐRE JUTÓ GDP ÉRTÉKE, 2018	188
119. ÁBRA:	A KÖZÉP-DUNA MENTI TÉRSÉGET ÉRINTŐ HELSINKI FOLYOSÓK, VALAMINT A TEN-T HÁLÓZAT ELEMEI MAGYARORSZÁGI VISZONYLATBAN	190
120. ÁBRA:	KELET-KÖZÉP-EURÓPA TÉRSZERKEZETI KÉPE, A 2010-ES ÉVEK ELEJÉN	191
121. ÁBRA:	MAGYARORSZÁG VÁROSHÁLÓZATA	192
122. ÁBRA:	A DUNA RÉGIÓ TERÜLETI KITERJEDÉSE ÉS FŐBB VÁROSAI	194

9.2. Táblázatjegyzék

1. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG TELEPÜLÉSEI	7
2. TÁBLÁZAT: A KIEMELT TÉRSÉG TÁJSZERKEZETI JELLEMZŐI	9
3. TÁBLÁZAT: EGYÉNI GAZDASÁGOK ÉS MEZŐGAZDASÁGI TEVÉKENYSÉGET FOLYTATÓ GAZDASÁGI SZERVEZETEK HASZNÁLATÁBAN LÉVŐ FÖLDTERÜLET HASZNÁLAT MEGOSZLÁSA MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT 2000, 2010,	20
4. TÁBLÁZAT: MEGYEI SZINTŰ FÖLDTERÜLET HASZNÁLAT MEGOSZLÁSA MŰVELÉSI ÁGAK SZERINT 2010, 2018,	21
5. TÁBLÁZAT: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG, RÓMAI LIMESHEZ KÖTHETŐ MÚZEUMOK ÉS RÉGÉSZETI KIÁLLÍTÓHELYEK,	57
6. TÁBLÁZAT: KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VILÁGÖRÖKSÉG VÁROMÁNYOS TÁJHÁZAI, 58	
7. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG NÉPESSÉGÉNEK FŐBB KORCSOPORTOK SZERINTI MEGOSZLÁSA, 2010 ÉS 2019 (FŐ)	63
8. TÁBLÁZAT: A CSECSEMŐHALÁLOZÁSOK ÉS TERHESSÉGMEGSZAKÍTÁSOK SZÁMA A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN, 2010-2019	64
9. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAINAK VÁROSI ÉLETMINŐSÉG INDEXE, VALAMINT AZ EGYES DIMENZIÓK SZERINTI POZÍCIÓJA AZ ORSZÁG VÁROSAI KÖZÖTT, 2018	79
11. TÁBLÁZAT: SZEMÉLYFORGALMAT LEBONYOLÍTÓ VASÚTVONALAK	90
12. TÁBLÁZAT: TEHERFORGALMAT LEBONYOLÍTÓ, ILLETVE MEGSZÜNT VASÚTVONALAK	92
13. TÁBLÁZAT: VÁROSI BUSZKÖZLEKEDÉS A TÉRSÉGBEN, 2018	99
14. TÁBLÁZAT: SZENNYVÍZTISZTÍTÓ TELEPPEL RENDELKEZŐ TELEPÜLÉSEK, 2018	103
15. TÁBLÁZAT: HULLADÉKUDVAROK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN	106
16. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG FEKVŐBETEG-ELLÁTÁSI HELYEI ÉS AZOK ÁGYSZÁMA SZAKTERÜLETEK SZERINT	113
17. TÁBLÁZAT: A BÖLCSŐDÉS KORÚAK (1–3 ÉVESEK)* ÉS A BÖLCSŐDEI FÉRŐHELYEK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN (2019)	118
18. TÁBLÁZAT: A SZOCIÁLIS ELLÁTÁST BIZTOSÍTÓ OTTHONOK KIHASZNÁLTSÁGA A BENTLAKÁS TÍPUSA SZERINT ÖSSZESEN, VALAMINT AZ ÖNKORMÁNYZATI KEZELÉSBEN LÉVŐK KÖZÖTT, 2019	120
19. TÁBLÁZAT: NAPPALI OKTATÁST NYÚJTÓ GIMNÁZIUMOK, SZAKGIMNÁZIUMOK ÉS SZAKKÖZÉPISKOLÁK A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGBEN	122
20. TÁBLÁZAT: KISKERESKEDELMI EGYSÉGEK SZÁMA FŐBB TÍPUSOK SZERINT A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAIBAN ÉS VIDÉKI TÉRSÉGEIBEN, 2019	137
21. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG VÁROSAINAK SZABADIDŐSPORT-INTÉZMÉNNYEL VALÓ ELLÁTOTTSÁGA A HIVATALOS ADATSZOLGÁLTATÁS ÉS A SAJÁT ADATGYŰJTÉS SZERINT, 2020	140
22. TÁBLÁZAT: A 10 LEGNAGYOBB LAKSŰRŰSÉGŰ TELEPÜLÉS A KIEMELT TÉRSÉGBEN	142
23. TÁBLÁZAT: 5 TELEPÜLÉS, Ahol a LEGMAGASABB A KOMFORT NÉLKÜLI ÉS SZÜKSÉGLAKÁSOK ARÁNYA	148
24. TÁBLÁZAT: ÉRTÉKESÍTETT HASZNÁLT LAKÁSOK ÁTLAGOS ÁRA (MILLIÓ FT, 2018)	148
25. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG MEZŐGAZDASÁGI VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN	156
26. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG HAGYOMÁNYOS ÉS TERMELŐI PIACAI	156

27. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG LEGALÁBB 50 FŐT FOGLALKOZTATÓ IPARI VÁLLALATAINAK ADATAI IPARÁGANKÉNT 2018-BAN	159
28. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG ÉPÍTŐIPAR VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN	164
29. TÁBLÁZAT: A TÉRSÉG TURIZMUS VÁLLALKOZÁSÁNAK ADATAI ÁGAZATONKÉNT 2018-BAN	168
30. TÁBLÁZAT: AZ EXPORT MEGOSZLÁSA FŐBB NEMZETGAZDASÁGI ÁGANKÉNT A TÉRSÉGBEN 2014 ÉS 2018 KÖZÖTT (MILLIÓ FORINT)	171
31. TÁBLÁZAT: AZ EXPORTÁRBEVÉTEL ALAKULÁSA A TELEPÜLÉSENKÉNT 2014 ÉS 2018 KÖZÖTT (MILLIÁRD FORINT)	172
32. TÁBLÁZAT: FŐBB K+F MUTATÓK ÖSSZEHASONLÍTÁSA	177
33. TÁBLÁZAT: A PTE-KPVK VALAMELY KÉPZÉSÉRE JELENTKEZŐK ÉS FELVETTEK SZÁMA A 2016 ÉS 2020 KÖZÖTTI ÁLTALÁNOS FELVÉTELI ELJÁRÁSOK KERETÉBEN	179
34. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉGHEZ TARTOZÓ TELEPÜLÉSEK SZÁMA ÉS NÉPESSÉGE MEGYEI ÉS JÁRÁSI BESOROLÁSUK SZERINT, 2019	183
35. TÁBLÁZAT: A KÖZÉP-DUNA MENTI KIEMELT TÉRSÉG FŐBB TÁRSADALMI-GAZDASÁGI JELZŐSZÁMAI, 2018	186

